

miesta živej kultúry

1989 * 2016

DO
VEČKA!

BA!!

Miesta živej kultúry (1989 – 2016)

koncept a editori

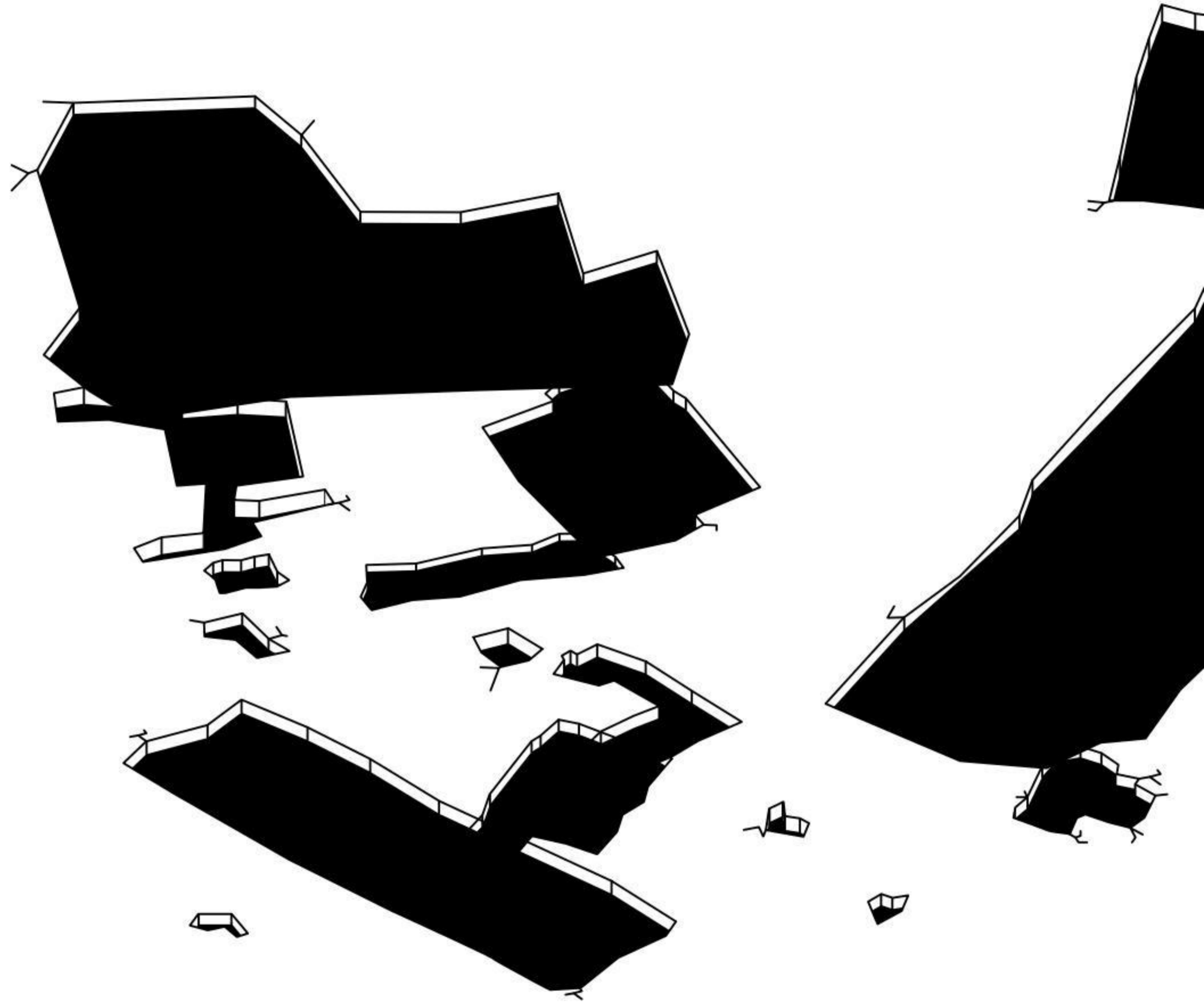
Zuzana Duchová, Slávo Krekovič

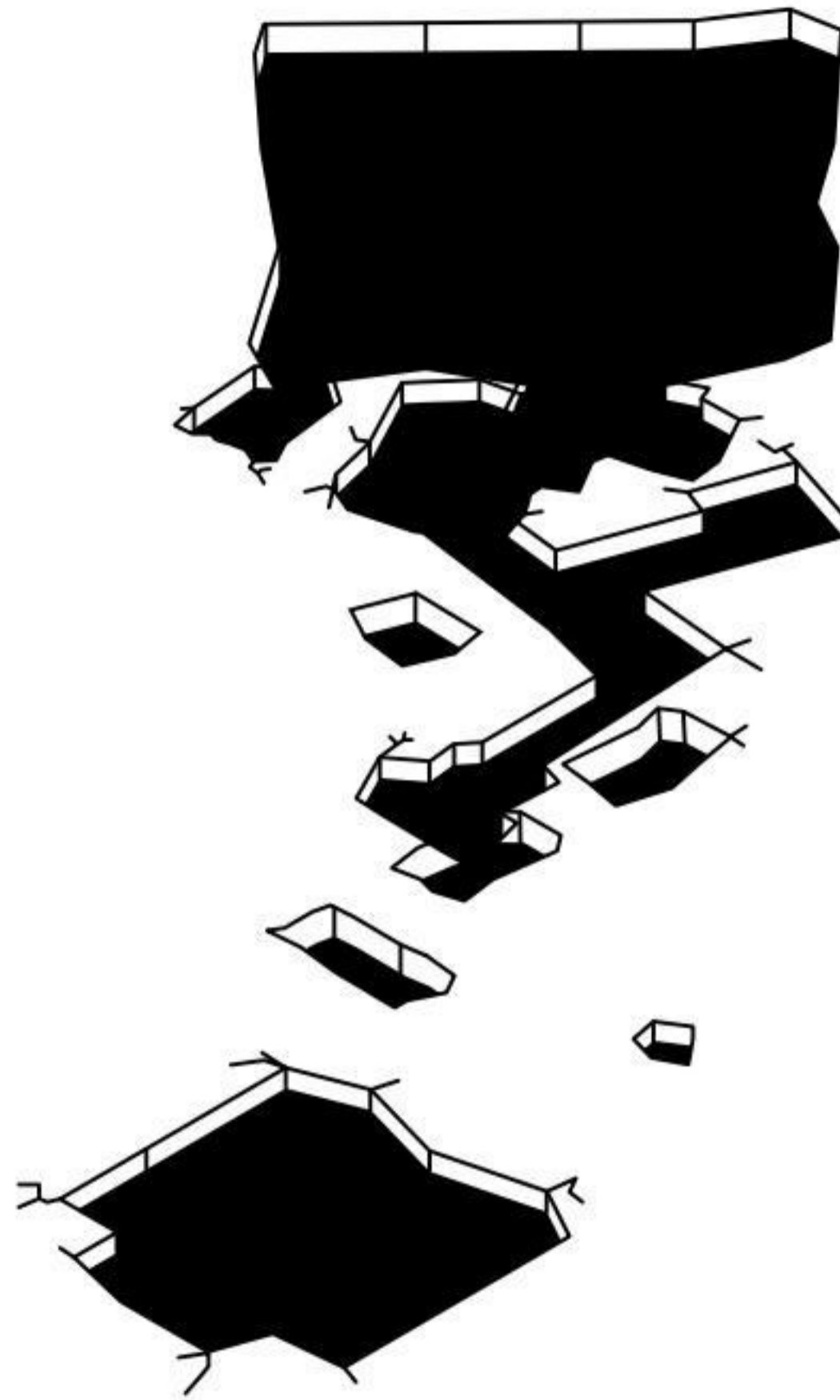
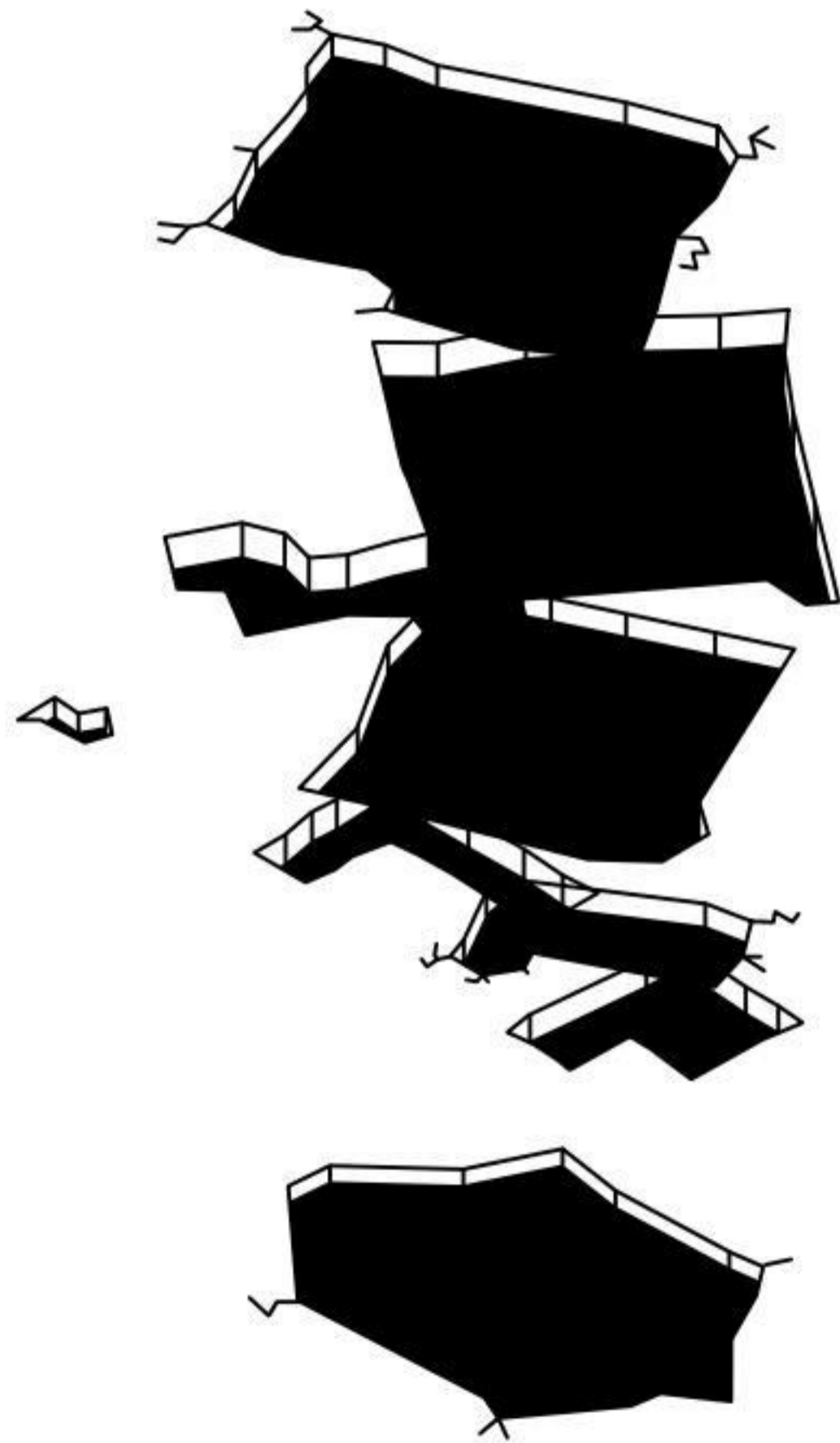
Atrakt Art - združenie pre aktuálne umenie a kultúru

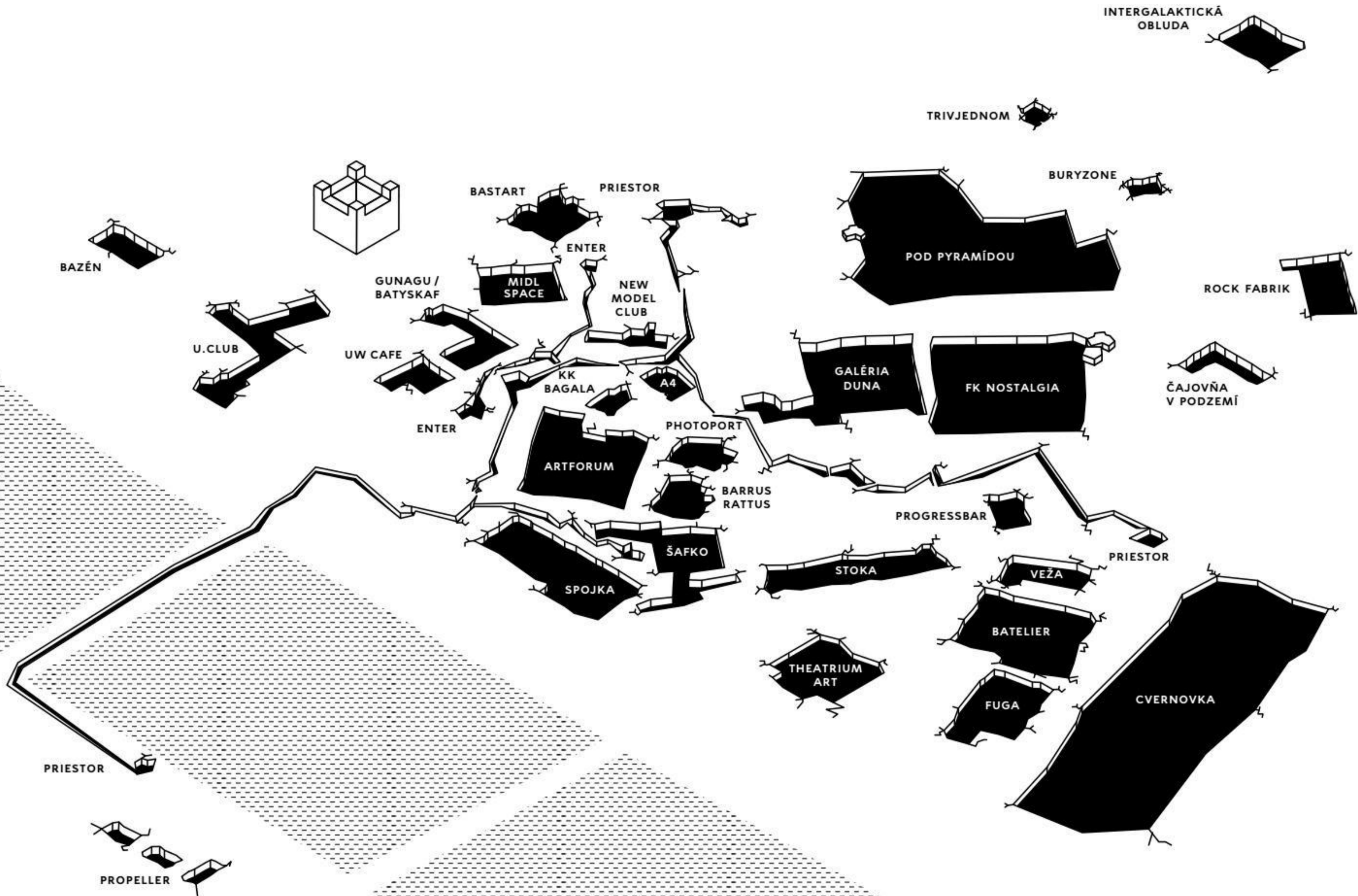
Bratislava 2016

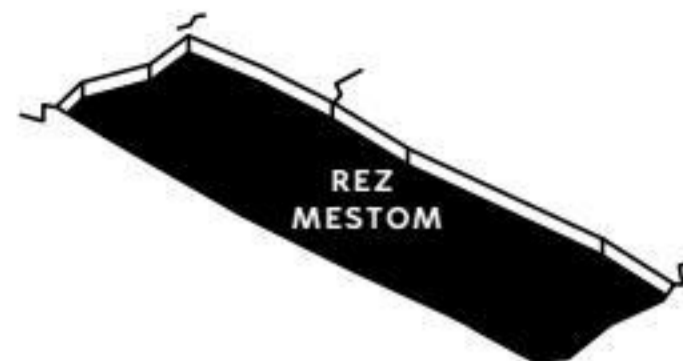
ISBN 9788097252809

miesta živej kultūry
1989*2016

13 KUBIKOV

Obsah

Úvod 12

Slávo Krekovič
Zuzana Duchová
Braňo Matis
Lenka Navrátilová
Beáta Paňáková

GUnaGU 14

Viliam Klimáček:
Môj genius loci

Stoka 20

Anna Grusková:
Bližšie k Stoke...
Zuzana Duchová:
Príbeh jedného parkoviska

Artforum 28

Vladimír Michal:
Preniesli sme obývačky
do verejného priestoru

FK 901 34

Branislav Malík:
Dôležitou súčasťou
bola recesia

FK Nostalgia 38

Peter Gavalier:
Prinášali sme príbehy

New Model Club 44

Ralf a Víťo:
Ľudia sa stretávali

Rock Fabrik 50

Peter Kunder:
Kluby boli miesto, kam si prišiel,
a vedel si, že tam niekoho nájdeš

Bazén 56

Jozef Vlk:
Je to o energii

U.Club 62

Peter Kunder:
Kluby boli miesto, kam si prišiel

UW Café 70

Martin Giertl:
UW Café is not dead!

Galéria Duna 74

Pavol Murín:
Mnohé kapely, ktoré sú dnes slávne,
tu mali svoje prvé koncerty

Priestor for Contemporary Arts / SPACE 80

Juraj Čarný:
Cítil som poslanie
sprostredkovať umelecké
diela publiku

Čajovňa V podzemí 86

Kvetko:
My sme boli čajovňa
s hudobným programom

Propeller 90

Kiwis:
Nevolal som to podnikanie,
robit som ľuďom radosť

Buryzone 96

Mária Rišková:
To sme normálne začali robiť!

Tranzit dielne 102

Boris Ondreička:
Je potrebné vytvárať platformu
kritického myslenia

Theatrium Art 108

Peter Janků:
Filozofiou bola koexistencia
menšinových divadelných druhov

Spojka 112

Ján Šicko:
Cieľom bola kvalita
a originalita

Skúšobňa P.A.T. 118

Sláva Daubnerová:
Bolo to dobrodružstvo

A4 – nultý priestor 122

Ľubo Burgr, Slávo Krekovič:
Nedobehneš, koho si predbehol

Galéria Veža 130

Miro Minca:
Splnil som si sen

Bastart 134

Petra Feriancová:
Dobré výstavy
sú v malých galériách

Rez mestom 140

Michal Čudrnák:
Najväč dobrá akcia!

Cvernovka 146

Martin Brix:
Doteraz si ľudia pamätajú na tie žúrky!

13 kubikov 154

Mária Čorejová:
Vyžaduje si to nadšenie!

Photoport Gallery 160

Filip Vančo:
Pokiaľ si myslíte, že to má zmysel,
tak to treba robiť

Intergalaktická Obluda 166

Tomáš:
To, čo bolo kedysi alternatívou,
je dnes mainstream

Barus Rattus 172

Maroš Schmidt, Klára Prešnajderová:
Boli sme bratislavská kaviareň

ProgressBar HackerSpace 178

Kto sa rozhodne spraviť niečo
prospešné, má príležitosť

Enter Gallery 184

Vanda Sepová:
Bola to výzva

Batelier 188

Renaud Devaliere, Julien Guyonnaud:
Všimli sme si slovenskú špecifickosť

Midl_space 194

Vlasta Kubušová, Miroslav Král:
Teraz to urobme!

Fuga 198

Hargi:
Stará Fuga bola
divokejšia, viac punk

Trivjednom 206

Ľubica Segečová:
Niečo nám chýbalo, tak sme sa
rozhodli, že si to urobíme

Šafko 212

Dana Kleinert a Oliver Kleinert:
V Bratislave treba vytvoriť miesta

Pod pyramídou 218

Dominika Belanská:
Odomkli sme nové miesto
a ukázali jeho potenciál

KK Bagala 224

Koloman Kertész Bagala:
Krátky dlhý flám

Batyskaf 228

Chlapci z Batyskafu:
Batyskaf bol myslený ako stretávací
bod medzi svetmi

Nájsť vlastný stred 234

Zuzana Ivašková

To find your own centre 236

Zuzana Ivašková

Úvod

Takmer desať rokov po vydaní knihy BA! Od UFA k UFU – U-fu-turistického „sprevodcu“ po súčasnej Bratislave prichádza jeho voľné pokračovanie. Sonda BA!! má namierené viac pod povrch a tentoraz aj do minulosti. Je to súbor spomienkových rozhovorov a textov o množstve zdola založených, inštitucionálne nezriadovaných priestoroch, ktoré začali spontánne vznikáť po roku 1989 a utvárali vždy po nejaký čas kultúrny život nášho hlavného mesta – minimálne pre časť jeho obyvateľov. Rovnako predtým ako aj teraz nás fascinuje psychogeografia, sociálna a kultúrna topografia svojráznej minimetropoly, ktorá vo svojej histórii mala a stále má čo ponúknuť – no zároveň so sebavedomou ambíciou rastu do výšky aj do šírky akoby možno niekedy až príľahko zabúdala na svoj vzácny kultúrny potenciál, ktorý je pre dobrý život v meste minimálne rovnako dôležitý ako fungujúca doprava, čistota či zeleň. Miestami, kde takýto potenciál načas vyviera na povrch, je okrem iného aj krehká a premenlivá kultúrna občianska infraštruktúra. Živé podhubie neurčitej trvanlivosti pretkávajú hudobné kluby, galérie, umelecké a spoločenské uzly rôzneho druhu založené priamo obyvateľmi, s nadšením a chuťou vnieť do svojho prostredia čosi, čo mu dovtedy chýbalo: kúsok tvorivej energie, ľudského aj poetického rozmeru či generačného ducha. A tiež možno chvíľkového, no dôležitého pocitu vlastníctva – veď komu inému by mesto malo patriť, ak nie ľuďom, ktorí v ňom žijú a tvoria? Socializmus so svojím centrálnym plánovaním urbanizmu aj kultúry vystriedal neustály zápas o tvár verejného priestoru,

ktorý má kolektívneho vlastníka, ale v ktorom môže každý zohrať veľmi konkrétnu rolu.

Je asi prirodzené, že nezávislé kultúrne priestory zvyknú zanikať rovnako náhle, ako sa zrodili: jedného dňa to ľudí skrátka prestane naplňať, zvýši sa nájomné alebo nepredĺži zmluva, komunita sa rozpadne, hobby aktivita ustúpi rodine, práci či iným povinnostiam, prípadne sa objavia iné prekážky vrátane obligátneho vyčerpania. Zdalo sa však zvláštne, že keď naše obľúbené miesta skončia, málokedy po nich zostáva viac než len osobné spomienky „preživších“ – či už priamych aktérov alebo početných návštevníkov. Fotografie, letáky, webstránky – všetok dôkazový materiál sa presúva v lepšom prípade do súkromných archívov, v horšom mizne bez stopy. Kým kamenné inštitúcie majú svoju pamäť, presahujúcu dobu života ich zakladateľov, po zhora nezriadovaných kultúrnych aktivitách často nezostane nič, na čo by mohli ďalšie generácie nadviazať. Aj keď občianska spoločnosť sa u nás od zmeny režimu iste vyvíja, dozrieva a scéna rastie, akoby nad ňou stále visela akási kliatba diskontinuity. Myšlienka pokúsiť sa zmierniť túto efemérnosť a posilniť povedomie o tejto časti kolektívne zdieľanej kultúrnej pamäti sa zrodila už dávnejšie a bola jedným z hlavných popudov, pre ktorý táto kniha nakoniec vznikla.

A aké boli dôvody pre výber priestorov, ktoré sa v publikácii ocitli? S vedomím rizika, že každá selekcia je aj zároveň postojom, snažili sme sa formou subjektívnych výpovedí zmapovať miesta, ktoré sa zapísali do generačného po(d)vedomia a stali sa dôležitými

majákmi na kultúrnej mape mesta za ostatných takmer tridsať rokov. Zo spomienok však vyvstali tiež príbehy nadšeneckých osobných iniciatív, v ktorých primárnym motívom fungovania nebol zisk, ale snaha kultivovať prostredie a podporiť scénu, priniesť niečo nad rámec bežných prevádzok, komerčných podnikov či kamenných inštitúcií, bez ohľadu na veľkosť priestoru. Postupne sa tak skladá aspoň čiastkový obraz o fragmentovanej, ale predsa silnej nezávislej kultúrnej scéne v Bratislave. Pritom sa vynárajú aj rôzne otázky. Aký je podiel činnosti nezávislých iniciatív na kultúrnej ponuke hlavného mesta? Akú úlohu hrajú miesta živej kultúry pri utváraní generáčnej skúsenosti – predovšetkým mladých ľudí? Aké sú skutočné príčiny zániku kultúrnych a umeleckých priestorov? A tiež – čo by sa mohlo a malo spraviť pre to, aby nezávislé priestory a ďalšie občianske aktivity dokázali dlhodobejšie prežiť? Ak raz v budúcnosti vznikne akýsi Ústav kultúrnej pamäti národa (v čo dúfame), aj táto kniha sa snáď môže stať východiskom pre ďalšie skúmanie.

Slávo Krekovič, Zuzana Duchová

Súčasťou publikácie sú popri fotografiách a dobovom grafickom dizajne axonometrie jednotlivých miest (v dvoch prípadoch postupné sťahovanie sa inštitúcie po meste). Väčšia časť vychádza z reálnych proporcií – podkladom boli plány priestorov, ktoré sa nám podarilo získať. Neúplné dáta sme príležitostne dopĺňali meraním, niektoré priestory sme museli zamerať kompletne. Získavanie podkladov bolo enormne náročné. V prvých fázach sme boli – viac ako dizajnérmi – žurnalistami, prípadne detektívmi, s vysokým nasadením dedukcie a improvizácie. Pri miestach dlhodobo neprístupných alebo zaniknutých sme použili tzv. spomienkové rekonštrukcie – schémy naskicované pamätníkmi. Keďže takto nie je možné určiť presné proporcie, je ich kresba naznačená prerušovanou, „neurčitou“ linkou – skutočnosť mohla byť odlišná. To platí aj pre vzhlád a rozmiestnenie mobiliáru, ktorý vnímame skôr symbolicky ako deskriptívne. Mierka priestorov je ilustrovaná štafážou z obrázkového písma Hello dizajnéra Lukáša Čemana, prípadná podobnosť s reálnymi osobami je väčšinou náhodná.

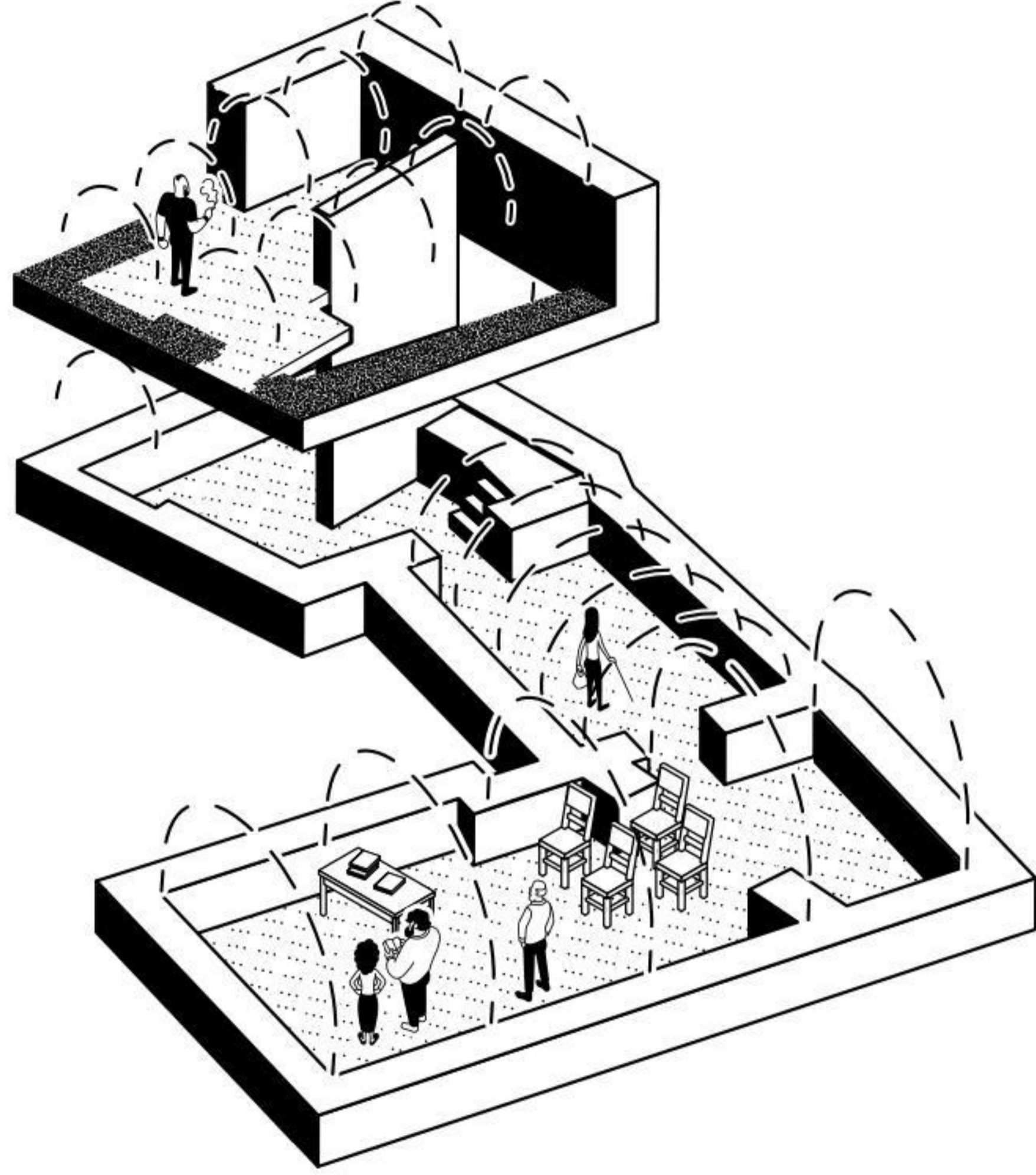
Našou víziou je v projekte pokračovať, preto nám neváhajte adresovať vaše prípadné podnety a korektúry nepresností. Pri najbližšej príležitosti sa ich pokúsime zohľadniť.

To platí aj pre fotografie a grafický dizajn, tu prezentovaný rozsah je prirodzene neúplný. Veríme, že sa nám v budúcnosti aj vďaka vašim vkladom podarí vytvárať čo najkomplexnejší obraz miest už neexistujúcich – ale aj vďaka BA!! – stále prítomných.

Braňo Matis, Lenka Navrátilová, Beáta Paňáková

GUhaGU

Čierny havran, Biela 6

Viliam Klimáček: Môj genius loci

GUnaGU vzniklo v roku 1985 ako kamarátsky projekt mňa a Ivana Mizeru. Obidvaja sme boli počas vysokoškolských štúdií amatérski divadelníci. Moja lekárska fakulta nemala žiadne študentské divadlo, Ivanov „matfyz“ mal v tých časoch preslávnený Pegasník. Vtedy takmer pri každej vysokej škole vznikali autorské divadlá, minisúbory troch-piatich ľudí, ktorí väčšinou hrali vlastný repertoár. Sami si napísali texty, zložili piesne a bavili spolužiakov.

Už spomínaní Pegasníci boli pre mňa v tých rokoch špička. Divadlo sme všetci robili preto, aby sme sa v socialistickom surrealizme osemdesiatych rokov celkom nezbláznili. Nemali sme ambície stať sa profesionálmi, tými boli študenti VŠMU, ktorí hrali svoju klasiku. My „neumelci“ sme boli oveľa menej technickejší, nepresnejší, živelnejší, no mali sme väčší ťah. Bola v tom akási drzosť a šťastné objavovanie tém a foriem, ktoré sa nám amatérom prepiekli. Nadnesene, medzi nami a profi hercami bol rozdiel ako medzi punkom a artrockom, ale hneď dodávam, že žiadni „divočáci“ sme neboli, len tej slobody sme mali viac než kolegovia, ktorí sa zodpovedne pripravovali na to, ako robiť veľké, nadčasové umenie. Veď kde v tých časoch režíroval napr. Jozef Bednárík? V dedinskom divadle v Zelenči, kde urobili svojho famózneho Kafku a Maupassanta (Premena a Gulôčka), ktorými dobyl svetové festivaly na miestach, kam sa profesionálne súbory, zošnúrované cenzúrou a akademickými nárokmi, vtedy nedostali.

Divadlo U Rolanda

Bola to pivničná scéna na niekdajšom Námestí 4. apríla (dnes Hlavnom), presne tam, kde je japonský konzulát. Do pivnice sa išlo strmými schodmi oblúkovou chodbou, na stene boli vešiačiky na kabáty, odbočili ste vpravo cez záves a ocitli ste sa rovno na javisku. Za ním bola klenbová sála, odhadujem štyridsaťmiestna, s niekoľkými radmi stoličiek. Aby tí vzadu videli, predné stoličky mali skrátene nohy a prvý rad bolo sedenie typu kolená pri brade. Mal som vtedy svieže kĺby a nerobilo mi to problém. Rolanda, pomenovaného po fontáne na námestí, som prvýkrát navštívil ako medik v roku 1977. Bol som vtedy v prvom semestri stomatológie a spolužiačky ma tam zatiahli, že ide sa na kultúru. To, čo som videl, mi spôsobilo pozitívny šok. Bolo to Lyrické divadlo s pásmom Prévertovej poézie. Dvaja muži, jedna gitara a jedna (dve?) ženy. Myslím, že tam hrávala aj Soňa, neskôr Müllerová a Darina Abrahámová, možno aj Roman Polák ako študent tam robil svoje prvé réžie? Isté je, že hodinu sa hral a spieval Prévert a ja som sa stal doživotným divadelníkom. Neskôr som tu videl ešte pásma básní Desnosa a Cendrarsa, aj precízne Šuplatovo divadlo Faust, samozrejme Pegasník, ale Roland bol miestom aj pre koncerty folkového združenia Slnovrat. A k zakladateľskej generácii priestoru patrili aj lekári Peter Belan a Peter Hudec (áno, ten neskorší minister kultúry, čo utekal z ministerstva s kabátom cez hlavu), ale hrával tam aj Jaro Filip, či sa v minirole mihol aj Rudo Sloboda. Tá pivnica prosto mala správnu teplotú pre slovenské hlavy.

Ja som urobil konkurz do divadla Ívery (tuším nikto iný ani neprišiel), najprv som s nimi hrával v dome kultúry Dimitrovec, na konci sveta, kúsok od rovnomennej chemičky, potom ich šéfka Jana Krčmářová urobila skvelý ťah a divadlo presťahovala k Rolandovi. Hral som tam v Macourkovej Hre na Zuzanku, ktorá ma dodnes očarúva skvelým textom, ktorý do priestoru jednej hodiny natlačil tragikomédiu ľudského života ako polievku do maggikocky. Druhý a posledný môj opus s Ívermi bola semaforová Taká strata krvi, hral som tam na tenorsaxofón, Robert Bartoš na klavír a po jednom predstavení sa mi prihovril bradatý vlasatý exot, s ktorým sme sa neskôr celoživotne spriatelili a on ma začal volať na svoje súkromné výstavy doma (v kvitnúcom socializme nikde inde nestáli o jeho diela) – Otis Laubert. Hrať som prestal v roku 1983, kedy som končil LF UK ako Medicinae Universae Doctor. A čakala ma ročná vojenská služba a pocit, že „mládí v prdeli, do dôchodu daleko“, že už ma ten reálny socík zaživa zožerie a ja budem po špitáloch liečiť, liečiť, až sa uliečim. Netušil som, že najväčšie dobrodružstvo môjho života sa iba začína.

Vznik GUnaGU

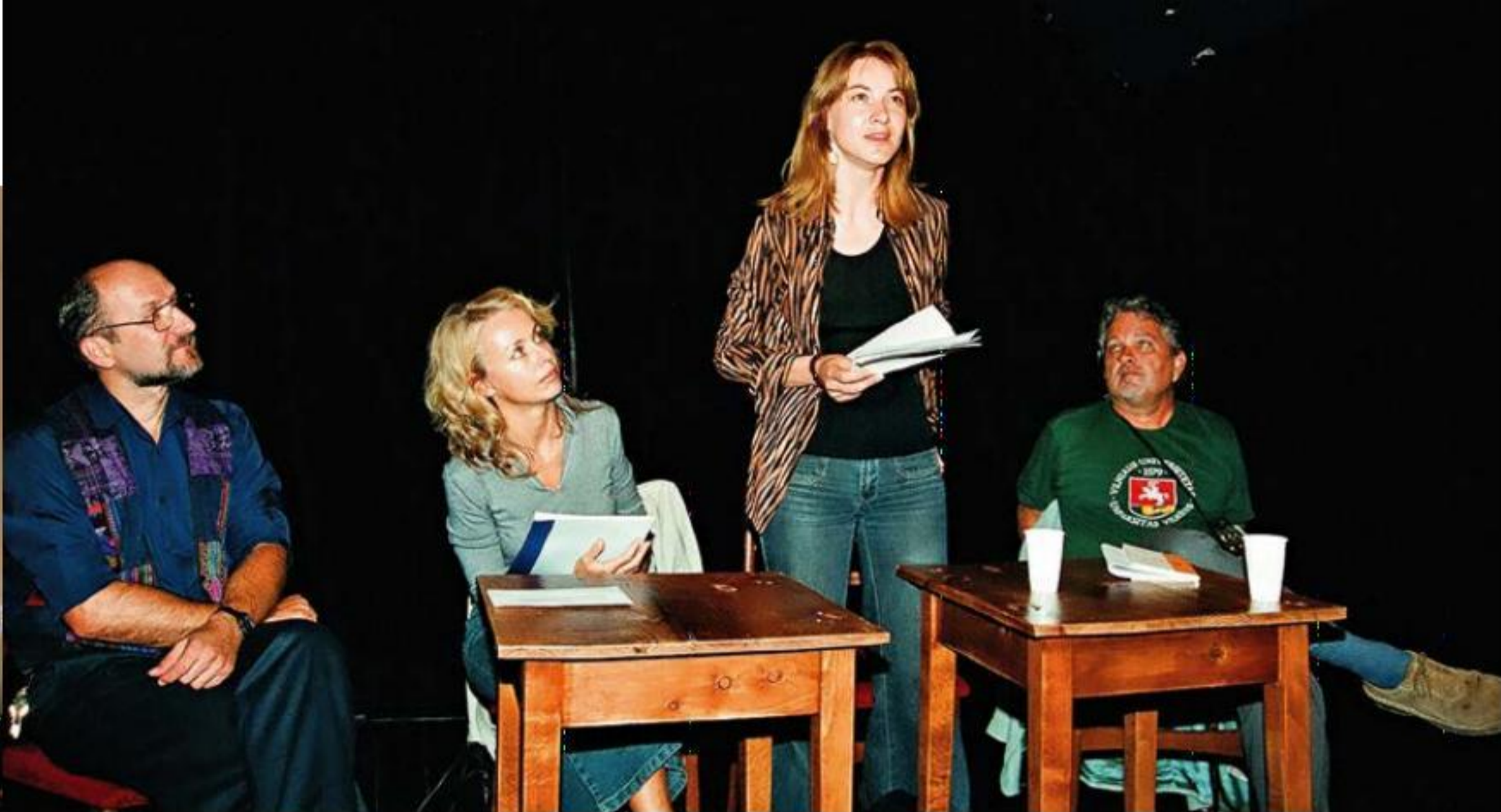
S Mizerom sme sa počas vojenskej služby stretávali na polceste medzi našimi útvarmi, v Ružomberku (ja Zvolen, Ivan Liptovský Mikuláš). Tam pri pive ktosi z nás len tak vyslovil: kedy si my dvaja spolu zahráme? Ako viete, počas vysokej som bol Íver, on Pegasník. A hneď sme začali piecť, že niečo napíšeme a založíme. Mizera mal nápad na štrukturálnu

parafrázu prvej hry Voskovca a Wericha Vest Pocket Revue, ktorá je klasikou malých divadiel (a ovplyvnila nielen nás, ale dávno pred nami aj Semafor, Radošinské naivné divadlo či Lasicu & Satinského). Takže sme našu hru začali písať tak, ako by to asi Voskovec a Werich napísali, keby boli v roku 1985 mladí ako my. Čo by im vadilo? Na čom by sa smiali? Čo by pokladali za „hovadné“? A vznikol kabaret Vestpocketka. Názov GUnaGU sme vymysleli vo vinárni U tetušky, čo bola za socíku jedna z mála súkromných vinární. Bola v podzemí pri Starom rozhlase a zmestilo sa do nej snád pätnásť ľudí. Dnes už neexistuje, na jej mieste stojí Falkensteiner hotel. Tak sme v roku 1985 založili divadlo, ktoré malo ako svoj jediný bod umeleckého programu zahrať a rozpadnúť sa. To bol náš umelecký manifest. Ale po pár reprízach sme utrpeli šok: hra sa páčila! Tak sme svoj manifest hanebne porušili hneď na začiatku a odvtedy až dodnes GUnaGU uviedlo vyše šesťdesiat pôvodných hier a z amatérskeho súboru jedného lekára a troch matematikov (bola s nami aj Ivanova žena Zuzka Benešová a Milan Paštéka) sa stal profesionálny súbor, ktorého tváre sú dnes mediálne známe, súbor, v ktorom radi hostujú aj Emília Vášáryová či Zuzana Kronerová... A z ktorého zakladateľov som tam do dnešných dní ostal už iba ja. Verte mi, nič z tohto som si neplánoval. Stalo sa to akosi mimochodom.

Dom kultúry Ružinov

Za socíku ste nemohli mať súbor, aj keby ste v ňom just recitovali iba Leninove spisy, len sám osebe. Každý musel byť takzvane

„pri niekom“, mať zriaďovateľa. Tak sme sa stali Súborom malých javiskových foriem GUnaGU pri Dome kultúry Ružinov. Bol to nedávno otvorený priestor a hľadal do malej sály náplň. Šťastne sa stretli dva vtedajšie fenomény: štát mal priestory a nemal náplň, my sme mali náplň, ideu, divadlo, no nebolo ho kde hrať. Takže sme začali skúšať aj reprízovať v malej sále. Kapacita bola okolo sto ľudí, sedadlá, drevené obklady stien a „kukátkové“ javisko, myslím, že interiér sa dodnes veľmi nezmenil. Pod javiskom bol priestor, kam som raz zostúpil a zistil, že je to pohrebisko múch a použitých politických hesiel na ikonickom červenom plátne so žltými písmenkami. Kto ešte vie, čo znamenal transparent „Ondrej Klokoč, politik a štátnik“, ktorý som tam našiel?

Urobili sme v ružinavskej malej sále pár premiér. Našli si nás aj štáby nejakých televíznych relácií pre mladých, začalo sa o nás písať, ľudia chodili. Ale zažili sme aj tzv. schvaľovačky, čo bolo predvedenie hotového opusu pre pár súdruhov v sále, mŕtvolnejšiu atmosféru som nezažil a odpovedali jej aj naše mizerné herecké výkony. Ale kývli nám a mohli sme hrať. Vyžadovali sa dva kladné posudky. Ak bol zriaďovateľ šikovný, oslovil tých tolerantnejších a súhlasné posudky boli na svete a mohlo sa hrať. V tej sále som zažil jedno z posledných predstavení Pegasníka. Andrej Ferko pre nich napísal hru, ktorej prvá časť bola inscenovaná príručka Zboru pre občianske záležitosti – to jest vzorové prehovory pri narodení nového socialistického občana, pri odovzdávaní občianskych preukazov, pri

svadbách a samozrejme aj smútočné prejavy. Bola to nálož takej kvality, že pri predvedení nás ani nepustili do sály a odohralo sa to len pre pár súdruhov a pár kamošov, čo sa tam prešmykli, no či sa to vlastne hrávalo, netuším a je to otázka na bývalý Pegasník. Radostným kontaktom každodenných skúšok bol vrátnik, dôležitý muž, ktorý nás prinútil sa zapísať do „prezenčky“ a až potom nám vydal kľúče. Svoje pôsobenie sme tu zakončili Divadelnou päťročnicou, kedy sme tri dni robili rôzne akcie, happeningy, predstavenia a pod. Jednou bol aj intelektuálny bufet, kde sme hosťom na objednávku nenalievali, ale recitovali básne, aforizmy a pod. Hrala aj poštárska dychovka a priestor dostal aj môj šialený saxofónový projekt (hraj, kto chceš a čo chceš) alebo výstava strojčekov Aleša Votavu. Po akomsi predstavení, kde sme hosťovali v „kulturáku“ na Vajnorskej, sme dostali lano od p. Svobodej a prešli sme do novootvoreného klubu Čierny havran.

Čierny havran

Bol to čerstvo zariadený pivničný klub na Wolkrovej ulici (dnes Biela). Stále existuje a hrá sa tam divadlo. Dolu sa schádza strmými úzkymi schodmi, vľavo je vchod do sály a vpravo šatňa a malý sklad. Spolu so Stokou Blaha Uhlára sme boli prvé súbory, ktoré tam v roku 1991 hrávali. Asi rok sme hrali vedľa seba a potom Stoka odišla do priestorov oproti dnešnej Eurovei, kde je dnes krásne parkovisko. V klube sme sa striedali ešte s jazzovými muzikantmi, hrali sme raz do týždňa, vo štvrtky. My, ktorí sme dovtedy hrali

Dizajn: Nina Weisslechner

dva – trikrát mesačne, sme zrazu pocítili tlak, až nátlak pravidelnosti. Ktosi múdry povedal, že najväčšia inšpirácia je termín a tak nás naše štvrtky prinútili pracovať. Prvé predstavenie Hlt (od slova hltáť) bola hra o krajine, ktorá miluje kultúru a opája sa krásnom a kde jedia iba disidenti v podzemí. Bola to naša reakcia na záplavu animákov v televízii, ilustrovaných biblií a komercializáciu verejného priestoru, ktorá sa nám dnes zdá prirodzená, ale vtedy, v roku 1991, verte, bol to šok. Na skúšky sme chodievali občas cez námestie SNP, kde hlúček žien spieval národné piesne a my sme sa smiali z tohto závanu devätnásteho storočia v Bratislave. Ale Šlota a Mečiar nás o smiech rýchlo pripravili. Čierny havran mal jediný vetrák a bol dosť klaustrofóbny. Pôvodne bol natretý odporne na bielo, ale počas jedného dňa sme zobrali valčeky a urobili ho hodným svojho názvu. K interiéru patrili aj malé stolíky, ale tie sme rýchlo presunuli do šatne. Mesiac čo mesiac sme sa báli, či sa udržíme, či prídu diváci a tento tlak nás naštartoval do energie, ktorú vyžaruje GUnaGU dodnes. Píšem o tom v dvoch knihách, u Bagalu vyšlo GUnaGU: príbeh jedného divadla a v Ikare celostrieborná zrkadlová kniha GUnaGU... GUnaGU? GUnaGU!

Františkánske námestie

Dlhoročný podporovateľ malých divadiel Dino Hutár mi povedal, že pár metrov od Havrana ide mesto otvárať nový klub a či tam nechceme prejsť. Neváhal som ani minútu a bol som si priestor pozrieť. Pivnica s klasickými drevenými kobkami na zemiaky a na uhlie

a cez dvere vľavo sa vchádzalo do priestoru, ktorý som za socíku poznal ako vináreň U Julky. Bol som tam iba raz, pamätám si mach na stenách a doňho povtláčané mince. Chuť vína si nepamätám, ale jeden pamätník mi potvrdil, že bolo mizerné. Mohol som pred úpravou zasiahnuť do projektu a tak prehĺbili podlahu, aby pivnica nemala taký nízky strop. Tam, kde je dnes oblúk javiska, bola stena a v nej tie dvere do Julky. Statici stenu vybúrali a oblúk prekryli betónovým nosníkom. Je pekne stará, má v stenách gotické kamene, renesančné tehly a nad tým všetkých je hi-tech dvadsiateho storočia – klimatizácia a reflektory. Divadlo má vzadu šatňu a prvý krát v našej histórii herci nemusia chodiť na toaletu sto metrov inde. GUnaGU tam hráva dodnes. Napísal som preň v máji 2016 site-specific hru Socík, sladký socík. Deje sa v roku 1984 vo vinárni U Julky a je to príbeh generácie, ktorá sa dokázala baviť nielen vínom, ale aj poéziou beat generation.

GUnaGU vzniklo vo vinárni U Tetušky a časom prešlo do vinárne U Julky. Opísali sme po tridsiatich rokoch čosi ako dialektický oblúk z vinárne do vinárne. Našli sme skvelý priestor, dostatočne kontaktný a intímny, pre 85 divákov, ktorý nám vyhovuje. My, čo sme divadlo pôvodne ani nechceli robiť, máme stále vypredané. Vážim si to a neprestávam sa čudovať. Ale nový priestor už asi nechcem hľadať a zdá sa, že moja cesta po bratislavských sálach a suterénoch tu aj skončí.

DK Ružinov, Ružinovská 28

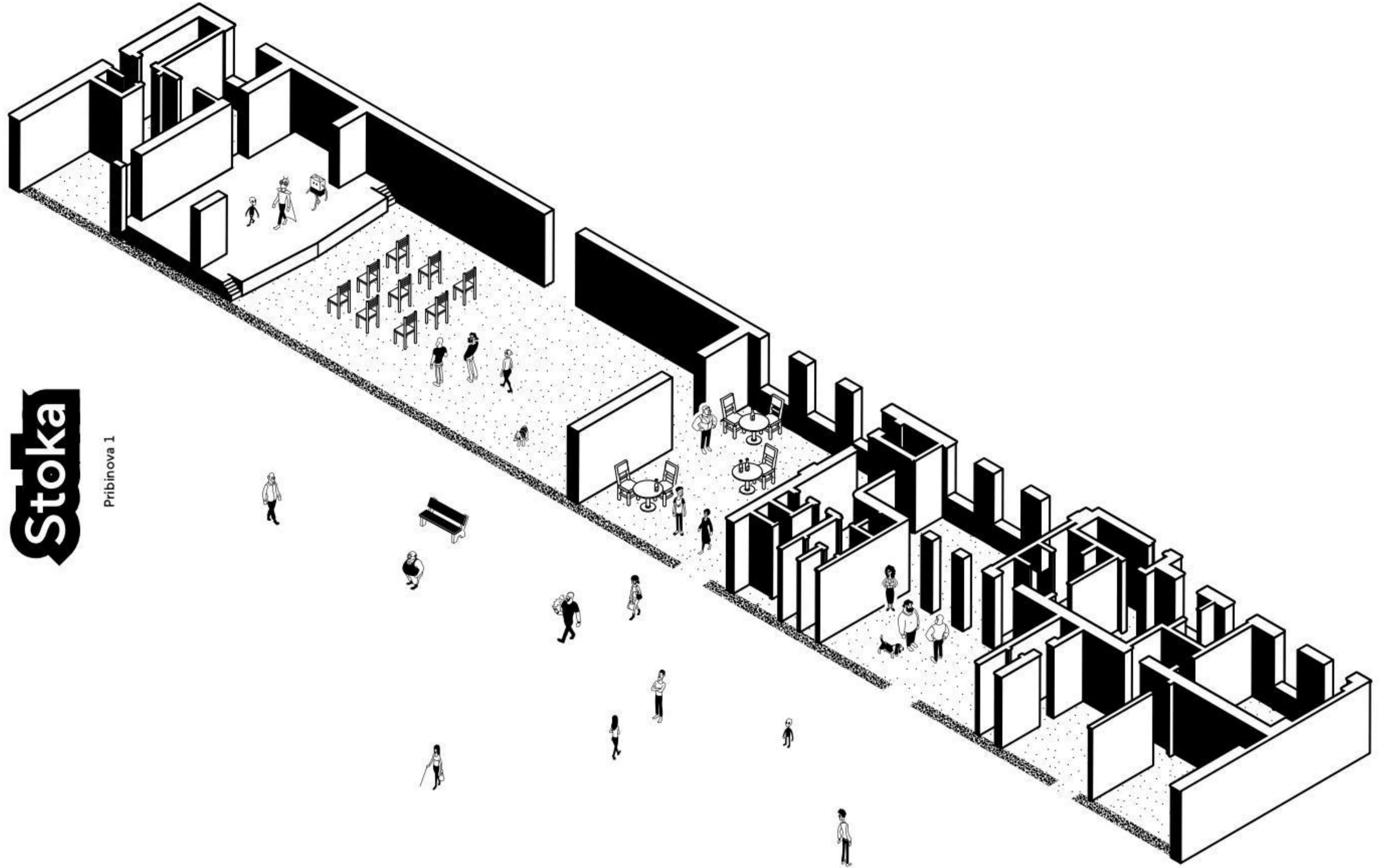
*1985 +1991

Čierny havran, Biela 6

*1991 +2001

Stoka

Pribinova 1

Už je to desať rokov, odkedy sa divadelný súbor odťahoval z prízemnej budovy na Pribinovej. Z historického textového materiálu vyberáme hlbšiu i menej hlbokú vrstvu.

Anna Grusková: Blížšie k Stoke

Profesionálne slovenské divadlo vzniklo roku 1920, ale jeho skutočný rozmach nastal po skončení druhej svetovej vojny. Samostatná Slovenská republika vznikla až roku 1993. Istá sebazahľadenosť je preto do určitej miery pochopiteľná. Som však presvedčená, že je viac na škodu ako na úžitok.

Pokiaľ vieme, všetky špičkové nielen slovenské umelecké prejavy majú spoločné hlboké pochopenie fenoménu slovenskosti, národa, práve cez zorný uhol „cudzieho“ – typickým príkladom je comicsová naratívna forma Petra Pišťanka v Rivers of Babylon, ale platí to aj o Dominikovi Tatarkovi, Elovi Havettovi, Dušanovi Hanákovi, Martinovi Šulíkovi – a z divadelníkov najmä o starších inscenáciách Jozefa Bednárka a ďalších. Som presvedčená, že v súčasnosti je to aj Stoka, v ktorej zaznávaných, kalných, kadejakými českými, poľskými a ďalšími experimentálnymi cudzími vplyvmi „znečistených“ vodách sa odráža slovenský vesmír...

Názov Stoka už dopredu charakterizuje výlučnosť postavenia divadla, začlenenie mimo verejné priestory. Stoka odnáša odpad skrytý očiam zvyknutým na ataky vymydlených tiel, na prezentáciu a reprezentáciu. Táto Stoka však netečie pod Moskvou alebo New Yorkom, ale pod Bratislavou, tak trochu veľkou dedinou „an der schönen blauen Donau“...

Divadlo Stoka sídli v hlavnom meste Slovenska. Vyše polmiliónová Bratislava/Pressburg, Pozsony, Prešporok/má za sebou slávne obdobie korunovácií uhorských kráľov a kráľovien v osemnástom storočí. Za posledných takmer osemdesiat rokov, kedy sa z rakúsko-uhorské-

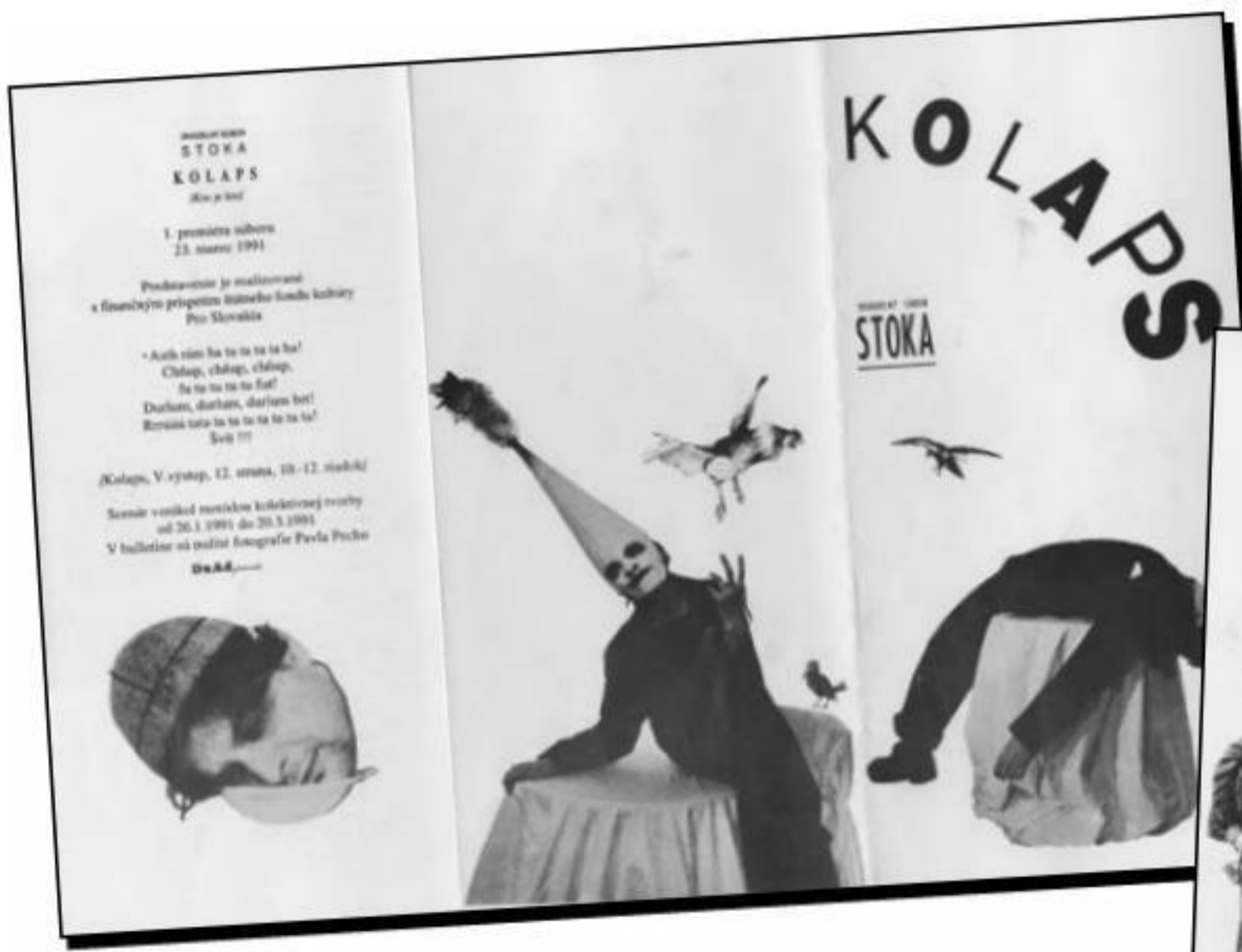
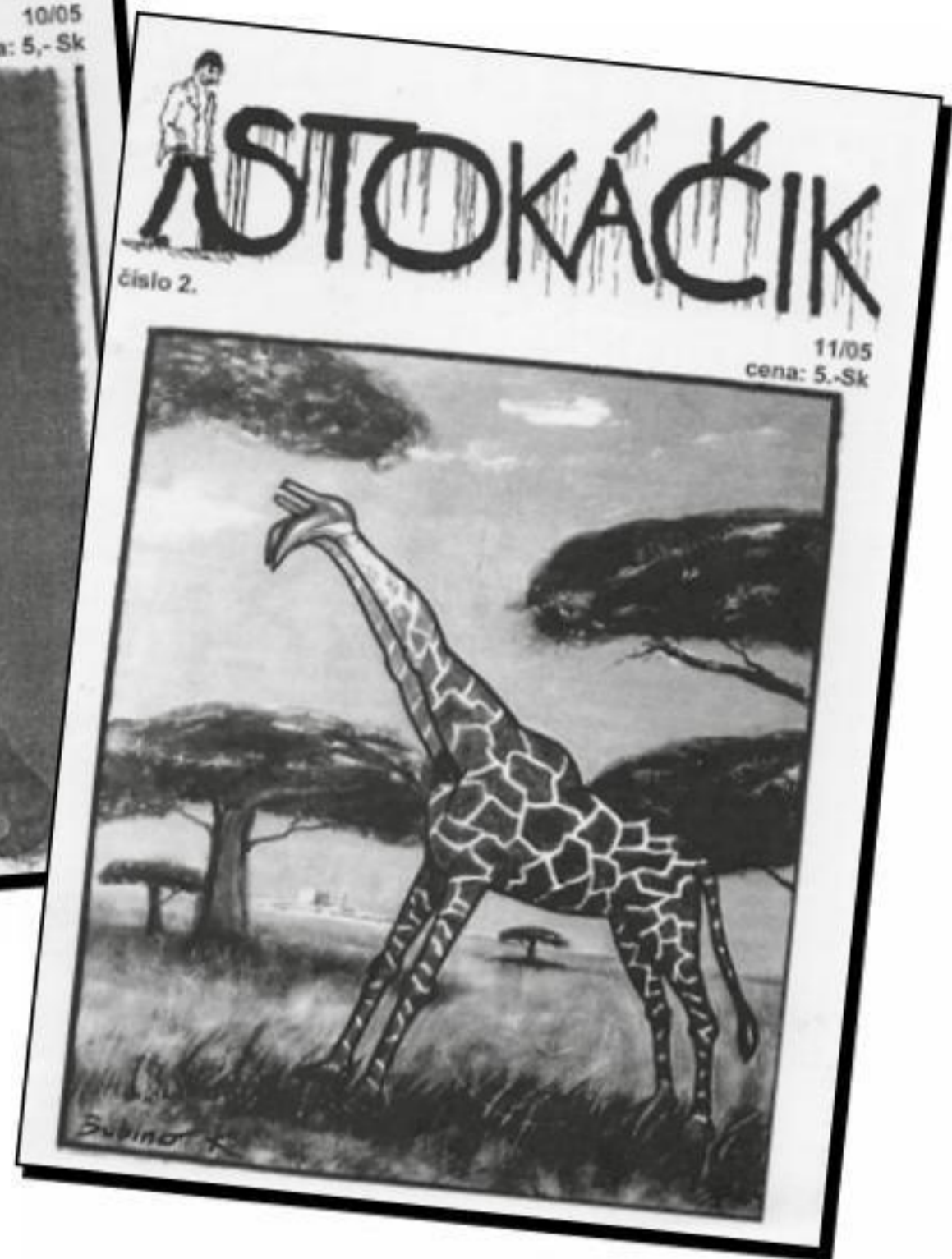
ho „mestečka penzistov“, čím ďalej tým viac promaďarského predmestia Viedne, stalo strategicky dôležité mesto novovzniknutého Československa, sa dramaticky zmenilo takmer celé zloženie obyvateľstva aj podoba mesta. Počet obyvateľov sa spätnásobil. Z pôvodných dvoch tretín cudzincov, zväčša Nemcov a Maďarov, dnes ostalo len zopár percent – dnes už je Bratislava čisto slovenská.

Prichádzalo sem veľa ľudí z dedín a malých mestečiek. Často nemali vzťah k mestskému spôsobu života ani k minulosti Bratislavy. Aj preto je dnes toto mesto štýlovo nesúrodé.

I členovia Stoky sú malou vzorkou zloženia obyvateľov Bratislavy – narodili sa v Bratislave, Hnúšti-Likieri, Prešove, Námestove, Michalovciach, Novákoch... Z miest, odkiaľ prišli, viacerí doniesli svoje témy, svoje záľuby a preferencie. Niektoré ani mestský život nezmenil. Kopcovitá Orava, goralskí chlapci ostali kdesi v pozadí osobnosti herca Vlada Zboroňa. Na večierkoch po predstaveniach si občas rázovité ľudové pesničky s chuťou zaspieva kedysi prešovská studentka Ingrid Hrubaničová. Premieša ich s českými a slovenskými hitmi šesťdesiatych a sedemdesiatych rokov aj s vlastnými textami na hudbu Ľuba Burgra alebo Petra Zagara i anglickou piesňou Marilyn Monroe a vznikne inscenácia – recitál Len čajka si omočí nohy v mojich slzách. Blaho Uhlár, režisér a šéf divadla Stoka, si z rodiny v Ružomberku priniesol hlboký cit k slovenčine aj slovenskému národu. Vznik samostatného Slovenska roku 1993 vrelo privítal, paradoxne, odvtedy sa začali najväčšie ťažkosti jeho divadla.

Divadlo Stoka naozaj vzniklo mimo štátom riadené štruktúry, ktoré si s ním dodnes nevedia rady. Aj jeho sídlo v Bratislave je akosi neregulérne – uchytilo sa provizórne medzi Malou scénou Národného divadla a novostavbou toho istého Národného divadla, v odborárskom závodnom klube Dopravných podnikov, v bývalej industriálnej zóne, kde teraz chaoticky vyrastajú monumentálne novodobé stavby. Prízemná budova Stoky medzi nimi vyzerá ako staršia dedinská telocvičňa.

(Fragment štúdie, písané pre zborník Medzičas? (Meantime? Intermede?), ed. Anna Grusková, Bratislava 1996. Celá štúdia je dostupná online na <http://www.stoka.sk/gruskova2.htm>)

Dizajn: Miloš Karásek

Zuzana Duchová: Príbeh jedného parkoviska

Bratislava patrila k európskym mestám, ktoré mali v bezprostrednej blízkosti historického jadra aj rozsiahly areál priemyselnej výroby. Technológie sa zmenili, továrne pozatvárali a začali sa procesy konverzie. Dnes stretávame na potulkách bývalou industriálnou oblasťou Mlynské nivy už iba torzá stavu z dvadsiateho storočia. Táto zóna má pohnutú minulosť a k svojej dnešnej tvári sa dostala niekoľkými plastickými operáciami, pomalými krokmi a náhlymi zlomami. Jedným z najväčších a najrozsiahlejších zásahov za posledné desaťročie bolo dokončenie obchodného komplexu Eurovea. Poslednou „detailnou kozmetickou úpravou“ je dokončenie neďalekého asfaltového plateného parkoviska.

Parkovisko má zúfalo utilitárnu funkciu. Sebavedomo, vecne a bez príkras upozorňuje na neodbytný urbánny imperatív dneška „zaparkuj alebo zahyň“. V týchto končinách mestskej džungle nájdeme iba asfalt. Do centra mesta prúdia nové generácie novodobých nádenných robotníkov. Už netušia, kde bola Kablovka, Gumon, Bratislavské automobilové závody, že za plotom ešte stále stojí Jurkovičova tepláreň, že vedľa nej stál ešte nedávno aj obrovský komín, že tu v búrlivých deväťdesiatych rokoch prekvitala avantgarda...

Namiesto metra park(ovisko)

Vydali sme sa preto na prieskum toho, čo sa dialo za posledných vyše 100 rokov na miestach za nevábny reklamným plotom a v jeho bezprostrednom okolí. Na miesta, kde boli koľajnice už dávno pred tým ako ich začali reinstalovať na nový Starý most. Táto plocha

by mala byť podľa platného územného plánu (alebo ak chcete aj podľa najnovšieho scenára slovenského sci-fi) stanicou metra. Preto nie je povolené postaviť tu žiadnu trvalú stavbu. Presnejšie povedané, táto prípadná trvalá stavba už musí zahŕňať aj onú stanicu metra a až následne môže investor teoreticky prilepiť aj niekoľko multifunkčných nadzemných podlaží. Teda kým nie je metro, môže tam byť pokojne aj park. Môže? Sme partička idealistov?

„Duch parkoviska“ zasa nestojí úplne na vode (pravda, tá je o niekoľko metrov ďalej), podľa mapy mesta z r. 1940, ktorú nájdeme zreprodukovanú v knihe Viery Obuchovej Priemyselná Bratislava, slúžila parcela v rohu pomyselného trojuholníka ako depo železníc. Následne plocha hostila objekt s názvom remíza MHD (novšie vozovňa). Dopravný podnik má v príľahlej lokalite stále svoju administratívnu budovu, známejšiu na čierno cestujúcej verejnosti hlavne ako miesto, kde sa platia pokuty. Spoločnosť Ballymore tu mala desať rokov tzv. dočasné obslužné parkovisko pre objekt Eurovea. Dočasnosť sa mu mala skončiť presne 1.11.2015. Potom bolo v pláne, že spoločnosť pristúpi k „stavbe trvalého charakteru“, rozumej stanice metra. A stále nič... Sú isté pokuty, ktoré žiaľ zaplatíme všetci. Aj rok 2000 nám kedysi prišiel sci-fi. Nastane v tejto lokalite akási vesmírna anomália, niečo ako trvalá dočasnosť?

Sladké večery v Stoke

Stoka, to bolo predovšetkým osobné „miesto“ (place) s charakterom v ponímaní teórií antropológa Marca Augé. Stoka stále je divadelný

súbor, ktorý založili v roku 1991 režisér Blaho Uhlár a výtvarník Miloš Karásek. Na Pribinovej sa do roku 2006 venovali špecifickej autor-skej divadelnej tvorbe, odohrali tu 25 premiér. Divadlo, ako aj jeho priestory disponovali špecifickou poetikou krehkých vzťahov, na po-medzí punku a umenia, dočasnosti a trvalosti, asi ako celkový genius loci miesta. Niečo, čo bolo len vtedy a tam, životný pocit vnútornej slobody. Rečou územných plánov: dočasná kultúrna funkcia. K pozitívnym miestam na mentálnych mapách a územných plánoch patria aj parky, možno aj také, aké boli na tejto ploche naznačované v niekoľkých starších vizualizáciách spoločnosti Ballymore Properties. Na našu otázku ohľadom ďalších plánov s dočasným parkoviskom zatiaľ neodpovedali. Prečo tam ten park nie je, keď by pokojne mohol byť?

Máš už svoje obľúbené parkovisko?

Do kontrastu k takýmto sídelným funkciám dáva Augé non-place, čiže neosobné nákupné haly, letiská, autobusové zastávky a - parkoviská – miesta, ktoré nevytvárajú vzťahy, nemajú výnimočnú historickú hodnotu, estetickú kvalitu, či osobitú identitu. Dá sa mu samozrejme oponovať, že pre niekoho ako jednotlivca, môže byť v jeho jedinečnej životnej histórii aj najšpinavšie letisko tým najmilším miestom, pokiaľ sa mu viaže napríklad so stretnutím so svojim životným partnerom, avšak na základe spoločenského konsenzu a ďalších objektívnych kritérií asi väčšina z nás tuší, aký je rozdiel medzi parkom a parkoviskom. A aké rozdielne sú ich potenciály

na vytváranie kvalitného verejného priestoru. Netreba ani študovať antropológiu.

Urbánne stratégie na „dočasných“ parcelách môžu mať rôzny charakter. Parkovisko má tiež niečo do seba, avšak ako spoločensky najvýhodnejšie boli vyhodnotené zdola organizované kultúrne funkcie opustených lokalít. Prečo? Samospráva má aspoň na chvíľu pokoj od aktivistov, majú k objektu vzťah, budujú mu (aj úradníkom, čo to povolia samozrejme) pozitívny imidž v komunite prakticky zadarmo, môže sa vyriešiť tiež otázka kontroly a ochrany, prevencia pred ďalším zbytočným pustnutím a pod. Máte svoje milované asfaltové parkovisko kam sa chcete s priateľmi vracieť?

Metropola, ktorá sa ňou radšej nestala

Pointou celého je, že už je 1. 11. 2015 a bratislavské metro sa stále nezačalo stavať. Blaho Uhlár, zakladateľ divadla Stoka hovorí: „Stoka tam mohla stáť pokojne doteraz. Ale mestské authority nepotrebujú autentickú kultúru. Robili sme lacné divadlo, pre mňa nebola prioritou revolta, ale tvoriť ako som chcel. Tu je skôr záujem aby nezávislá kultúra neexistovala, lebo sa na nej nenabalí žiadny funkcionár.“ V roku 2002 mali divadelníci plány osídliť na kultúru budovu bývalej trakčnej meniarne. Tehlová stavba so sedlovou strechou ozdobenou dekoratívnym geometrickým orámovaním by vydala na poriadne cool kulturfabrik – hipster – kreatívny – urban – space – či – place. Takto nám ostáva akurát tak nadšenie z objavu starých fotografií, ktoré vlastne nie sú až také staré... Architekt Michal Janák k charakteru tejto oblasti uviedol:

RCS (FRIBINOVA) BRATISLAVA 05/2002
ING. ARCH. PETER BAUER

STOKA
↓ INFOBOXOM

STEFANIK
↓ LEVOM

3
2004
ING
ARCH
PETER
BAUER
PSC 821 08
BRATISLAVA
Súťažná 19
[Signature]

Foto: Peter Homola, 2015

„Kvalitou určitých miest je priestor. Kvalitou tohoto miesta je pamäť. Priestor má totiž tú vynikajúcu vlastnosť, že popisuje spoločnosť presne takú aká je. Tu však je zaujímavý tým, čím mohol byť a nikdy asi nebude. Je to pamäť fiktívnej Bratislavy, mesta ktoré mohlo byť metropolou, ale radšej sa ňou nestalo. Bratislava metro funkčne nepotrebuje, ale predsa len, je to práve ten iniciačný rituál, ktorý z hromadnej dopravy robí exotický teleport. Mesto už nepredstavuje kontinuálnu sekvenciu scén, ale zhluky priestoru, oddelené tunelom. Metro bolo pre Bratislavu poslednou výzvou kolektívnej priestorovej produkcie.“

Osvojíme si filozofiu pomínutelnosti?

Keď sa nad tým zamyslíme do hĺbky, aj my ľudia, aj veľa stavieb sme na tento svet umiestnení dočasne. Aké sú však trvalé hodnoty, odkazy, ktoré môžeme zanechať ďalším generáciám? Architektúra a prostredie, v ktorom žijeme je odrazom našej spoločnosti. Môže v nej byť okrem záujmu o zisk, letargie a prázdnej utilitárnosti snáď aj trochu miesta pre úctu k rozmanitosti, lokálnym špecifikám, záujem o dlhodobé riešenia vyžadujúce si viac prvotnej námahy, citlivosť k histórii a podobne. Ani dobré, ani zlé riešenia nemusia byť ešte úplne „konečné“.

(text bol pôvodne publikovaný na blogu Denníka N, november 2015)

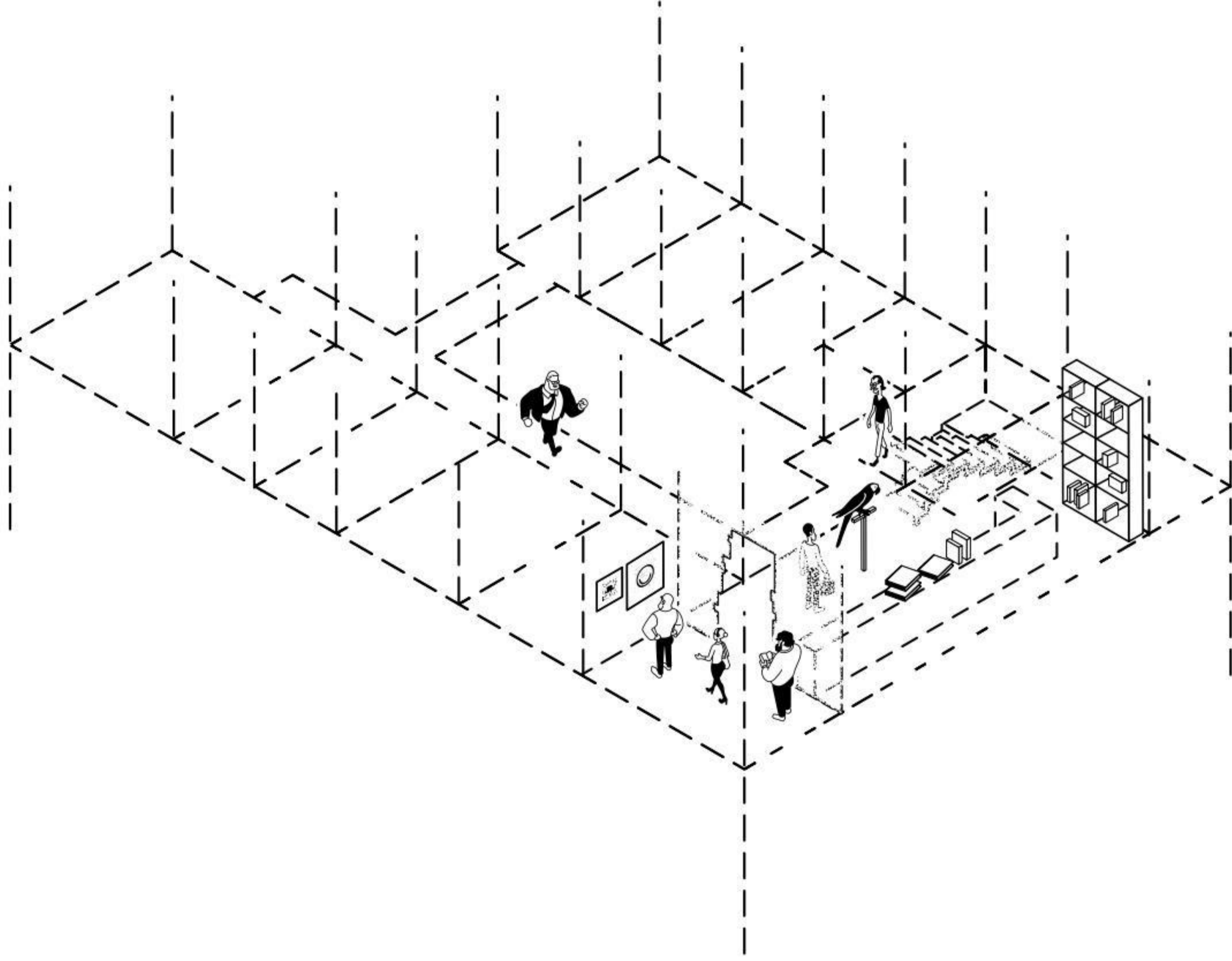
Spolupracovali

Blaho Uhlár
 Ľubo Burgr
 Lucia Piusi
 Zuzana Piusi
 Marek Piaček
 Jozef Chmel
 Ingrid Hrubaničová
 Vlado Zboroň
 Erika Lásková
 Ladislav Kerata
 Peter Zagar
 Monika Čertezni
 Miloš Karásek
 a ďalší

Artforum

Grösslingová 7

Vladimír Michal: Preniesli sme obývačky do verejného priestoru

Zaznamenala: Denisa Gura Doričová

Známe kníhkupectvo Artforum pôsobí na slovenskej scéne už od začiatku deväťdesiatych rokov. Rovnomenné vydavateľstvo vzniklo v roku 2007 s cieľom doplniť svoju ponuku o pre nich osobne kľúčové knihy. O cestách k dobrodružstvu myslenia a o jeho začiatkoch porozprával Vladimír Michal.

Ako, s kým a prečo si zakladal pôvodné Artforum na bývalej Ulici Červenej armády, súčasnej Grösslingovej?

Červená armáda sedem. Ešte pred revolúciou bol dom na Červenej armády určený na demoláciu, lebo podľa plánov Bratislavy tam mala byť stanica metra. V tom čase tam už takmer nikto nebýval, len vpredu bola kancelária Bratislavskej informačnej služby a výrobňa lahôdok potravín TETA. Na poschodí bolo niekoľko bytov, pavlačových, pekných, hoci tretej kategórie, v jednom z nich býval Peter Michoněk a zároveň tam squatovali viacerí kamaráti, ktorý u Petra mali „azyl“. Pre mnohých ľudí to bolo dôležité miesto, fyzicky, aj v živote. Peter priťahoval poblúdené duše so zaujímavými príbehmi. Mnohí ľudia sa tam našli. A keďže on v tom dome býval, bol to on, kto prišiel s nápadom nastahovať tam Artforum. Peter patril k ľuďom, s ktorými sme sa už v predrevolučnej dobe stretávali po obývačkách.

Odkedy ste sa stretávali v obývačkách?

Odkedy sme internátne izby vymenili za byty. My s Jankou sme sa po niekoľkomesačnom bývaní v Žiline znovu prisťahovali do Bratislavy v máji 1989. Odvtedy bola jedným z treffpunk-

tov naša obývačka. Spontánne aj plánované stretnutia boli takmer denne. Debatovali sme o prečítaných knihách, hudbe, vymieňali sme si samizdaty i nahrávky, komentovali, čo sa deje okolo. Keď prebehla revolúcia, tak sme sa rozhodli preniesť to obývačkové dianie do verejného priestoru, bolo to veľmi prirodzené. Pomerne rýchlo sa nám podarilo dostať do Bratislavy knihy z exilových vydavateľstiev, začali sme organizovať koncerty nám blízkych kapiel, od februára 1990 sme robili pravidelné akcie v Dome lodníkov. Ešte predtým, začiatkom roka 1990, Peter Michoněk zistil, že Bratislavská informačná kancelária, nájomník v dome na ulici Červenej armády sedem, sa sťahuje. A navrhol, aby sme sa pokúsili prenajať si ten priestor ako Artforum. To sme aj učinili a po prešliapaní všelijakých úradníckych cestičiek sme sa stali oficiálnymi nájomcami. Bol to ďalší krok k tomu, aby sme sa profesionalizovali, lebo do tej chvíle sme všetko okolo Artfora robili popri zamestnaniach. S prenájmom bolo však treba aj platiť nájomné a veľmi rýchlo sme zistili, že istý zdroj na získanie peňazí je predávanie kníh. A to sa stalo našou dominantnou činnosťou. Zo začiatku sme mali otvorené každý štvrtok, potom v utorok aj vo štvrtok. A keď som to zobral na seba a založil si živnosť, tak sme mali otvorené každý deň, od pondelka do piatku. Čím ďalej, tým viac sme sa stávali kníhkupectvom, na úkor ostatných aktivít. Na začiatku však bolo niekoľko stien venovaných príležitostným výstavám a občas sa tam uskutočnila nejaká beseda, stále sme organizovali v rôznych bratislavských kluboch a sálach aj koncerty.

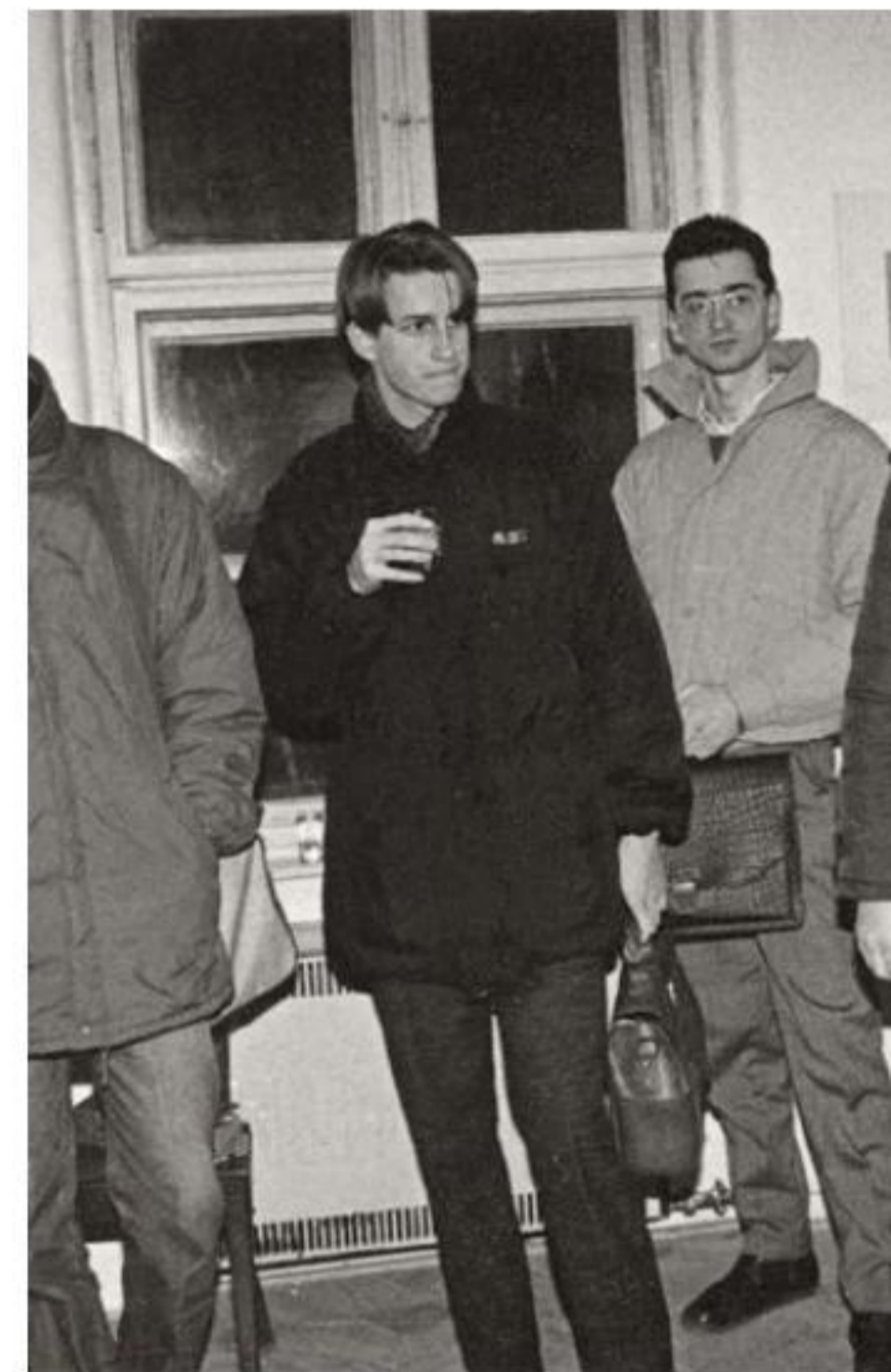
Ten dom bol svedkom viacerých zaujímavých príbehov.

Príbeh toho priestoru bol zaujímavý aj tým, že sme prichýlili Paľa Maruščáka, s ktorým sme sa roky poznali a ktorý po revolúcii začal rozbiehať obchod s hudbou. U nás mal prvú „kanceláriu“, a keď Artforu magistrát ponúkol opustenú trafiku na Fučíkovej (teraz Medenej) posunuli sme tento priestor Paľovi. A pridali sme, tuším to bol nápad Natálky Kušnierikovej, aj návrh na súčasný názov – Dr. Horák, čo bolo krycie meno Júliusa Fučíka. V ďalšom byte squatovali študentky a študenti VŠVU, jednou z nich bola aj Jana Farmanová. Nemali vodu, ale mali kľúče od predajne a tam bola voda i oficiálna elektrina. Treba podotknúť, že dole, hneď vo vedľajšom dome, bola legendárna predajňa potravín Teta. Pod priestormi, kde bolo Artforum, mali lahôdkareň, tam pripravovali šaláty, preto to v Artfore občas bolo po šalátoch cítiť. Postupne sa kníhkupectvo rozširovalo na úkor časti, ktorá bola určená výstavám. Pripadalo nám prirodzené, že na dobrú vec zaberieme susedný opustený byt. Vysekali sme dieru v stene. Zistili sme, že ten byt je síce opustený, ale predchádzajúci majitelia tam zanechali mačky. Pozostatky po tých mačkách predstavovali menší sanačný problém. Nejaký čas sme strávili úpravou a potom sme túto vedľajšiu miestnosť využívali na výstavy. Jeden z tých, ktorí tam vystavovali, bol Oliver Solga, súčasný primátor Pezinka. Aj sa k tomu hrdo hlásil, keď sme nedávno otvárali Artforum v Pezinku. Boli sme v úzkom spojení s partiou ľudí, ktorí pripravovali Rádio Ragtime. Aj oni v istej chvíli vážne rozmýšľali o tom, že by ich štúdio

bolo v ďalšom byte, do ktorého by sme sa prebúrali, lebo možnosť oficiálneho prenájmu nebola, ale nakoniec sa usadili na Štúrovej.

Nechodili žiadne kontroly? Nechodili. Prvotný priestor sme mali legálne prenajatý a do ďalších sme sa prebúrali, keď nám už legálny priestor nestačil. To, čo som opísal, bolo poschodie, pavlačové byty. Na prízemí bol dvorček a v dvorčeku býval zvláštny pán, ktorý mal mániu zbierania čohokoľvek. Nikdy som uňho nebol, do priestorov, kde býval, málokto túžil nahliadnuť. Ale od Petra Michoněka a nejakého sociálneho pracovníka vieme, že to boli dve miestnosti, zapratané od podlahy až po strop, od jednej steny po druhú. Mal tam len chodbičky, ktorými sa vedel pohybovať, a miesto na spanie. Vďaka nemu sa v dome objavili hlodavce, ktorým sa tam zapáčilo. Takže Artforum žilo v zaujímavom dome so zaujímavými susedmi.

Kto bol pre Artforum kľúčový? Nám sa rodili deti a Janka bola skôr domáci tvor. Samozrejme, že sa veľmi zaujíkala o celé dianie, ale nebola človekom, ktorý by mal v Artfore stálu úlohu. Boli tam zmienený Peter Michoněk, Juraj Kušnierik, Alfred Zimmermann – Cimo a jeho vtedajšia žena Xeňa. Toto boli zakladatelia. Prvý, kto sa začal točiť okolo Artfora a stal sa jeho súčasťou, bol Aleš Krátky. On bol taký neformálny nezamestnanec, neskôr sa stal aj zamestnancom. Potom sa zjavil Klaus, to je prezývka, roky sa staral o hudbu. Ďalej Jano Viktorin, došiel a pod košelou mal svojho malého syna. Hovoril, že by sa u nás

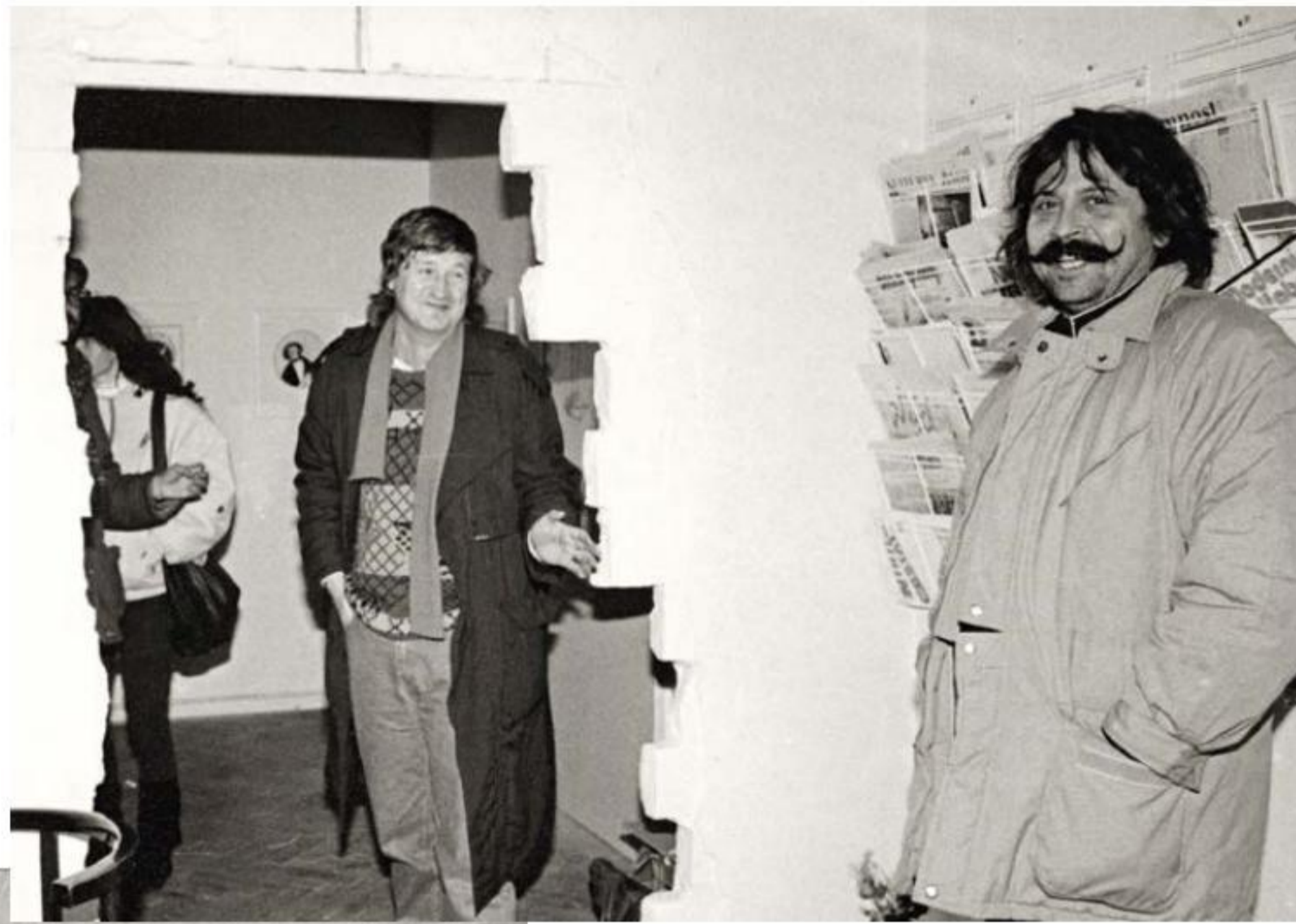

Foto: Archiv Vladimíra Michala

Foto: Tomáš Benedikovič

rád zamestnal, že ho lákajú knihy. Tak sme sa dohodli. A potom sa napriek našim legendárnym siláckym rečiam, že si nevieme predstaviť, že by v Artfore niekedy robila žena, zjavila Janka Kožíková, prvá žena v službách Artfora. Prišiel aj Roman Agoč, mĺkvy predavač, ktorý mal svoj šarm a svoju klientelu, bol takým guru kníhkupectva. Ďalej Renáta Frešová. A spomeniem ešte Papeka, Petra Paprčku, ktorý sa na dlhé roky stal významnou súčasťou Artfora alebo Zuzanu Šeršeňovú, ktorej sa páčilo, že v ozname na dverách kníhkupectva máme stručne napísané: hľadáme človeka.

Odkiaľ ste sa všetci poznali? Rôzne. My s Jankou sme študovali v Bratislave a potom sme nakrátko odišli do Žiliny, lebo sa nám mala narodiť Veronika. Tam sme získali byt a hneď sme sa snažili presťahovať do Bratislavy. Zo študentských čias sme mali kontakty s Kušnierikom, Michoněkom, s Cimovcami. Dôležití boli pre nás ale aj ľudia z Prahy, ako Jirka Mergl, ktorý v časech normalizácie točil Originální videožurnál, či ľudia z Jazzovej sekcie. Tá sa neskôr zmenila na Artforum – my sme sa tesne po revolúcii stali jeho oficiálnou bratislavskou pobočkou. Alebo Michal Surma zo Zlína, jeden so spoluzakladateľov Společnosti přátel USA, ktorý si požičal od otca auto a priviezol nám plný kufor exilovej literatúry. Ja som tak ako Juraj Kušnierik študoval na Elektrotechnickej fakulte SVŠT a vo chvíli, kedy vznikalo Artforum, som robil technika vo výpočtovom stredisku gymnázia Jura Hronca, staral som sa o počítače.

Kedy a prečo ste prvé Artforum zatvorili?

Bol to dom na spadnutie, napokon ho zbúrali a nám sa podarilo získať od magistrátu nájom v inom priestore, v tom, kde práve sme, na Kozej ulici dvadsať. To bolo v roku 1992. Chvíľu teda fungovali obe kníhkupectvá súčasne. Medzitým sme mali ešte jedno drobné „kníhkupectvíčko“ pri vchode do Slovenského rozhlasu. Dnes ten priestor už neexistuje, bol pri hlavnom vchode, asi štyrikrát štyri metre, tam sme predávali knihy, tabak a dennú tlač.

Ako ste na začiatku získavali knihy? Chodili sme si po knihy tam, kde sa knihy vyskytovali. Väčšinou sme ich brali priamo od vydavateľov. Zo začiatku hrali rolu aj naši kamaráti, ktorí dovezli zvyšky z exilových vydavateľstiev, väčšinou do Čiech a my sme ich z Čiech vozili sem. Väčšina vydavateľstiev bola v Prahe, niečo v Brne, ale chodili sme aj po Bratislave a vyberali sme si knihy, ktoré by u nás mali byť. Ľudia boli zo socializmu zvyknutí, že keď nejaká kniha v kníhkupectve nebola, tak nič nekúpili. Keby vtedy existoval objednávkový systém, myslím si, že by socializmus padol oveľa skôr. (haha)

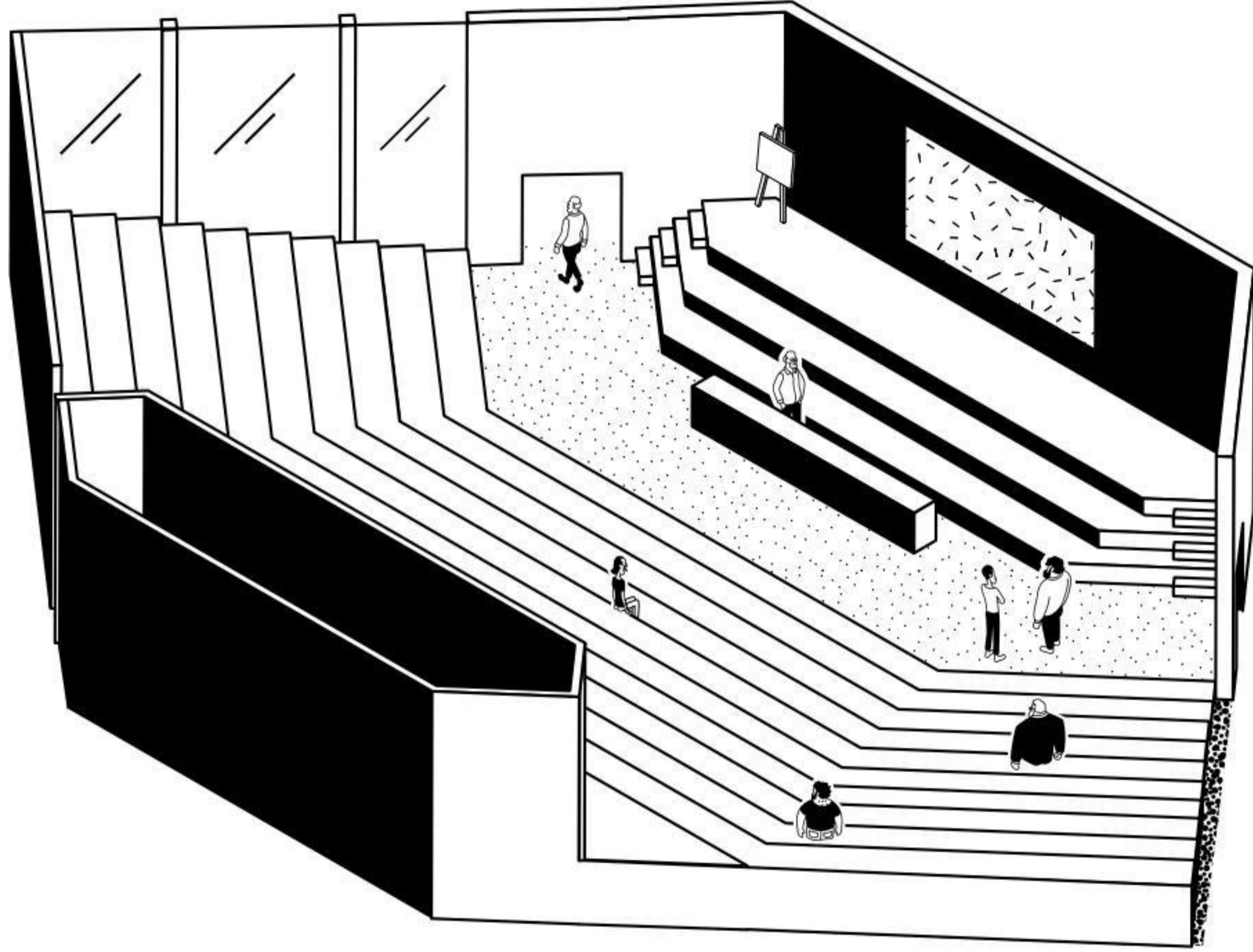
Spolupracovali

Vladimír Michal
Peter Michoněk
Juraj Kušnierik
Alfred Zimmermann
Xénia Zimmermann
a ďalší

*** jar 1990 + jeseň 1993**

FK 901

Račianska 59

Branislav Malík: Dôležitou súčasťou bola recesia

Zaznamenal: Tomáš Gális

Filmový klub 901 bol vo svojej dobe druhým najväčším v celej krajine s priemernou návštevnosťou deväťdesiat divákov na jedno predstavenie. Výnimočný nebol iba dramaturgiou, ale aj invenčným prístupom k propagačným letákom, filmovými predstaveniami so živou hudbou či niekoľkými happeningami ako tradičné mikulášske premietanie sovietskej rozprávky Mrázik. Rozpráva Branislav Malík, zakladateľ FK 901.

Ako vznikol Filmový klub 901? Po roku 1989 sa stal dekanom Pedagogickej fakulty UK, kde som učil, osvietený človek, ktorý sa na Slovensko vrátil z emigrácie. Vytvoril si okolo seba tím mladých ľudí a mal predstavu bohatého študentského spolkového života. Bola tu však otázka – z čoho to financovať? Zároveň sme zdedili budovu obvodného výboru strany na Račianskej ulici, kde bola kongresová sála aj s premietačkami. Tie asi nikdy nepremietali, ale bol tam pán, ktorý zistil, že sú funkčné. Tak vznikla myšlienka zriadiť filmový klub. Spočiatku to bolo stratové, ale potom to chytili do rúk mladí ľudia. Najprv sme mali jedno predstavenie do týždňa, ku koncu sedem: tri dni sme hrali po dva filmy a v nedeľu jeden. Tak sme mohli financovať napríklad jazykové kurzy pre študentov, viazanie diplomoviek a podobne. Väčšinu peňazí sme však investovali do vybudovania technického zázemia.

V čom bola Deväťstojednotka špecifická?

Boli sme dobre technicky vybavení – mohli sme premietiť všetky vtedy dostupné

formáty, ale hlavne sme boli alternatívou komercii. Pôvodne sme čerpali z archívov Slovenského filmového ústavu. Mohli sme to vyplňať komerciou, čo by bola asi najľahšia cesta, ale to sme nechceli. Tak sme nadviazali veľmi exkluzívne styky takmer so všetkými európskymi ambasádami či s kubánskym veľvyslanectvom. Len s Britmi a Američanmi, ktorí sa k autorským právam stavali inak, to nešlo. Vďaka ambasádam sme mali asi najväčší podiel premiér európskych filmov. Robili sme tiež rôzne žánrové prehliadky alebo napríklad Gay Film Festival. Dôležitou súčasťou klubu bola aj recesia. Myslím si, že sme to boli my, kto urobil kult z Mrázika, ktorého sme premietali vždy v decembri. Robili sme si srandu z minulého režimu, pripomínali sme tam napríklad VOSR, vystavili sme rakvu akože s Leninom a tak. Keď sme napríklad uvádzali nemé filmy, dotiahli sme vždy nejakých muzikantov. Chodili tam improvizovať od Made 2 Mate cez Andreja Šebana po Riša Müllera. A robili sme aj koncerty, ale dôraz bol na filme. Bolo to sedem projekcií do týždňa.

Ktoré festivaly či prehliadky si dnes najviac ceníte?

Na Gay Film Festivale bola veľmi dobrá atmosféra. Ale vlastne aj každá národná prehliadka bola zaujímavá, pretože sme uviedli filmy, ktoré nikde inde neboli.

Kto boli návštevníci klubu?

To bolo rôzne, každý film pritiahol svoje publikum, ale samozrejme, že to boli najmä študenti, no aj veľa novinárov. Väčšinou to boli mladí ľudia,

MÁJ 901

Baka - Sandra - Alexandr
to je ale veľká aritma
Všetky body majú rovnú
váhu a dôležitosť.
Budeme sa rudiť, mávať,
pred rúžom odstraňovať,
svetelných vlnením dokladovať,
triednym bratšom vysvetľovať.

fk 901 račianska 59, budova PdF UK

... koniec jednej legendy?

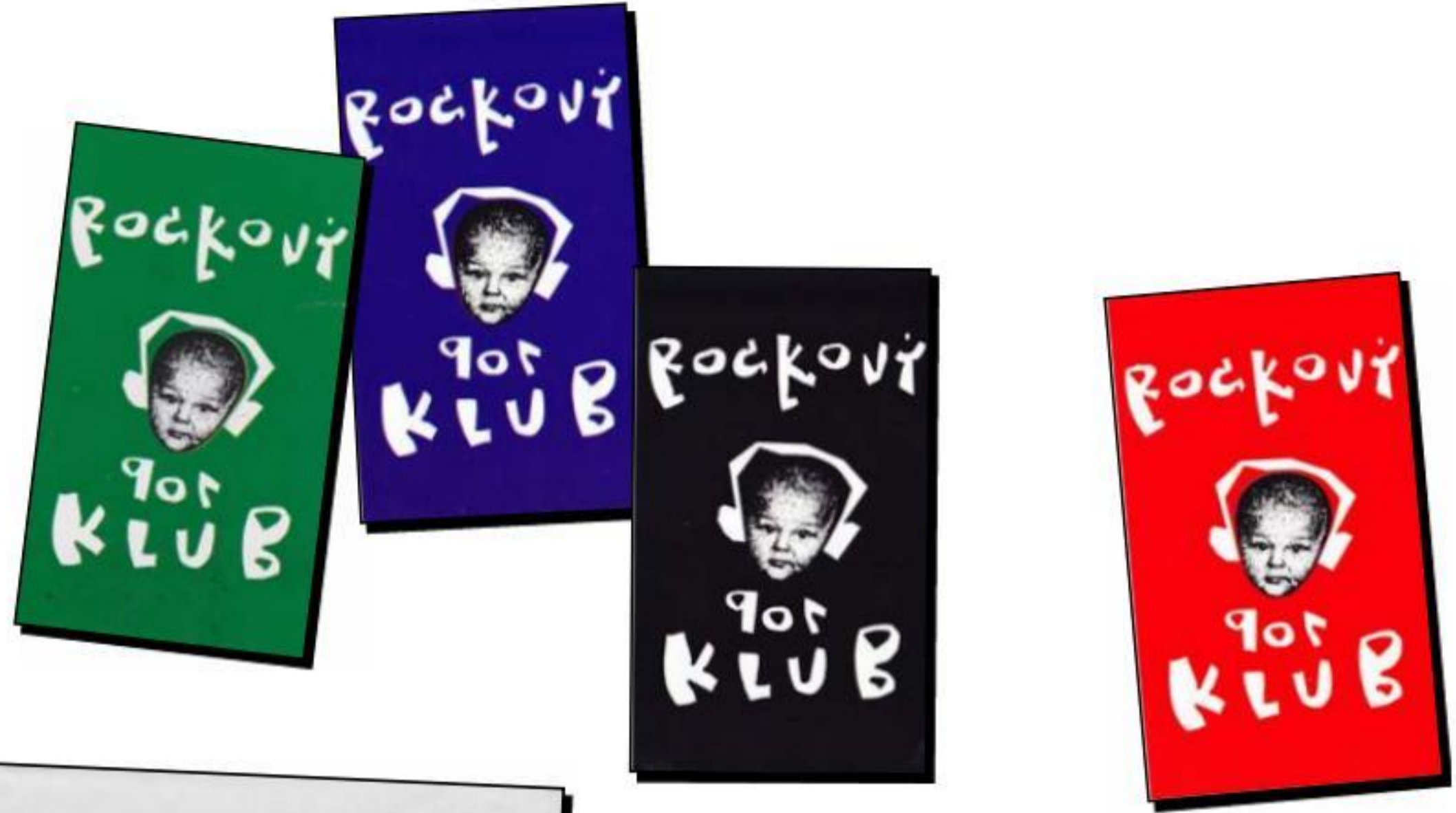
- 30.04. ut 18:00 HILLARY A JACKIE /Hillary and Jackie/ r. Arnd Tucker, V.Brit., 1996, 2h03**
Odbiete sa schádzajúmu feministickému koncertu Emily Watson v silnom príbehu o žene, ktorá milovala hudbu, svoju seču a jej manžela... a ktorá bola strážne sama. Sama so svojim náročným mužom.
- 20:30 SARAKA r. Ron Fricke, USA, 1992, 1h37**
Pozoruhodné dielo, ktoré si získalo svojho diváka aj napriek ťažkému tónu. Je v ňom nepadne jediný výstrel, nozdri sa nová láska a nekonečný hypemón.
- 01.05. ut 18:00 ŽIAJA /Shine/ r. Scott Hicks, Austrália, 1996, 1h45**
Bor genálny a chce byť slobodný. Star sa však zapojom vo svetle hudby, ktorá je neoprána, záväz a šialene podmanivá. Star sa bláznom a toľ stáročný.
- 20:30 MUŽ NA MESSIACI /Man on the Moon/ r. Milos Forman, USA, 1999, 1h50**
Poniekdo bože myny málo pomaly ale isto by muslo vysvetľovať prečo sa Andy Kaufman nedožil staroby. Počas svojho krátkeho života toľ silne urazil a ponížil celú Ameriku a on-kuľat sa iba dobre bavil.
- 02.05. st 18:00 PIANO r. Jane Campion, Austrália, 1993, 2h**
Tasovná nemá Ada si postúpava šialosť narastajúcou povrchosťou "kupať" spíť svoj kľaví od muža, ktorý naprev žakal jej názory a noskom i jej andri.
- 20:30 KOČKA /Cuba/ r. Vincenzo Natali, Kanada, 1997, 1h30**
Klaunobický film začína v momente keď sa niekoľko nešťastníkov prebúda v "zom are". Aj keď vidia, že ich jedinou nádejou je spolupráca, ich ústie v tomto prípade iba potvrdí poniekdo: bítz majú štaša.

Luc Besson + 2 večery s francúzskou klasikou

- 07.05. ut 18:00 LEON r. Luc Besson, Fr., 1994, 1h40**
Väcor ján mislo a čupka profus lípek.
- 20:30 Najstaršie a najnovšie verzie Quasimodovho príbehu počas jedného večera: NOTRE DAME DE PARIS r. Albert Capellani, Fr., 1911, 0h27**
Prvý "veľký" film v histórii francúzskej kinematografie, ktorá predstavuje aj začiatok formálnych experimentov, ktoré na začiatku minulého storočia obľúbil nemý film.
- QUASIMODO D'EL PARIS R. PATRICK TIMSIT, Fr., 1998, 1h35**
Patrick Timsit prináša vo svojom režisérskom pokuse s náročy provokáciou verziu ovyži Quasimoda. Zápleta prenesená do dnešných čas dominuje tragicky osud tredo. Quasimodo sa stáva obeťou fúdia, no i celú spoločnosť, ktorá odvrhne odlišnosť a týmto vynikajúce sa norme. Satirický a preslý film týmto vybra dájem ľahšie nahnnej báky. Film uvidzame v spolupráci s Francúzskym inštitútom v Bratislave.
- 08.05. st 18:00 JOHANKA Z ARCU /Joan of Arc/ r. Luc Besson, Fr./USA, 1999, 2h28**
I keď je panovník kv stáka po nohách, zastepaná svojimi viziari a vltázave štape až do dňa, keď kv zmení sa v plemo.
- 20:30 S. ELEMENT /Le Cinquième Element/ r. Luc Besson, Fr./USA, 1997, 2h02**
Cama ľatku minus paťy element. To ote na duhu a opnočaj aj seba. Vltaj v 901.
- 09.05. st 18:00 ATLANTIS r. Luc Besson, Fr./Tal., 1991, 1h15**
Priznava dýchaj a ponorte svoje telo i dušu do bezkoso sveta pod morakou hladinou. Zaďte krásny odieret jmj podhromných kria a skuzných príbehov, ktoré doval napíši šie veľo hrdine predtavy. Dámj, ote to vltokaj?
- 20:30 NA VIDEKU /Une partie de campagne/ r. Jean Renoir, Fr., 1936, 0h40**
Parížsky obchodník pán Outour zoberie rodinu na nedelny výlet na breh riekj Marry, do hostina ľatka Poušera. Tu počas dvanásť popokulna preže mladá Henriette chvíle všane bez zaprájka so športovcom Henrim. Neucudnosť Maupasantovej poviedky, empoznoť istého dňa vrbavného pri nede, postojky opje prebúdzajúce sa sexualty mladé Henriette značne popuši francúzske ľady. Film bol po natočení cenzúrovaný a do kinosál sa dostal až o 10 rokov. Film uvidzame v cykle Jazyk literatúry, vltaj šom v spolupráci s Francúzskym inštitútom v Bratislave.

Heróčka sobotňakšej noci # 44

- 11.05. so 20:30 BIELA VDOVA /Saving grace/ r. Nigel Cole, V.Brit., 2000, 1h32**
Cerstvá biela vdova (elegantná dáma v bielem kostýmku), ktorá neboly manžel zarechal hru dňov, sa rozhodne svoje záhradkárne umenie zaočif v pestovaní bielych vdvov (druh manželky) a to všetko za ticheho súhlasu príbuzných, postupne úplne zrušeného mestačka.
- David, David - už zase nás haluzi**
- 14.05. ut 18:00 MAZACIA HLAVA /Eraserhead/ r. David Lynch, USA, 1976, 1h30**
Jeho život je čimodotely, epuzia to žina a na ľoku mu ostalo vše trauznejšie dečko ako ty keď si bol malý. An to mu však nepokazilo užies.

PROGRAM FILMOVÉHO KLUBU "901"

- 26.2. ANDALÚŽSKY PES - Franc., L.Buñuel
- VIRIDIANA - Špan., L.Buñuel
- 4.3. STARÝ DOM UPROSTRED MADRIDU - Špan., L.Saura
- 11.3. BLÁŽNIVÝ PETRIČEK - Franc., J.L.Godard
- 18.3. PIESOČNÁ ŽENA - Jap., H.Tadigahara
- 25.3. MČANIE - Šved., I.Bergman
- 1.4. PSYCHO - USA, A.Hitchcock
- 8.4. HODINA VLKOV - Šved., I.Bergman
- 15.4. PATRANIE PO JEDNEJ ŽENE - Tal., M.Antonioni
- 22.4. KRIVÝ TRÓN - Jap., A.Kurosawa
- 29.4. TEOREMA - Tal., P.P.Pasolini
- 6.5. EVANĚLIUM SV. MATUŠA - Tal., P.P.Pasolini
- 13.5. SLADKÝ ŽIVOT - Tal., F.Fellini
- 20.5. VLASY - USA, M.Forman
- 27.5. OVOCE STROMO RAJSKÝCH JÍNE - ČR., V. Chytilova
- 3.6. ANDREJ RUBIOV - ZSSR, A.Tarkovskij
- 10.6. SEDMIKRÁSNY - ČR., V.Chytilova
- 17.6. ANNA A VLCI - Špan., C.Saura
- 24.6. TRETIA ČASŤ NOCI - Poľ., A.Ziławski

Začiatok predstavenia je o 17.hod. /V prípade mimoriadneho nájmu sa predstavenie reprizuje o 19.30 hod./
Filmové predstavenia sa budú konať v kinosále budovy Pedagogickej fakulty na Račianskej ul.59.
Vstup len na preukaz FK, ktorý si môžete zakúpiť priamo na mieste pred začiatkom predstavenia. Cena lístku: 6,- Kčs.

40 Sk
FILMOVÝ KLUB 901
Pedagogická fakulta UK
Račianska 59
813 34 Bratislava
22-10-1999
000000
8

ale spomínam si aj na jedného deduška, ktorý prišiel na Jánošíka bratov Siakeľovcov, pretože on ho zachránil.

Ako ste vnímali konkurenciu? Asi najväčším konkurentom bola Nostalgia. Súťažili sme, kto predal viac preukazov Asociácie filmových klubov. Mali sme horšiu polohu a tiež menšiu, no lepšie vybavenú sálu. Občas to aj škripalo, ale to je asi normálne. Stalo sa aj to, že nám komando z Nostalgie postříhalo plagáty, čo sme my nikdy nerobili. Bola tam aj žiarlivosť, ale to sa časom zmiernilo, pretože sa to začalo personálne prelínať. Mimochodom, od nás vyšlo mnoho ľudí, ktorí neskôr premietali snád' vo všetkých bratislavských kinách. Boli to študenti, u nás to robili zadarmo a potom si inde privyrábali. Nostalgia dávala aj komerciu, ale to je pochopiteľné, pretože šlo o súkromnú firmu, ktorá si na seba potrebovala zarobiť, a my sme boli dobrovoľníci.

Prečo klub skončil? V roku 2003 nám fakulta zvýšila nájom o 200 percent, čo sa nedalo pokryť zo vstupného, pretože sme tlačili ceny nadol. Ale myslím si, že vedeniu fakulty to bolo jedno. Skôr sme prekážali vtedajšiemu tajomníkovi fakulty, ktorý mal na starosti financie a rušil tam aj bufety. Nechcem mu krivdiť, ale myslím, že trňom v oku mu bol najmä Gay Film Festival. Robili sme viacero ročníkov a po tom poslednom prišlo zvýšenie nájomného, obštrukcie a hľadanie chýb. Ja som skoro prišiel o prácu, pretože bývalý dekan mal pocit, že je to útok proti nemu. Dopadlo to tragicky. Mali sme geniálne

vybavenú kabínu a údržbári nám tam začali demontovať reproduktory, plagáty skončili v zberných surovinách, vytrhali nám káble... Skrátka, úplná devastácia.

Čo sa nakoniec stalo s priestorom? Nevieam, ani okolo neho nechodím. Zostal tam kus môjho života, môjho času i práce. Druhý prípad, keď ma chceli vyhodiť z práce, nastal, keď som položil otázku, kam sa dali veci z klubu? Mám taký dojem, že to predal jeden človek, ktorý tam vraj údajne prišiel meniť radiátory. Lenže to nebol majetok školy, všetci vedeli, že sa bolo treba spýtať mňa a Spolku mladých pedagógov Liberte. Keďže stroje obsahovali napríklad aj ortuť, v zmysle zákona o slobodnom prístupe k informáciám som sa spýtal, čo sa s nimi stalo? Tak na mňa zavolali právnika. Jednoducho, prišlo niekoľko nákladných áut, ktoré to povyvážali, a priestor zostal odvtedy prázdny. Niečo sme, našťastie, zachránili – napríklad časť aparatúry skončila v A4.

Po ďalších zmenách vo vedení fakulty sa už nedalo pokračovať? Bolo jasné, že už to nakopnúť nepôjde. Dnes sa dajú filmy pozrieť doma so super zvukom, i keď je pravda, že doma človek takú atmosféru nezažije. My sme ťažili z toho, že vtedajšia ponuka bola obmedzená a nebolo to len také pasívne sledovanie.

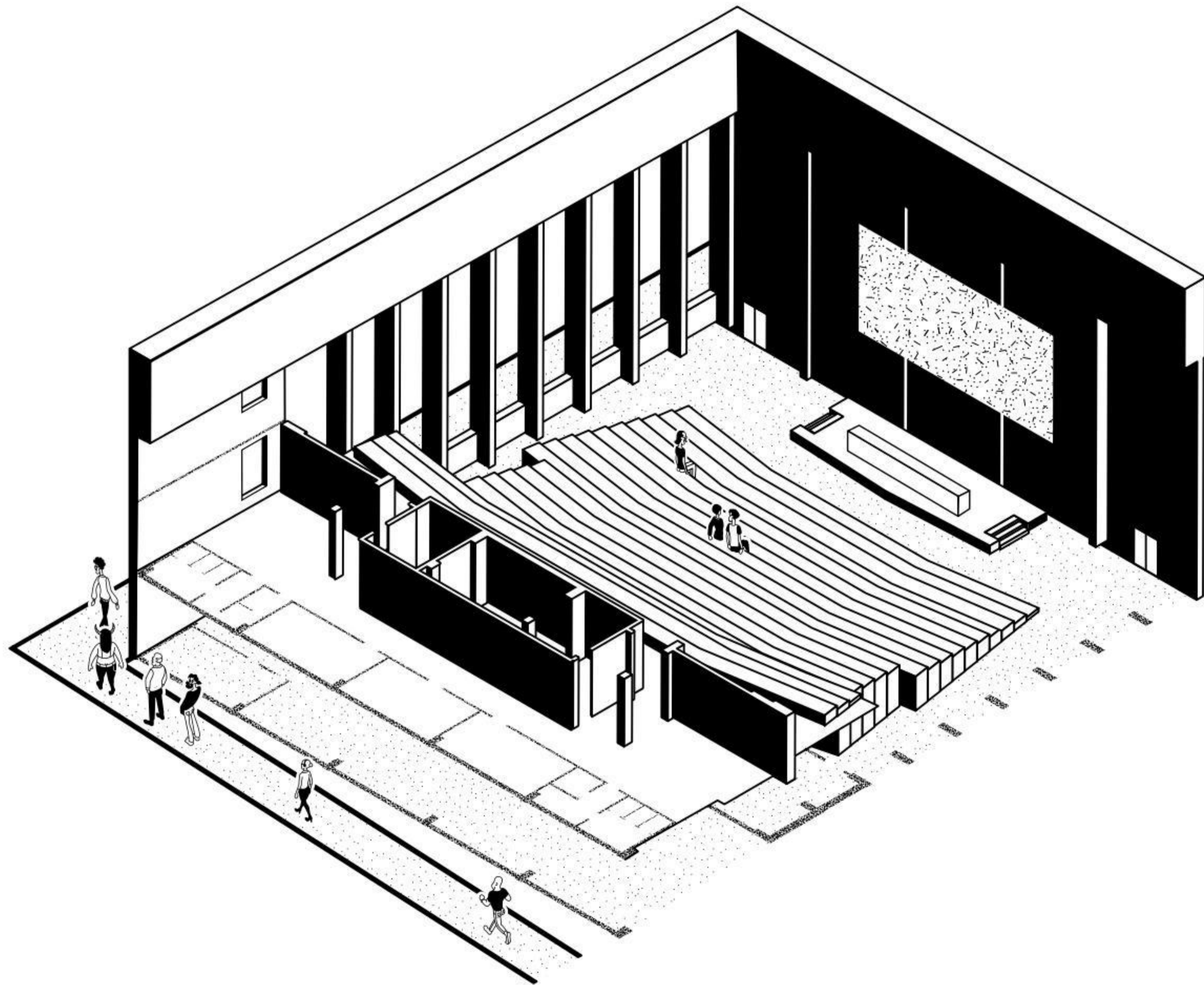
Spolupracovali

Braňo Malík	Michal Šulek	Tomáš Nemec	Radka Lichnovská
Pavol Kanoš	Andrej Bukovčan	Martina Chůtková	Monika Kuchariková
Marek Adame	Peter Broniš	Ivana Homolová	Marika Mlčochová
Anton Ondrejka	Igor Derevenec	Jaroslav Haninec	Zuzana Popelárová
Mirka Jarošová	Milan Prekop	Pavol Began	Jakub Smoliga
Zuzana Jančeková	Zuzana Pytlová	Martin Kšíňan	
Adriana Hodorová	Katarína Vašková	Juraj Matejka	

*1991 +2003

FK Nostalgia

Radlinského 13

Peter Gavalier: Prinášali sme príbehy

Zaznamenal: Tomáš Gális

V októbri 1991 zahájil svoju činnosť v priestoroch auly Stavebnej fakulty STU filmový klub Nostalgia, ktorý počas 20-tich rokov svojej existencie na pôde fakulty uviedol viac ako 4 500 filmových predstavení s celkovou návštevnosťou vyše 530 000 divákov. Na jar v roku 2011 bola Nostalgia kvôli nečakanému nepredĺženiu nájomnej zmluvy nútená začať si hľadať nové priestory. O ďalšom pôsobení Nostalgie na Nivách rozhodla nakoniec ponuka vtedajšej riaditeľky Cultusu Evy Filanovej jej prevádzkovateľom, aby pokračovali vo svojej činnosti v priestoroch ex-kina Nivy. Rozpráva Peter Gavalier, dramaturg Nostalgie od čias jej vzniku.

Prečo a ako vznikla Nostalgia? Po roku 1989 zasiahla kiná porevolučná vlna amerikanizácie. Začiatkom 90. rokov bol problém vidieť v Bratislave nejakú klasiku alebo kvalitný európsky film. Bol som presvedčený, že ak by sa podarilo vybudovať kino s takouto alternatívnou ponukou, dokázalo by si nájsť dostatočný počet pravidelných divákov. Pri jednej debate som sa o tom zmienil priateľovi Jurajovi Jantoškovi, ktorý študoval na Stavebnej fakulte STU, a ten povedal, že tam je 700-miestna aula so zabudovanými premietачkami a že sa na to skúsi popýtať. Asi aj vďaka tomu, že vtedy ešte študenti po novembrových udalostiach požívali istú vážnosť, výsledkom bolo, že vedenie fakulty súhlasilo s tým, aby sme tri večery v týždni aulu aj s premietачkami využívali. Zmapoval som možnosti, aké vtedajšia filmová distri-

búcia ponúkala pre takéto kino, a rozhodol som sa pre založenie filmového klubu, ktorý som nazval Nostalgia. Význam toho slova odrážal pocit, ktorý ma priviedol k myšlienke niečo také iniciovať, no bola to aj akási pocta tvorbe mojich dvoch obľúbených autorov – speváka Davida Sylviana a režiséra Andreja Tarkovského. Prvé predstavenie sa konalo 7. októbra 1991, kedy sme premietli dvojicu filmov Luisa Buñuela „Andalúzsky pes“ a „Skrytý pôvab buržoázie“. Prišlo naň asi 150 divákov, čo bol sľubný štart nad očakávanie.

Takže úspech. Ako to bolo ďalej? Samozrejme, zďaleka nie všetky nasledujúce predstavenia dopadli tak úspešne, hrali sme veľa klasiky, profily tvorcov ako Fellini, Tarkovskij, Buñuel, Hitchcock, Wajda, Chaplin, Bergman, Pasolini, Kurosawa, Antonioni, Paradžanov, Truffaut, Saura, Forman, Allen, ale i Jarmusch, Wenders, Greenaway, Kieślowski, Michalkov, Lynch, Almodóvar, Kusturica. V priebehu 2-3 rokov sa priemerná návštevnosť stabilizovala najmenej na stovke divákov, pričom neboli výnimočné ani návštevy 200-400 ľudí. V tomto období sa pre mňa najbližším spolupracovníkom stal môj brat Paľo, z ktorého sa postupne stal akýsi „údržbár“ a zároveň manažér Nostalgie v jednej osobe, ktorým je dodnes, zatiaľ čo ja sa od jej vzniku venujem hlavne programu a dramaturgii. Druhá polovica 90. rokov bola úžasná, vtedy chodilo 500 divákov aj na Tarkovského filmy a na hity ako Underground sa ich v 700-miestnej sále tlačilo vyše 800. Privítali sme u nás osobnosti ako Jozef Kroner, Věra Chytilová, Jan Němec,

Fero Fenič, Tomáš Vorel, Bohdan Sláma, Petr Zelenka či Jaromír Nohavica, ktoré boli dramaturgiou, úrovňou i atmosférou v Nostalгии nadšené. Po roku 2000 začala návštevnosť mierne klesať. Diváci sa ku kvalitnému filmu dostávali ľahšie vďaka rozmachu káblovej televízie, lacných DVD či sťahovaniu filmov z internetu. Pokles divákov sa nám však podarilo zastaviť efektívnejšou propagáciou či organizovaním vlastných prehliadok ako NordFest či Mladý slovenský film. Niekoľko filmov u nás lektorsky uviedol Pavel Branko, k Upírovi Nosferatu hrala Kosa z nosa. V roku 2010 naša priemerná návštevnosť opäť dosiahla stovku, na pár filmoch bolo po rokoch zas 500 divákov, no udalosti nabrali iný smer.

Prečo ste skončili na STU? V máji 2011, pár týždňov pred ukončením vtedajšej nájomnej zmluvy, nám bolo namiesto očakávaného návrhu novej zmluvy poštou doručené strohé a direktívne oznámenie z vedenia stavebnej fakulty o nepredĺžení nájomnej zmluvy z dôvodu „plánovanej realizácie takých stavebných úprav, ktoré v ďalšom období neuvoľnia poskytovať tieto priestory externým nájomníkom“. Osobne sa domnievam, že niekomu skôr začali prekážať niektoré akcie u nás, ako povedzme Filmový festival inakosti, a možno sa niekomu i profit, ktorý mala fakulta nielen z nájomného, ktoré jej Nostalgia ako súkromný prevádzkovateľ platila, nezdal dostatočný. A pokiaľ viem, so stavebnými úpravami sa tam začalo až tento rok.

Čím bol vtedajší priestor zvláštny? Čo ho charakterizovalo? Bola to obrovská aula pre študentov techniky so zabudovanými lavicami a nepohodlným sedením – takže možno bol zaujímavý ten kontrast, ktorý vznikol, keď sa v nej diváci ponorili do tmy a svetlom premietacky tam prenikli a na plátne sa začali odvíjať úplne iné príbehy ako počas vyučovania. Snád sa nám podarilo vdýchnuť tomu priestoru nejaký nový život.

Kto boli vaši návštevníci? Drvivú väčšinu tvorili študenti, ale chodil k nám napríklad i Egon Bondy. V začiatkoch si vybavujem ešte jednu felliniovskú postavičku – neprehliadnuteľný starý pán v zime či v lete oblečený v dlhom čiernom kabáte s baretkou na hlave a ovešaný igelitkami. Prichádzal zásadne v polovici alebo aj ku koncu filmu. Volali sme ho „atómový inžinier“.

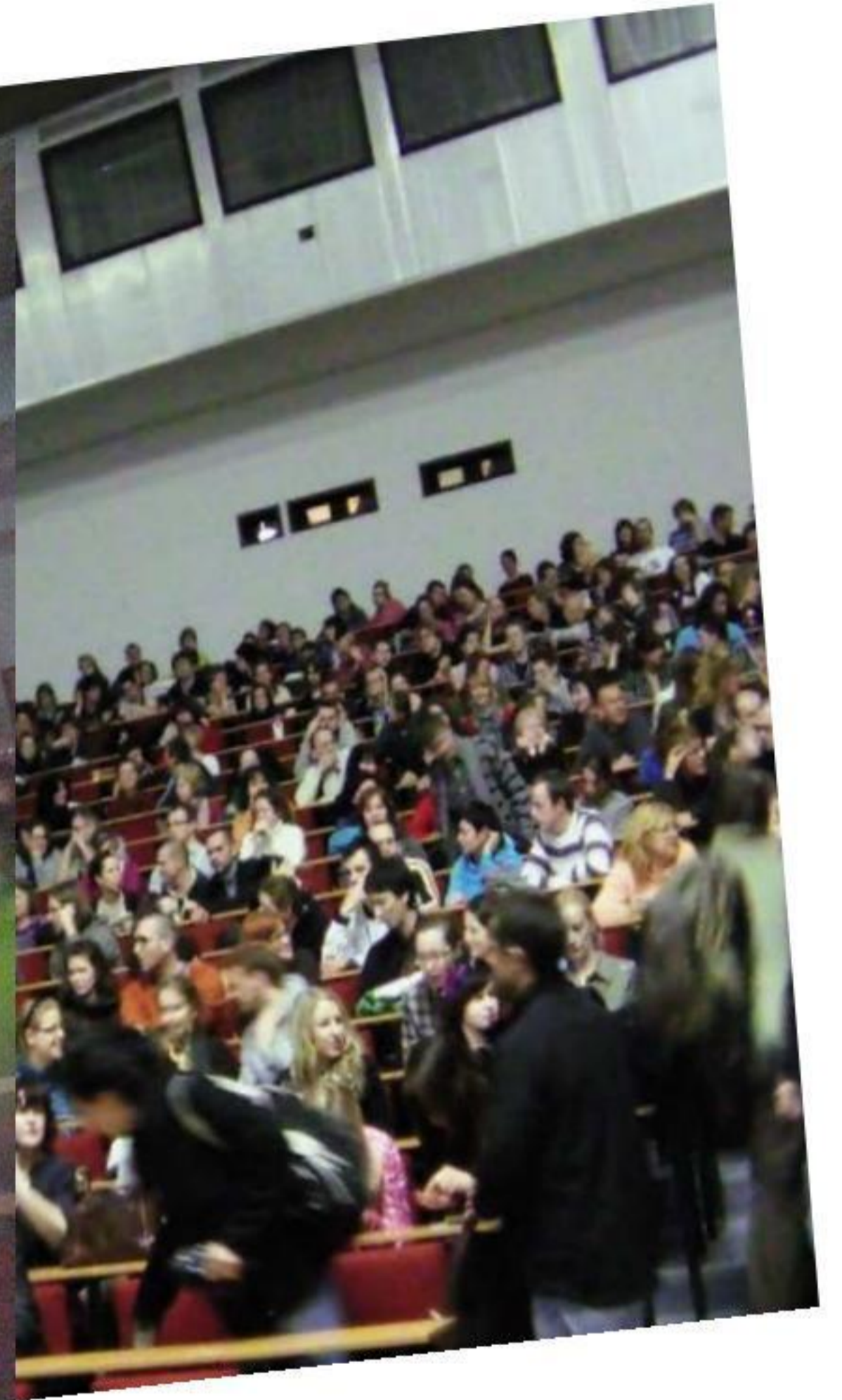
Ako ste vnímali svoje miesto medzi ostatnými filmovými klubmi? Vždy som si vážil každého, kto sa tejto činnosti venoval a s mnohými „klubistami“ po celom Slovensku ma dodnes spájajú kamarátske vzťahy. Kluby, ktoré vznikli po nás v Bratislave, som rešpektoval, každý sa snažil o nejakú vlastnú cestu. S Tónom Ondrejkom z 901-ky a Martinom Kočiškom zo Zrkadla sme stále priatelia. Keď 901-ka skončila, bolo mi to úprimne ľúto. Myslím, že zdravá konkurencia je dobrá a posúva vás vpred.

Ako pokračovala vaša činnosť po to, čo vám oznámili, že musíte odísť? Keď sme v júni 2011 po 20-tich rokoch museli náhle ukončiť svoje pôsobenie na STU, začali sme hneď s hľadaním nového priestoru. Ako prvý nám podal pomocnú ruku Gábor Bindics z KC Dunaj, ktorý nám ponúkol možnosť premietania u nich. Onedlho na to sa nám ozvala i pani Eva Filanová zo spoločnosti Cultus Ružinov s ponukou pôsobiť v priestoroch bývalého kina Nivy, ktoré si ako azda posledné zo starých bratislavských kín zachovalo svoj nostalgický retro vzhľad. Obe ponuky sme sa rozhodli využiť, v Dunaji sme spustili premietanie od septembra a v kinosále SD Nivy od októbra 2011. Prevádzkovať paralelne dva priestory sa však ukázalo nad naše sily a tak sme na konci roka 2012 premietania v KC Dunaj ukončili. Plne sme sa sústredili na Nostalgiu na Nivách, ktorá počas jesene 2012 prešla ako prvé klasické kino v Bratislave digitalizáciou.

Ako to teda vyzerá s Nostalgiou v súčasnosti? Dovolím si povedať, že dnes je Nostalgia na Nivách pevne ukotvené lokálne kino na predele širšieho centra Bratislavy a mestskej časti Ružinov, ktoré si aj v dobe rozmachu multikín dokázalo zachovať osobitú atmosféru i kvalitnú dramaturgiu a ponúka pestrú programovú alternatívu pre náročného i bežného diváka. Po piatich rokoch na Nivách sa naša návštevnosť blíži k tej v starej Nostalгии. Snažíme sa divákovi ponúkať to

Foto: Archiv

najlepšie z artovej distribúcie, oceňované festivalové snímky či kultové legendárne filmy, ale i z kultivovaného mainstreamu vrátane detských predstavení. Organizujeme predstavenia pre školy i seniorov, uvádzame záznamy výstav či predstavení National Theatre. V roku 2015 bola Nostalgia prijatá do prestížnej siete európskych kín Europa Cinemas a v lete 2016

prešla kinosála na Nivách modernizáciou vrátane výmeny sedačiek. Dňa 7. októbra 2016 oslávila Nostalgia 25 rokov. Za štvrtstoročie svojej existencie sme uviedli viac ako 5-tisíc predstavení s celkovou návštevnosťou takmer 600 000 divákov. Dúfam, že v drivej väčšine spokojných.

Slávka Gavaleriová
Kaja Vicianová
Mato Gavaliar
Kubo Gavaliar
Boris Vojtech

Branislav Solovic
Igor Gembula
Oliver Vician
Mišo Gavaliar
Patrik Kaniš
Ema Súlovcová
Zuzana Senková

Spolupracovali

Luba Holosová
Karol Frimmel
Martina Hamadová
Ľubomíra Gajdošová
Gabriel Matoš
Ľubomír Matoš
Peter Choma

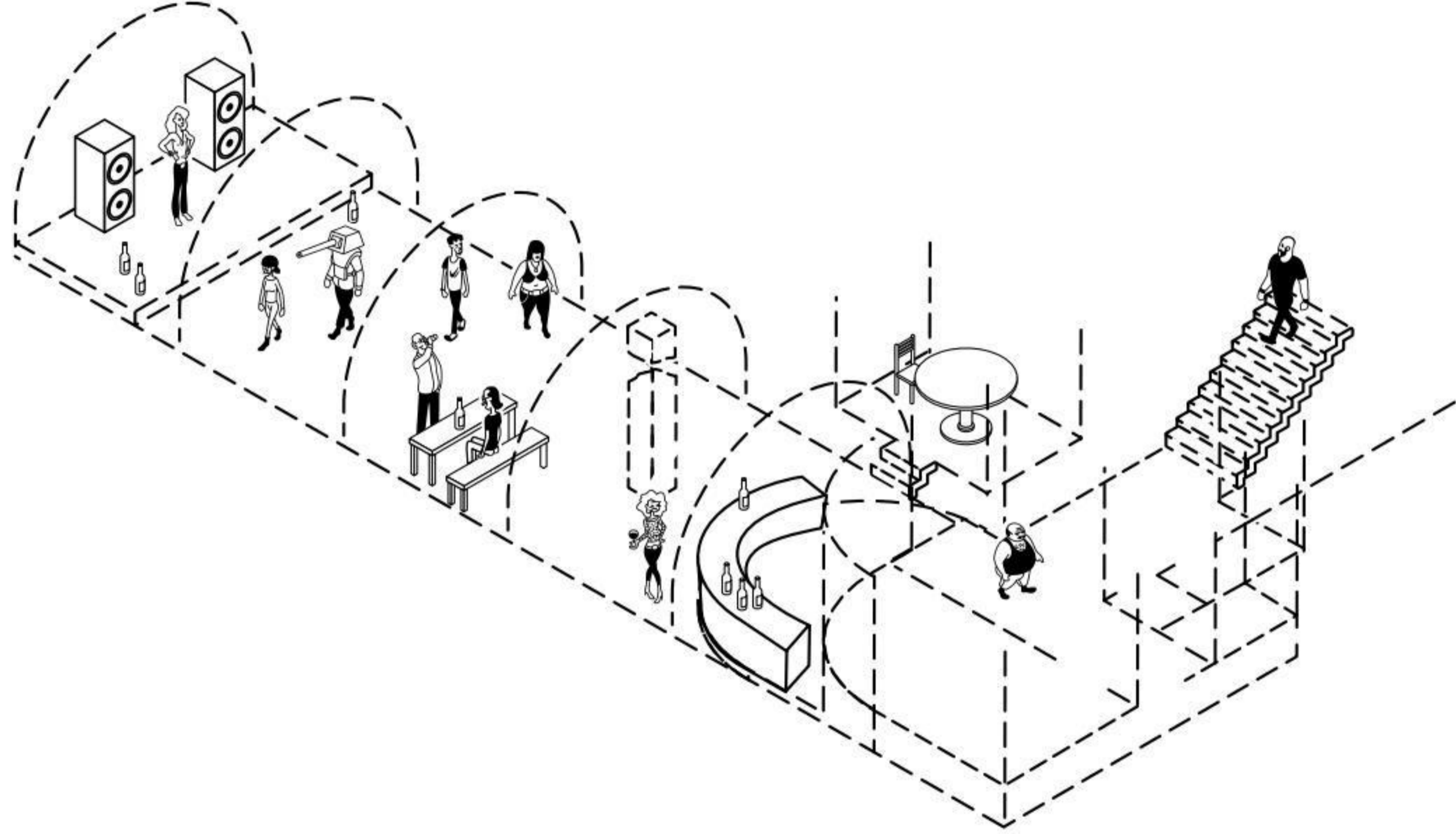
Palo Halász
Zuzka Grossová
Palo Szabo
Pavol Klenka
Martin Husárik
Lucia Kosečková
Vanda Holosová

Peter Gavaliar
Juraj Jantoška
Palo Gavaliar
Miro Slámka
Adrián Leško
Miro Zrubák
Jano Zrubák

New Model Club

Obchodná 2

Ralf a Víto: Ľudia sa stretávali

Zaznamenal: Peter Dolník

Bratislavský New Model Club fungoval v rokoch 1991 – 1993 na Obchodnej ulici číslo 2. Bol prístupný iba pre členov, ktorými boli v tej dobe hlavne hudobní fanúšikovia naprieč žánrami, ktoré dovtedy u nás nemali priestor. Priateľstvá a kontakty, ktoré tu vznikli, pomohli neskôr vzniku nových kultúrnych a hudobných miest v Bratislave. O klube hovoria zakladateľ Víto Fila a dídžej Rastislav Ralf Ševčík, ktorý tam robil aj barmana. Text je súčasťou knihy BA!! Miesta živej kultúry (1989 – 2016), ktorá vyjde vo februári.

Skúste priblížiť dobu začiatku 90. rokov v Bratislave. Čím ste vtedy žili ako mladí ľudia? Ralf

Neboli mobily, nebol internet. Ľudia sa viac stretávali a odovzdávali si informácie. O koncertoch sme sa dozvedali z plagátov, ktoré sa lepili jeden cez druhý. Najprv tu neboli ani obchody s muzikou zo Západu, iba tou, čo vyšla na nosičoch monopolných vydavateľstiev ako Opus, Supraphon a Panton. To až potom, postupne, sa sem dostalo. Po 89-tom roku tu bol veľký boom. Okrem hudby sa sem dostali napríklad aj drogy. A veľa ľudí vďaka nim zle dopadlo. **Víto** Chceli sme urobiť klub, kde by sa hrávala živá aj reprodukováaná hudba, robili sa happeningy, výstavy, divadlo. Našli sme priestory, ktoré patrili mestu, a založili sme New Model Club. Ten vznikol v septembri 1991 a fungoval presne dva roky. Bol to súkromný klub len na preukazy, ktoré sme vydávali na základe vlastného uváženia našim známym a známym

známym. Tých preukazov bolo okolo 500, s tým, že každý mal možnosť si na akciu so sebou zobrať jedného človeka. Členské bolo 365 korún na rok, čiže koruna na deň. Konali sa tam koncerty, divadlá, výstavy. **R** Bol to prvý súkromný klub v Bratislave. Koľkokrát prišli policajti, ale sme ich poslali preč, že tu nemajú čo hľadať. Medzi nami boli aj právnici, tak policajti už vedeli, že s nami už nemôžu tak mávať ako predtým. Chodila tam rôznorodá spoločnosť, aj poslanci. Nad klubom býval vtedajší predseda parlamentu, ktorý tam chodieval na pivo.

Klub založili a viedli traja chalani: Laco Mokrý, Jano Draškovič a Víto Fila. Každý si tam priniesol okruh svojich ľudí a začalo sa to. Laco bol skôr na indie scénu, Víto sa pohyboval okolo ľudí z pivárne Mamut – Tublatanka, Ďuro Černý. A Jano Draškovič tomu dal názov New Model Club, lebo jeho najobľúbenejšia kapela boli New Model Army. Raz tam dokonca prišiel na pozvanie spevák z New Model Army Justin Sullivan. Prišiel vlakom, len s gitarou, zahral pár pesničiek a porozprával pár príbehov. Klub navštívil aj Paul King, moderátor MTV, ktorý mal vtedy slávny program o alternatívnej scéne 120 minút. Keď sa ho pýtali, kam chce ísť po oficiálnom programe, povedal, že k nám. Asi dostal tip od Sullivana. **V** Bol stredne veľký klub: pôvodne staré pivnice obyvateľov domu, ktoré sme prerobili. Zmestilo sa tam maximálne 250 ľudí. Pódium bolo malé, tak väčšinou tu bývali unplugged koncerty, ale niekedy aj „poriadne“. Hrala tam Tichá dohoda, Mňága a Žďorp, Imrich Tekknofactory. Hex u nás začínali, hrali tam

Belgičania Zed a ďalšie kapely, ktoré sa motali po východnej Európe, keď sa otvorili hranice. Keď boli v Prahe, tak už prišli aj sem. Chodili k nám členovia z Tublatanky, Slobodnej Európy, Zóny A... ale aj Lucie, dokonca aj Lucie Bílá, ktorá sa vtedy preslávila skladbou Lásky je láska. **R** Na „dolnom“ konci sme hrali ako dídžeji, a potom tam bola jedna taká malá miestnosť, ktorú sme volali VIP, alebo kartáreň. Tam bol akurát jeden okrúhly stôl tak pre desať ľudí. Aj na tú dobu to nebolo nič moc. Ale pre nás to vtedy veľa znamenalo, lebo tu nič iné nebolo. Po 89-tom roku boli všetky krčmy otvorené iba do desiatej. Bolo pár vychytených kaviarní a vinární, ktoré boli otvorené aj dlhšie. Ale ináč sa po desiatej všetko zatváralo a nebolo kam chodiť. Tak sme žúrovali po bytoch. New Model Club bolo prvé miesto, kam sa dalo chodiť. A preto bolo otvorené, pokiaľ tam boli ľudia. Koľkokrát aj do rána, párkrát aj dvatri dni v kuse sme boli otvorení. Zákazníci si vymohli, že sme boli otvorení, až dokým začali chodiť prvé autobusy, čiže o piatej. Keď sa ztvorili v meste krčmy, ľudia chceli pokračovať ďalej. Po celom meste sa vedelo, že my sme otvorení, tak sa veľmi chceli dostať dnu. Ale kým nemali preukaz, nepustili sme ich.

Chodilo sa tam na pivo, pokecať, a do toho sme si púšťali muziku. Hrávalo sa z kaziet, z CD. Z gramofónov veľmi nie, lebo by sa to hneď rozbilo. Najdôležitejší boli ľudia. Vedel som, že vždy, keď tam prídem, bude tam niekto, s kým sa môžem porozprávať. Stretávali sa tam ľudia, ktorí sa neskôr stali známimi, či už v umení, alebo biznise. Stretávali sa tam ľudia z bratislavského undergroundu. Kto bol vtedy

bratislavský underground? Ľudia, čo počúvali inú hudbu, aká sa hrala v rádiách: indie – nezávislú scénu, punk... **V** Na koncerty sa vtedy ľudia tešili, lebo boli vzácne. Keď boli koncerty, tak sme sa po nich v klube stretávali, často sme aj kapelu zavolali na afterparty. **R** Klub fungoval 729 nocí, celé dva roky. Prvý rok bol fajn. A ten druhý... Už sa tam dostali aj ľudia, ktorí tam nemali čo robiť, čo sa tam cez niekoho dostali. Lebo už to bolo „in“, že to bolo iné. Tak tam chodilo veľa čumilov, čo s tým nemali nič spoločné. Ku koncu to stratilo podstatu, pre čo to vzniklo, a bola to obyčajná krčma. Aj majitelia sa asi pohádali, tak sa to rozpadlo. Jeden z majiteľov, Laco Mokrá, ináč veľmi šikovný chalan a vizionár, začal potom robiť Účko. A my sme mu pri tom pomáhali.

A ešte bol problém s drogami – hlavne s heroínom. Veľa ľudí to neprežilo, a ak áno, tak následky boli trvalé. Drogy boli do tej doby vždy nejaké, len neboli až také dostupné. Vtedy s tým začali hlavne chalani zo Slobodky, ale aj z hardrockovej a metalovej scény... S tým potom boli spojené všelijaké kriminálne delikty, čo už nebolo na smiech. Vtedy sa vedelo, kto komu predáva. Do New Model Clubu chodili aj novinári a jeden z nich napísal článok do Nového času, ale mu ho stiahli. Lebo do toho boli zapojení naozaj všelijakí, aj vysoko postavení ľudia.

Keď som robil v klube za barom, tak tam raz došli takí náckovia a ja som skončil na 2 mesiace v nemocnici. Zavolali sme na nich policajtov, ale tí utiekli, lebo dostali 2 facky. Zhodou okolností, ten chalan, od ktorého som dostal, bol Róm a mal vytetovaného Hitlera

Foto: Archív

**NEW
MODEL
CLUB**
UŽ / FOR
501
NOCI / NIGHTS
NEPRETRŽITE / NON - STOP
PLAC: PRAT 814 F. KATA 21 311 20 BRATISLAVA B - 142 7 407200

**NEW
MODEL
CLUB**
REG. ČÍSLO: 0096
DÁTUM VYDANIA: 23.9.1991
OBCHODNÁ 2, BRATISLAVA, CSFR.
TEL/FAX: 335 476

**NEW
MODEL
CLUB**
UŽ / FOR
501

IN CONCERT:
MIRAGA & ŠORP
BRATRSTVO
ANNA HOMLER
MERCE DE 66
JASNY SULLYAN
SABOT
TICHÁ DOHODA
JOLLY JOKER
TERAKNO FACTORY
BREATH OF LIFE
SEX
PALOMA SMASH
TOY EN
MANTAMAGORNA
HELMUT
A IN / AND OTHERS
NA DRINK PRÁLLI
LAIBACH
FERO FENIC & FENIC
(FILM) FORUM '92
MEGA CITY FOUR
PROGROSS STAFF
PETS VIANA & WOOK
SAN FRANCISCO
PERFORMANCE ARTIST
STEFAN SEDLACER
GANG DARTS TEAM
IN TIME
KUSHTL...
OSTV AND 880
HUS STONE FORBANK
HUČANIE / NOISE
HARGANYI
HOLDA
HUSO FOTOCÉK
LEDO
MIRO KRAJCOVIC
MIRO DVA HRKY
KJTRAKOVÁLI
ERGO
FOGEL FTACEK
MILAN KOUDLIK
PALO WALINT
GANDI
MIRO ZAK
DRO ED
SVAETKA
ROBO & SLON
EDO & IGOR
DI SOMI...
COOPERATION
FERO MIRAVEC
JARO ŠTIBRAVY
ROBO BEZ TRICH
RADIO RADIČ
VONA & MAMUT GO.
REZ SPOLUPRACUVALI
SPECIAL THANKS
LAGO MOKHYV
L...
ASUDLI

POSLEDNÁ KLUBOVÁ NOC
NEW
MODEL
CLUB
615 **615**
POSLEDNÁ KLUBOVÁ NOC
22. 5. 1993 od 18.00 hod
NEW
MODEL
CLUB

a svastiku. Potom sa mi aj bol ospravedlniť...

Už okolo revolúcie sa okolo nazi scény motali aj chalani, čo počúvali punk, Depeche Mode a electronic body music. Ešte za komunizmu sme sa rešpektovali, lebo nás spájal boj proti spoločnému nepriateľovi. Ale potom to bol tvrdý pouličný boj. ♡ Mali sme otvorené 2 roky nonstop. Záverečná party sa volala 730. deň. Už sme vedeli, že to nebudeme prevádzkovať. Tak sa rozbíjalo všetko, čo sa dalo rozbiť.

Prečo ste skončili? ♡ Po prvom roku prevádzkovania nám chceli zvýšiť nájomné o 1200 percent. Druhý rok sme šli do toho s tým, že určite budú problémy s predĺžením zmluvy. Aj ten dom šiel do rekonštrukcie. Niekoľko ľudí mal záujem, aby sa to celé zavrelo. Vystaňovali knižnicu, ľudí z bytov, a nám sa skončil nájom. Potom sme sa občas ešte stretávali. Keď boli klubové výročia, tak sme organizovali pár spomienkových večierkov.

Aká bola hudobná scéna na prelome 80. a 90. rokov v Bratislave? R Kedysi sa nemohli len tak robiť diskotéky. Organizovali sme ich inkognito, že to bola napríklad narodeninová párty, iba na pozvánku a podobne. Museli sme si dávať pozor, lebo ŠtB sa infiltrovala všade. Pamätám si, že na dnešnej Kozej, oproti Artforu, bola krčma. A tam nás z nejakého dôvodu prevádzkarka mala rada a dovolila nám tam párkrát spraviť nejakú akciu. Aj v Redute sme párkrát dole niečo spravili, kým tam ešte pred kasínom bola reštaurácia. Väčšinou sa to vždy odhalilo, niekto niečo povedal, prišli policajti a boli

nepříjemnosti. Je pravda, že sme možno viac provokovali, občas sme pálili platne nejakých bolševických debilín, na tú dobu sme robili veľmi provokatívne plagáty. Mali sme spoločných nepriateľov – SZM-ákov (pozn. Socialistický zväz mládeže), policajtov a celý bolševický systém. Všetci sme sa stretávali v pivárňach, vinárňach, len tak niekde v parkoch... a potom neskôr aj v New Model Clube. V tých časoch fungoval aj klub Rock Fabrik na Kominárskej, z diskoték sa chodilo do Boccaccia v Petržalke alebo do Dimitrovky (pozn. Diskoklub Dimitrovec).

Po osemdesiatom deviatom to bola zrazu veľká sloboda, ruky hore a podme si to užívať veľkým štýlom. Volali sa sem kapely, ktoré sme nikdy nevideli. Predtým sme za nimi cestovali na koncerty: občas bolo niečo v Prahe, v Brne, aj do Budapešti sa človek semtam dostal, do Viedne sa nedalo. Ja som bol v Budapešti v roku 1985 na Depeche Mode. Mama mi vybavovala pas, ale že nech sa vrátim. A ja že: Z Budapešti? A čo by som tam zostával?

V tých časoch najviac koncertov bývalo v Obkase na Vajnorskej – Obvodné kultúrne stredisko. Každá časť Bratislavy mala svoje. To bol Kamel v Karlovke, v starej Dúbravke bol OBKAS... V 80. rokoch sa chodilo do Lamača do starého kulturáka na „punkotéky“. Hralo sa tam všeličo, len občas tam DJ pustil nejaký punk. A vždy boli okolo toho nejaké problémy s policajtmami alebo s ŠtB. Tie staré kádre sa potom snažili dostať aj do New Model Clubu, ale vždy sme ich prekukli. Dostali facky aj bitku a pochopili, že tam nemajú čo

hľadať. Pamätali sme si ich, lebo sa stávalo, že nás za bolševika aj trikrát denne legitimovali. Hlavne pre výzor, oblečenie, odznaky kapiel, čo sme vtedy nosili.

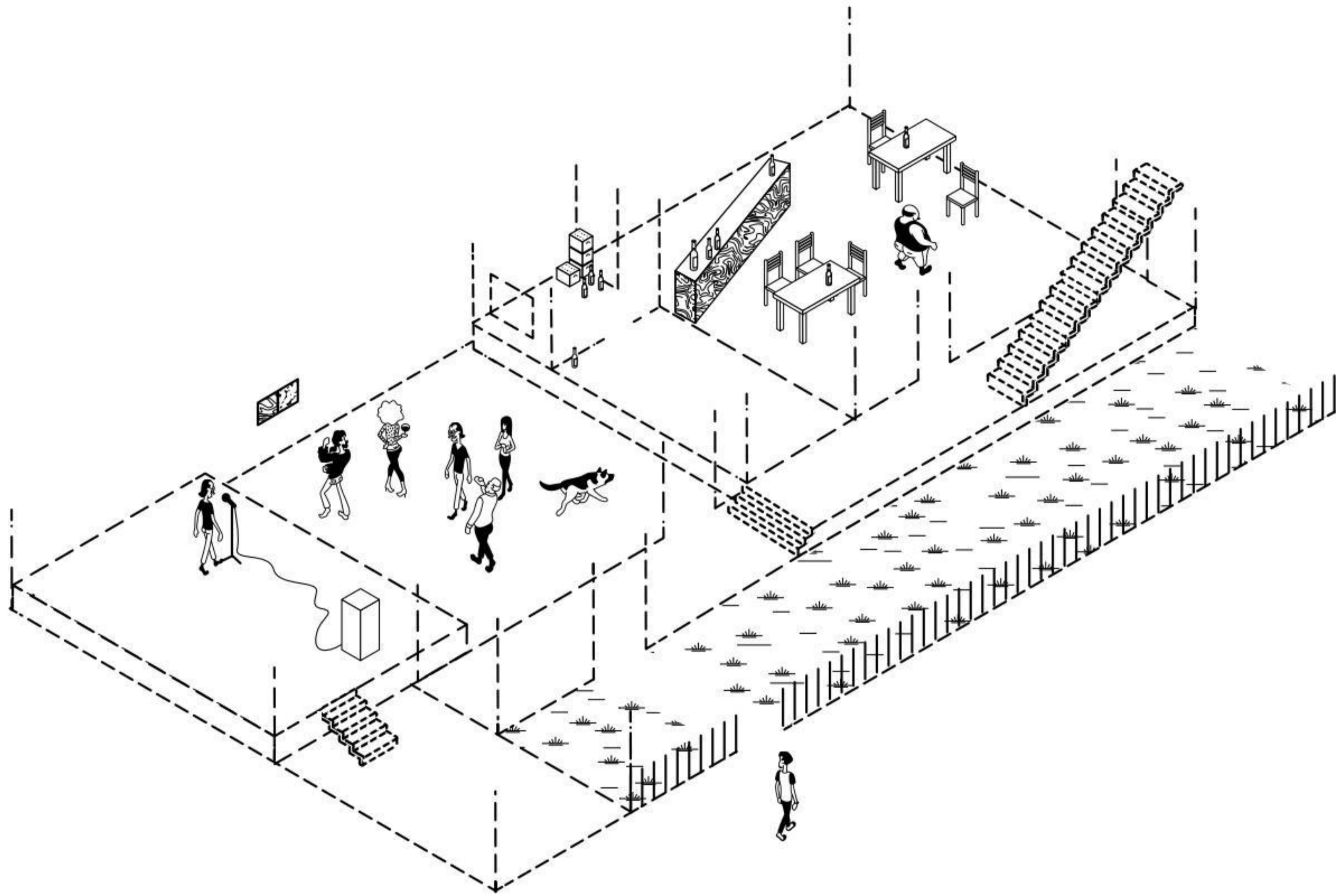
Teraz sa na tom smežeme, ale vtedy to nebola taká psina. Tam hrozilo vyhodenie zo školy, z práce, aj rodičia mali zle.

Po roku 1989 sme si tú slobodu veľmi vážili a patrične si ju aj užívali. Bolo pre nás najviac, že sme mohli chodiť na koncerty aj do Viedne. My sme vtedy chodili aj do Anglicka, za muzikou. Ale postupne sa začali robiť dobré koncerty aj u nás.

Rané deväťdesiate roky, to bol pre nás jeden veľký žúr. Zrazu bolo toľko slobody, až sme nevedeli, čo s ňou robiť. Bolo treba chodiť do roboty, ale hneď po robote bola muzika, koncerty, pivo... Bolo to šialenstvo na dnešnú dobu, ktoré sa už asi nikdy nezopakuje.

Rock Fabrik

Komínárska 4

Peter Kunder: Kluby boli miesto, kam si prišiel a vedel si, že tam niekoho nájdješ

Zaznamenal: Peter Dolník

Spojením medzi oficiálnymi podujatiami, ktoré organizovali mestské časti v socialistických kultúrnych domoch v každej časti Bratislavy a funkčnými hudobnými klubmi ako ich poznáme dodnes, bol klub Rock Fabrik na Kominárskej. Pamätníci si ho najviac spájajú s vtedy stále populárnym bigbítom a českým undergroundom, ale aj s domácimi kapelami Piecka AE a Kosa z Nosa. Tí druhí menovaní tu nahrali svoj legendárny koncert, ktorý v roku 1993 už prenášalo Rádio Ragtime, na tú dobu nevídaná vec. Na klub spomína vtedajší pravidelný návštevník Peter Kunder.

Čo to bolo vtedy za dobu v Bratislave?

Všetci sme verili, že sa niečo zmení. Ono sa aj zmenilo. Ale ekonomicky to bola ťažká doba. Za socializmu sme nemali peniaze. Teraz sme síce získali možnosti, ale peňazí sme mali rovnako a ešte aj všetko zdraželo. Tí, čo sa vedeli dostať k peniazom už za socializmu – eštecháci a veksláci – vedeli ako na to a začali podnikáť.

A politika? Za socíku si sa jej vôbec nezúčastňoval a teraz si bol do nej nejakým divným spôsobom vtiahnutý. Cítil si, že si pri nejakej zmene, ale tvoj dosah na ňu je úplne minimálny. To že sa môžeš zdvihnúť a ísť do Rakúska, to bola veľká zmena. Na druhej strane si videl, že to bolo obdobie, keď ľudia vytriezveli. Strielalo sa na ulici, horeli autá, delilo sa Česko-Slovensko, vynorili sa náckovia... Nemohol si povedať, že si hrdý na Slovensko, lebo si sa nechcel zaradiť medzi týpkov, čo za tým vidia niečo úplne divné a iné než ty.

Ďalšou vecou, čomu čelili aj kluby, že nastúpili výpalníci. V polovici deväťdesiatych rokov platil v centre mesta výpalné každý. Každý, to znamená každý, vraj aj ten stánok s kvetmi pri K-Martě.

Ako žili mladí ľudia začiatkom deväťdesiatych rokov v Bratislave?

Neboli mobily ani internet. Nedalo sa zavolať, nedalo sa prihlásiť na event, keď ste chceli ísť večer na koncert. Dokonca ani po prevrate v roku 1989 bežná pevná telefónna linka nebola samozrejmosťou. Bolo ťažšie komunikovať a dohodnúť sa, tak sme mali stretávacie miesta. Pre mojich známych to boli tzv. Šuflíky, trojlístok podnikov v starom meste: Depresso, Fašisti (Dom protifašistického odboja, pozn.) a Lýra. Bolo tam sedenie na ulici, a keď si šiel okolo, takmer s istotou si tam niekoho stretol. A ak nie, tak si zabočil na Panskú, kde bola Galéria Café. Informácie o koncertoch sme získavali z plagátov, z miest kde boli otapetované plochy alebo potom na miestach ako Artforum.

Za socíku hudba oslobodzovala viac. V nej bol svet, do ktorého sa človek mohol uchýliť. Zrazu sa objavilo všetko, čo bolo zakázané či nedostupné. Celé žánre. Objavili sa ľudia, čo boli odstavení a mohli odrazu verejne vystupovať: Kryl, MCH Band.

Aj prístup k hudbe bol iný. Hudbu prinášali hlavne rádiá. V roku 1992 párkrát vysielalo pirátske rádio, niektorí ľudia z neho neskôr založili Ragtime. Ten ponúkal prierez menšinou hudbou a okrajovými žánrami.

Za socíku bolo ťažšie spoznávať novú kvalitnú hudbu. Občas niekto priniesol know-how

o takejto muzike zvonku. Ale zohnať ju bolo ťažké. A finančne náročné. Potom v deväťdesiatych rokoch sa už predávali CD-čka. Zahraničné LP platne vydávané v Československu stáli 40 korún. Keď si šiel do Budapešti na trh a kúpil si platňu s kvalitnou muzikou, tak to bolo aj za 100. Ja som mal plat 1200, čiže dvanástina platu za jednu platňu. A o to atraktívnejšie boli koncerty. Pretože to bol pre mnohých prvý kontakt s novou muzikou. Niekedy koncerty dopadli dobre, niekedy nie.

Podme ku klubu, Rock Fabrik na Kominárskej založili Martin Juráček a jeho partnerka Saša. Martin dnes funguje ako DJ Gadjo.cz. Oni hneď po revolúcii organizovali koncerty Karla Kryla a neskôr jeho turné Maškary, a tak pri hudbe rovno ostal.

Rock Fabrik na Kominárskej začala v roku 1991. Vtedy som mal 26-27 rokov.

Predtým tam sídlil závodný klub ROH, klub BEZ-ky. Bola to samostatná budova, v ktorej robili program, keď bolo výročie MDŽ či firemné výročia. Tam sa hrávalo už za socíku. Potom sa to chvíľu volalo „U Kominára“.

Bola to taká jednopodlažná budova, ktorá dnes už nestojí. Vchádzalo sa do pozdĺžnej chodby popri sále, do ktorej sa zmestilo asi 200 ľudí. Ústila do krčmičky otvorenej každý deň. Koncerty bývali zriedkavejšie raz – dva-krát týždenne. Ale v krčme hrala normálna muzika, to bolo veľmi dôležité.

Hrávali sa tu staršie veci: bigbít a bývalý underground – Psí vojáci, Tony Ducháček a Garage. Naživo tu hrali Psí Vojáci, Kosa

z nosa tu zahrála koncert, ktorý prenášalo v roku 1993 Rádio Ragtime.

Jeden z prvých koncertov (ak nie úplne prvý) na Kominárskej odohrala kapela La Muerte. Martin Juráček niekde vyňuchal kontakt, zdalo sa mu to dobré. Ďuro Kušnierik nahovoril Vlada Michala, majiteľa Artfora, aby to čiastočne zasponzoroval, čo bol vtedy nevídaný jav (mladá rozbiehajúca sa firma so svojimi problémami naraz dá peniaze do nejakého koncertu). A ľudia naozaj prišli, na koncerte bolo plno.

Ale boli aj koncerty, kde prišlo 20 ľudí,

Najznámejšou bratislavskou kapelou tých čias bola určite Piecka AE.

Piecka AE (latinská dvojhláska) si vybudovali veľmi silný, hlavne dievčenský fanklub. Nahráli demo, a to bolo tuším všetko. Mário Domček pôsobil veľmi hanblivo – totálne nevhodný frontman. Ale keď sa postavil k mikrofónu, akoby sa v prítomných babách vzbúrili všetky materinské city. A hral tam aj Palo Čejka, tuším na basu. Oni mali čarovné texty: Po ulici, po ulici, naháňal ma býk. Videli to všetci, nepomohol nik. Kominársku dokázali vždy vypredať. Za svoju existenciu tam hrali možno 3-4 koncerty, na ktoré sa nedalo dostať. Bolo to úplne plné, 200-300 ľudí, vyzeralo to ako zábery indického vlaku. Mali fanúšikov, ktorých povinnosťou bolo byť na každom koncerte.

Pokecal som si tam s Magorom Jirousom. Nevie, kvôli čomu tam bol. Boli to časy, že ľudia prichádzali a odchádzali. Hudobníci aj zvučnejších mien nemali problém prespať u niekoho. Magor prespal u Martina a Saši.

Recitoval básne alebo tam koncertovali aj Plastici? To už si nepamätám. Aj bitku som tam zažil. Zhodou okolností účastníkom bol Magor. Jeden chlapík bol drzý, tak mu tam Magor dal popolníkom po papuli. Potom mi vysvetľoval, že zaútočil preventívne, ako sa to naučil v base. Vraj ide o predchádzanie problémov. Skôr ako sa vzájomným štekaním vystupňuje konflikt, tak treba dať niekomu po papuli. A konflikt sa ani nezačne. Prekvapivé, veľmi svojské.

Ďalšou legendou Rock Fabrik bol Garage Tonyho Ducháčka. Mali na Kominárskej pár koncertov a bola to jedna z tých kapiel, ktoré vypredali klub. Garage akoby patrila ku Kominárskej – ľudia veľmi dobre poznali repertoár a Muchomúrky bílé bola skladba, ktorú vždy spievala celá sála. Patrilo takmer k bontónu, aby Tony Ducháček koncert absolvoval intoxikovaný – niekedy až do takej miery, že mu robilo problém stáť na pódiu. Napriek tomu, že prišlo možno 200 ľudí, bolo to také rodinné – Ducháček si vyzliekol tričko, lebo bolo horúco, muzikanti medzi skladbami upíjali z piva. Nikto to neriešil, jednoducho pohoda.

Rock Fabrik plnil aj úlohu kontaktného miesta. Kluby boli miesto, kam si prišiel, a vedel si, že tam niekoho nájdeš. Niekedy išlo o muziku, ale niekedy len o rozhovor. Funkcia klubov bola sociálna. Prísť a stráviť s niekým čas.

Aká bola vtedy scéna v Bratislave? Aká bola pozícia Rock Fabriku na nej?

V tých časoch fungoval ešte New Model Club na Obchodnej a neskôr Účko.

Foto: Palo Čejka

New Model Club bol taký polosuterénny priestor s pivničnými oknami do ulice. Hudobne to bol trochu mladší klub, kde sa hralo indie, ale aj punk. Ale ono sa to dosť prelínalo aj s Kominárskou. Chodievalo sa tam aj tam.

Boli sme v New Model Clube na akcii popísanej ako hudobné performance. A vystupovali nejakí Američania. Jeden hral monotónne na nejakú strunu a potom niekto priniesol nejaký plech. Zobrali azbestové rukavice, vytiahli suchý ľad a začali ním škrípať po tom plechu. Bolo to také... rozpačité. Mali sme tu akurát francúzskych kamarátov, tak sme sa ich spýtali, čo si o tom myslia. Oni na to: very pretentious. Vytiahli sme slovník anglicko-český, nalistovali pretentious a našli: pretenciózní. Museli sme im vysvetliť, že to slovo v slovenčine príliš frekventované nie je a že nepoznáme jeho význam. Tak sa nám to pokúsili vysvetliť na domácich podmienkach: Keby takto hrala nejaká kapela, ktorá je povedzme z Modry, tak ich zahádzete paradajkami. Ale že sú títo z Kalifornie, tak sa tvárite rozpačito a uvažujete nad tým, či to je umenie.

Krčmy Zbrojnoš a Bulhar boli v centre (Zámočnícka). To boli socíkovské krčmy, ktoré pretrvali bez väčších zmien – rozbité záchody, rozliate pivo po stoloch, pribudli akurát repráky a hrala sa tam nemainstreamová muzika. Ale to boli viac krčmy ako kluby. Tam si prišiel a vedel si, že ohluchneš.

Na Obchodnej bol neskôr Klub 69. Mal ho na svedomí asi Ivan Lobík (basák z kapely A.H.C.), ktorého som poznal cez Lues de Funes (legendárna hardcore punk kapela. Vydali album The Great Hardcore Odrb na Zoon Re-

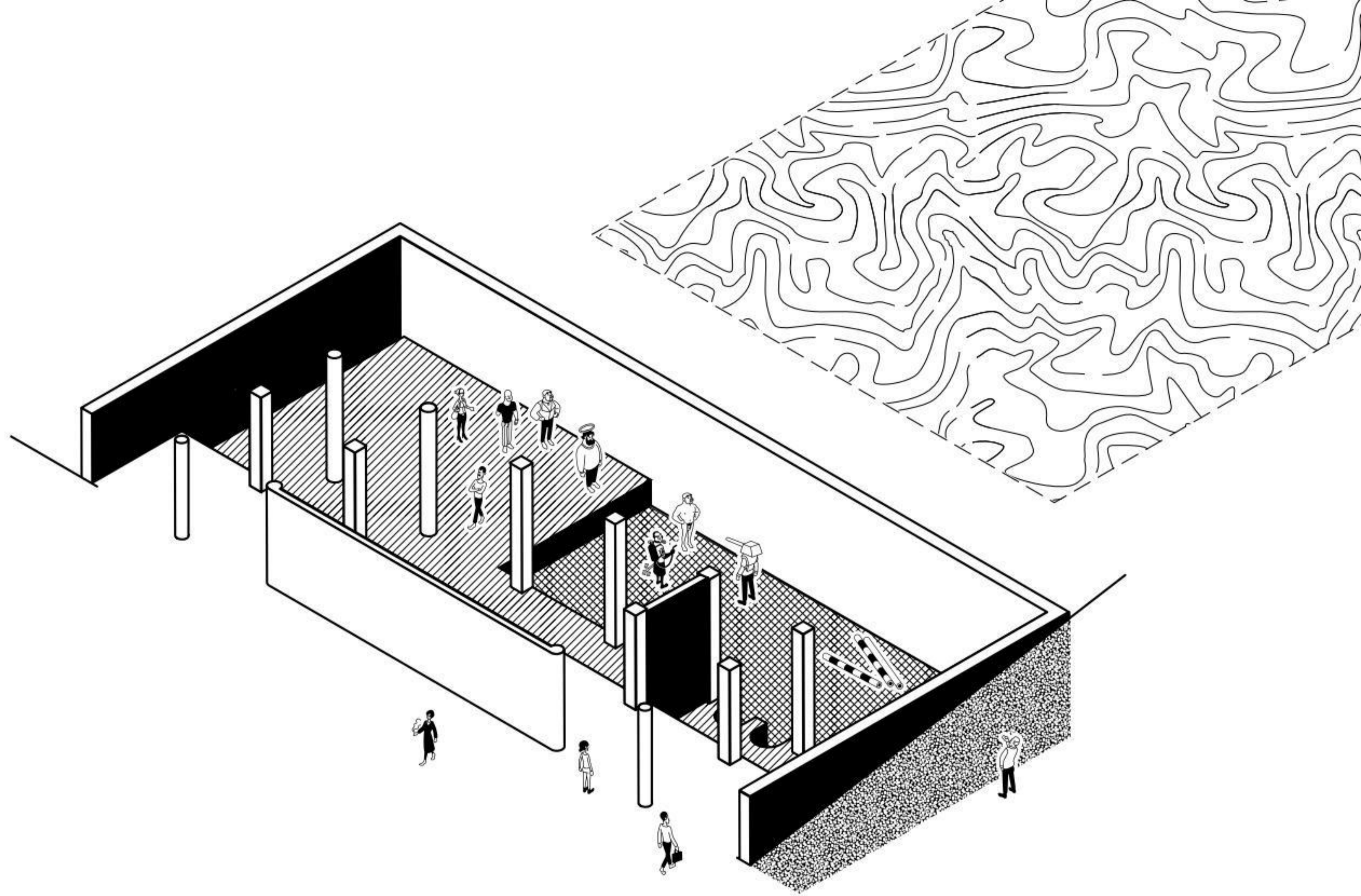
cords). Našiel si svoju klientelu a mal zvláštne čaro. Mireček Makyta (bicie v Lues de Funes, spev v A.H.C.) bol vysoký, dobre stavaný chanisko, blondák s modrými očami, bedňa, ale naozaj dobráčisko. A tam ho angažovali ako vyhadzovača. Nepôsobil veľmi dôveryhodne. Párkrát som okolo neho šiel a videl som, že číta. Čo čítaš? A on že Thomasa Manna. Chodili tam také dve punkerky. Chodili tam každý deň okolo pol jedenástej. Vždy si kúpili malé pivo, postavili sa tam k jednému stolu, dívali sa na pivo asi 40 minút, vôbec nekomunikovali. A potom odrazu kopli to malé pivo a odišli.

Kominárska skončila, lebo im nechceli predĺžiť nájomnú zmluvu. A prečo? To by som tipol na klasický bratislavský problém, susedia z vedľajších domov a hluk. A možno aj drobné politické záujmy tam boli. To už sa vtedy Mečiarovci chytali kormidla.

Rock Fabrik na Kominárskej trvala dva, dva a pol roka. Dost' na to, aby vošla do povedomia, ale dosť málo na to, aby sa výraznejšie etablovala.

Bazén

Žižkova 28

Jozef Vlk: Je to o energii

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Autor, režisér, skladateľ, hudobník, performer a producent. So svojou divadelnou spoločnosťou Debris Company sa od roku 1991 podpísal pod viac než 25 produkcií, ktoré boli okrem Slovenska uvádzané aj v zahraničí (Česká republika, Švajčiarsko, Maďarsko, Rakúsko, Francúzsko, Belgicko, Nemecko, Bielorusko, Slovinsko, Singapur, India, Brazília a inde). Jeho spolupráce s ďalšími umelcami presahovali okrem oblasti súčasného tanca a divadla aj do oblasti hudby, výtvarného umenia, literatúry a filmu. V oblasti hudby bol aktívnym členom viacerých zoskupení.

Aké boli vaše umelecké aktivity v Bratislave?

Chceli sme experimentovať, posúvať sa ďalej od klasických „kukátkových“ priestorov pre divadlo – pripadalo nám to ako najadekvátnejšia forma. Vybrali sme si preto starý bazén na Žižkovej, kde sme nainštalovali techniku a výpravu – vyadjustovali sme priestor pre projekt. Samozrejme, že to bolo veľmi prácne. Je to o energii – zmobilizovať seba a okolie. Naša činnosť mala však sezónny charakter, pretože priestor kotolne v bazéne nebol vybavený kúrením. Potom šiel život ďalej, využívali sme na divadlo aj tradičné priestory, ale vracali sme sa občas aj do verejného priestoru.

O niečo neskôr došlo aj k druhému pokusu alternovať kamenné divadlo. Spojili sme sa so Slovenskou výtvarnou úniou – inštitúciou, ktorá prevádzkovala budovu Umeleckej besedy slovenskej. Dostali sme priestor využívať galériu na niečo podobné ako predtým v bazéne – využívať nedivadelný priestor na di-

vadlo a performanciu. Samozrejme, že to nebolo nič nové, fyzické divadlo v minulosti využívalo rôzne priemyselné priestory. Pre nás bolo prioritou naďalej nerobiť divadlo v klasickom divadelnom priestore. Pôsobili sme tam takmer rok a pol, z mojej iniciatívy vznikol medzinárodný festival PRIESTOR 98. Všetko však skrachovalo na nečitateľných zámeroch SVÚ. Následne sme od tejto myšlienky upustili a výzva inscenovať hru niekde vo verejnom priestore už nebola pre nás taká akútna. O niekoľko rokov neskôr sme sa opäť ocitli v rámci Noci galérií na nádvorí vodných kasární SNG, takže nám niečo z toho zostalo. Intervenovať do verejného priestoru ma fascinuje. Od začiatku 90. rokov sme na vlastnej koži pocítili rôzne priestory, od exteriérov, kamenných divadiel, hostovačiek v rôznych alternatívnych priestoroch, zvláštnych architektúrach...

Pripadá mi, ako keby sa tento záujem inscenovať či inštalovať koncepty v netradičných priestoroch znova vracal. Aj u nás, aj vo svete. Hovorím predovšetkým o divadelnej inštalácii, ale je tu aj rozsiahla scéna performancie, hudby, výtvarnej inštalácie atď. V divadelnej oblasti sa pomerne nedávno vyskytol termín immersive theatre – divadlo pohlcujúce. V kultúrnych programoch európskych metropol je veľmi rozšírené a atraktívne zaviesť divákov na nezvyčajné miesta. Akoby sa znova otupila návštevnosť kamenných priestorov a publikum a takisto médium divadla potrebuje ďalší nový formálny rozmer. Zmenšiť vzdialenosť medzi publikom a performerom. Byť pohltený. Nedávno sa odohralo predsta-

venie na Laurinskej ulici 14. Išlo o predstavenie s názvom Porucha alebo vianoce v Stalville divadla DPM. Mizanscény boli od seba izolované a rozmiestnené po celej budove, na rôznych poschodiach. Oceňujem, že nazbierali toľko energie – a tú energiu v priestore aj bolo cítiť. Človek mal pocit, že listuje knihou, vytvára si svoje vlastné predstavenie, scény si mohol loopovať, ľubovoľne si zostavovať vlastnú interpretáciu a hyperbolizovať si príbeh podľa svojej potreby.

Teraz je vhodná doba na inštalovanie neštandardných, ambiciózných projektov vo verejných priestoroch. Niekedy má človek v tejto spoločnosti pocit, že je tak sprofesionalizovaná, že umenie považuje za niečo nevedecké a prebytočné. Pritom to nie je pravda, pretože veda a umenie spolu súvisia – umenie sa snaží uchopiť tak isto širokú oblasť života a túto skúsenosť istým, podľa možnosti katarzným spôsobom odovzdávať. S názorom, ktorý už nemusí byť ďalej riešený formou dôkazov.

Akým konkrétnym spôsobom a hlavne prečo sa zaujímaš o originálne a netradičné miesta na kultúru?

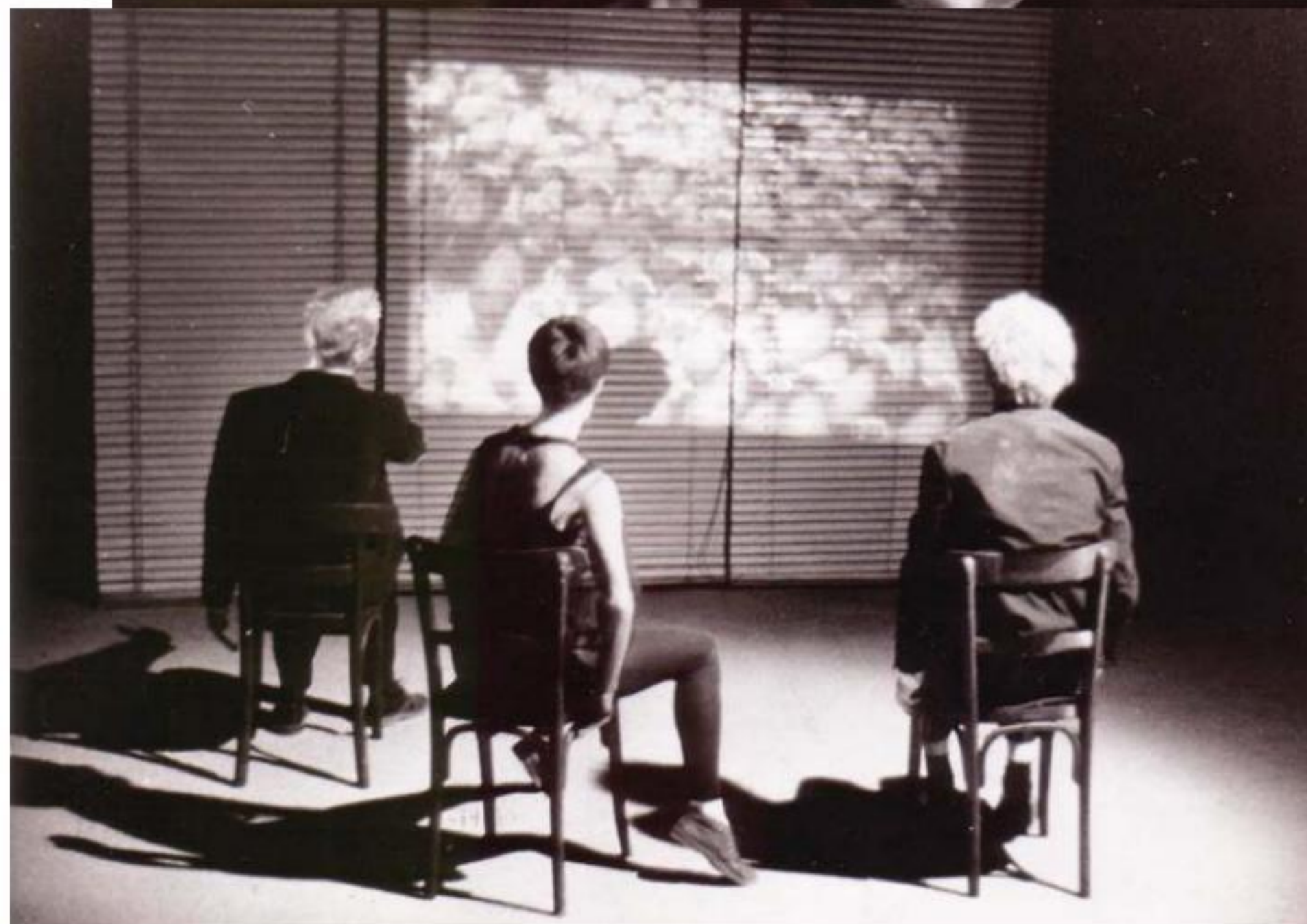
U mňa išlo o vnútornú potrebu pohybovať sa mimo divadelného priestoru. Potom tá skúsenosť prišla, potreba bola naplnená, ale pokušenie pohybovať sa opäť tam, kde som bol na začiatku, zostáva. Už mi aj pripadá komická moja niekdajšia snaha inštitucionalizovať nejaký priestor, ktorého čarom bola práve tá dočasná a jedinečnosť. Bazén bol pre mňa niečo ako chrám – svätyňa, malo to pre mňa tieto atribúty. V tomto priestore sa úžasne pracovalo. Bolo tam niečo ideálne.

Nechcem, aby to tu vyznievalo naivne, ale akonáhle začnete riešiť v divadle napríklad záchody, prevádzku a iné nutné praktické veci, niečo sa vám z toho čarovného stratí (pochopiteľne v prostredí tzv. nezávislého divadla). Samozrejme, že v istom období sme potrebovali mať aj svoj „normálny“ priestor. Ale objaviť sa na najneočakávanejšom kúzelnom mieste v prekvapivej súvislosti, urobiť si svoju prácu, niečo povedať a nenávratne odísť – toto má svoje čaro. Divadlo však má tú nevýhodu, že je ako naftalín. Splní si svoj účel, energia chvíľu zotrváva a postupne sa vyparí do vzduchu. Zostane len v spomienke, na fotografii alebo na zaprášenej stránke scenára v neživom náznaku.

Po bazéne si robil ešte site-specific projekty?

Čo ich charakterizovalo? Prišli samozrejme rôzne výzvy. Hrali sme napríklad gig takmer o polnoci pod horou na poli repky olejnej s použitím najmodernejších technológií v Starej Turej na festivale Divné veci. V Bátorciach sme riešili akciu Potulky Bátorcami v starej kúrii. Na nami oživenú kúriu sa prišlo pozrieť neuveriteľné množstvo ľudí z dediny. To svedčí o aj tom, že keď sa zdanlivo stereotypné miesta so zabudnutou históriou oživia, a ľudia pochopia a osloví ich to, potom nato aj spomínajú. Tých site specific projektov v posledných rokoch bolo na našej strane samozrejme viac (Žilina – Kiosk, niekoľkokrát Košice – Biela Noc, Use the City, Moonride, Olomouc – Na cucky, Praha a iné).

To je vlastne jedna z úloh umenia – posúvať zaužívané stereotypy...

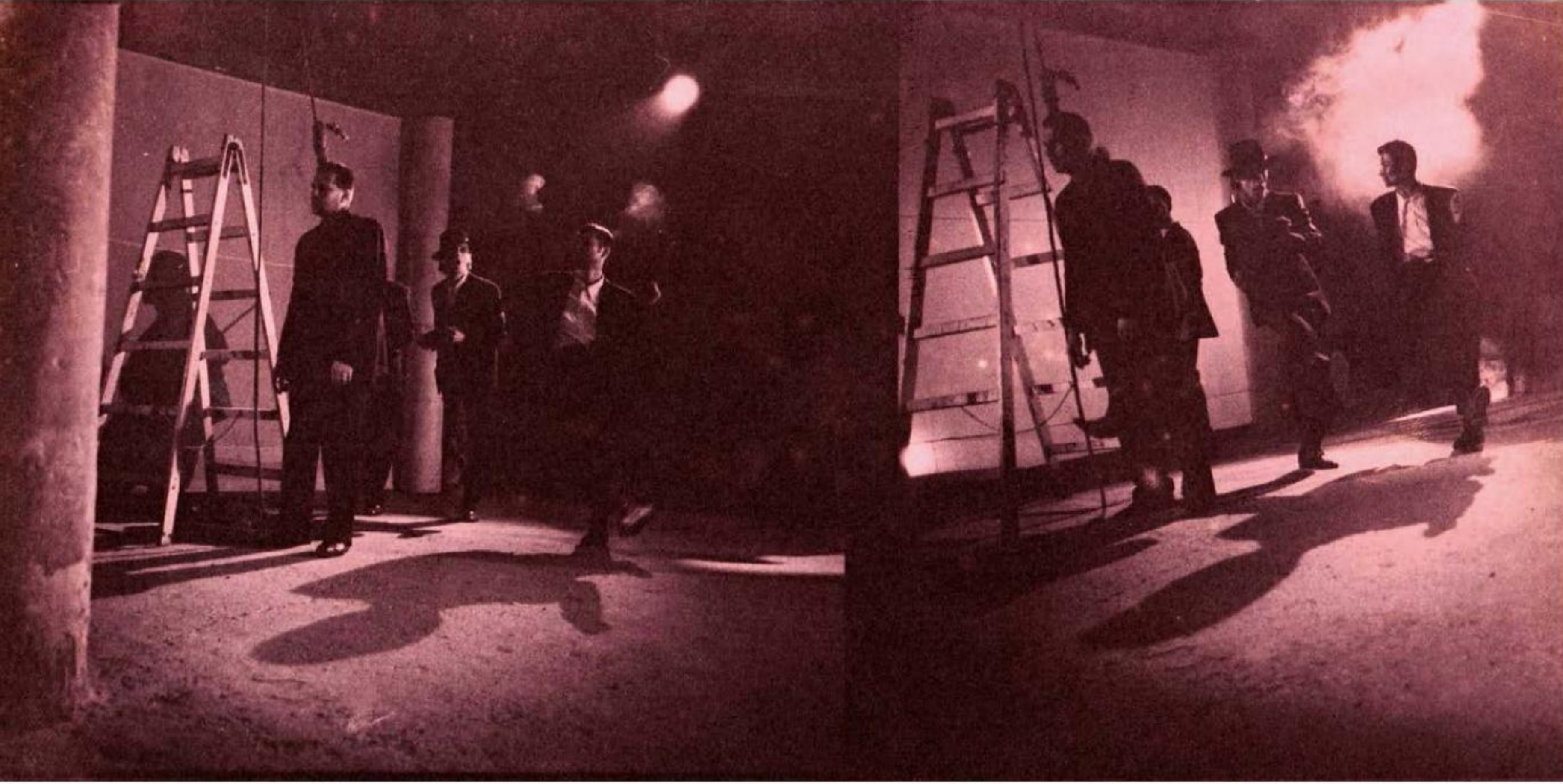

Foto: Matej Plekanec

Presne tak. S fenoménom intervencie pracuje aj koncept podujatia Biela noc, na ktorom sme sa niekoľkokrát zúčastnili. Keď sme si mali v Košiciach možnosť vybrať si medzi kostolom a plavárňou, kde sa hráva vodné pólo s kapacitou tribúny 600 miest, vybrali sme si práve tú vodu. Priestor je výzva, pretože ho musíš vedieť naplniť. V prípade plavárne, kde traja protagonisti vyzerajú z tribúny ako trošku väčšie mravce, to bolo napínavé. Priestor vie provokovať, nesie v sebe svoju pamäť, nech je to čokoľvek. Je to prostredie, kde materiál v predstavení dostáva úplne inú konotáciu. Keď sa k existujúcemu materiálu dosadí iná hudba, iní herci – koncept funguje v inej scénografii – môže vzniknúť vec, na ktorú ľudia len tak rýchlo nezabudnú.

Boli tvoje projekty tvorené s vedomím ich konca a dočasnosti? Nie, neboli.

Keď človek zažije to „peklo“ zlého počasia, zbytočne vynaloženého úsilia, premiestňovania, zachraňovania, improvizáciu, proste nevypočítateľnú akciu v nevyspytateľnom prostredí, dokáže ho to znechutiť. Zdá sa však, že vždy keď príde takáto výzva opäť, tak na ňu skočíme, pravdepodobne sme si voči eventuálnej frustrácii vybudovali odolnosť. Dokážeme odohrať aj v daždi. Site specific inštalácie zakaždým prinesú nesmierne veľa inšpirácie a poučení.

Genius Loci. S narábaním s duchom miesta vznikajú úžasné veci. Bazén na Žižkovej ulici v Bratislave bol vlastne arizovaný najstarší bratislavský židovský cintorín. Bol to pozemok arizovaný Tisom z dôvodu stavby tunela

a vzniku rekreačného areálu s kúpaliskom. Najväčšie náhrobky preniesli k tunelu, kde sú dodnes, pod pamätníkom Chatama Sófera. V tomto priestore kotolne bazéna nasiaknutej mystikou sme zažili spolu s divákmi zvláštne chvíle. Bola to pre mňa zvláštna situácia už vtedy, keď som do toho priestoru vstúpil prvýkrát. Nešlo nám vtedy o to spraviť za každú cenu čokoľvek v nediadadelnom priestore – napríklad v akomkoľvek parčíku. Priestor bazénu rozhodol o našom smerovaní a spôsobe našej práce v priestore ako takom.

Myslíš, že bratislavské prostredie je otvorené pre aktivity nezávislých performerov?

Bratislava má tú smolu, že je Bratislavou. Každý rok developeri požierajú industriálne budovy a vôbec akékoľvek iné voľné budovy. Veľa krásnej architektúry je nenávratne preč. Obávam sa, že problémom je aj nedostatočná právomoc hlavného architekta. Po tom, čo spadol pivovar Stein som ja, ako starý Bratislavčan, prišiel o predposledné ilúzie. Hľadať väčšie stavby, kde by sa dalo realizovať performatívne umenie môžete jedine s lupou. Verím ale tomu, že ešte nejaké nájdete.

Spolupracovali

Debris Company
1995–2016
GIG
KURIA
MY WAY HOME
Way HOME
PRIVATE PRISONS
EPIC
DOLCISSIME SIRENE
CARNIVAL OF LOUD
UNSPOKEN WORDS
CODE QUTNXZ84/8Y
BIOLOGY OF AN OBSTACLE
COSMIDIOT

J. Vlk
S. Vičková
D. Raček
N. Rafaelisová
J. Hřčka
M. Hajdyla Lacová
E. Leeger
R. Plovárči
M. Horná
M. Burlas
M. Turčan
M. Piterka
A. Zelina
T. Ciller

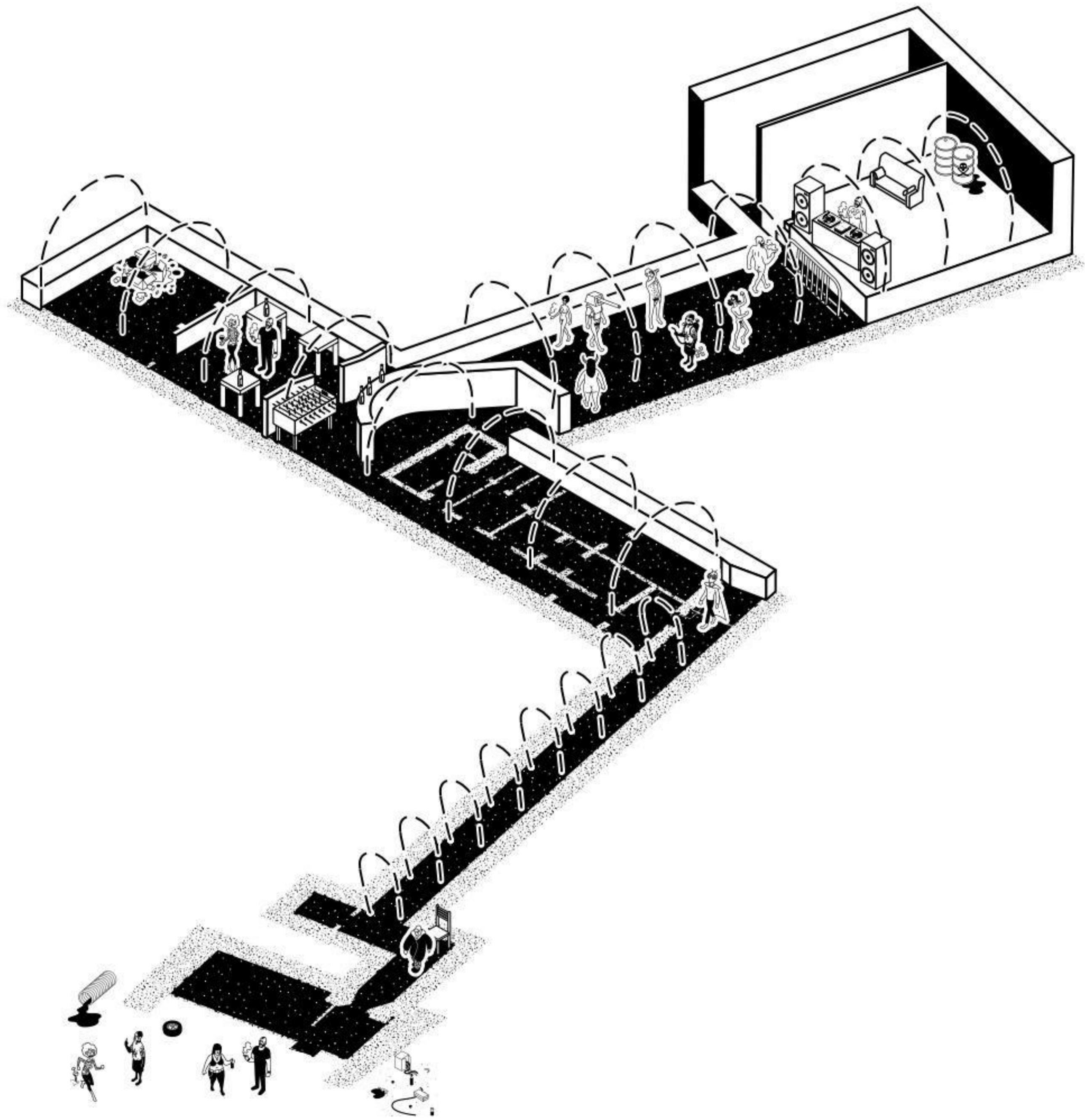
A. Žigová
T. Langerová
R. Polák
J. Čieľ
K. Holková
R. Harvan
P. Krajniak a ďalší
Hubris Company
1991 – 1996
COMIC MIRROR
KRIKLAVÉ TRÚBKY NIČOTY
ULYSSES
KINGS ROAD

J. Vlk
M. Ondriska
M. Piterka
L. Kováč
J. Kubík
M. Poláková
R. Polák
M. Horná
J. Timčák
L. Barilíková
M. Klč
S. Pokorný
R. Píkaly
S. Šiška a ďalší

*1992 +1996

U,Club

Nábřeží arm. gen. L. Svobodu

Michal Hvorecký: Dvadsať rokov v bunkri. Bratislavský U.Club zmenil generáciu

(Text vyšiel pôvodne v denníku SME 15.3.2013)

Je skoro taký starý ako táto republika, a podarilo sa mu niečo jedinečné. U.Club dostal Bratislavu na svetovú mapu elektronickej hudby. Hradný kopec je oddávna prešpikovaný tunelmi. Podľa starej legendy existoval dokonca podzemný prechod popod Dunaj na petržalskú stranu. Spomína sa aj chodba, ktorou údajne chodievala Mária Terézia zo svojho sídla až do domu U dobrého pastiera za svojim milencom. Špáry v skalnom masíve využívali vinohradníci zo zbúranej Vydrice ako vínne pivnice, vo vojnách slúžili ako bunkre a bezdomovcom zo zbúraného Zuckermanđu poskytovali nocľah. Brány U.Clubu sa prvýkrát otvorili v marci 1993. Bývalý atómový bunker patril Civilnej ochrane SR. Osemdesiatpäť metrov vyššie stojí na veľkom masíve Bratislavský hrad. Prvé oppidum tam postavili už Kelti. Účko tvorilo iba časť zo systému chodieb z tereziánskych čias a z éry komunistickej atómovej hystérie.

Undergroundový brloh

V tom období sa ešte za dobrými koncertmi chodievalo do cudziny, najmä do Prahy a do Viedne. Špičkoví zahraniční umelci boli v našich pomeroch nezaplatiteľní a ich agentúry novému neznámemu trhu nedôverovali. A právom. Bratislava sa v mečiarovských divokých 90. rokoch menila skôr na Minsk ako na Parndorf. Festival Pohoda ešte neexistoval. Už vtedy sa v klube predstavili aj dídžeji, zväčša hral jeden celú noc sám, čo je dnes veľmi zriedkavé. Dvojité mreže a pôso-

bivá tmavá chodba vyvolávali dojem brány do uzavretej pevnosti. Dlhý tunel postriekaný graffiti sa na konci stáčil doľava, hneď za dverami veľkými ako na bankovom trezore. Klenbovitý priestor mal nadčasové čaro, ktoré vzniklo zo spojenia vojenskej strohosti a surovej industriálnej architektúry. Výraznú podporu pre U.Club znamenalo Rádio Ragtime. Odtiaľ prišli aj Tibor Holoda a Dalo. Dvaja kamaráti a dídžeji od roku 1993 vysielali reláciu Crystal House, v ktorej prvýkrát v našom éteri znela mixovaná tanečná elektronika. Dalo & Tibor zorganizovali 2. septembra 1994 v U.Clube prvú house párty a priniesli hudobnú revolúciu aj do prispatej Bratislavy. Postupne prevzali celú dramaturgiu. Duo spoločne hrávalo každý piatok vyše päť rokov, čo je unikátne a vytvorilo mu to až kultový status.

Soundtrack života

Tanečná hudba v bunkri poskytovala všetko, čo mladým chýbalo: urbánny zážitok vo východoeurópskej provincii, únik pred mainstreamom do podzemia a extázu, ktorá akoby sa nikdy nemala skončiť. Repetitívny techno rytmus sa stal soundtrackom ich života, prenikal cez všetky tkanivá a vedomie. Zvukové slučky sa opakovali ako horúčkované sny a klub, ľudia, kmit stroboskopu, hustý dym a zvuky v tele vyvolávali tranz. Boli aj takí, ktorí toto tempo neprežili. V čase, keď sa zvyšok Bratislavy v piatok a v sobotu už dávno ponoril do nočného spánku, klub pod hradnou skalou ešte len ožíval. Vrchol noci prichádzal okolo druhej-tretej, končilo sa o piatej-šiestej, a niekedy sa rovno pokračovalo na „after-

párty". Zlom nastal v roku 1996, keď U.Club navštívil slávny zahraničný hosť DJ Jeff Mills z Detroitu. Vtedy prežíval jeden z prvých vrcholov svojej kariéry, dnes už vystupuje aj s veľkými symfonickými orchestrami a považuje sa v dobrom zmysle slova za „klasika“ scény. Millsa nezvyčajný bratislavský priestor nadchol, a tak sa vlastne začala éra, ktorá v rôznych obmenách trvá dodnes.

JAMES RUSKIN
 (BluePrint, London/UK)
REGIS LIVE
 (Downwards, Birmingham/UK)
 DALOETIBOR/TOKY (Subtech)
 sobota 31/10/98
 U.CLUB

U.Club
 [Nad]Standard:
N.Twan
 (Loftclub, Lausanne/CH)
Mirko Loko
 (Loftclub, Lausanne/CH)
 Tibor (U.Club)
 www.uclub.sk
 * Akcia sa koná v spolupráci s nadšičkou Pro Helvetia.

U.Club
 2001 December
 www.uclub.sk

SUBTECH
BEN LONG
 (Space DJz)
 DALOETIBOR/TOKY
 Subtech Bratislava
 D.J. RUSH
 CHISE SYCHO
 GREGOR HJHOSVITS
 STEVE BICKNELL

SUBTECH
 U.CLUB SACHOV Techno
PACOU
 (Tresor, Berlin/D)
RAVISSA
 (Pomelo, Vienna/A)
 DALOETIBOR/TOKY
 (u.club residents)
 sobota 23/10/99
 DUBNYA TOLIE
 Druhy Bass/Jungle
 DOPRA RAP-UTACIA
 HipHop/Electro
 U.CLUB

NADSTAN
 30/06/00
 01/07/00
 U.CLUB

regis
 live.techno.performance
 downwards.birmingham.uk
 28/02/98
 U.CLUB

TORONTOSESSION
MIKE SHANNON
 (Cynosure Rec., Toronto/CANADA)
ALGORITHM
 (Revolver Rec., Toronto/CANADA)
 TIBOR/TOKY
 (u.club residents)
 20/11/99
 BURZA
 DEPH (Chaosz Praha/CZ)
 U.CLUB

Štefan Polakovič: Bol to tak trochu iný svet

Zaznamenal: Marek Kuchár

Ako vznikla iniciatíva založiť takýto klub? Aký bol prvotný impulz? Fungovanie New Model Clubu na Obchodnej ulici v Bratislave sa blížilo k svojmu koncu. Jeho pôvodná ambícia na vytvorenie priestoru aj pre živé koncertovanie sa z rôznych dôvodov nedarila. Jeden z jeho zakladateľov sa odpojil a hľadal priestor na klubové aktivity, ktorých hlavnou náplňou by bolo tiež živé hranie. Dobré sme sa poznali, tak ako všetci, ktorí sa v Bratislave motali okolo muziky, slovo dalo slovo a hľadali sme priestor spolu.

Porevolučné spojenie ľudí z okruhu alternatívnej muziky bolo veľmi široké, nebolo ešte vtedy silne žánrovo vyhranené. Profilácia klubov do neskoršej podoby sa udiala o pár rokov neskôr. Už predtým New Model Club, neskôr U.Club, Kominárska a Zbrojnoš boli širokou platformou alternatívnej hudby. Koncerty tej doby boli pestrou zmeskou všetkých jej odnoží – punku, postpunku, indies, gotiky, reggae, rapu (ešte to nebol hip hop :) a počiatkov tanečnej hudby.

Kto stál pri vzniku U.Clubu a kto ho aj následne viedol? U.Club bol založený piatimi ľuďmi. Ich spojenie vyšlo z vtedajšej situácie a možností, ako sa dostať k priestoru. Motorom bol Laco M., ktorý mal z uvedenej partie najviac skúseností, neskôr bol hlavným dramaturgom. Ďalšími v spojení boli Roman a Števo P., Peter Š. a Marián K. Klub bol v počiatkoch vedený dohodami všetkých piatich partnerov, ich neskoršie aktivity nakoniec viedli k postupnému odpájaniu sa.

Ako ste sa o tomto priestore dozvedeli? A prečo ste si vybrali práve tento kryt pod hradnou skalou? Bratislava je v tomto čarovná, mestské tamtamy rýchlo vynesú na povrch všetky informácie. Tak sme sa dozvedeli, že majiteľ priestorov uvažuje nad zmenou doktríny používania priestoru a že bunker bude strategicky vyňatý z polohy generálneho štábu (v prípade konfliktu) medzi normálne kryty. A na tie sa už vzťahovala možnosť prenájmu. To sa nám nakoniec po podaní žiadosti a vyrokovaní podmienok podarilo.

Pamätáte sa ešte na prvý koncert? Začiatok bol pomerne zamotaný, ani sa to moc nedá nazvať koncertom, skôr otváracím happenin-
gom. My sme vnútri ešte dorážali stavebné práce, pričom vonku sa tlačilo veľa zvedavých ľudí. Myslím, že sme ich pekne otrávil. Potom pol večera vchádzali, obzreli si a zhrození úzkou chodbou zas vychádzali. Po dĺžke vstupu horeli sviečky, dookola hrala skladba Atmosphere od Joy Division. Na otvorenie sme pôvodne plánovali anglickú punkovú kapelu Leather Face – neprišli kvôli ochoreniu speváka. Koncert sa potom skladal z niekoľkých bratislavských indie a punkových kapiel. Vonkajší tehlový chodník, ktorý sme pár dní predtým osádzali, sa rozhádzal po celom okolí.

Ako vyzerala dramaturgia klubu? Prvá vlna koncertov bola skôr o mapovaní toho, čo sa v Bratislave a okolí nachádza a chce to skúsiť na pódiu. Vážnejšie zámery dopĺňali svojou snahou 91ltd, novovzniknutá agentúra Laca, Mária a Džoziho. Do Bratislavy vtedy pri-

niesli v krátkom období Carter USM, Silverfish, Mega City Four, Treponem Pal... Hlavne v priebehu prvých troch rokov sme sledovali dianie na ostatnej alternatívnej scéne a snažili sa ju reflektovať. Začiatok Účka bol popri už predošlom type anglickej indie hudby v znamení pokračovania seattlovského grungeu, NY noiseu, v tej dobe začínajúceho crossoveru, neskôr to bol biely aj čierny hip hop – hlavne Beastie Boys a v tej dobe ich najväčie hity okolo Sabotage (to boli Elekove večery). Koncertne to boli írski Therapy?, Union Carbide Production, Tarr, fúra slovenskej a českej indie muziky.

Postupne sa indie scéna opotrebovala a na ostrovoch prešla do ravu a tanečnej hudby. Bratislava si ešte ale musela na tento moment chvíľu počkať. Novootvorený Zbrojnoš stiahol indie publikum z Účka a nastalo prázdno. V tej dobe existovania klubu sa o pomoc pri produkcii prihlásila hard core scéna cez Marcela z Davovej psychózy, ktorý spoluprodukoval výborné veci z Belgicka, Nemecka, Británie... Vtedy prišli Fleas, Peter And TTB, legendy SF scény MDC – Million of Dead Cops a mnohí iní. Akokoľvek to boli výborné koncerty, hudobný svet už išiel iným smerom. Práve to bol moment, kedy sme sa rozhodli klub na krátky moment zavrieť, skrátiť ho do dnešnej podoby a na popud Tibora a Dala zmeniť vizuál a smerovanie klubu zameraním sa na tanečnú hudbu. Sprvu nepochopenie, neskôr silná závislosť a napredovanie smerom k charakteru, ktorý práve preslávil Účko v európskom meradle.

Čo najviac charakterizovalo Účko?

Priestor – bol to určite jeden z „najlogoidnejších“ klubových priestorov v Európe. V každej svojej dobe pomerne rôznej existencie si našiel svojich ľudí, najsuverénnejšie sa však ukotvil vo svojom poslednom – tanečnom období. Je potrebné si uvedomiť, že v dobe počiatkov klubu neexistovali festivaly dnešného typu a Účko a radio Ragtime boli na začiatku vytvárania hudobného vkusu.

Ako ste vnímali vtedajšiu hudobnú scénu a svoju pozíciu v nej?

Takmer v každom indie klube sa po nejakom čase hralo to isté. Priešlom nezávislej hudby do oficiálnych hitparád začal nezávislú scénu nivelovať s ostatkom pop kultúry. Na jednej strane fajn, na druhej sa stratila je výnimočnosť a tajomnosť. Tanečná scéna sa ale znovu stala synonymom alternatívneho postoja s vytvorením si svojho osobitého vizuálu, grafiky a sociálnych postojov. Ešte aj drogy začali byť iné, veselé. Postupne prišli detroitský DJ Jeff Mills, David Holmes, Karl Bartos, Andy Weatheral... V dobe najväčšej popularity Účka asi nebol v najširšom okolí klub podobného razenia. Mal svojich rezidentov, ktorí spolu s tými najlepšimi DJ-mi spoluvytvárali zomknutú komunitu.

Aké obecenstvo ste mali? Kto vás navštevoval?

Hudba spája. V každej dobe existovania klubu to platilo na 100 percent. V poslednom období to platilo snáď najvýraznejšie. Akoby si rezidenti uvedomovali, že sú súčasťou niečoho výnimočného. Toho, čo presne charakterizuje

daný moment iba preto, že je to tu a teraz a nikdy inokedy a nikde inde sa to už neudeje. Účko bol ten správny únik pred vonkajším – mečiarovským svetom. Ignorujúci, ale zároveň reflektujúci začiatok straty ilúzií v tesne po-revolučnej dobe. Bol to motor vzdoru a zába-vy, miesto, kde na vás politika a realita bola krátka. Zároveň prichádzalo k tomu krásnemu spojeniu so svetom, ktorý si vyberiete a prehlásite ho za ten (pre vás) správny.

Prečo U.Club zanikol, ako sa transformoval?

Kluby zanikajú, tak sa to deje. Minulo sa prvé – päťročné obdobie nájmu. Zakladajúca päťica ho nebola schopná v pôvodnej zostave predĺžiť, a tak prešiel iba na jedného z členov. Výborne vyprofilovaná scéna DJ-ov najprv pokračovala len dramaturgicky, neskôr si klub vzala do nájmu a priviedla ho k asi najväčšej sláve. Entuziazmus a zápal pre vec sa preniesol na rezidentov a spoločne prešiel do toho, čo dnes považujeme za nielen bratislavský vrchol tanečnej hudby.

My sme sa bavili! Myslím si ale, že nie zakladatelia, ale návštevníci ho zhodnotili svojou prítomnosťou v rôznych obdobiach fungovania. Isto mnohým zmenil aspoň na chvíľu život. Bol to tak trochu iný svet vo svete. A snáď je pre mnohých aj dnes.

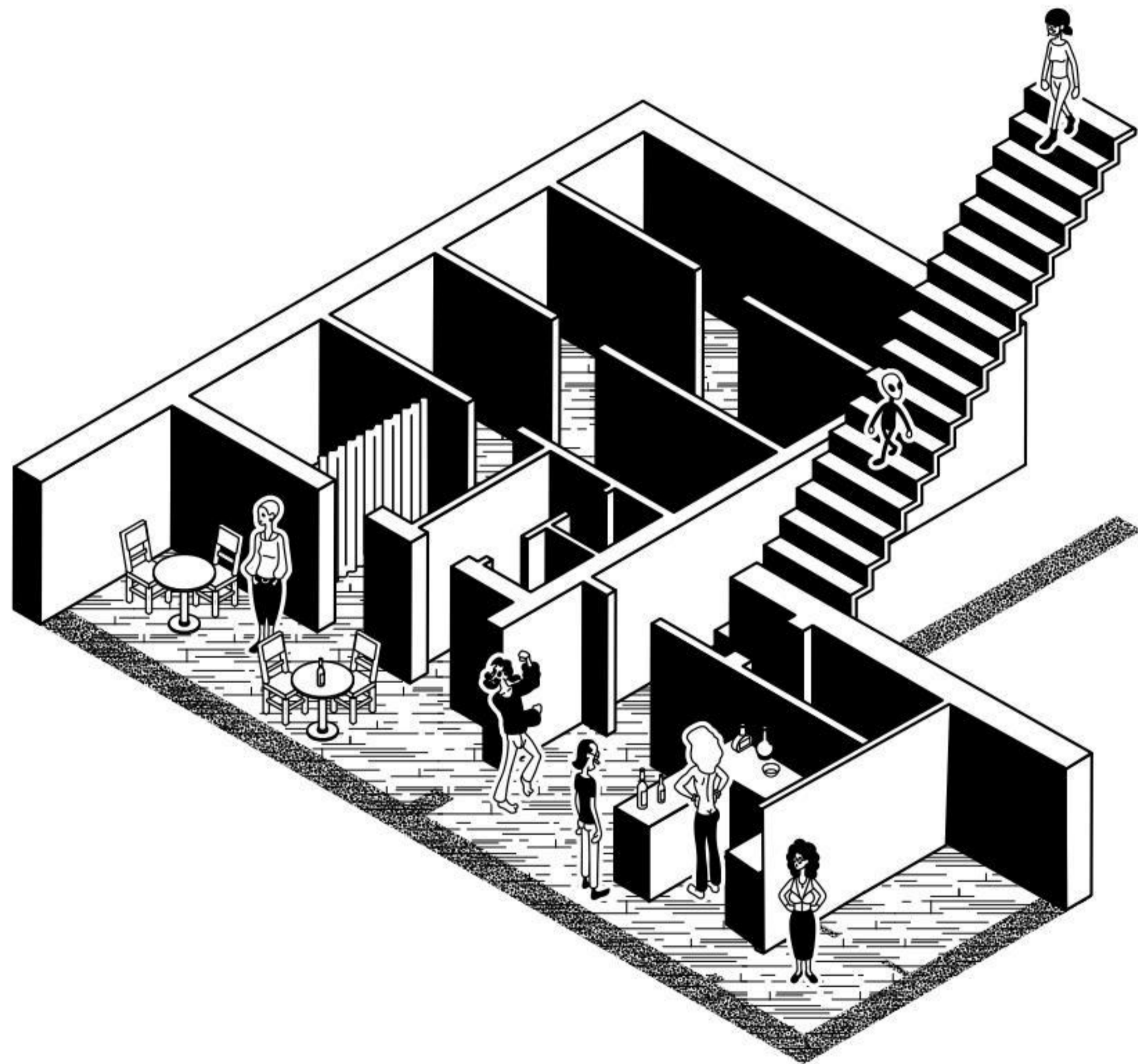

Foto: Martin Schmidt

*03/1993 +2005

UW Café

Ventúrska 9

Martin Giertl: UW Café is not dead!

Zaznamenala: Barbora Komarová

Viac než kaviareň – nevelké priestory podzemného krytu a dnešnej čajovne v Zichyho paláci sa stali na niekoľko rokov miestom v centre mesta, kde sa diali okrem večierok aj komunitné a kultúrne akcie.

Kedy a kde UW Café vzniklo? UW Café vzniklo v hlavách Makyho a Džoziho. Spoločným menovateľom bolo Rádio Ragtime, Agentúra 91 I.t.d. a Účko, a tiež snaha mať priestor pre svojich známym, chuť urobiť niečo nové a piť dobré nápoje pri dobrej hudbe. Všetko to začalo v roku 1995, kedy sme komunikovali s vedením mesta o možných priestoroch. Samozrejme sme mali záujem o také priestory, ktoré by boli vhodné v rámci nášho „alternatívneho vnímania sveta“. Po dlhom hľadani sme objavili protiatómový kryt nachádzajúci sa v pivničných priestoroch Zichyho paláca na Ventúrskej ulici v Bratislave. Tento sme si následne prenajali a upravili na prevádzku kaviarne podľa našich predstáv a požiadaviek, čo vôbec nebolo jednoduché a lacné. Netreba zabúdať na to, že išlo o 90. roky, takže okrem ochrany objektu a zákazníkov bolo treba riešiť aj zlú funkčnú mestskú kanalizáciu, tradičný režim Zichyho paláca ako miesta svadieb, samosprávu a podobne.

Kto tvoril UW Café a aké akcie sa tam usporadúvali? UW Café bolo od počiatku niečo iné. Všetci naši známi, ktorí nám pomáhali pri realizácii kaviarne, vniesli do jej konceptu niečo osobité – prístup k zákazníkom, design, názvy nápojov, dramaturgiu prevádzky, prvý obchod s LP platňami. Na jednej strane to boli napríklad Bruno, Lýdia, Ucho, Eman, Evka, Ivan, Kika, Rado, Dušan, Vilo, Grétko, Skank i mnohí ďalší, na strane druhej zase zákazníci či pár priateľov, ktorí nám požičali peniaze na rozbeh. Za tie roky sa konali v priestoroch mnohé akcie, oslavy, večierky pri príležitosti kultúrnych podujatí

a pod. Stálymi zákazníkmi boli študenti VŠVU, VŠMU, ŠUP-ky, konzervatória a iných škôl, zahraniční turisti a pracujúci v BA a mnohí, neskôr úspešní a známi. Z UW Café sa stalo generačne kultové miesto, ktoré sme mali radi my, ktorí sme ho vymysleli, urobili a prevádzkovali, ako aj zákazníci. Kaviareň mala publicitu doma aj v zahraničí. A tak zostala zapísaná dodnes.

Kedy a z akých dôvodov UW Café zaniklo? UW Café definitívne zaniklo v roku 2002. Treba objektívne uznať, že nikdy nešlo o lukratívnu zárobkovú prevádzku. UW Café bolo o inom. Ale popri zamestnaniach, deťoch, partnerkách a kvôli iným okolnostiam sme to už nevládali ťahať. Koniec bol taký typicky bratislavský. Novozvolený starosta mestskej časti mal zjavne iné osobné záujmy s týmto priestorom. Reči okolo archívu či galérie boli také hlúposti, že sme dopredu vedeli, že samospráva použije svoje kompetencie na to, aby UW Café ďalej neexistovalo. A tak sa aj stalo. Nájom bol ukončený zo strany mestskej časti a nakoniec sa UW Café zmenilo na čajovňu s novými majiteľmi a bez nás. Mimochodom, koncept čajovne je tam dodnes i keď už s niekoľkokrát zmenenými majiteľmi.

Pokračujete v podobných aktivitách aj po zatvorení kaviarne? Náš príbeh o podpore a realizácii kultúrneho a mestského diania v Bratislave pokračuje a vždy bude – Rádio FM, Stará Tržnica, Obchodná ulica a okolie, podpora aktivít mestskej a občianskej spoločnosti a mnohé iné činnosti. Vlastne to dokazuje aj životný príbeh každého, kto výrazne prispel k tomu, aby UW Café bolo tým, čím bolo a ako ostalo v pamäti ľudí a tohto mesta. A Zichyho palác stále stojí a protiatómový kryt len tak prestávať nejde. A na virtuálnu malinu sa ma minule pýtali v Krasňanoch. UW Café is not dead!

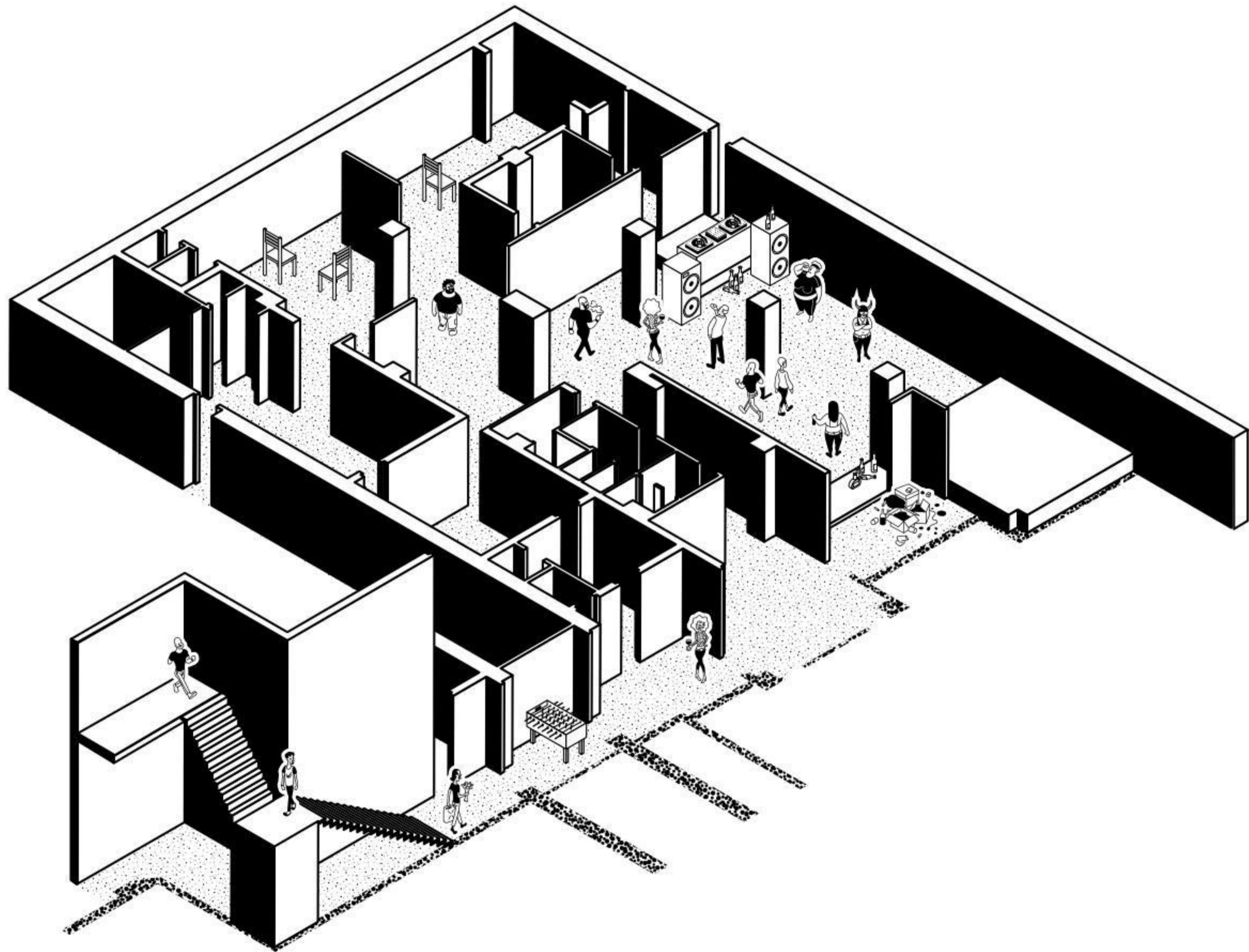

*06/1995 †2002

Galéria Duna

Radlinského 11

Pavol Murín: Mnohé kapely, ktoré sú dnes slávne, tu mali svoje prvé koncerty

Zaznamenal: Peter Dolník

Jeden z kultových bratislavských priestorov, Galéria Duna, vznikol pred dvadsiatimi rokmi ako rockový klub, ktorý vtedy v Bratislave chýbal. Na prelome tisícročí si ho hudobní fanúšikovia pamätajú ako tanečný, techno a drum'n'bassový klub. O začiatkoch Galérie Duna a o tom, aké to bolo prevádzkovať hudobný klub v Bratislave v deväťdesiatych rokoch, hovorí Pavol Murín, zakladateľ a programový dramaturg.

V prvej polovici 90. rokov nebola na Slovensku klubová scéna, resp. kluby sa dali spočítať na prstoch jednej ruky. V roku 1993 zanikol klub na Kominárskej a v Bratislave nebol koncertný priestor tohto druhu. Bol tu New Model Club, ale to bolo veľkosťou ako vináreň. Keď sme otvárali Dunu, tak Kominárska už nebola a U.Club bol profilovaný na elektronickú tanečnú hudbu – house a techno. Duna vznikla s cieľom vytvoriť priestor pre živé koncerty a nie ako žánrovo vyhranený klub. Príprava trvala dlho. Hlavne kým som získal priestor, kde by sa to dalo robiť. Bol to CO kryt, takže to muselo prejsť celým zložitým jednaním. Bolo treba získať štatút dočasného úkrytu. Išlo to cez stavebné povolenia, čo reálne trvalo 2,5 roka, čiže nakoniec sme Dunu otvárali v 6. decembra 1996.

Ja som bol v Dune od začiatku, odkedy som prvýkrát zbadal tie pancierové dvere a začal na nich pracovať, až do roku 1998, kedy som mal osobné ambície organizovať koncerty aj mimo klubu a Duna mi bola už primalá. Jednu sezónu som tam robil ešte

dramaturgiu, ale potom som stratil kontakt s tým, čo sa tam dialo a ten neskorší drum'n'bassový klub, to už išlo mimo mňa.

Čo bolo vaším cieľom? My sme sa snažili priblížiť atmosfére pražských a brnianskych klubov, chceli sme to naplniť rôznym obsahom, aby tam bolo kvôli čomu ísť. Koncerty, DJ-ské akcie, výstavy, prednášky. Niečo, čomu je to v súčasnosti najbližšie, je asi KC Dunaj. Bol to pokus o vytvorenie silnejšej vernej komunity, ale v 90. rokoch to bolo komplikované.

Boli ste alternatívny hudobný klub? Boli sme zaň považovaní. Vtedy sme boli hlavne rockový klub. Oficiálny názov bol Galéria Duna. Súčasťou bola vždy nejaká výstava.

Aké boli 90. roky na bratislavskej hudobnej scéne? Pre nás bola tá hudobná scéna len taká smotana – radosť. Ale všetky tie ostatné veci, ktoré súviseli s prevádzkou klubu – zariadenia, ktoré je otvorené do štvrtej do rána, to bolo skôr orieškom. Objednať kapely, robiť koncerty, to bola radosť. Ale zabezpečiť prevádzku v časoch, keď sa nikto nemohol spoľahnúť na nič a na nikoho, z hľadiska bezpečnosti, spolupráce s políciou, úradmi, toto bolo komplikované.

Pamätám si, keď za mnou prišiel chalan, o ktorom sme vedeli, že pracuje na polícii. A hovorí: Mám takých kamošov, neurobíte im koncert? A bola to kapela Krátky Proces. Takéto lukratívne ponuky sa ťažko odmietajú, ale odmietli sme.

V 90. rokoch bežne fungovalo gangové rozdelenie teritórií v Bratislave. Fungovalo to

na primitívnom násilníckom základe. Keď človek chcel niečo robiť, musel si nájsť spôsob. Opačná možnosť bola nerobiť nič a prenechať všetko napospas týmto ľuďom. Mali sme veľa skvelých akcií, ale častokrát to bolo nasadzovanie vlastného života každý tretí deň o štvrté nad ráno. Problémy v tom čase riešil každý. Ale my sme sa mohli aspoň pochváliť tým, že u nás sa nikdy počas prevádzky nestriehalo zo strelných zbraní. Nedalo sa zavolať na 158, že prídte mi pomôcť, lebo prišli ešte väčší gangstri. Nevedeli sme nájsť žiadne riešenie, ako urobiť bezpečný mód. V Česku to bolo v oveľa sofistikovanejšom móde výpalníctva, tam nechali biznis pokojne fungovať. Tým smerom sa posunul u nás ten vývoj neskôr. My sme si fandili, že dramaturgiou nenalákame ľudí, ktorých tam nechceme. Ale v meste, v ktorom po jednej hodine boli otvorené štyri-päť podnikov, je zbytočné myslieť si, že je takéto niečo možné. Žijeme vo väčšej dedine a všetci prišli všade. Napriek tomu sme spravili veľa skvelých akcií. Keď sme tomu chceli udržať dobrú úroveň, tak sme to radšej pred jednou skončili. Návštevníci to nie vždy chápali, ale po jednej hodine sme si koledovali o prúser. Nebolo už čo získať, iba čo stratiť.

Na čo si najradšej spomínaš? Prvý rok. Mnohé kapely, ktoré sú dnes slávne, tu mali svoje prvé koncerty. Napríklad Polemic či Para. V klube hrali s aj mainstreamové veci, ktoré vtedy ešte neboli známe: Iné Kafe, Horkýže slíže, tí vtedy hrali za 500 korún... Nikdy nevieš, čo z tých ľudí neskôr bude. Vtedy prosili, aby si mohli zahrať v klube a dnes

prosia ich, aby prišli zahrať. Ale to je fajn, takýto vývoj. Že pri začiatku niektorých sme boli a dopomohli sme im, aby sa rozbehli. Mali sme posledný koncert kapely Dunaj so spevákom Kolšovským, ktorý čoskoro nato umrel. Hrali tu Psí vojáci... Skôr to bol celý ten fenomén, niečo po tom ostalo, legenda sa udržala. Podarilo sa nám to otvoriť a nejaký čas držať, hoci bolo sto dôvodov, prečo sa to nedá. Aj keď to bolo zložité administratívne a prevádzkovo. Spomínam si na veľa dobrých koncertov a akcií, stretli sme tu veľa ľudí, s ktorými sme dodnes kamaráti.

Čo sa dodnes udržalo, sú obľúbené Batcave party pre gothic rockovú scénu, Depeche Mode party, čo bola síce rozporuplná komunita, ale ich akcie boli vždy bezkonfliktné a dobré vo výsledku...

Ačo zlé zážitky? Z euforickej akcie, ktorá beží absolútne podľa plánu, sa len tak z vôle zlých ľudí za 30 sekúnd stane trauma. Ani minútu ste si nemohli byť istí, že je všetko v poriadku. Tie veci sa vedeli zvrtnúť veľmi rýchlo. Raz sme mali hip-hopovú akciu, tuším vtedy ešte fungovali Trosky a nabehlo tam jedno takéto komando. Vtedy hip-hopová a neonacistická scéna boli silno vyhrotené. Nenašiel sa nikto, na koho by sme sa mohli obrátiť a bolo to len na nás, ako z toho vyklúčujeme.

Incidenty sa striedali s obdobím pokoja. Hovorilo sa o výpalníctve. Ale netreba to vidieť tak démonicky. V tých SBS boli aj slušní ľudia, fungovalo to na tom, ktorí ľudia sa tam v danom momente ocitli. Boli tam aj slušní ľudia, no boli tam aj absolútne hovädá. Objektívne,

Foto: Lubomír Panák, Bajkonursk a archiv

komunity spojiť a urobiť protiakciu, tak to bude takto.

Prišiel nám z Prahy zahrať DJ Tráva. Hovorím mu o tomto všetkom a dúfam že bude večer pokoj. A on na to skonštatoval: No jo, my sme ich z centra vymlátili. Bolo to o tom, že táto komunita ľudí neonacistov do centra nepustila. Že sa neodvážia prísť na miesta, ktoré sú určené pre inú komunitu, lebo by ich stadiaľ vymlátili. Je to také živočíšne, ale tak to funguje na celom svete: Majú svoje územie, tak tam nech si robia, ale nech neotravujú ostatných. Ak je možné to takto rozdeliť, tak to môže takto fungovať. Tiež nikto nechodí na prechádzky do slumov do Ria, ani si tam neotvára nočné alternatívne kluby, ale sú miesta, kde sa to dá a kde s tým nie je problém.

S týmto tu mala vtedy hudobná komunita problém. Možno je to tým, že je toto územie príliš malé. Praha bola už vtedy mestom, kde to bolo už ďalej.

A ešte ma štválo, ako ľudia nechceli platiť vstupné. To bývalo cca 40 Sk, keď bol program. Ľuďom to prišlo veľa, ale vzápätí na bare minuli raz toľko. Vypočuli sme si veľa o tom, ako je 40 Sk veľa, keď pivo stálo 25 Sk.

Keď sme riešili prípravu klubu, tak rástla zložka tých potrebných dokumentov. Aj sme to ráтали, koľko vyjadrení a rozhodnutí bolo treba, a boli to naozaj cez stovku listov, tak som chcel o tom napísať knihu. Dať tomu timeline – nejaký procesný vývoj. A mohlo by sa to volať: Ako si otvoriť rockový klub v Bratislave. Myslím, že by sa súčasníci pobavili.

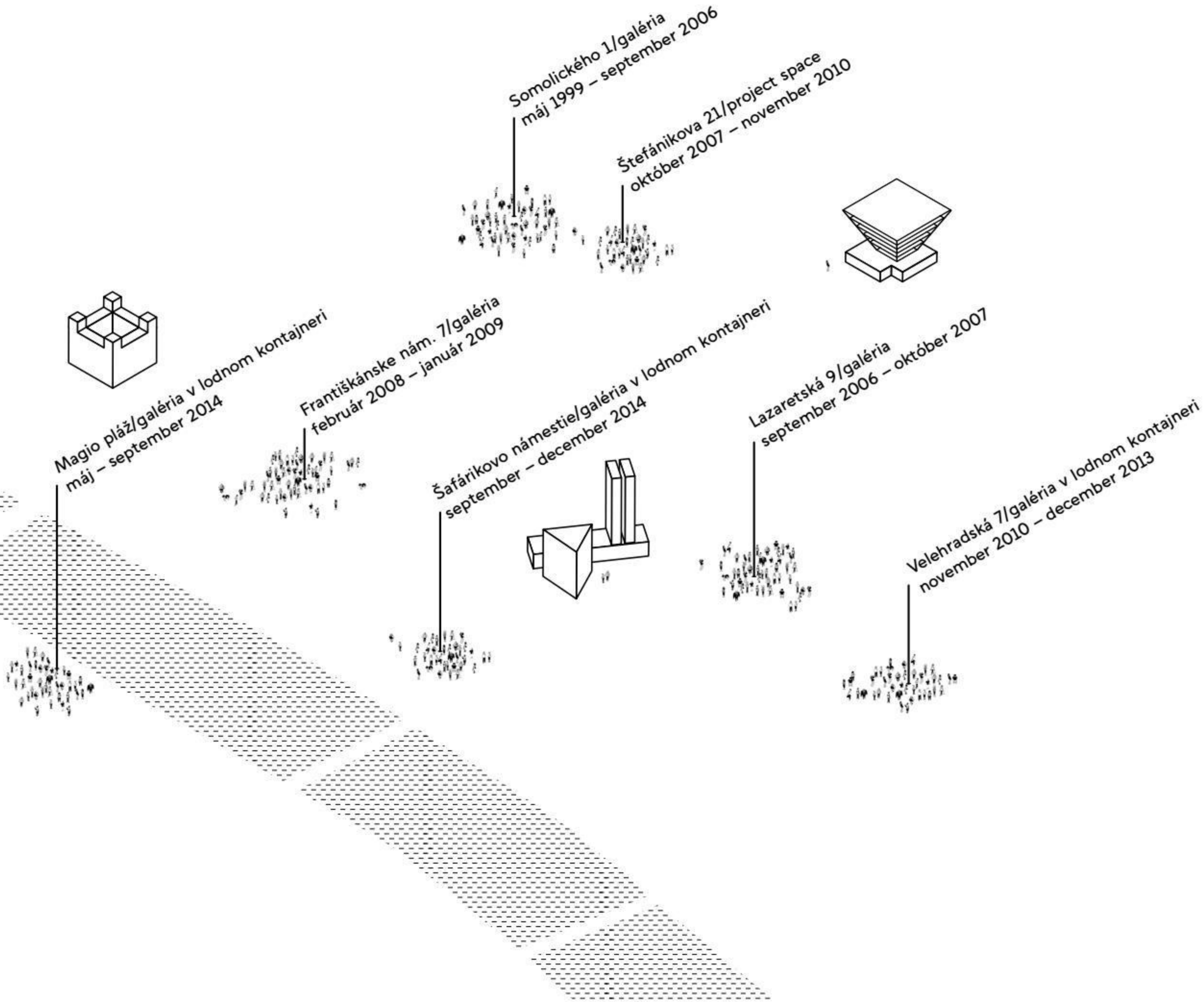
To, čo bolo kvalitné, a čo malo svojich fanúšikov, to sme tam dali. DJ Tráva bol vtedy absolútna hviezda. Nikoho lepšieho som vtedy ani nevidel, tak sme ho chceli mať. Dlho to trvalo, kým sme našli termín, aby prišiel. Stále sme sa snažili priviesť niekoho, koho sme videli hrať naokolo, aj ku nám. Niekedy sa to podarilo, niekedy nie. A žánre sme neriešili.

Do elektroniky sme sa nehrnuli, lebo fungoval U.Club, a dobre fungoval, a v istý čas sme spolu kooperovali. Mali sme bližšie ku živým akciám a MCs, to tanečné jadro fungovalo v Účku, u nás to bolo iba príležitostne.

Z Duny som odišiel, lebo som mal iné osobné a pracovné plány, ako viesť klub. Moji dvaja spoločníci v tom pokračovali. Tá prevádzka bola stabilná, finančné problémy sme nemali. Mali sme na výplaty a platenie všetkých záväzkov. Čo už bolo ďalej, to neviem.

Sentiment nemám žiadny. Vtedy som tam nechal celú svoju agendu, pracovný stôl, promokazety.

Priestor, for Contemporary Arts / SPACE

Juraj Čarný: Cítil som poslanie sprostredkovať umelecké diela publiku

Zaznamenala: Denisa Gura Doričová

Ako vznikla myšlienka založiť galériu Priestor for Contemporary Arts? Keď som v roku 1995 vstúpil výstavou Billboart na umeleckú scénu, cítil som poslanie sprostredkovať umelecké diela publiku. Umožniť konkrétnemu divákovi zažiť to, čo som mal možnosť prežívať sám pri návšteve ateliérov. Túžil som spolupodieľať sa ako modelový divák na finálnej vizuálnej podobe prezentácie umeleckých diel. Otázka otvorenia vlastnej galérie preto bola logickým vyústením mojich zámerov. Situácia koncom 90. rokov v Bratislave bola radikálne odlišná od stavu, ktorý poznáme dnes. Väčšina nových porevolučných galérií, ako boli M+M, Gerulata, Kleibl Gallery, zanikla a v Bratislave neexistoval žiadny alternatívny výstavný priestor. Umeleckú scénu viac ako SNG a GMB udržiavali pri živote mimobratislavské aktivity Trnavskej synagógy, PGU a ŠGGB a Múzea Vojtecha Löfflera v Košiciach.

Galéria Priestor for Contemporary Arts, neskôr premenovaná na SPACE, bola založená ako neziskový project space, zastrešujúci viacero postupne vznikajúcich nezávislých projektov zameraných na prezentáciu súčasného umenia na Slovensku a vo svete, rezidenčné programy, public artové projekty, výskumné, publikačné a vzdelávacie aktivity. Vystavovala autorov systematicky spochybňujúcich zaužívané komunikačné stratégie, rozbíjajúcich formálnu a obsahovú štruktúru umeleckých diel a nekompromisne sa pokúšajúcich o inováciu a experiment. Hlavným poslaním SPACE bolo vytvárať interaktívny priestor pre komunikáciu diváka so súčasným umením a iniciovať medzinárodnú konfrontáciu a výmenu.

Kde sa prvá galéria nachádzala a kto ďalší stál pri zrode projektu? Galéria Priestor for Contemporary Arts zahájila svoju činnosť vo white-cube priestoroch bývalého protiletckého fašistického bunkra na Somolického 1/B neďaleko Palisád. Vznikla v spolupráci kurátora Juraja Čarného s maliarom Martinom Knutom, v tom čase riaditeľom reklamnej agentúry Publicis.Knut, a spolujiteľkou budovy Miladou Bednárovou. Svoju činnosť zahájila 26. mája 1999. Paralelne s výstavami slovenských a zahraničných umelcov realizovala sériu prednášok, diskusií, medzinárodných konferencií, ale aj koncertov a iných experimentálnych prezentácií. Postupne predstavila najvýraznejších autorov nastupujúcej generácie. Patrili k nim Roman Ondák, Stano Masár, Dorota Sadovská, Anetta Mona Chisa, Lucia Tkáčová, Marek Kvetán, Marko Blažo, Cyril Blažo, Erik Binder, Milan Mikula, Richard Fajnor a ďalší. Prezentovala rešpektovaných autorov strednej a staršej generácie ako Otis Laubert, Igor Kalný, Milan Paštéka, Michal Kern, ale aj viaceré medzinárodné „hviezdy“: Martin Creed, Pawel Althamer, Plamen Dejanoff, Josef Dabernig, Alicia Framis, Kateřina Vincourová, AZORRO, kurátorské projekty METRO, Pretty Communication, Runaway, Upside down, Sound studio a ďalšie. Dana Halušková a Lucia Čarná iniciovali vznik každoročne organizovaného Vianočného bazáru.

- 1 Milan Mikula: Untitled, 2004, záber do výstavy METRO, Foto: Milan Mikula
- 2 Potulná galéria nomadSPACE: osemdesiat K – Peter Kalmus, Igor Kalný, Michal Kern, intervencia na vernisáži výstavy SNG – OSEMDESIATE, Nám. L. Štúra 4, Bratislava, 7.4.2009, Foto: Ivana Madariová
- 3 Billboard Gallery Europe: Miroslav Nivic, Mladen Penev, Borjana Ventzislavova – Tabula Rasa, 2004
- 4 Crazycurators Biennale na Lazaretskej 9, autor vizuálu: Stano Masár, 2006, Foto: Jura Černý
- 5 Peter Barényi: Šero (Čierne balóny), Festival Pohoda, 2013, Foto: Dáša Barteková

5

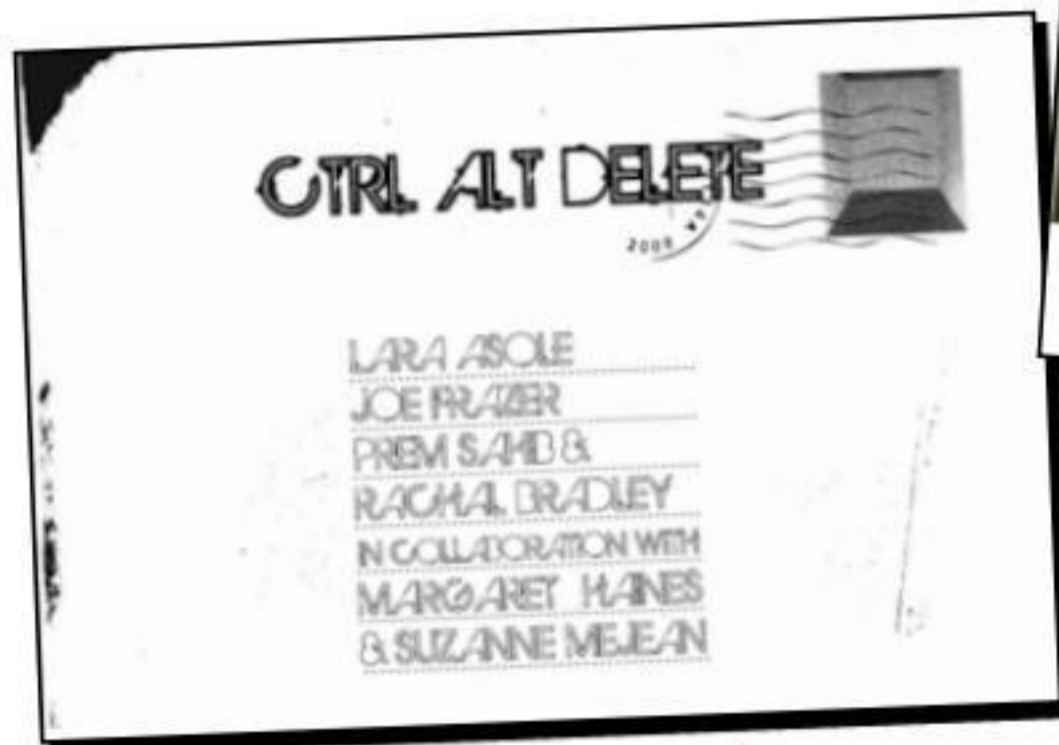
SPACE mal mnoho podôb, košatil sa, Môžeš opísať jednotlivé vývojové štádiá? V roku 2006 sa SPACE presťahoval do záhradnej vily z 19. storočia na Lazaretskej 9, kde okrem iného uviedol formát Crazycurators Biennale, Crazycurators Award a SPACE residency LAB. Pripravil kurátorské projekty Diany Majdákovvej – Nájdi 10 rozdielov, East of Eden a projekt Juraja Čarného LEGO. V rámci samostatných výstav sa predstavili Matúš Lányi, ale aj Cesare Pietroiusti, ktorý v Bratislave založil virtuálnu „komerčnú“ galériu Evolution de l'art. Nový projekt prednášok a diskusií „Not only young art is“ si kládol za cieľ upozorniť mladú generáciu na prínos stále žijúcich autorov staršej generácie.

V roku 2008 sa SPACE opäť presťahoval na Štefánikovu 21 a založil novú pobočku project SPACE, ktorá sídlila v historickom centre Bratislavy na Františkánskom námestí 7. Konceptia nového priestoru bola vytvorená s cieľom ponúknuť v centre Bratislavy miesto na prezentáciu inovatívneho a experimentálneho domáceho a zahraničného umenia najmladšej generácie (Abidin travels, Stano Masár, Videoart.cz a i.). Mestská časť Bratislava-Staré mesto činnosť galérie napriek dohode predčasne ukončila.

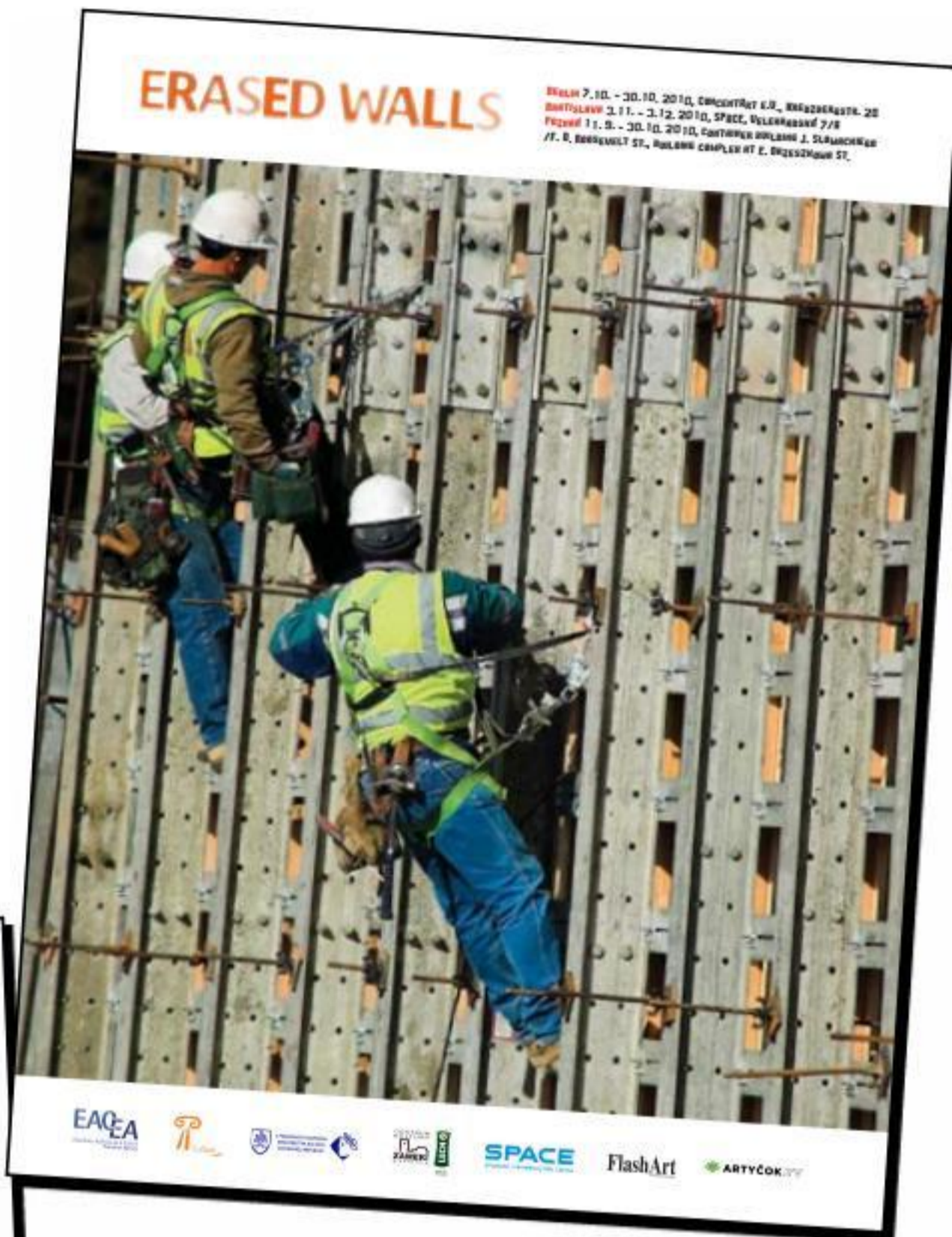
V roku 2009 SPACE pôsobil vďaka spolupráci s nadáciou OSF v priestoroch OPEN Gallery na Baštovej ul. 5 v Bratislave. Realizoval tu viacero projektov, okrem iného európsky projekt kurátoriek Ivany Madariovej a Kataríny Slaninovej Atlantis.

Dizajn: Stano Masár

Dizajn: Peter Huba

Od roku 2010 SPACE zase pôsobil vďaka veľkorysej podpore Martina Jónu v zrekonštruovaných priestoroch bývalej kotolne na Velehradskej 7/A v bratislavskom Ružinove. Priestor pripomínajúci „kunsthalle“ umožnil vznik viacerých výpravnejších medzinárodných projektov, ako boli Tranzitland, Erased Walls, Middle East Europe, ale aj samostatných výstav Jána Vasilka, Davida Možného, Márie Čorejovej a ďalších. Vzhľadom na finančne nepriaznivú situáciu SPACE činnosť na tejto adrese ukončil.

Nakoniec – roku 2013 SPACE pôsobil vďaka podpore SLSP a spolupráci s Danom Didom v presklenom lodnom kontajneri architekta a aktivistu Olivera Kleinerta. Najprv na Festivale Bažant Pohoda, následne na Tyršovom nábreží (Magio pláž) a ako pilotný projekt pripravovaného komunitného centra Kontakt na Šafárikovom námestí. Predstavil autorov ako Ilona Németh, Magda Stanová, Igor Przybylski a Peter Barényi. SPACE ukončil svoju činnosť na konci roka 2013.

Vznikli aj projekty, ktoré prekračovali steny sídla galérie, dokonca aj štátne hranice. Viacero projektov SPACE zrealizoval v iných galériách na Slovensku a vo svete, napríklad v Museum of Modern Art Saint Étienne, Museum of Contemporary Art Belgrade, Museum of Contemporary Art Novi Sad (kurátorka Lýdia Pribišová), Freies Museum Berlin, Karlín Studios Praha, Make Up Gallery, Kasárne-Kulturpark Košice, na festivaloch Pohoda, Wilsonic, 4 živly, Divadelná Nitra, v OPEN SPACE vo Viedni, v Gallery Sonia

Rosso v Turíne, v Galérii Vartai vo Vilniuse, v Galérii HIT, na paralelnom evente Manifesty v ateliéri Koen Vanmechelen v Hasselte (Hotel de Inmigrantes) a i. SPACE sa pravidelne spolupodieľal na kurátorskej príprave a organizačnom zabezpečení najväčšej medzinárodnej výstavy súčasného umenia v strednej Európe – Prague Biennale (kurátori Lýdia Pribišová, Katarína Slaninová, Mira Putišová, Juraj Čarný), ale aj Mediations Biennale v Poznani.

Billboard Gallery Europe bol medzinárodný public-artový projekt realizovaný na billboardoch v spolupráci s partnermi v 12 európskych krajinách. Vznikol v spolupráci s Richardom Fajnorom, neskôr ho viedla Mira Keratová.

Potulná galéria/Nomad SPACE (2007 – 2009) bola mobilnou platformou prezentujúcou súčasné umenie na verejnosti v priestore nákladného auta. Nomad SPACE parazitoval na výstavných projektoch iných inštitúcií a organizácií, túlal sa po slovenskom vidieku aj zahraničných metropolách, ako súčasť programu rešpektovaných kultúrnych podujatí alebo ako protest proti nim.

CRAZYCURATORS BIENNALE (2006 – 2013) pôvodne projekt štyroch stredoeurópskych galérií (Raster, Display, Trafó, SPACE), viedol k založeniu experimentálneho „bratislavského“ bienále kritizujúceho zaužívanú prax megalomanských bienále koncentráciou na koncepčnú spoluprácu jedného kurátora s jedným umelcom.

SPACE residency LAB (2006 – 2014) prvý bratislavský rezidenčný program pre umelcov a kurátorov, bol zameraný na iniciáciu medzinárodnej spo-

lupráce. V rámci siete rezidenčných programov (Futura v Prahe, Lumen Foundation, Studio v Budapešti a a-i-r laboratory vo Varšave) pozýval zahraničných umelcov žiť a tvoriť do Bratislavy a vysielal slovenských umelcov do zahraničia. SPACE residency LAB pôsobil na Lazaretskej 9, Štefánikovej 21, Velehradskej 7/A, Riazanskej 52 a Hlavatého ulici 3.

Galeria Evolution de L'Art, internetová „komerčná“ galéria založená rešpektovaným talianskym umelcom Cesarem Pietroiustim, ponúkala na predaj nematerializovateľné umelecké diela. Galéria bola ironizáciou a parodgalérií.

izáciou trhu s umením a sveta komerčných SPACE sa v rokoch 2000 – 2009 pravidelne zúčastňoval najrešpektovanejších medzinárodných veľtrhov súčasného umenia s cieľom zviditeľniť slovenských autorov na medzinárodnej umeleckej scéne. Navštívil Pulse New York, Pulse Miami, Viennafair, Art Forum Berlin, Arte Fiera Bologna, Kunst Zürich, Milano Flash Art show, Kunststart v Bolzane a iné.

Spolupracovali

Juraj Čarný
Dana Halušková
Lýdia Pribišová
Mira Keratová
Diana Majdánková
Ivana Madariová

Katarína Slaninová
Eliška Mazalánová
Andrea Kopernická
Lucia Gavulová
Lucia Čarná
Lucia Gregorová

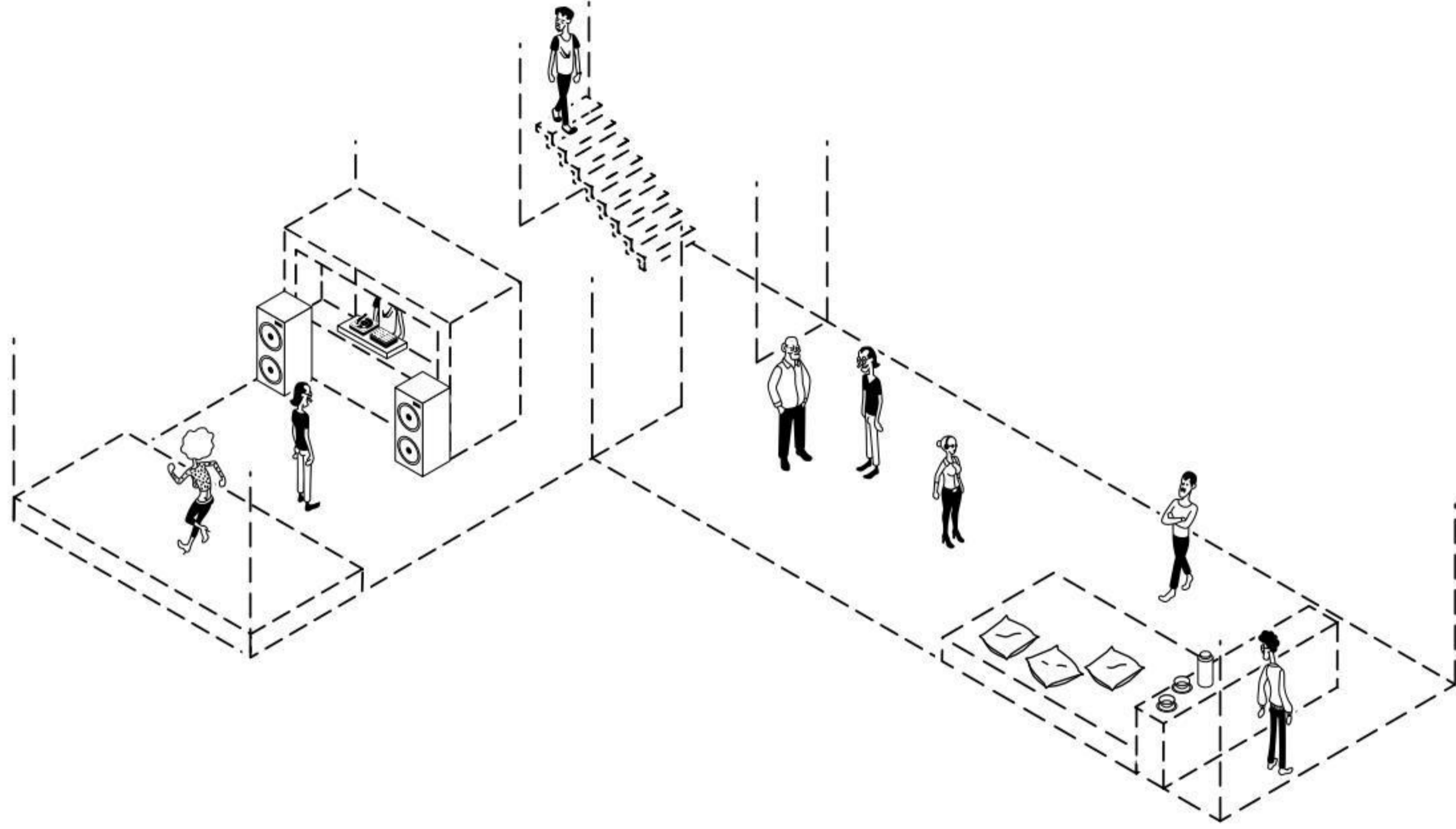
Zuzana Žalmanová
Radka Žvaková
Laetitia Giorgino
Dano Dida
Peter Szalay
Peter Barényi

Denisa Doričová
Andrej Jaroš
Sláva Daubnerová
Daniel Kordík
Daniel Malík
Silvia Jokelová a ďalší

*05/1999 +12/2013

Čajovňa V podzemí

Bernolákova 1

Kvetko: My sme boli čajovňa s hudobným programom

Zaznamenal: Peter Dolník

Jeden z priestorov, ktorý fungoval len krátko, ale tvoril spojovací článok medzi klubmi v deväťdesiatych rokoch a v novom tisícročí bola Čajovňa V Podzemí. Študenti ubytovaní na internáte Bernolák mali isté obdobie veľa príležitostí na kvalitné kultúrne vyžitie. Vedľa seba tu fungoval Klub Běčko, Čajovňa V Podzemí a CD second hand Nepál. Do Běčka sa kedysi chodilo na diskotéky, potom tam raz hrali Asian Dub Foundation (cca 2002/2003). Dnes sú priestory dlhodobo prázdne. Rozpráva DJ Kvetko.

Koncom deväťdesiatych rokov bola móda chodiť do čajovní. Pepko z Polemicu založil čajovňu v priestore internátu Bernolák. Fungovala v rokoch 2001 – 2002. Hudobnú dramaturgiu klubu robil Juraj Cochcer, dnes manažér Polemicu. Mali sme miesto a dávali sme priestor rôznym žánrom, neboli sme vyhranení. Hrala tam diskoteková kapela z Dolných Honov, noisoví experimentátori z Urbsounds, Jamka, Poo a išlo to až do tvrdého hardcoru. V čajovni sa vtedy stretávali rôzne subkultúry, čo bolo veľmi fajn. Straight edge hardcore scéna pod vedením chalanov z Dead Butcher si tam tiež našla svoje miesto. Do toho sa miešali Dlhé Diely, ktoré tam robili koncerty, Ska Pra Šupina, Chiki Liki Tua, hrali tu Gogol Bordello, kým sa stali slávnymi.

My sme boli čajovňa s hudobným programom. Tam sa zmestilo 20-30 ľudí. Nič veľké sa tam robiť nedalo. Trojkoncerty sme vymysleli preto, aby sa na ne mohlo dostať viac ľudí. Ale to bolo milé, lebo vždy boli tie koncerty

iné. Formát sa volal 3x3. Takto vystupovali Dlhé Diely, Chiki Liki Tu-a a ešte niektorí. Bol to koncert, ktorý bol tri dni po sebe. Kapela odohrala tri koncerty po sebe v mierne pozmenených aranžmánoch. Chiki Liki Tu-a mali jeden deň štandardný program a dva dni mali svoje projekty. A Dlhé Diely? Dano Salontay na každý koncert prišiel vždy s inou gitarovou sadou a každý koncert bol vždy iný.

Hardcorová scéna a noisová elektronika vtedy nemala žiadny iný priestor, aspoň o tom neviem. Kashmeer z Prahy tu vtedy hrali, to bola veľká kapela. Vďačnosť tých mladých pankáčov, to boli pekné momenty. Bez potreby opíjať sa spravili veľmi pekný koncert. Tí chalani zo straight edge komunity prišli pred koncertom, pomohli to tam postaviť. Potom nabehla kapela, odpálili koncert. Chlapci na druhý deň prišli a potom to poupratovali. Tí si potom založili klub Intergalaktická Obluda (kapela Abhorence).

Možno sme pomohli naštartovať nejaké projekty. Ale vymedzovanie sa sme vtedy neriešili. Ten priestor tam bol, tak sme sa ho snažili využiť. Keby tam priestor nebol, nevyužívame ho. Malo to zmysel.

Priestor bol malý a fungoval iba rok-dva. Potom sa vymenil manažment internátov a boli sme požiadaní, aby sme sa vystahovali. Spolu s Divadielkom v podzemí. V decembri 2003 bolo po všetkom. Čajovňa pokračuje dodnes v centre mesta, bez hudobného programu.

V čajovni sme mali aparát a chodievali sme s ním aj von. Požičiavali sme ho potom na Hodokvase, kde sme hrali 24x3 – 24-hodinové hrania, non-stop reggae scéna.

Mali ste pravidlo čo sa u vás môže hrať a čo nie?

Každý kto dokázal akceptovať naše podmienky, čiže upratal po sebe, nezdemonšoval to. A čo bolo dôležité: nefajčiť a nepiť v našich priestoroch. Ľudia chodili do čajovne, tu sa stretávali. Niektorí sa pýtali, či by si tu nemohli spraviť koncert. A my, že prečo nie? Kto nám sedel ľudsky, tak toho sme brali.

Čo vtedy fungovalo v Bratislave?

Vtedy tu fungovalo Účko, Propeller a Duna. A začiatkom deväťdesiatych rokov to bolo tak, že bol jeden klub, kde sa hrávalo všetko, a tam sa chodilo. Neriešili sme vtedy, čo sa tam hrá za hudbu. Išlo sa do Účka a niečo sa tam udialo. Po revolúcii ľudia chceli hlavne takéto vyžitie.

S Dunou to šlo na prelome storočí dolu vodou. Spravili sme tam pár celkom úspešných akcií, až kým sme neprišli na to, že vtedajšiemu manažmentu je asi jedno, či sa tam niečo deje alebo nie. Keď tam začali robiť drum'n'bass a psytrance, tak bola Duna trochu na vzostupe. Larry a Ricky Fitz tam robili drum'n'bassové štvrtky.

Ešte si spomínam na dva dnes už zabudnuté podniky: Zelený jašter na Mlynoch nad Átriákmi a Beat Club pri Slovnafte, v družstevnej jedálni. Tam sa chodilo do klubu, kde sa neriešil program, ale vždy sa tam niečo krásne udialo. V piatok o siedmej večer sa tam prišlo a v sobotu nad ránom odišlo. Vtedy neboli mobily, ale vedeli ste, že tam všetkých stretnete.

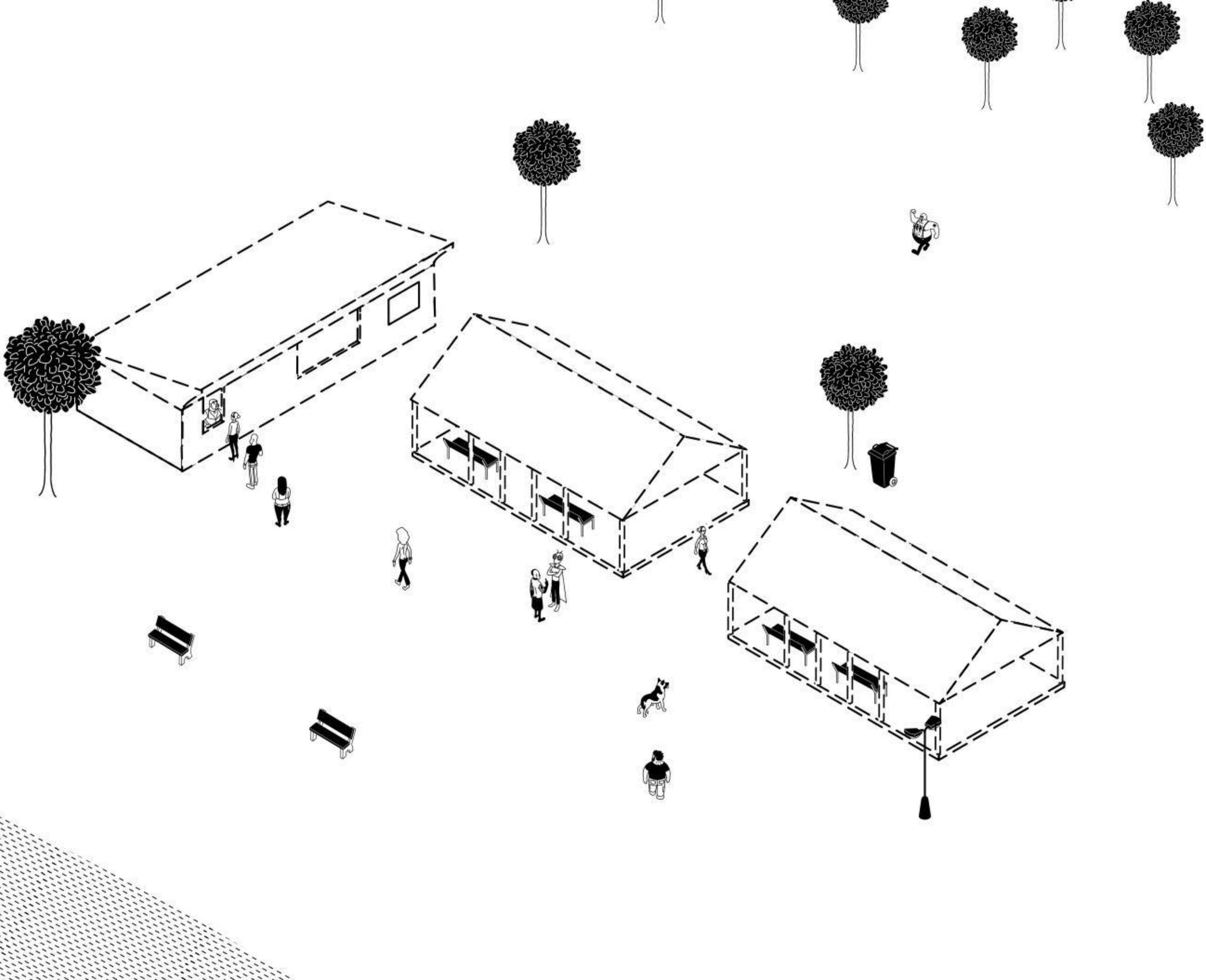

Foto: Barbara Berezňáková a archív Urbsounds

*2001 †2002

Propeller

Tyršovo nábrežie

Kiwis: Nevolal som to podnikanie, robil som ľuďom radosť

Zaznamenal: Peter Dolník

Bufet na petržalskej strane nábrežia stával odjakživa. Až na prelome tisícročí tu vznikla Propeller Rock Garden. Na petržalskom nábreží vtedy stávali kolotoče (Lunapark), neexistoval Aupark ani Au Café. Propeller Rock Garden bola obyčajná búda kde sa čapovalo pivo. Pribudlo pódium, kde hrávali rockové a punkové kapely. Zadarmo, alebo za dobrovoľné vstupné. Sen. V dnešnej Bratislave už nemysliteľné. Spomína Kiwis.

Myšlienka Propelleru vznikla úplne náhodou. Sedel som na nábreží Dunaja z mestskej strany s kamarátkou na niektorej z tých lodí, a pozeral som sa na petržalské nábrežie. A sníval som, že to miesto na druhej strane by bolo ideálne na organizovanie koncertov. Predtým tam kamoši mali otvorený bufet a asi oni dali tomu názov Rock Garden Propeller. Ja som im požičal nejaké reprobredne a odišiel som pracovať do Nemecka. Oni tam boli tuším rok, alebo dva a nechali toho. Onedlho na to ma oslovil jeden môj známy, či nejdem s ním znova otvoriť. To bolo okolo roku 2001. Hneď som povedal, že jasné a bolo to.

V priebehu toho podnikania (nevolal som to podnikanie, robil som ľuďom radosť) ten môj známy odišiel, lebo sa mu nepáčilo, že veľa peňazí sa dáva na organizovanie koncertov. Ja som sa na to pozeral z dlhodobého hľadiska a okrem toho som hlavne chcel zrealizovať tú myšlienku vytvoriť nejaké pekné miesto pre ľudí. Okrem hudobných skupín tam totiž vystupovali aj folklórne súbory vždy na Prvého mája. V nedeľu sme robili programy

pre deti. V stredu boli jazzové alebo bluesové kapely, takže to bolo naozaj pestré a nedá sa povedať, že by sme sa orientovali iba na underground.

U nás mal underground svoj priestor a dokonca aj elektronika, čoho som ja osobne nikdy nebol veľkým fanúšikom. No a tak sa to pomaly rozbiehalo. Získali sme podporu Kultúrnych zariadení Petržalky (KZP). Spoločne sme organizovali Kultúrne leto. Vtedajší riaditeľ bol k nám veľmi ústretový a snažil sa nám v rámci jeho možností pomôcť organizovať všetko v Propelleri. Táto spolupráca bola so strany vtedajšieho starostu Petržalky výslovne zakázaná. Dokonca som sa z nomenovaného zdroja dostal k listu, v ktorom výslovne zakázal KZP spolupracovať s našou firmou a dokonca aj s mojou osobou. Hlavným problémom bola nelegálna stavba.

Tú stavbu sprivatizoval Karol Bunčák aj s kolotočmi. On sa s mestom súdil o tom, že keď sprivatizoval kolotoče a bufet, tak aj s pozemkom. Mesto tvrdilo, že všetko boli dočasné stavby a žiadali od neho nájom za pozemok, čo on odmietal. Keďže ten spor trval večnosť a nevedeli ho odtiaľ dostať, tak tam poslali nejakú bezpečnostnú službu na vypratanie pozemku. Táto služba bola samozrejme napojená na podsvetie, neviem už presne o akú skupinu sa jednalo. O nejaký čas ich šéfa niekto zastrelil. Karol Bunčák vraj ten spor nakoniec vyhral, ale až keď bolo všetko zbúrané a dostal nejaké náhradné pozemky.

Bolo ešte zaujímavé, ako zhorelo pódium aj s aparátúrou. Bolo to deň po Prvom máji, keď tam bol veľký program. Len tak, lebo ma to

tešilo sa pozerat' na spokojných ľudí od 0 do 80 rokov. Keď som prišiel na miesto tesne po uhasení požiaru, bol tam už vyšetrovateľ z kriminálky a oznámil mi, že požiar vznikol vďaka 50 rokov starému elektrickému rozvodu. Keď som mu oponoval, že ako to môže viedť 10 minút po uhasení požiaru, a že mám revíziu správu a faktúru o renovovaní elektrického rozvodu. Všetko bolo urobené nové v nehorľavých trúbkach, všetko, ako to má na profesionálnom pódii vyzerat' podľa predpisov.

Keď som sa pokúšal podať trestné oznámenie vo veci podpálenia pódia, a prišiel som na políciu, povedal som, že chcem podať trestné oznámenie na neznámeho páchatel'a. Na vrátnici sa ma opýtal službukonajúci policajt, že v rámci čoho. Odpovedal som mu, že ako občan SR mám právo podať trestné oznámenie hocikedy. Keď naliehal, že o čo ide, lebo ma poznali a povedal som mu, že ohľadne podpálenia pódia, povedal mi, že to je už objasnené. Pol hodinu po uhasení požiaru, bez akýchkoľvek skúmaní. Nakoľko som naliehal a dokonca som pred ním telefonoval právnikovi aby prišiel, tak nakoniec povedal, že mám počkať, že zavolá šéfovi. Samozrejme mi bolo umožnené podať trestné oznámenie. Po pár mesiacoch bolo vyšetrovanie zastavené, páchatel' neznámy.

Dali sme aj vypracovať projekt na výstavbu nového bufetu, ktorý by bol už naozaj na úrovni. Tiež to stálo nemálo peňazí. Na miestnom úrade v Petržalke sa architektom projekt pozdával a súhlasili, že by bolo na mieste postaviť tam niečo na úrovni. Po pripomienkovaní sme dali náš projekt nášmu

architektovi znova prepracovať, aby sa splnili podmienky úradu. Po opätovnom predložení bol projekt zamietnutý. Takže sme zase zbytočne vydali peniaze na prepracovanie projektu. Potom zrušili kolotoče, zavraždili Daniela Tupého a my sme dostali výzvu na vypratanie pozemku. Po vražde Daniela Tupého tam ešte Michal Kaščák zorganizoval úžasný koncert a tým to asi skončilo.

Ešte ma napadla taká zaujímavosť. Mali sme problém s bitkármi a polícia prišla po hodine a pol s tým, že čo sa deje a načo ich voláme keď sa nič nedeje. Samozrejme sa problém už nejako vyriešil a bolo po bitke.

Druhýkrát pri podobnom incidente som nevolal už políciu, ale SBS, ktorej sme platili za ochranu. Do pätnástich minút tam okrem štyroch BMW a Mercedosov a veľkých chlapcov dorazili aj tri policajné autá, dokonca aj so psodmi.

Vtedajšiu scénu v Bratislave som veľmi nenasledoval, mal som dosť práce okolo Propelleru, ale registroval som samozrejme divadlo Stoka, Učko... Nad svojím miestom na tejto scéne som nikdy nejako neuvažoval, proste som robil to čo ma baví a snažil som sa to robiť najlepšie ako som vtedy vedel. Je jasné, že dnes by som veľa vecí zmenil. Hlavne prístup k úradom, ale vtedy mi bolo dosť na vracanie z toho, čo sa dialo na Slovensku.

Myšlienka bola vytvoriť priestor pre rôznych umelcov, hudobníkov, tanečníkov, maliarov, aby sa mohli prezentovať a ľudia aby sa mohli zabávať. Snaha bola urobiť aj jazz, blues, punk, rock, elektroniku, folk, programy pre deti. Nedostali sme šancu to dotiahnuť do konca,

ale aspoň som rád, že tam nestojí dnes hotel alebo plávajúce nákupné centrum...

Propeller bol dôležitým bodom na mape Bratislavy. Keď zavreli v Stoke, išlo sa peši cez Starý Most do Propelleru. V jarných a letných večeroch sa zase začínalo v Propelleri a pokračovalo v Účku.

Okolo roku 2004 pribudol veľký vyhrievaný stan a hrávala sa aj radikálna elektronika – tekno a drum'n'bass v podaní Lazy Bastards Soundsystemu a ich priateľov. Konal sa tam Slovtek, keď ho zrušili. Hrávalo sa bežne do rána, kým boli ľudia.

Propeller sa stal dôležitým miestom v životoch mnohých mladých ľudí. Hudba a sloboda takmer v centre mesta však nemohla vydržať nápor rozrastajúcej sa novej Bratislavy. Propeller Rock Garden skončil v roku 2006.

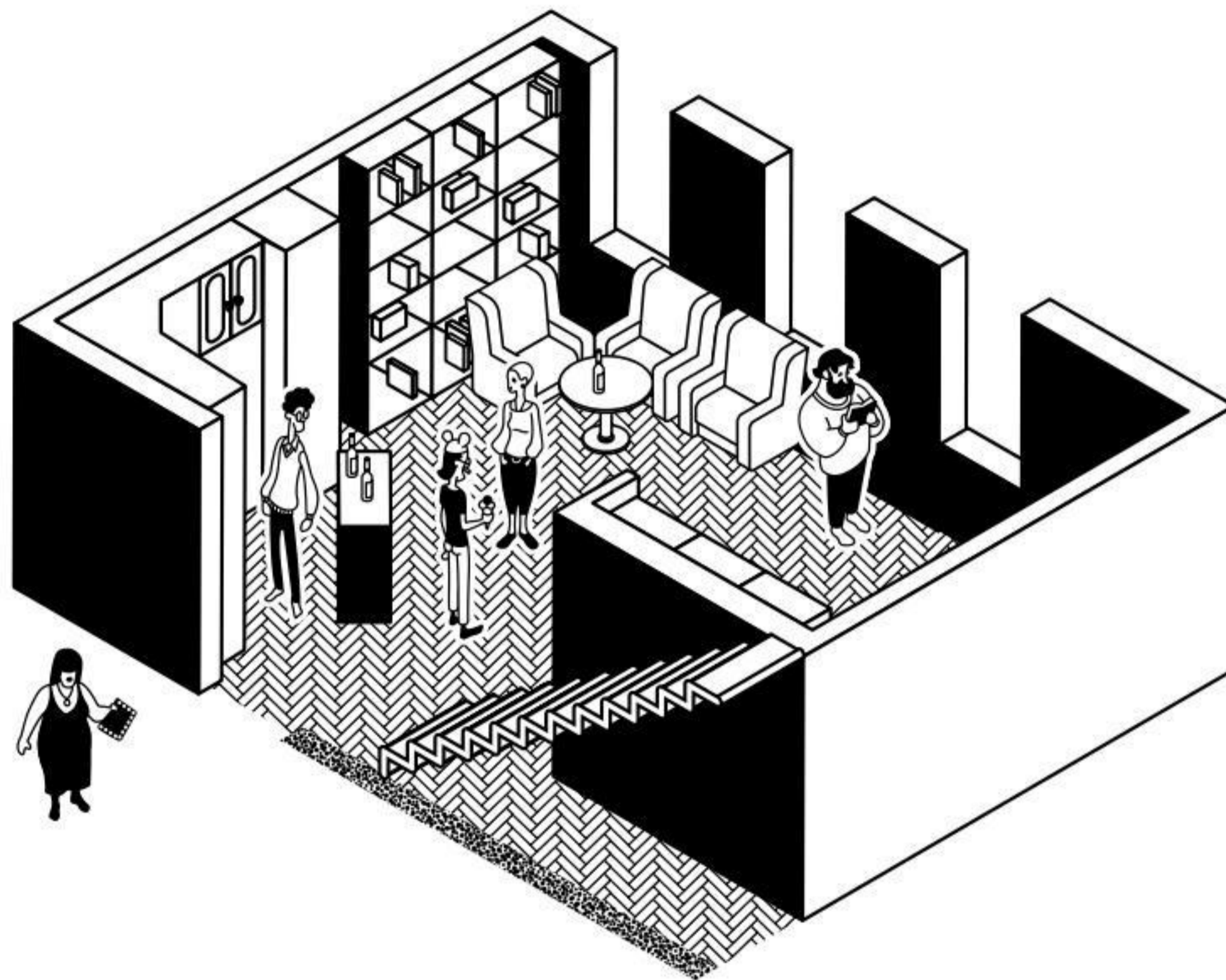

Foto: Jana Míková a archív

*2001 †2006

Buryzone

Čajakova II.

Mária Rišková: To sme normálne začali robiť!

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Bratislavský klub, galéria a ideopožičovňa Buryzone fungovala od roku 2001 ako priestor určený na prezentáciu výtvarného (vernissáže každý druhý piatok), ale i iných druhov umenia. Ukázalo sa, že išlo aj o základňu a odrazový mostík silnej generácie výtvarníkov, jeden z prvých funkčných modelov progresívnej flexibilnej inštitúcie takzvaného nezávislého typu.

Zakej motivácie ste začali? To nezačalo z motivácie. To sme normálne začali robiť! Teraz už všetci vedia, ako sa veci robia a majú robiť. My sme normálne začali robiť to, čo bolo treba. Chceli sme byť s ľuďmi, ktorí nás bavili.

Kto presne bol „my“? To je vždy najväčší problém. Spätne si každý myslí, že to bol hlavne on. Ja, Stupidesign – to boli grafickí dizajnéri a fotografi Stupid, Huba, Vladimíra, Laura. Na poschodí bol ich office a dole obývačka, kde sa robili akcie. A všetci automaticky od začiatku chápali, čo chceme robiť. Moja verzia začiatku? Stupid mi jedného dňa zavolať, že v dome na Čajakovej ulici majiteľ prenajíma ďalší priestor. Mňa v tom čase oslovil Radek Váňa, že idú v Prahe robiť projekt Auctions Art, či nechcem založiť slovenskú pobočku. Mali sme k tomu aj stretnutie, ale napokon sme nič nezaložili. Už sme ale mali kanceláriu. Tak sme so Stupidom vymysleli, že tam urobíme klub. Huba a jeho okruh zas vtedy obdivoval Kulturfabrik v Luxemburgu. Bolo to vo vzduchu, niečo robiť. Už som nebola čerstvo po škole, robila som trienále plagátu v Trnave, mala som už skúsenosti s organizáciou aj s grantami v združení Errata.

Chceli sme to urobiť len na skúšku. Vymyslela som štruktúru, že každý piatok bola akcia. Program sme tvorili spolu. Vždy tam bola nejaká srandička v programe, v priestore, niečo, čo súviselo s akciou. Bolo to komunitné, zároveň profesionálne, aj experimentálne. Myslím, že tam sa začalo robiť niečo, čo teraz pozorujeme aj v kamenných inštitúciách. Predtým boli len vernissáže, kde sa čítali texty z papiera a málo navyše.

Robili sme experimenty. Podľa toho, aká bola výstava. Zo začiatku bola každé 2 týždne výstava a medzitým akcia. To bolo náročné, vydržali sme len pol roka. Potom bola vernissáž novej výstavy každé 3 týždne. Vystriedalo sa tam veľa ľudí. Veľa ľudí z dnešnej strednej generácie tam začínalo. Moravčík, Binder, Mikyta, Čejka... Občas bolo podujatie seriózne, krst nového čísla Profilu, občas úlet, prednáška o umení ľudí s psychickými poruchami. Priestor sme naplno využili. Raz sme otvorili okno a vchádzalo sa po rebríku, lebo to bola výstava Mikytu s názvom Pojechali, chcel vytvoriť ilúziu vesmírnej lode. Vonku na chodníku sme raz robili metalovú burzu. Všetko bolo samozrejme bez povolení. Robili sme aj väčšie veci – hneď prvý rok festival Za Gagarinom. Bolo práve 40. výročie letu do vesmíru. V parku na Račianskom mýte je vesmírna socha, perfektná platforma na vesmírne divadlo.

Bolo to ako skica niečoho budúceho, čo sa všetko v organizovaní kultúrnych podujatí dá. Často vidíš vzory. Aj my sme chodili veľa do zahraničia a inšpirovali sa. Ale až do takej miery predtým nič také v Bratislave nebolo. Teraz sme už zvyknutí aj v Žiline na Stanicu, ale Marek tiež chodil k nám. Boli sme trochu

Foto: Archiv Buryzone

Spolupracovali

Mária Rišková
Robert Paršo
Vladimíra Pčolová
Peter Huba

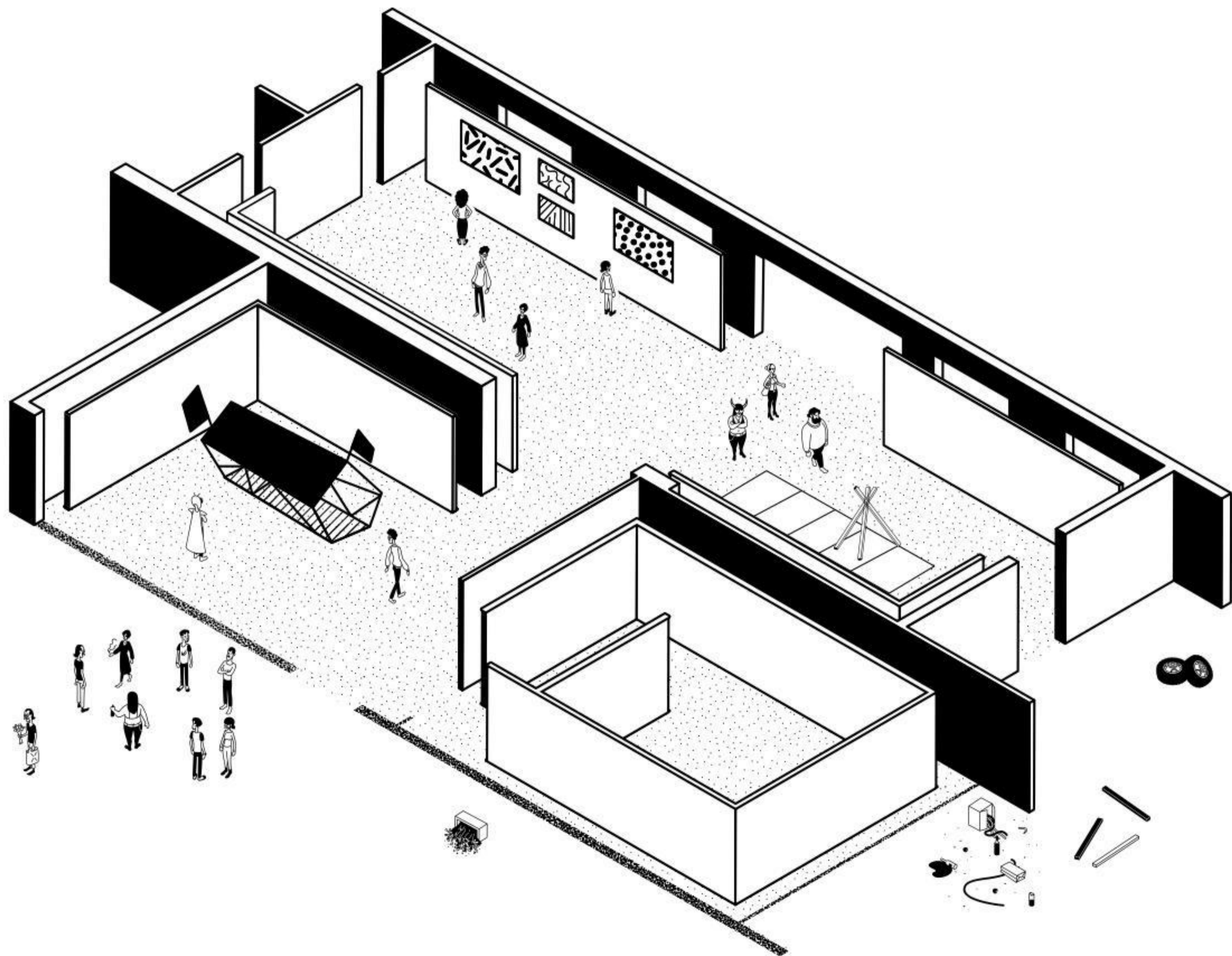
Okruh spolupracovníkov:

Laura Mešková
Michaela Sečanská
Daniela Chlapíková
Ana Filip

*01/2001 106/2003

Tranzit dielne

Studená 12

Boris Ondreička: Je potrebné vytvárať platformu kritického myslenia

Zaznamenal: Marek Kuchár

Medzinárodná stredoeurópska iniciatíva s názvom tranzit združuje autonómne iniciatívy v oblasti súčasného umenia. Na Slovensku začínali v industriálnom priestore pri Zlatých pieskoch. O tejto vrstve pôsobenia rozpráva kurátor Boris Ondreička. Od septembra 2014 pôsobí tranzit.sk na novej adrese v blízkosti Hlavnej stanice a od roku 2013 vedie organizáciu kurátorka Judit Angel, pôsobiaca v Bratislave a Budapešti. Program tvoria výstavy, prednášky, workshopy a venujú sa tiež publikačnej činnosti.

Prečo a ako vznikol tranzit.sk? Tranzit.sk vznikol v roku 2002 ako iniciatíva dvoch kurátoriek Kathrin Rhombergovej – Rakúšanky a Márie Hlavajovej – Slovenky, ktorá pôsobí v Holandsku, a ERSTE Bank. V tom čase ERSTE Bank, ktorá je v Rakúsku najtradičnejší kultúrny a umelecký sponzor, hľadali sofistikovaný formát, ktorý by nevyhnutne oni nevytvárali, ale ktorý by podporili. My sme sa zaujímali o to, ako znovu vytvoriť stredoeurópsku sieť umeleckých inštitúcií, nezávislých, neštátnych. Tak sme sa spojili a vznikli inštitúcie v Prahe a v Bratislave na začiatku, zatiaľ bez formátu. Prvá bola misia, ktorej sa hľadal formát a rozpočet. Základný záujem bol o revíziu pamäte skrze moderné a súčasné umenie s akýmsi ťažiskom na radikálne konceptuálne pozície, prelom 60. a 70. rokov vo vzťahu k doznievajúcim 90. rokom. My sme následne hľadali formát a to systémom sérií prednášok a seminárov. Nakoniec Laco Teren a ďalší moji kolegovia objavili priestor

na Zlatých pieskoch, ktorý bol voľný a kde už nejakí umelci mali ateliéry.

Tranzit.sk vznikol len čosi krátko po skončení obdobia mečiarizmu, v akom stave sa bolo výtvarné umenie resp. jeho prezentácia?

Za čias mečiarizmu do tretieho sektora plynuli relatívne významné investície zo Západu. Jedna z investícií bola od Georgea Sorosa. Princíp filantropického Sorosovho investovania spočíval v tom, že on investoval jedine do priestorov, ktoré môžeme označiť za tzv. neštandardne demokratické. A mečiarovské obdobie bolo vlastne takýmto obdobím. V 90. rokoch bola Bratislava napojená na sieť postsovietských krajín, z ktorých väčšina mala Sorosovo centrum a medzi týmito inštitúciami, aj teda vo vzťahu k západnej Európe, existovala veľmi dynamická výmena. Budovali sa archívy, robili sa výstavy v alternatívnych priestoroch atď. Po jeho odchode tu ostalo prázdne miesto, kde tranzit.sk videl svoju pozíciu nadviazať na istú potrebu siete, ktorá je schopná kumulovať a distribuovať informácie o lokálnom prostredí, aj zo Západu do vnútra a z vnútra von. V podstate hneď (r. 2003) sme sa stali partnermi pre Centre Pompidou, Tate Modern atď. Čiže okrem toho, že sme vykonávali lokálnu kultúrnu činnosť sme robili expertnú činnosť pre viaceré zahraničné inštitúcie (Benátske bienále, documenta...).

Ako tranzit.sk alebo ako medzinárodná sieť tranzitu? Ako medzinárodná sieť. Praha, Bratislava, Budapešť, Viedeň sa neskôr rozšírila o Bukurešť. Naša informačno-ekonomická dy-

namika, nám pomáhala aj pri priamom vstupe do patričných ateliérov umelkyní a umelcov, ktorí nás interesoali.

Na čo sa chcel teda tranzit.sk zamerať?

Líšil sa nejakým od tých ostatných zo siete?

Mal svoj vlastný manifest? Tranzit ako taký, ako celá sieť, mala a má manifest, a ten je stále ten istý (viď www.tranzit.org/en/about). Je to určitá rodina hodnôt, (ako napr. v typografii – rodina fontov). Ako som už naznačil, jedna vec bola zdrojový aparát, ktorý je v neskorých avantgardách alebo teda v neskoršej moderne. Takýto záujem bol podkladom k zostavovaniu lídrov a tímov všetkých tranzitov – istá estetická afiliácia k umelecko-estetickým a obsahovým hodnotám. Keď hovoríme o avantgarde, tak ďalšia vec je striktný internacionalizmus. Čiže videnie tých lokálnych pozícií (ako napr. Július Koller, Mária Bartuszová, Stano Filko) a ich komunikácia v medzinárodnom kontexte. Nikdy to nebola nejaká misia, že my sme reprezentanti slovenského umenia. Vždy to bolo tak, že my sme reprezentanti určitých hodnôt, ktoré zdieľame v tej našej sieti a snažíme sa ich presadzovať.

Jadro tvorili teda postavantgardní autori alebo ste reagovali aj na súčasnú scénu?

Líniu kurátorského programu tvorili ako som spomenul tí „titáni“ (napr. Máriu Bartuszovú sme úspešne mediovali Documente). Zároveň sme ale mali obrovský záujem o podporu najmladších generácií. Čo sa priestoru týka – či už formou poskytovania ateliérov, profilových a tématických výstav vo veľkých halách alebo

aj v priestore, ktorý vznikol spontánne a ktorý sa volal Hangár, kde spontánne vznikali výstavy na báze sebaorganizácie umelkyní a umelcov pracujúcich v ateliéroch. V komplexe chvíľu fungovala aj Mária Rišková so svojou iniciatívou 13m³. Robili sme aj medzinárodné výstavy, ktoré mali dobrý medzinárodný ohlas – Monument transformace (Komunismus nikdy nebyl/slovník) sa dostal do výberu najlepších 100 svetových výstav amerického časopisu Artforum za rok 2008. Tranzit.sk reagoval na to čo sa tu deje. Keď sme kurátorovali Manifestu, tak sme sa rozhodli vybrať Martina Vongreja, ktorý bol vtedy ešte študent.

Vznikol dramaturgický plán tranzitu.sk spontánnym spôsobom, že ste si sadli a povedali si; toto v stredoeurópskom priestore chýba, podme to robiť? Áno, presne –

individuálne návrhy, nápady a diskusia tímu a siete. Aj keby dnes sme začali monitorovať, zistili by sme, že tu nie je inštitúcia, ktorá má nadnárodné rozpätie. Tranzit.sk sa síce odvtedy veľmi zmenšil, čo ale nevadí. Fyzický priestor nie je až tak potrebný. Čo je ale potrebné je kritický diskurz. A ten tu doposiaľ absentuje v patričnej forme a rozsahu, v publikačnej činnosti, kritickej žurnalistike... Chýba tu kritická platforma, skúmanie a prednášanie kritického myslenia. Je preto potrebné si dejateľov súčasného kritického myslenia – autentických autorov pozývať osobne. My sme v prvých rokoch, keď sme ešte hľadali formát, začali so sériou prednášok a mali sme tu relatívne prominentné osobnosti ako Catherine David alebo Thomas Hirschhorn, René Block, Igor Zabel atď.

Zaujímali sa ľudia o vaše aktivity? Akú mal tranzit.sk návštevnosť? Zlaté piesky sa môžu zdať mnohým vzdialené.

Mali sme jedno otvorenie, kde bolo asi 700 ľudí, prišlo päť autobusov z Viedne. Ale v rámci trvania výstav tam potom neprišiel skoro nikto. Otvorenia boli teda ťažiskové. Niektoré boli aj slabšie, napr. keď bolo 120 ľudí. Dbali sme o to, že keď ľudia prekenu vzdialenosť medzi centrom a perifériou, tak chceme, aby ostali čo najdlhšie. Ponúkali sme guláše zdarma... A zostať bolo príjemné, lebo keď bolo dobré počasie tak tam bol veľký areál, ľudia sa mohli bozkávať za rohom, mohli sa opiť, tancovať atď. A keďže je to mimo obytnej zóny tak tam absentovala otázka hluku či rizika ukončenia akcie.

Prizývali ste si aj zahraničných umelcov?

V ateliéroch pracovalo asi 40 ľudí. To bola taká malá Cvernovka. Ateliéry sme poskytovali, no nikdy sa nejednalo o rezidencie. Vždy to bolo pre lokálnych ľudí. Na takúto činnosť sme nemali ani personálne obsadenie ani rozpočet.

Čo stálo za твоjim odchodom z tranzitu a za jeho presunom z priestorov na Zlatých pieskoch?

Ja som odišiel po 9 rokoch a to z dvoch dôvodov. Jeden dôvod bol ten, že medzičasom nás vybrali kurátorovať jedno z najväčších európskych bienále súčasného umenia, Manifesta. Na tom sme, lídri jednotlivých tranzitov, robili dva a pol roka, čo každého z nás istým spôsobom zmenilo, posunulo,

ukázalo nám, že sa chceme profesionalizovať. Priestor tranzitu mal viac ako 500 metrov výstavnej plochy a ďalšie tisíce metrov ateliérov, ktoré sme spravovali veľmi nonkonformným spôsobom. Bezpečnosť, energie, technika, povolenia, administratíva, správa objektov atď. tam pre nás nehrali žiadnu rolu. V podstate sme akoby squatovali priestor, za ktorý sme ale platili nájom. Lenže po tých deviatich rokoch už vznikol opodstatnený tlak na to, aby sme to robili profesionálnejšie. A to už bolo nad moje sily, schopnosti a aj chuť. Ja som zároveň v tom čase dostal ponuku zo zahraničia, ktorá mi konvenovala viac, ktorú som aj prijal a kde pracujem dodnes. Čiže v tomto ohľade nie som najkompetentnejší a ani sa nedá hovoriť o zániku, lebo uzatvorenie toho priestoru prišlo až po mne a prevzali ho niekoľkí umelci sami a je aktívny doteraz pod názvom PRFR a tranzit sám o sebe predsa funguje úspešne dodnes.

Foto: Adam Šakový a archív

Spolupracovali

Boris Ondreička

Laco Teren

Juliana Mrvová

Judit Angel

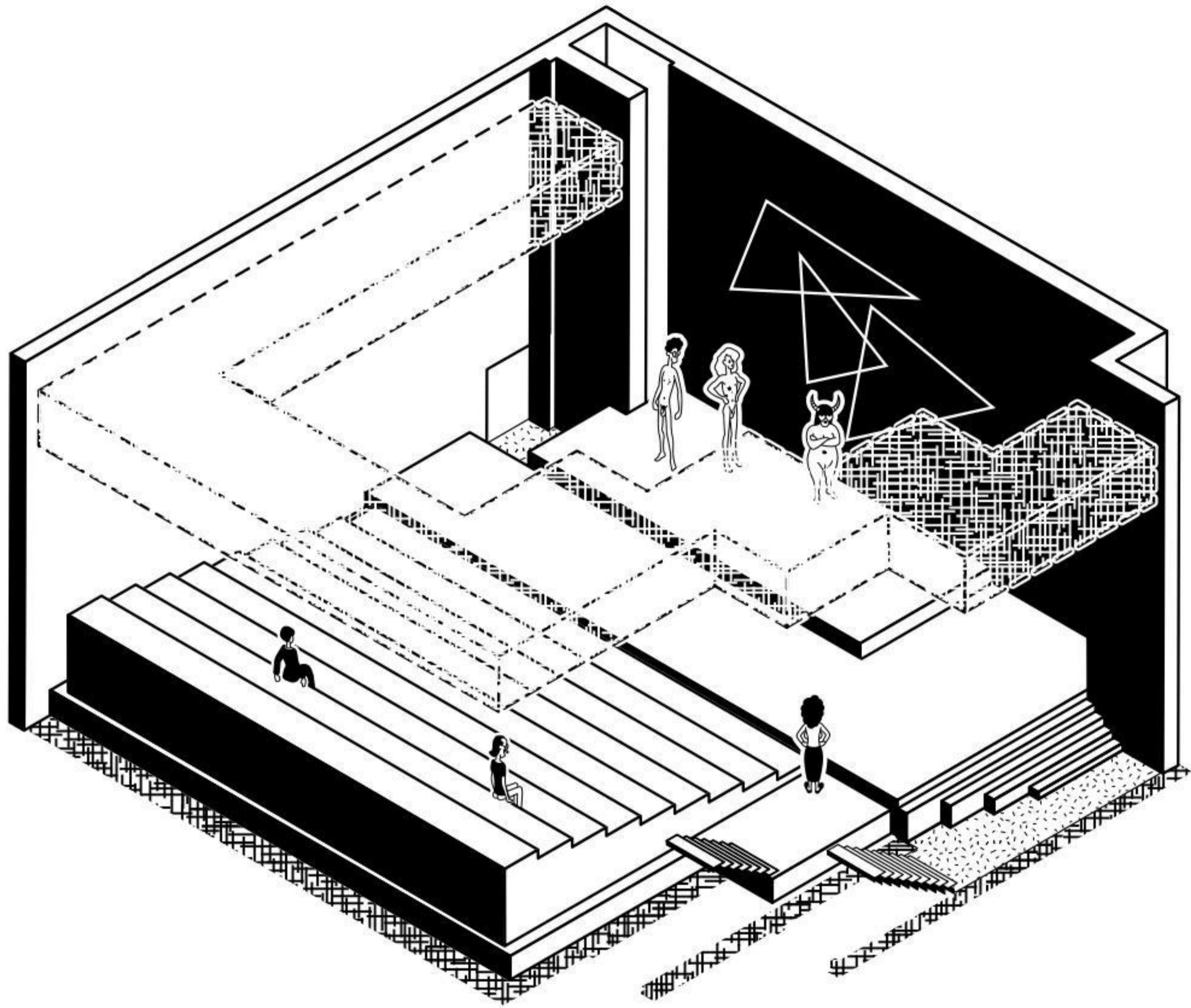
Lýdia Pribišová

Petra Bálíková

Eliška Mazalanová

+ správna rada organizácie

*2002 †2014

Peter Janků: Filozofiou bola koexistencia menšinových divadelných druhov

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Prečo ste vznikli? V roku 2002 som pracoval ako umelecký šéf výpravy v Štátnej opere v Banskej Bystrici a zástupcovia spoločnosti Presscentrum z Bratislavy ma prostredníctvom režisérky a choreografky Dany Dinkovej oslovili, či by som sa ako scénograf nechcel podieľať na projekte prestavby priestoru bývalej zasadačky vo výškovej budove ich sídla (dnešné Tower 115) a nepripravil pre nich svoju verziu architektonického riešenia a prestavby priestoru. Ich zámerom bolo vtedy sprevádzkovať nový divadelný priestor, podobne ako to bolo v histórii napr. v prípade Tatrabanky, ktorá iniciovala vznik priestoru Divadla P. O. Hviezdoslava.

Ponuku som prijal a pripravil verziu nevyhnutných úprav a technicko-technologického zabezpečenia priestoru s cieľom, aby sa prevádzka divadelného priestoru začala čo najskôr. To sa aj podarilo, nakoľko mnou navrhovaná „asketická verzia“, ako ju môžem nazvať s odstupom času, bola 10-násobne lacnejšia ako verzia od iného dodávateľa. Architektonické úpravy a navrhované pôdorysné riešenie však upravili priestor do podoby, v akej ho môžeme viac-menej (zmodernizované) vidieť aj dnes (Heineken Tower Stage).

Prečo váš projekt zanikol? Divadelný priestor zriadila obchodná spoločnosť a za zánik je priestor vďačný obchodnej transakcii, konkrétne predaju budovy a pozemkov inému (dnešnému) vlastníkovi, ktorý chcel celú budovu revitalizovať a zmodernizovať. Myšlienka divadla a zachovania priestoru sa po niekoľkých rokoch obnovila do dnešnej podoby.

Čo charakterizovalo vaše miesto? Priestor Theatrium Art bol priestorom typu „stagiona“, bez vlastného súboru a dával možnosť vystupovať hosťujúcim subjektom, pričom ponúkol filozofiu koexistencie menšinových divadelných druhov, ako súčasný tanec, pantomíma, komorná opera, komorné súčasné inscenácie atď. a jeho komerčného využitia na prenájmy kultúrneho turizmu a spoločenských podujatí. Po súhlase vedenia Presscentra sa prijal mnou navrhovaný model, že podmienky pre menšinové druhy budú oproti komerčným nájmom zvýhodnené, čím sa de facto podporí ich fungovanie, nakoľko v tom čase absentoval priestor, v ktorom by menšinové divadelné druhy boli sústredené.

Ako ste vnímali vtedajšiu scénu a svoje miesto na nej? Priznám sa, že ako scénograf pôsobiaci v Banskej Bystrici, som nemal dokonalý prehľad o vtedajšej bratislavskej scéne a až prostredníctvom stretnutí s ľuďmi ako Petra Fornayová, Ľubo Burgr, som získaval o nej obraz ako o rozdrobenej, bez „strechy nad hlavou“. Ďalšou osobou bola spomínaná Dana Dinková, režisérka a choreografka, ktorá bola šéfkou baletu v Banskej Bystrici a cez ktorú sa riešila línia komorného baletu.

V tom čase bola budova mimo centra, Eurovea ani most Apollo neexistovali a dostať sa do priestoru bolo logisticky náročné. Napriek tomu som mal tesne pred ukončením prevádzky pocit, že sa niečo podarilo a že filantropický model podpory menšinových druhov v pomere ku komerčnému fungovaniu priestoru, môže existovať aj na Slovensku.

Kto tam chodil? Činnosť priestoru bola mediálne promovaná cez printové médiá, pripravoval som plagáty, letáky a pod. Hlavnú časť divákov však tvoril okruh ľudí jednotlivých nájomcov priestoru, a to aj vzhľadom na ich menšinový charakter a v prípade domácich produkcií to bola otázka záujmu aj verejnosti samotnej. Začalo sa promoväť cez e-maily, ale podstatnou časťou diváckeho zázemia boli tí, ku ktorým sa informácia dostala takpovediac cez osobný kontakt.

Aké akcie boli? Bolo niekoľko dramaturgických línií, bez poradia dôležitosti, ale poradne sa striedajúcich v rámci kalendára podujatí. Jednou líniou bol komorný balet, kde sa naskúšala inscenácia Gypsy Roots v réžii a choreografii Dany Dinkovej, v spolupráci s Jaroslavom Moravčíkom. Ďalšou súčasťou bol tanec, kde som komunikoval s Petrou Fornayovou a dramaturgia bola v jej rukách a uskutočnilo sa niekoľko večerov. Inou líniou bola pantomíma, kde som spolupracoval najmä s Jurajom Benčíkom (neskôr klaunom Cirque de Soleil) a inými mímami zo Slovenska. Ďalej to boli komorné činoherné inscenácie, kde režisér Roman Polák s hercami Thierim Abamom, Marekom Majeským, Danou Košickou a Ľubom Gregorom znova naskúšali inscenáciu M. Koltésa: Boj černocho so psami. Svoju hru tam pripravoval aj český autor Petr Zelenka s hercami z Astorky. Ďalšia línia bola komorná opera. Javisko bolo pripravené tak, že z prednej línie praktikáblovo sa dala urobiť jama pre komorný orchester. Svoje absolventské predstavenie v produkcii operného štúdia VŠMU

Foto: Ladislav Vlha

v Theatriu absolvovala napr. Adriana Kučerová či Filip Tůma. Ponukovým listom som oslovil všetky divadlá na Slovensku, že v prípade záujmu a potreby uviesť svoje inscenácie v Bratislave, je Theatrium Art k dispozícii aj so svojím zázemím.

Oproti tomu v spolupráci s jednou cestovnou kanceláriou sa organizovali rôzne vystúpenia najmä pre rakúskych a nemeckých turistov z lodí, ktorí navštívili Bratislavu a návšteva Theatria bol jeden z programov ich návštevy a organizovali sa aj iné komerčné nájmy a eventy.

Je potrebné spomenúť účinkovanie jazzových a folkových muzikantov, ako Orchester Gustava Broma, Petra Lipu, Mariána Geišberga a i. Ale aj verejné diskusie, kde jedna z posledných bola za účasti takmer všetkých zástupcov umeleckej obce z Bratislavy, kde sa diskutovalo s Braňom Hochelom z magistrátu Bratislavy o kultúrnej politike hlavného mesta. A tuším som to aj moderoval, či čo to bolo...

Čím bol priestor zvláštny? Čo bolo zvláštne, bol z architektúry i z interiéru všade dýchajúci „nabubralý“ chladný socialistický realizmus, v útrobach ktorého sa uhniesdili komorné a menšinové umelecké žánre, charakter a témy ktorých naopak obnažovali človeka až na kosť.

Na druhej strane odvaha a dôvera majiteľov Presscentra investovať prostriedky do vzniku niečoho, od čoho neočakávali zisk, a to v lokalite, ktorá bola v tom čase pre mnohých čiernou, neosvetlenou časťou post-priemyselnej Bratislavy. Dohoda bola,

že ak sa dosiahne vyrovnaný rozpočet, je to v poriadku, čo sa aj darilo a nebyť spomínanej obchodnej transakcie, tak... ale nebudeme fabulovať. Môžem s odstupom času povedať, že napriek mnohým provizóriám, to bol aj filantropický projekt.

Aké bolo pozadie ľudí, čo to organizovali?

„Styčným dôstojníkom“ medzi vedením Presscentra a divadlom Theatrium Art som bol ako umelecký manažér či umelecký riaditeľ priestoru ja, ktorý som vlastnil živnosť na tento názov. A to od prípravy projektu a realizácie prestavby priestoru cez dodávateľov, technického a technologického zabezpečenia (zvuk a svetlo), výrobu plagátov, zabezpečovania propagácie, komunikácie so súbormi ako aj praktickej podpory (svietenie či ozvučenie) jednotlivých podujatí. Technickú podporu nám v prípade potreby zabezpečovali technickí zamestnanci Presscentra. Čo sa týka hostujúcich umeleckých telies, k dispozícii im boli dva pulty, svetelný a zvukový, ktorý mohli obsadiť vlastnými ľuďmi. Musím podotknúť, že pri nákupe zázemia sme časť výbavy zaobstarali od bývalého divadla Bralen, ktoré v tom čase ukončilo svoju činnosť. Dá sa povedať, že činnosť Theatria sa rozbiehala a fungovala v takomto režime, no a po dopísaní týchto riadkov si uvedomujem, že na to, že sa prakticky na veciach začalo pracovať v júni 2002 a činnosť sa ukončila v júli 2003, toho nebolo zasa tak málo. Vo všetkej skromnosti, samozrejme.

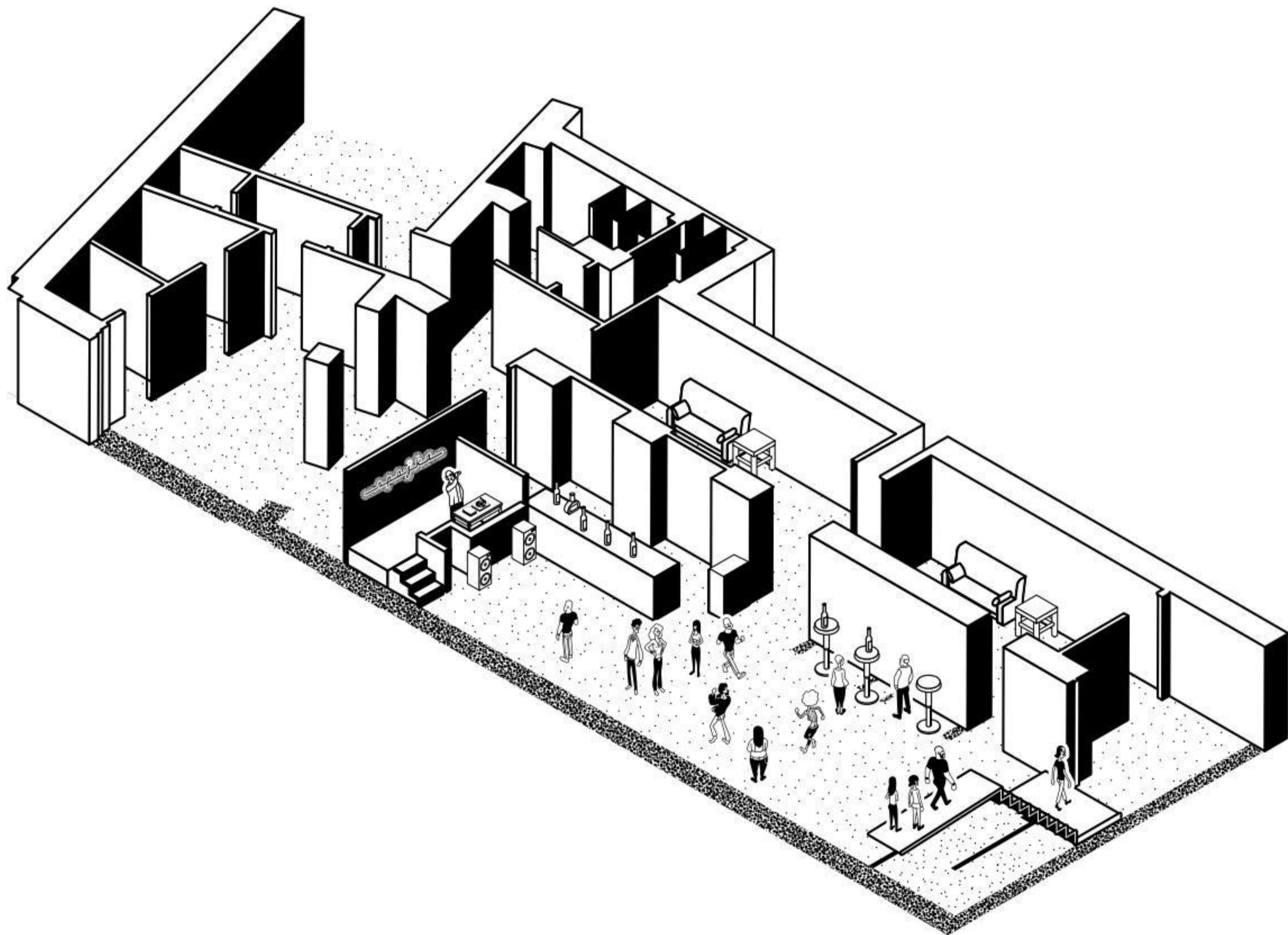
Umelecký riaditeľ

Peter Janků

*06/2002 +07/2003

Spojka

Prešernova 4

Ján Šicko: Cieľom bola kvalita a originalita

Zaznamenala: Denisa Gura Doričová

Spojka bol hudobný klub s dôrazom na kvalitný vizuálny zážitok. Konali sa tu predovšetkým koncerty a rôzne ďalšie sprievodné akcie.

Kedy, ako a s kým ste prišli na nápad otvoriť Spojku?

Vznik priestoru je spojený s drum'n'bassovými dídžejmi – Larry+ (Martin Jaňák) a Ricki Fitz (Michal Lučenič), s ktorými sme v tom čase mali multimedialne zoskupenie SIGNALL. Ponuka na vytvorenie klubu prišla od Rudolfa Plišňáka, ktorý podnikal v gastronómii a neskôr sa stal mojím svokrom. Práve v spojení s jeho dcérou Danielou a spomínanými dídžejmi sme vytvorili víziu a náplň klubu, ktorý sme otvorili v decembri 2002. Spojka bola cez deň reštauráciou a večer klubom. Vznikla ako krajšia sestra etablovaného Subklubu. Architektonický návrh vypracovali architekti Šimon Šicko, Martin Maňo a Martin Šimek. Cieľom bola kvalita a originalita – v architektúre, dizajne, gastronómii aj dramaturgii.

Aká bola programová náplň?

Spojka vznikla s ambíciou vytvoriť multimedialny klub pre poslucháčov prevažne elektronickej hudby. Dramaturgiu zastrešili Larry+ a Michal. Klub otvoril svojim vystúpením Marián Varga. Oblíbenými žánrami boli predovšetkým drum'n'bass, house, hip hop a minimal. Eklektické vystúpenia mali na svedomí rezidenti Ricki Fitz a Larry+. Pravidelne tu hrávali Tibor Holoda, Skank, Bislej, Destroyah, Magálová, Kinet a ďalší. Najväčšou zahraničnou hviezdou boli jednoznačne Sofa Surfers.

VJ-ing mali pod palcom Ján Šicko s Rakúšanom Berndom Preimlom. Konal sa tu prvý ročník festivalu Multiplace.

Vizuálna identita bola neoddeliteľnou súčasťou programovej náplne klubu (Ján Šicko). Ak by Spojka prežila, mohla byť ako dnešné KC Dunaj. Taká bola približne pôvodná vízia zakladajúceho tímu.

Druhá fáza života Spojky sa spája s DJ-om Oswaldom (Martin Ožvold). Prevzal dramaturgiu klubu aj jeho vedenie. Klub v tomto období mal už stabilnú návštevnícku základňu a program viac-menej nadväzoval na pôvodnú štruktúru z predchádzajúceho obdobia. Ale to už je iný príbeh Spojky.

Mohli by ste charakterizovať návštevnícku vzorku?

Vek 20-30, umelci, komunita alternatívnych, progresívne mysliacich mladých ľudí.

r a g g a e ★

19.S0.04.03 spojka ★

djs captain morgan bethren selectaz:
i-man & q-tko/roots and culture soundsystem
kefir allmighty & ras domček/jah division soundsystem
mc de-ryk + many more

PROGRESSION LESSON

DRUM&BASS

12.S0 04.03
SPOJKA

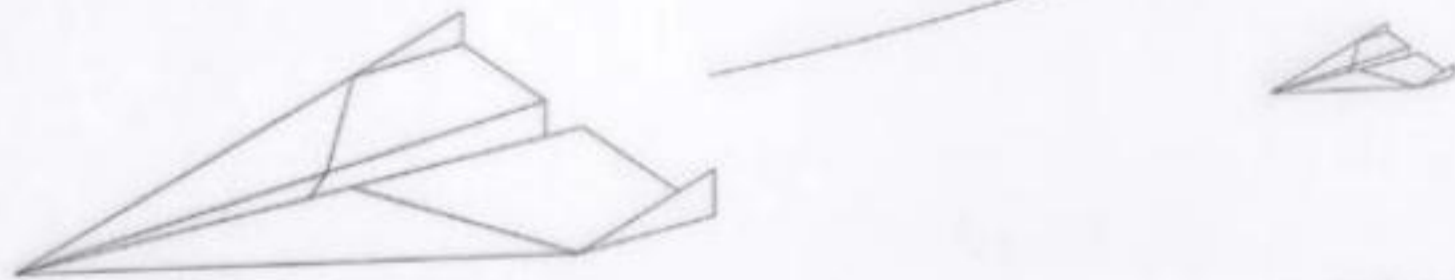
DJS SMART
& LARRY+/
SIGNALL.SK

SIGNAII DRUM&BASS 25.PI.04.03 SPOJKA

DJSMINKZ/DNB.SK ASTERIX
SIGNAII KRU

LIGHT WING DRUM&BASS PI.16.05 SPOJKA

DJS LIXX & KIRIDIAN/DRUMATIQUE.SK
BUGAN/DNB.SK

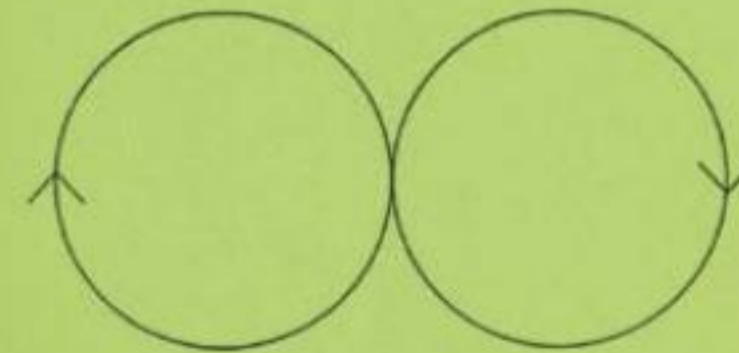

spojka

loop dozer

28_03_03 drum&bass
spojka

djs reverb/dvoika.troika/
obushek records.cz
galagha/drumatique.sk
minkz/dnb.sk

spojka

B

PI.O
DJS
KAR

b — b

**presentz
b — komplex**

djs gabanna/
drumatique.sk

drum&bass
21_03_03
spojka

RE > AKZ

spojka

**09.05 SPOJKA
X.MORPH/REDRUM.CZ
PLICK/LIGHTHOUSE.CZ**

08.03.03 sofa surfers

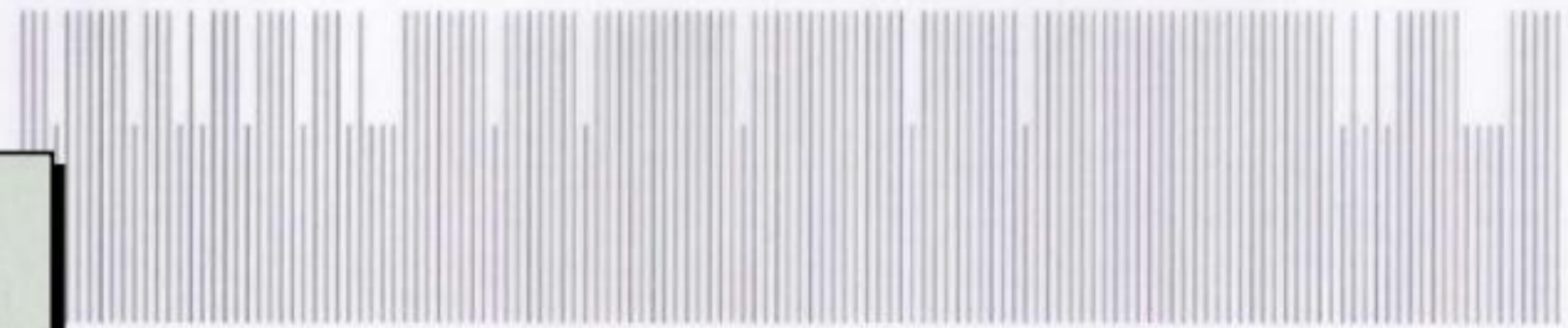
party and sofas start 20_00 place spojka www.spojka.sk
djs michael holzgruber/sofa surfers/klein records.at
wolfgang schlögl/sofa surfers/i-wolf/klein records.at
mario hanfl/bastelbogen/austrian comfort.at
vjs sick & waco/signall.sk

spojka

e | l | e | k | t | r | o | | c | u | b

spojka

**ELEKTROCLUB
26.S0.04.03 SPOJKA
DJS OSWALD & BIJII / SMILE**

SIGNAL DRUM & BASS NIGHT

PI.02.05 SPOJKA

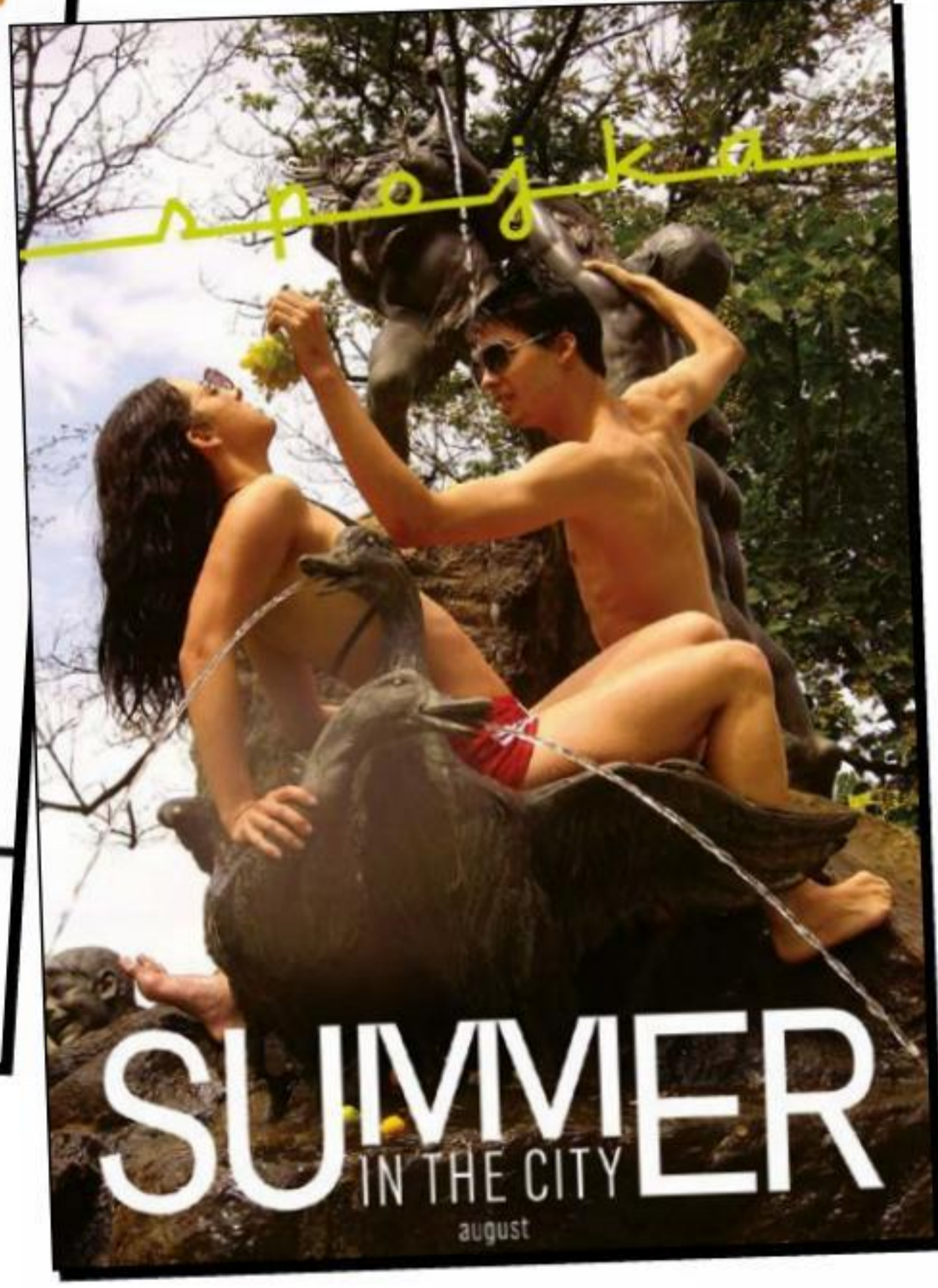
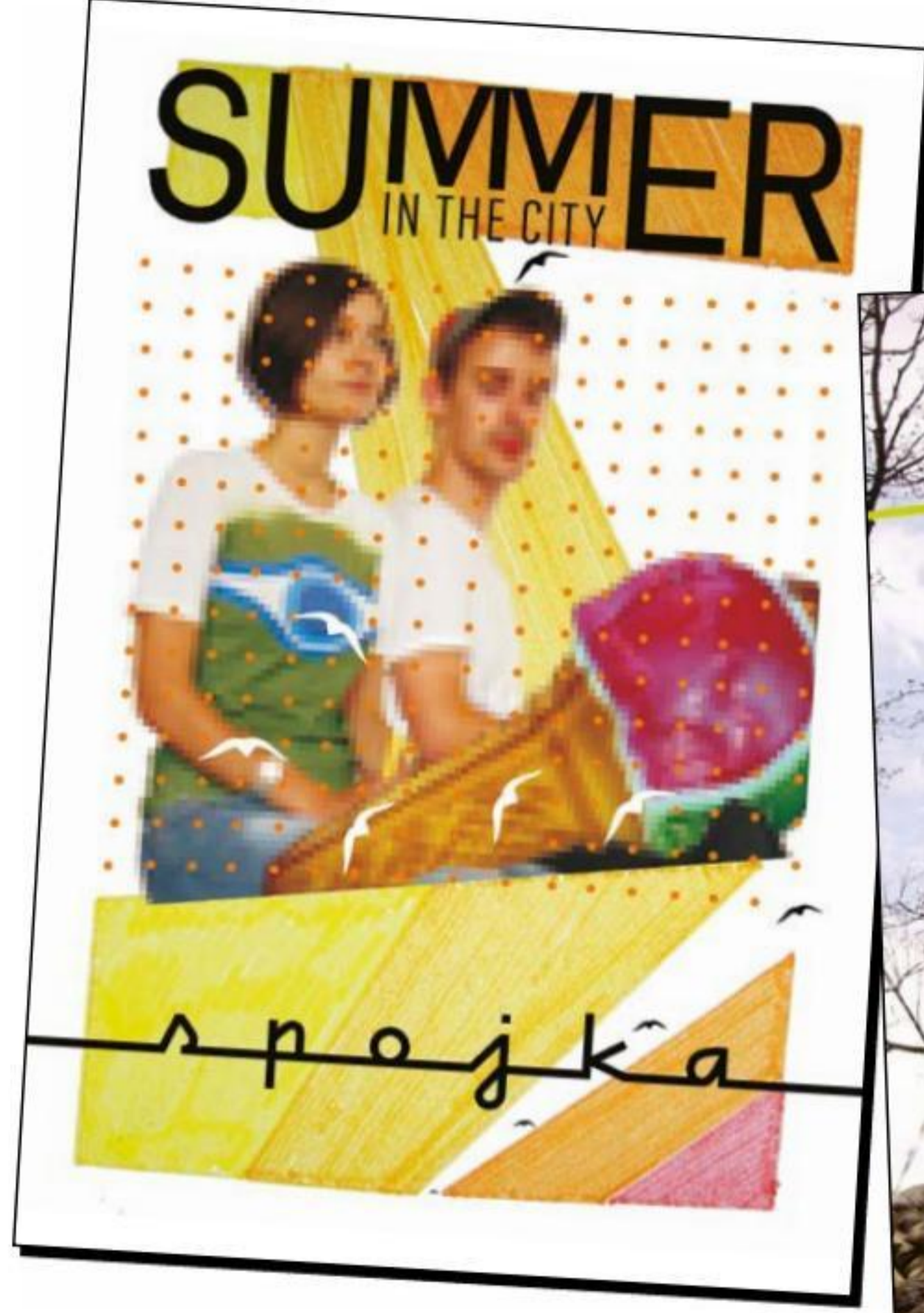
DJSGALAGHA/DRUMATIQUE.SK
ORO/CLUB N.3

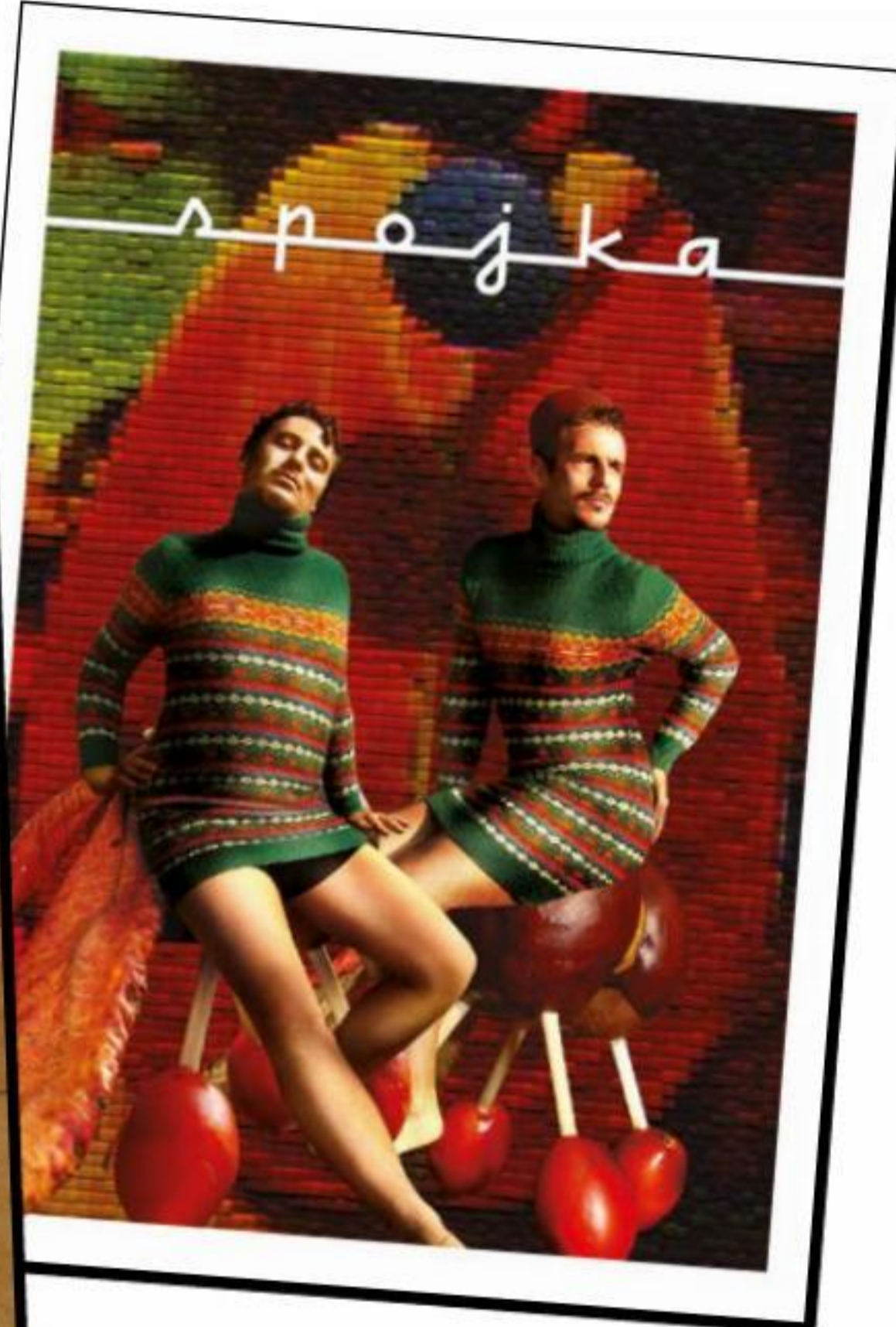
spojka

Spojka 2004-05

Splnil sa mi veľký sen. Doslova zo dňa na deň som sa stal grafickým dizajnérom jedného z najlepších klubov v meste. Každý mesiac sme pripravili kolekciu vizuálov v našom byte, kde sme sa zavreli na päťdňový workshop s dvoma vrecami oblečenia zo second handu. Naše prvé videoprojekcie sme točili v lese. Keďže to bolo to veľmi intenzívne, je zrejmé, že to nemohlo trvať dlhšie ako rok a pol. Stále na to však spomíname s láskou a správnu dávkou nostalgie.

Robo Szabo

Dizajn: Róbert Szabó

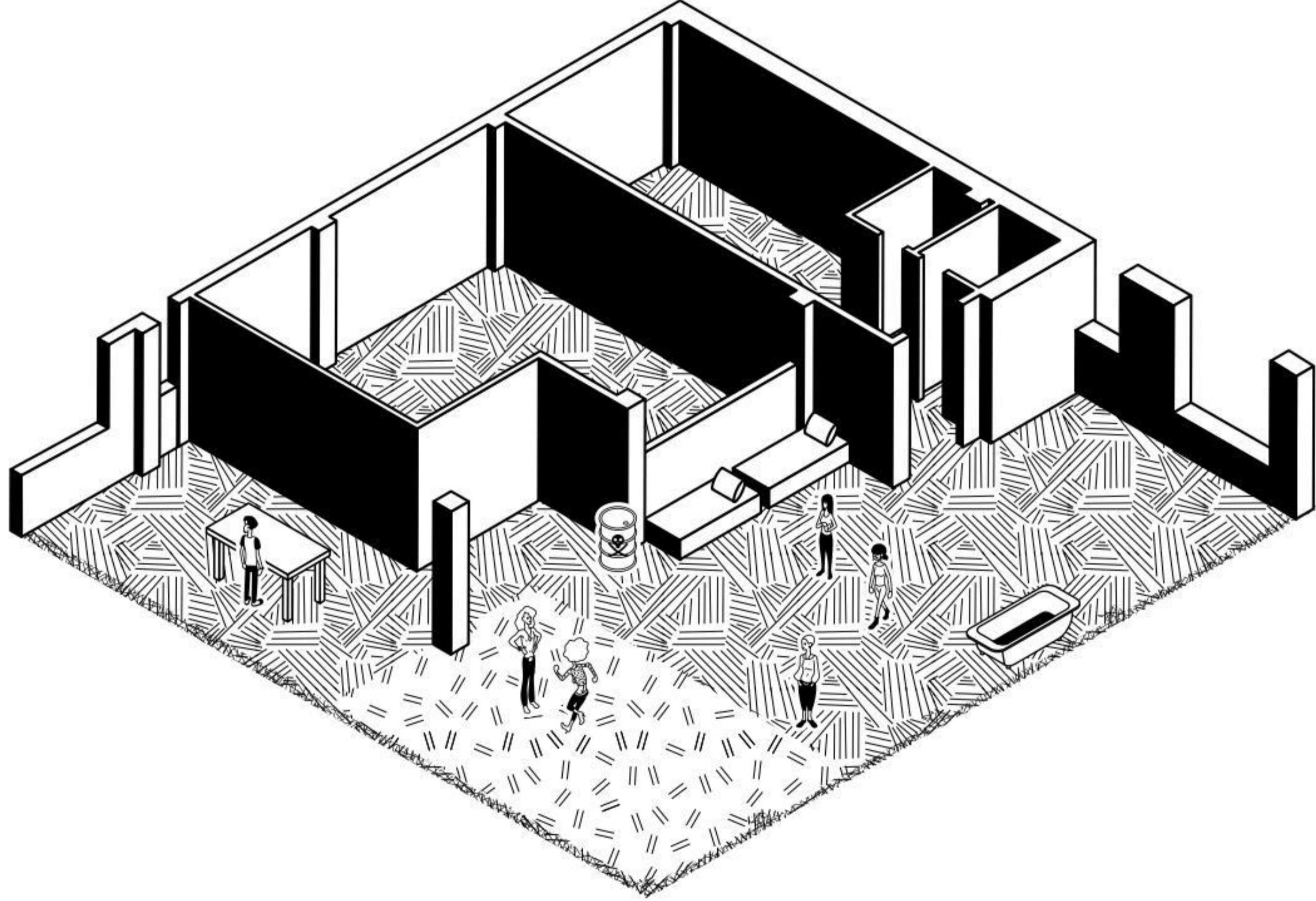
Spolupracovali

- Michal
- Larry+
- Tibor Holoda
- Šimon Šicko
- Ján Šicko
- Filip Fischer
- Martin Ožvold
- a ďalší

*12/2002 †2005

Skúšobňa P.A.T. ↗

Jégého 14

Sláva Daubnerová: Bolo to dobrodružstvo

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Režisérka, autorka, performerka a herečka Sláva Daubnerová sa vo svojej tvorbe vyznačuje spracovávaním netypických tém, využívaním prvkov dokumentárneho divadla, miešaním žánrov a voľným prelínaním rôznych umeleckých smerov. Popri iných projektoch bola tiež jednou z dočasných užívateľiek dnes už nejestvujúceho industriálneho objektu Cvernovky na Jégého ulici.

Ako a prečo ste vznikli? P.A.T. je platforma pre súčasné divadlo, ktorú som založila ešte počas štúdia na FiF UK. Vznikla v roku 2003 ako nezisková organizácia, ktorá nadväzovala na naše aktivity ešte z čias amatérskeho divadla v Prievidzi. Primárne som chcela zastrešiť aktivity divadla, ale aj organizovanie kultúrnych akcií. Zaujímalo ma organizovanie kultúrnych podujatí so zameraním na menšinové umelecké žánre. Chcela som usporiadať podujatie, na ktorom by sme sa predstavili bratislavskému publiku s vlastnou divadelnou produkciou. Chceli sme sa zameriavať na multimediálne projekty prepájajúce viaceré druhy umenia ako divadlo, tanec, film, fotografia, literatúra a hudba. Keďže som bola „cezpoľná“, snažila som sa získavať kontakty a partnerov na spoluprácu. Postupne sme vstupovali do spolupráce s viacerými podobne orientovanými združeniami – IBIS, Euforion, Kulturfabrik a ľudia z komerčnej sféry – reklamná agentúra Aaddiinngg. Zhodli sme sa, že mestské a štátne inštitúcie v regióne neprihliadajú dostatočne na záujmy menšinového diváka a venujú sa výhradne organizovaniu zábav-

ných programov. Spoločne s Euforionom sme zorganizovali divadelno-hudobný večer Art of livin'. S Kulturfabrik sme usporiadali multimedialny festival pat_i_zone. Dramaturgia festivalu bola zameraná na viaceré druhy umenia (literatúra, divadlo, súčasný tanec, experimentálnu aj tanečnú hudbu, film, fotografiu).

Čo charakterizovalo vaše miesto? Bola to bývalá továreň MDŽ. Objekt chátral, bolo tam niekoľko samostatných hál, ktoré boli novšie, ako aj obrovské skladové priestory. Jedna výrobná hala a potom historická budova z roku 1919. Bolo to dobrodružstvo. Ani neviem, ako sme sa tam ocitli. Kamarát tam mal štúdio reklamky Aaddinngg a tak nás tam stiahli. Dohodli sme sa, že tam budeme, kým sa budova nezbúra. Oni mali jedno štúdio, a keďže objekt bol obrovský a o priestory nebola núdza, vybrali sme si jednu halu práve v objekte tej historickej budovy.

Mala som pocit, akoby to ľudia opustili zo dňa na deň. Boli tam staré plechové skrinky s osobnými vecami, plagáty, vo výrobnej hale boli kusy bavlny na páse, akoby sa výroba zastavila len prednedávnom. Najkrajšia bola historická budova s prepadnutými poschodiami, bolo to mimoriadne pôsobivé a inšpiratívne.

Ako ste vnímali vtedajšiu scénu a svoje miesto na nej? To bol taký prechod z amatérskeho divadla do nezávislej scény. Popravde, necítila som sa byť súčasťou ničoho, vtedy som sa ešte len rozkukávala. Snažila som sa spoznávať nových ľudí, ale nezávislá scéna mi prišla vtedy veľmi zaujímavá.

Kto tam chodil? Iba my. Bolo to celé na „tajnáša“, neviem, či sme dokonca zakaždým neprelietali plot. V podstate sme sa tam iba stretávali, skúšali sme tam, môj kolega Emil Leeger tam chvíľu dokonca býval. Raz sme urobili jednu akciu pre pár známych, premietali sme tam predstavenie, myslím, že sme tam robili nejaký koncert. Čiže primárne to nemalo ambíciu prerásť do niečoho väčšieho aj vzhľadom na to, že sme vedeli, že budova pôjde dole. Ale napriek tomu sme si z toho urobili veľmi pôsobivé štúdio, vymaľovali sme to, vyupratovali. Skúšali sme tam, mali sme tam tréningy kung-fu s jedným čínskym majstrom, tréningy capoeiry s Angličanom, tam sme už chodili taká asi 10-členná partia. To jadro sme

tvorili ja, Emil Leeger, Teo Heriban a partia bábkohercov, ktorí vtedy boli na škole. Andrej Šoltés, Heňo Žucha... Potom tam chodil napríklad fotograf Dávid Augustín, s ktorým sme aj nafotili krásne čiernobiele fotky. Mali sme už hotový scenár tanečného site specific filmu, ale ten sme tam už nestihli zrealizovať. Nakoniec sme odtiaľ ani nestihli odniesť scénu, rekvizity, kostýmy, nebolo ani kam.

Čomu ste sa venovali potom? P.A.T. sa transformoval na občianske združenie, ktoré od roku 2006 funguje výlučne pre divadelnú produkciu, pod ktorou produkuje svoje projekty. A teda sústreďujem sa už výlučne iba na umeleckú tvorbu.

Foto: Archiv

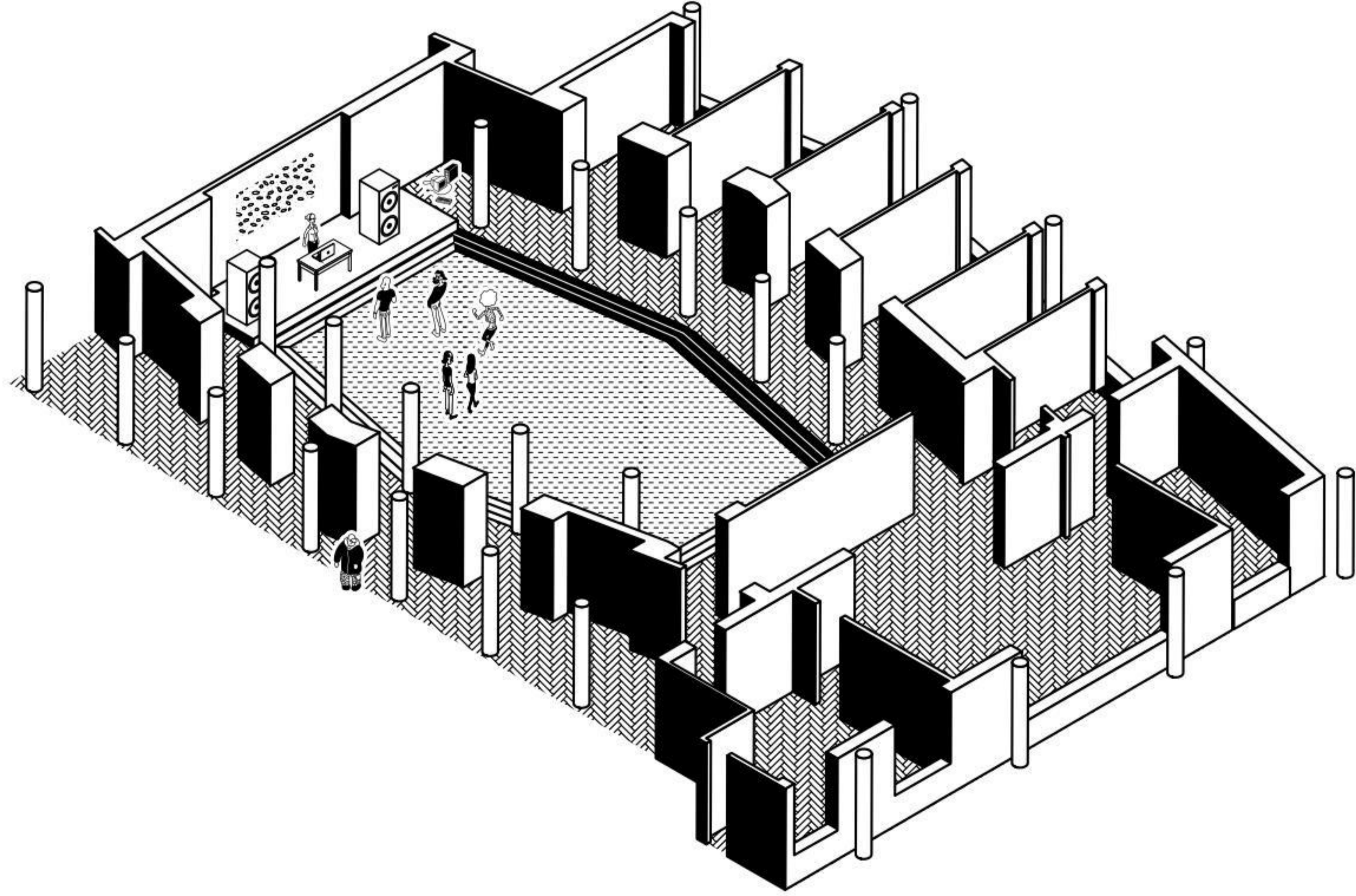
Spolupracovníci

Emil Leeger
Teo Heriban
Andrej Šoltés
Heňo Žucha
Dávid Augustín
a další

*02/2003 †05/2004

A4 – nultý priestor

Nám SNP 12, Nedaľova 3

Ľubo Burgr, Slávo Krekovič: Nedobehneš, koho si predbehol

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Dorota Kráková:

Nultý priestor vyvolal rozpaky aj nadšenie

Otváranie nového Nultého priestoru pre súčasné umenie vo V-klube sa v sobotu zaobišlo bez šampanského a búrlivých osláv. Bratislavčania, ktorí sa tu zišli, iniciatívu a snahu organizátorov odmenili hojnou účasťou. Nadšenie neskrývali ani početní zvedavci. „Zaujímam sa, aké to bude. Teším sa a dúfam, že priestor nezanikne. Veď všetci by mali mať možnosť vyjadriť sa pomocou umenia, či sa to väčšine páči alebo nie,“ komentovala svoj záujem 23-ročná Slávka. „Je to však pre vybrané publikum, súčasné umenie môže byť pre mnohých nepochopiteľné,“ varovala. Polhodinové meškanie začiatku pomohlo sálu naplniť na prasknutie.

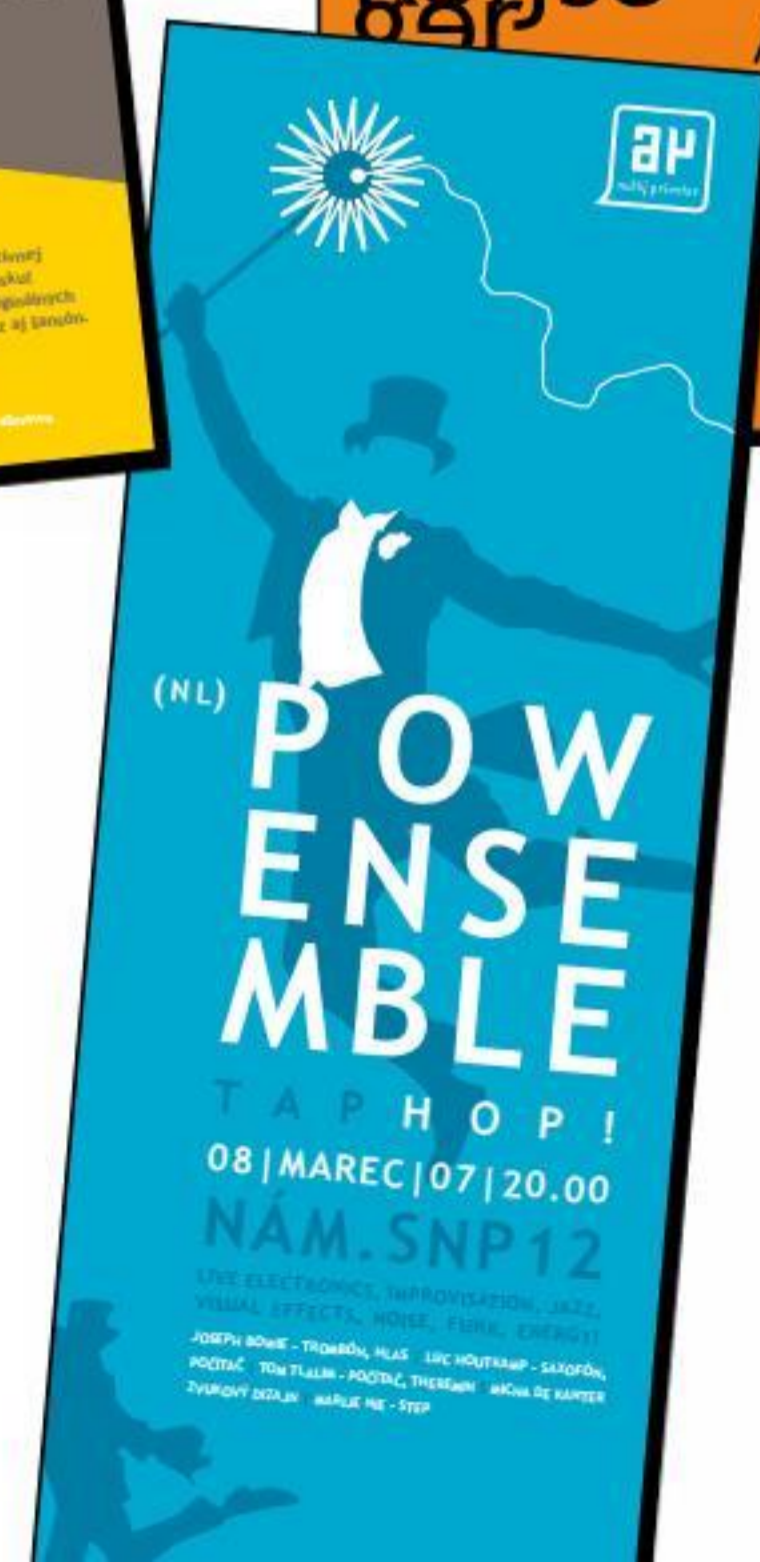
(SME, 20.1.2004)

Aká bola motivácia začať prevádzkovať takýto typ priestoru a čo všetko tomu predchádzalo?

Slávo Krekovič Keď sme v roku 2003 zakladali A4 – asociáciu združení pre súčasnú kultúru a o čosi neskôr aj pôvodný priestor A4 na prízemí Domu umenia, v Bratislave chýbalo miesto pre aktuálnu umeleckú tvorbu rôznych druhov. Preto sme si už niekoľko rokov predstavovali taký priestor, kde by sa dalo sústredene a spoločne robiť to, čomu sa viacero mladých umelcov a kultúrnych profesionálov roztrúsených v rôznych občianskych iniciatívach venovalo: koncerty experimentálnej hudby, divadlo, tanec aj umenie a kultúru nových médií. V tej dobe tu bola infraštruktúra pre tvorbu aj stretávanie sa pomerne skromná,

ba až nevyhovujúca – bolo málo hudobných klubov, nezávislých divadelných priestorov, čohokoľvek. Preto sme v podobe A4 zrejme naplnili istú potrebu zo strany tvorcov a – ako sa ukázalo – aj divákov. **Ľubo Burgr** A4 vznikla ako vyústenie viacerých snáh a úsilí. Slávo s Oliverom s Atrakt Artom mali svoju históriu v organizovaní koncertov a chceli pokračovať, potom tu bol prúd ľudí zo Stoky, tanečníci z Asociácie súčasného tanca tiež hľadali niečo stabilné, končil priestor Buryzone a časť ľudí prišla odtiaľ ako nové združenie Burundi... **SK** Toto všetko sa udialo v podobnom čase. A zároveň bol po odchode Českého centra prázdny bývalý V-klub, no nielen ten. S ideou nezávislého kultúrneho priestoru prišla vlastne najprv možno práve ex-dramaturgička centra a naša spoločná kamarátka Lenka Zogatová, no potom sme projektov šitých na mieru rôznym priestorom kolektívne vymysleli ešte viacero a predkladali ich rôznym vlastníkom. Vzniku „Āštvorky“ na jej pôvodnom mieste teda predchádzali mnohé rokovania a vízie v iných priestoroch: boli sme si obzerať budúce Štúdio 12, zavreté bolo aj kino Pohraničník pod Ministerstvom kultúry – dnešná Astorka, rokovali sme o bývalom kine Praha/Atlon, chceli sme opraviť za veľa neexistujúcich peňazí tunel pod stanicou nazvaný K54, kde sme spravili aj také dvojdnové improvizované otvorenie s koncertami a divadlom... Ľubo sa tiež zúčastnil s našou spoločnou víziou aj konkurzu na vedenie Divadla Aréna, ktorý však nakoniec vyhral Juraj Kukura. Už v tej dobe však prišlo k spojeniu s tanečníkmi z Asociácie súčasného tanca, ktorí tam hrávali ešte za Sládkovho vedenia

stvo kultúry to obdobie vôbec nevyhodnotilo – a to sme fungovali v istej oficiálnej väzbe, ktorá mala formu zmluvy o spolupráci medzi NOC a A4. Vlastne sa uspokojili len s tým, že nás odtiaľ vyhodili a urobili rekonštrukciu. **SK** Na ministerstve v tej dobe asi chýbala istá odborná kontinuita nad rámec volebných období, ale aj vôľa koncepčne nad budovou uvažovať. Je to tak aj dnes – napriek rôznym zámerom sa tam dodnes bije tradičná kultúra a amatérska tvorba s konceptom galérie súčasného umenia. Ale napriek bizarným situáciám, ako boli rôzne udania písané vrátnikom na stroji alebo anonymné fotky, ktoré o nás dostávali úradníci, aspoň sa nám podarilo v tej zvláštnej spolupráci vytvoriť niečo, čím by sa vlastne mohlo každé ministerstvo pochváliť: chvíľu to vyzeralo na úspešný pilotný kultúrny projekt štátu s neziskovkami. **LB** Ťažko to jednoznačne hodnotiť, či sme fungovali napriek alebo vďaka ministerstvu. Pravda je, že A4 vznikla na základe nášho podaného projektu a následnej ponuky na spoluprácu od vedenia MK SR za ministra Rudolfa Chmela. Ich podmienkou bolo, aby projekt v sebe obsahoval širší prierez žánrov, umeleckých druhov a organizácií – aby nehrozilo podozrenie, že to nejako netransparentne dali trebárs jednému subjektu. Napriek tomu práve také podozrenie vzniklo, keďže napriek našej opakovanej požiadavke nebola nikdy jednoznačne definovaná objednávka štátu a zámer s priestorom a v tom čase sa neuskutočnilo ani žiadne výberové konanie. Neskôr nakoniec dve výberové konania boli. Jedno, ktorého sa zúčastnila okrem iného aj firma W Press a s ktorou sme

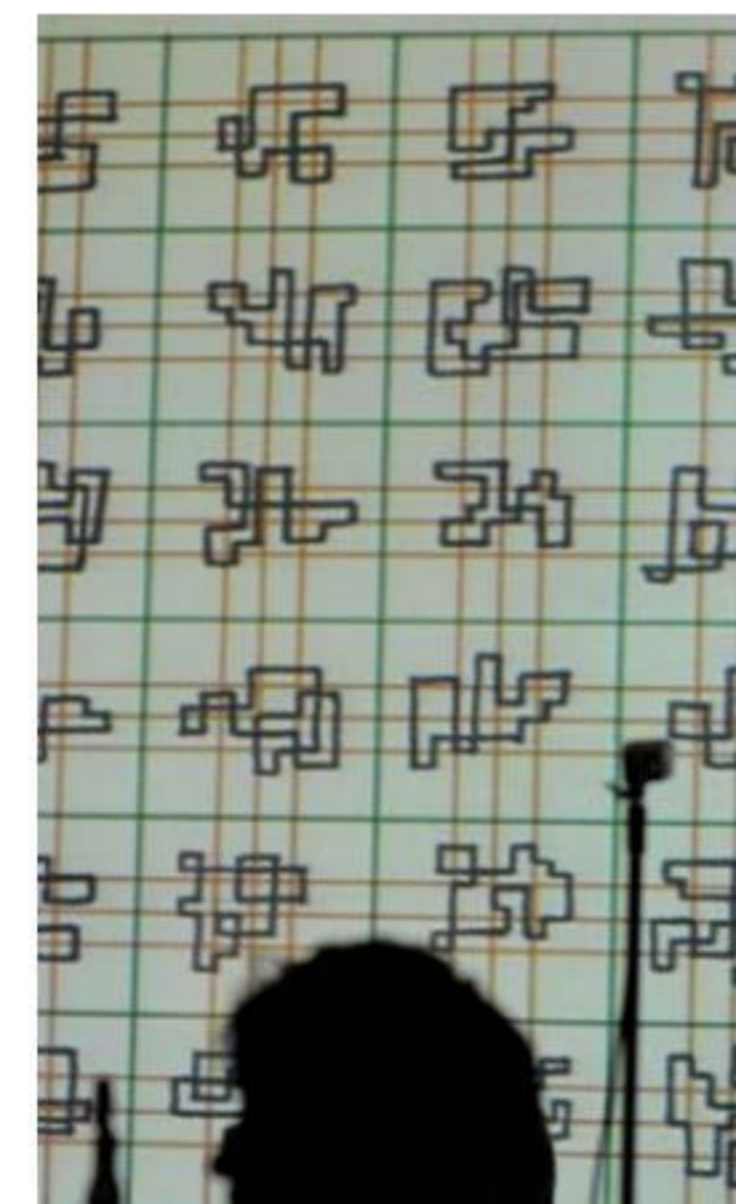
Dizajn: Marek Kianička

neskôr po dohode chvíľu priestor prevádzkovali, a druhé, ktoré však po našej námietke, že bolo v rozpore so zákonom, minister kultúry Krajcer zrušil. Takže sme teda fungovali aj vďaka, aj napriek MK SR. **SK** Ale aj to je vlastne v našom prostredí nevídané, že sa ľudia zo štyroch združení vôbec stretli a dali dokopy. Nepoznám u nás v kultúre veľa takých platforiem, kde by spolu fungovalo toľko ľudí z rôznych backgroundov a dokázali sa dohodnúť na spoločnej vízii a programe. **LB** Prirodzené je skôr, že nové subjekty vznikajú delením – že sa niekto od niekoho odtrhne a vytvorí si vlastný projekt. Náš príbeh bol trochu iný, aj keď potom sa to vrátilo do normálu :) a prebiehali konečne aj prirodzené procesy vyjasňovania spoločných vízií.

Ako by sme ešte pomenovali osobitosť miesta A4 v rámci kultúrnej scény? Možno aj v celoslovenskom kontexte? **SK** Pokiaľ mi je známe, bol to jeden z prvých pokusov o nezávislé kultúrne centrum, ktoré by sústreďovalo viaceré umelecké druhy pod jednou strechou. V Košiciach vtedy ešte nebolo IC Culture Train, z ktorého sa vyvinula Tabačka... Akurát Stanicu v Žiline otvorili o pár mesiacov skôr. **LB** Ja by som možno nesmelo chcel zdôrazniť, že náš koncept kultúrneho centra bol a stále aj dnes ešte je v niečom odlišný, unikátny. Už pri vzniku A4 sme si povedali, že nebudeme suplovať sociálne a voľnočasové aktivity, ale že chceme vytvoriť priestor dramaturgicky progresívny. Neisť primárne po návštevnosti, ale vzdelávať a ukazovať nové trendy, byť mienkotvorným bodom, ktorý chce byť o krok vpredu. Čo zá-

konite obnáša sprievodný jav, ktorý niektorí pomenúvajú „elitárstvom“. Je to nálepka, ktorá nás sprevádza od vzniku a z času na čas sa opäť objavuje. **SK** Samozrejme, dnes už je na Slovensku aj v Bratislave viacero kultúrnych priestorov založených zdola, no len naozaj málokto má vyslovene takýto cieľ – rozvíjať výsostne umeleckú, teda nekomerčnú dramaturgiu zameranú na novú tvorbu.

A čo sú ešte ďalšie „vedľajšie produkty“ A4? Angažujete sa aj v prospech celej scény; vznikla napríklad platforma KU.BA, ktorá združuje záujmy kultúrnych aktérov na bratislavskej nezávislej scéne... **SK** No, napríklad tým, že vznikla A4, niektoré naše dovtedajšie aktivity sa utlmili alebo transformovali. Niečo sme práve začali robiť preto, lebo bol stály priestor. Vďaka priestoru sa tiež podarilo časť aktivít profesionalizovať. Postupne zistíš, že potrebuješ v prostredí meniť podmienky. Preto vznikla v roku 2015 KU.BA ako platforma nezriadovaných kultúrnych organizátorov, ktorú sme iniciovali. Ďalším cieľom bolo nadviazať dialóg s mestom, aby sa nezriadovaná kultúrna scéna začala vnímať a podporovať. Ďalšou organizáciou ktorú sme spoluzakladali, je Anténa ako celoslovenská sieť nezávislých kultúrnych centier, ktorá je tiež dôležitým hráčom pri propagovaní, ale aj vyjednávaní s inštitúciami a politikmi. **LB** To sú však len sprievodné aktivity, ktoré vyplynuli z toho, že sme chceli tie naše robiť lepšie a profesionálnejšie. Tak vznikla Anténa aj KU.BA. V Theatriu sme robili prvú diskusiu s predstaviteľmi samosprávneho kraja už v roku 2003. Vnímali

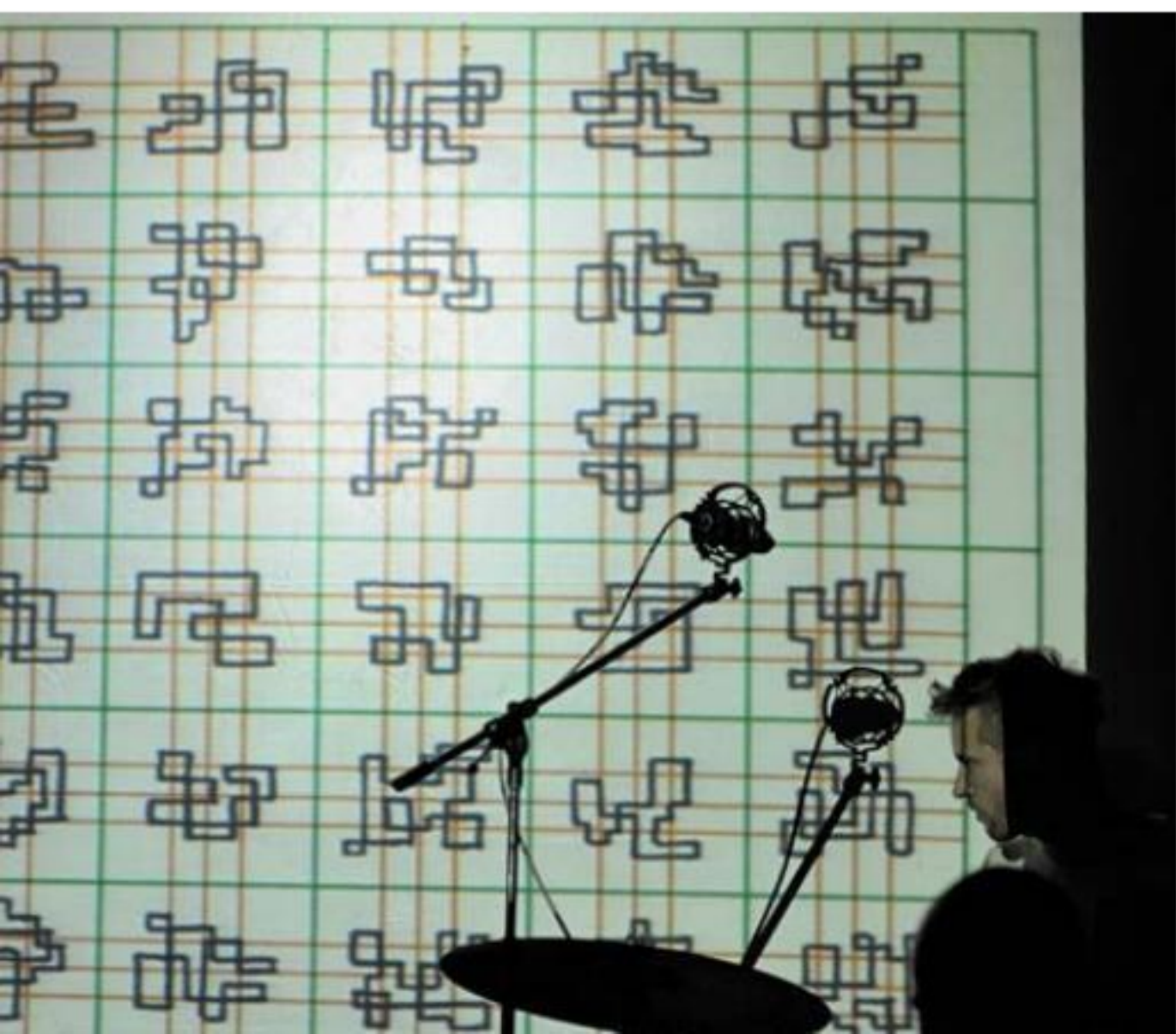

Foto: Branislav Grebečí, Katarína Svobodová

sme to ako nutnosť, ako daň za to, že chceš byť slobodný. **SK** Je pravda, že sa nám to do veľkej miery plní. Kedysi sme si len túžobne predstavovali, že by bolo skvelé, keby kultúru politici naozaj brali vážne – a nakoniec Bratislavský kraj reálne zaviedol grantový systém. Čiže už 13 rokov sa o niečo snažíme a po takej dobe naozaj cítiť, že naša pozícia už je iná.

Aj toto sieťovanie a angažovanie sa pri ovplyvňovaní rôznych kultúrnych politík kraja, mesta či štátu je vlastne dôsledkom snahy robiť v tomto prostredí niečo zmysluplné. Snažiť sa ho pozitívne pretvárať tak, aby sa v ňom dalo dlhodobo fungovať. Aby sa rozvíjala scéna, tvorba, publikum.

Aké máte ešte plány do budúcnosti?

LB Tak pomaly znižovať latku... (smiech)

SK Napríklad vždy hrozí riziko, že sa človek, a tým aj priestor, zakonzervuje a mentálne zostarne... Alebo pod finančným tlakom, či z vyčerpania a nedostatku invencie budeš robiť veci, ktoré vlastne nechceš. Nevie, či to je práve plán, ale bolo by dobré udržať si v tomto istú citlivosť. A možno aj vedieť, kedy prenechať iniciatívu mladším – neviem si úplne predstaviť robiť do deväťdesiatky pioniera.

A aký je recept na udržateľnosť? Hovorí sa, že keď sa robí čisto z nadšenia, vydrží to tak 3 roky.

LB Ja by som to možno otočil. Z akého popudu to my robíme už vyše 13 rokov? Je to skôr otázka pre niekoho iného, či A4 napĺňa svoj cieľ, ktorý si dala. Na to samozrejme nemôžeme odpovedať my.

Za tie roky sme zažili všeličo. Ľudia nás kritizovali, ale keď nás likvidovali, tak sa za nás aj postavili. Zatiaľ sme stále ešte tu. Vždy sa však nájdu ľudia, ktorí budú tvrdiť, že A4 je už mŕtva. **SK** Ľudia majú hlavne radi nové priestory. Ale vydržať ich prevádzkovať vyše 10 rokov je celkom výzva.

Máte pocit, že doba sa od začiatkov A4 dramaticky zmenila?

SK Jasné, že sa zmenila. **LB** Ale nie dramaticky. **SK** Je napríklad menej ľudí, nastal populačný prepád v istých ročníkoch, čo sa odráža aj na návštevnosti – o divákov treba bojovať. A k tomu je v Bratislave viac priestorov aj organizátorov, takže kultúrna ponuka je omnoho bohatšia. Čo je vlastne dobre.

Tak prečo to vôbec robíš, prečo nejdeš robiť do reklamy?

LB Lebo ho nechcú! (smiech) **SK** To by som ani neskúšal. Chceme asi robiť niečo svoje. Niekomu vyhovuje pracovať v korporácii, podnikavejší si možno založí svoj start-up. **LB** Horšie je, keď v mojom veku chceš len hrať divadlo a robiť hudbu, pokračovať v tom čo robíš 25 rokov a okolie sa k tebe chová, ako keby si bol start-up.

Dnes sme však v Bratislave aj vďaka Fondu na podporu umenia, a tiež vďaka Bratislavskému samosprávnemu kraju niekde úplne inde než pred piatimi rokmi. Zrazu je kultúry veľa, všetko je už kultúra a diváci konečne nevedia, kam skôr. Zdroje teda sú, tak možno nastal čas, aby sme sa začali zamýšľať nad tým, aké to naše umenie vlastne je.

Zakladali a spolupracovali (neúplný zoznam)

Lubo Burgr
Petra Fornayová
Slávo Krekovič
Mária Rišková
Zuzana Babincová
Dušan Barok
Lenka Bednárová
Mária Čorejová
Michal Čudrnák
Zuzana Duchová

Zuzana Ferusová
Ana Filip
Peter Gonda
Jonáš Gruska
Juraj Hoppan
Milan Chalmovský
Saša Gojdičová
Magdaléna Kobzová
Martin Kokavec
Zdenka Konečná
Mária Lampertová-Hejtmánková

Roman Laščiak
Ladislav Mirvald
Dáša Peštová
Oliver Reháč
Barbora Šedivá
Slávo Šmálik
Dušan Vicen
Vlado Zboroň
a ďalší

Nám. SNP 12

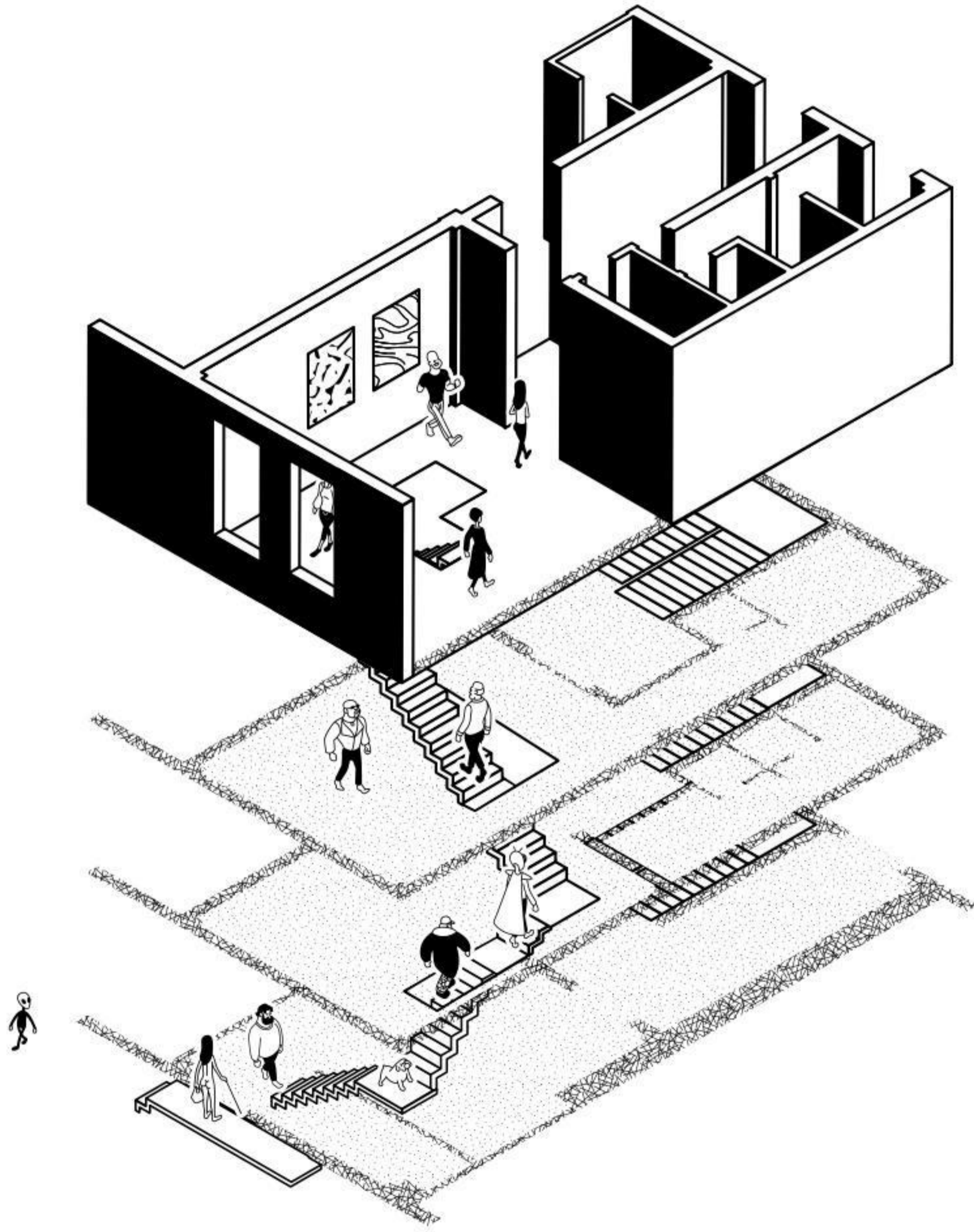
*01/2004 †12/2011

Nedbalova 3

*03/2012 †06/2012

Galéria Veža

Továrenská 14

Miro Minca: Splnil som si sen

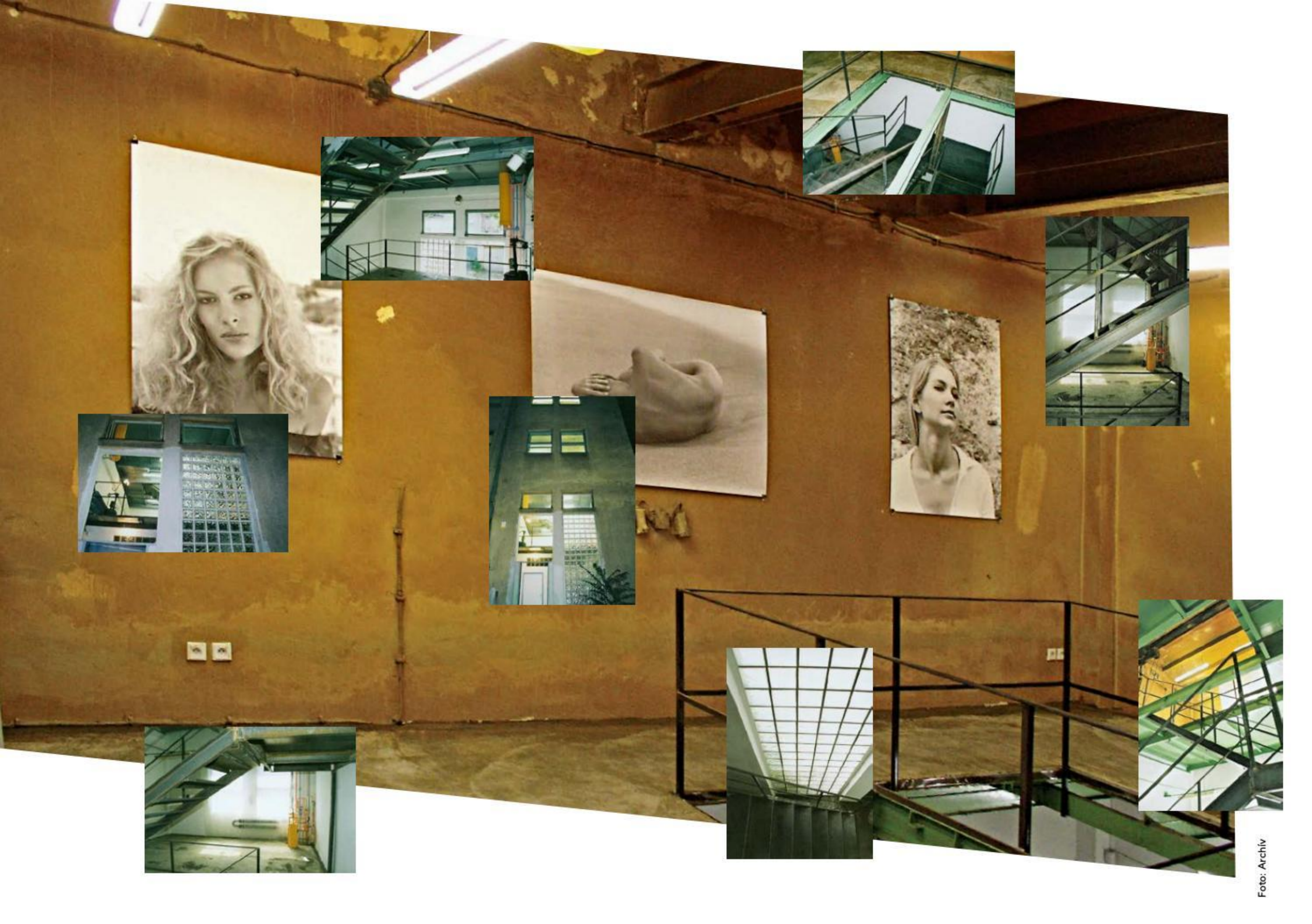
Zaznamenala: Denisa Gura Doričová

Veža bola galériou sídliacou na Továrnskej ulici v zrekonštruovanej veži fabriky na káble. Architekt Miro Minca rozpráva nielen o krásach industriálu.

Ako, kedy a prečo vznikla Galéria Veža? Som architekt a umenie ma vždy oslovovalo v rámci architektúry aj života. V roku 2004 som dostal ponuku od kamaráta Vlada Zelenáka, ktorý mal svoju firmu Konsepti. Ponúkol mi priestor na prenájom, vtedy na Mostovej ulici. Hľadal nový priestor pre svoj showroom, a tak sme sa dostali do VÚKI, Výskumného ústavu káblov a izolantov na Továrnskej. Pôvodný objekt mal kancelárie a výrobnú časť. Ešte v 90. rokoch tam vyrábali káble a izolanty. Postupnou zmenou systému a podnikateľských zámerov tam výroba skončila, presťahovali ju mimo Bratislavu, a zostali prázdne priestory. Vlado našiel ponuku týchto voľných priestorov na prenájom. Bola to veľká hala, vedľa nej stál nepodarený, nevyužitelný technický priestor, štíhly a vysoký štyri podlažia. Tam sa predtým ťahala meď a medené drôty, stroj cez celú výšku spracúval medené káble. Vlado si ma zavolať, či o ten priestor nemám záujem, možno by to mohla byť galéria... Keď som to videl, povedal som si – určite, ideme do toho. Bolo to, myslím, v roku 2003. V letných mesiacoch. Viem, že bolo teplo. Potom sme rekonštruovali. Výškový moment budovy som zachoval, v strede bolo schodisko a okolo neho pavlačovito steny, na ktorých sa vystavovalo. V júni 2004 sme teda slávnostne otvorili Galériu Veža. Jednalo sa o konverziu pôvodného industriálneho priestoru

na galériu, pričom boli v maximálnej miere zachované typické industriálne prvky ako lampy, rôzne potrubia pre médiá, solitérne kusy – navíjač drôtov, taktiež aj pôvodná patinovaná omietka od medi na poslednom poschodí, ktorá tak svojou hnedo-oranžovou farbou dodávala priestoru výnimočný a originálny výraz. Týmito prvkami a celkovou koncepciou revitalizácie bol takto dosiahnutý exkluzívny a atmosférický galerijný priestor s úžasným geniom loci. Prvá výstava ponúkala výber z kvalitného súčasného slovenského dizajnu. Vystavovali na nej napríklad Patrik Illo, Sylvia Jokelová, Marek Kvetán v rámci Mesiaca fotografie, Katka Slaninková, Martin Marenčin, Jozef Ondzík, Tono Sládek. Jano Šicko pripravil in situ grafickú digitálnu inštaláciu na stenách, Martin Gerboc tam vystavoval ešte ako študent, vtedy to bolo celkom silné kafe. V roku 2005 tu bola exkluzívna výstava Český les – výber najlepšieho českého dizajnu od päťdesiatych rokov až po súčasnosť. Táto výstava bola prezentovaná aj v Londýne. Okrem Veže boli do nej zapojené aj susedné priestory – hala Konsepti a priestor bývalej transformátorovne firmy Techo.

Program ste pripravovali sám? Nie som kunsthistorik, ale dosť som sa v umení orientoval. Mal som plán, mala tam byť grafika, maľba, fotografia, socha. Súčasní umelci, študenti aj zabehnutí autori. Mali sme osem až desať výstav do roka. Priestor bol na svoju dobu exkluzívny, celkom rýchlo sa ujal, mali sme veľmi dobrú návštevnosť. Otváral som denne od jednej do šiestej popoludní, vstupné som

nevyberal. Náklady sme hradili čiastočne z nájomného od autorov – čo niekedy fungovalo, niekedy nefungovalo – a niečo som financoval sám, čo bolo v záverečnej fáze náročné. Nebol žiadny sponzor. Vtedy bolo trochu iné obdobie, neskôr som si uvedomil, že by sa to s pomocou sponzorov, donorov, partnerov dalo riešiť inak.

Prečo galéria ukončila činnosť? V roku 2008 bol brutálny stavebný boom, ktorý potom praskol, majitelia budovy chceli vyprázdniť priestor, dali nám výpovede s tým, že budova sa zbúra. Nezbúrala sa, dnes je tam Klub LOFT. V roku 2009 mali iný projekt, bol to nejaký park, samozrejme, ako všetky podobné zámery, ale nerealizoval sa. Nakoniec zostali priestory voľné, čo využil prevádzkovateľ LOFTU.

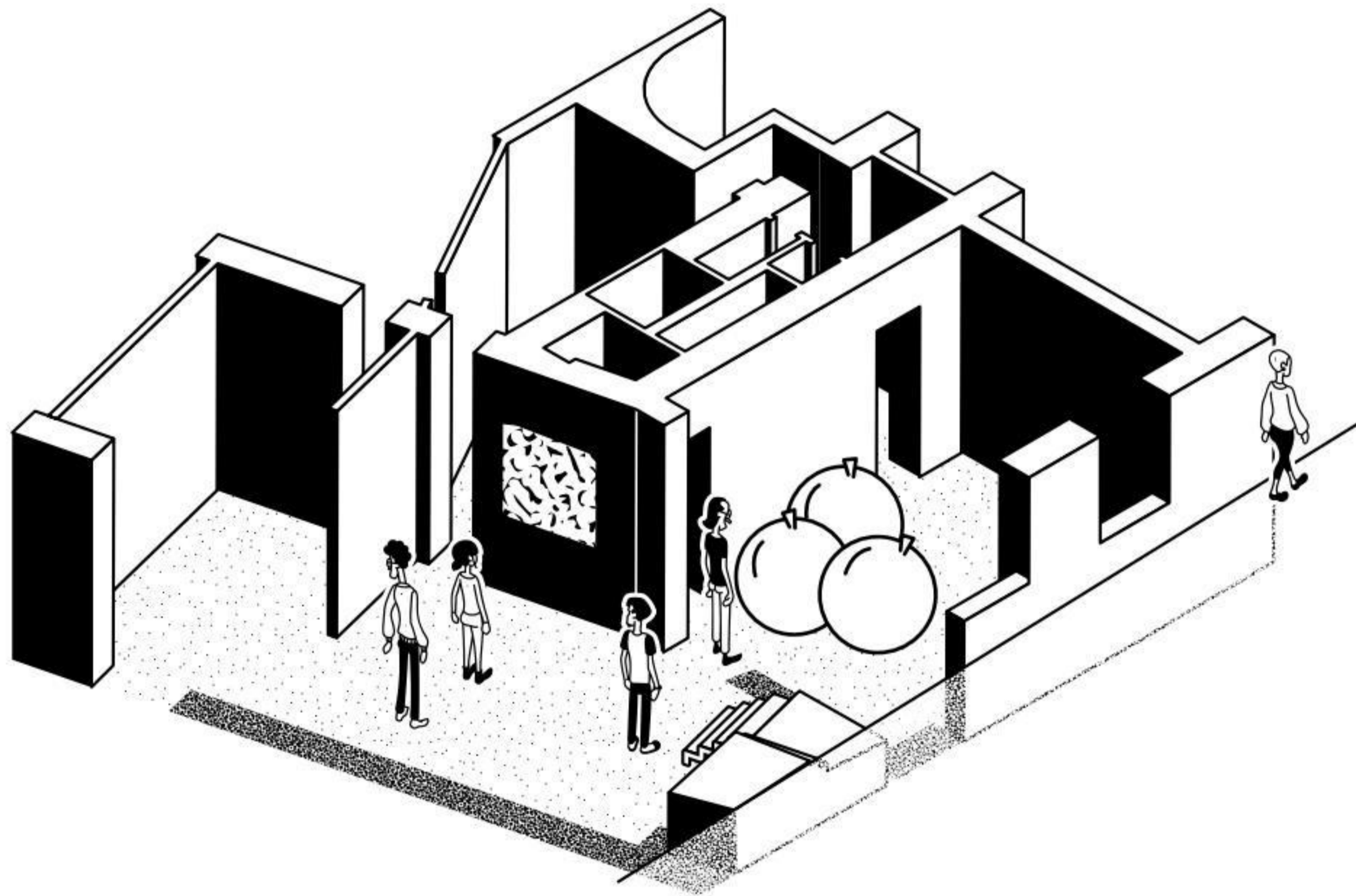
Chceli ste pokračovať inde? Chcel, aj som niečo vymyslel, ale dopadlo to ináč. Asi poznáte rekonštruovanú halu v Slovnafte. Ten projekt, pôvodnú ideu, konverziu priemyselnej haly na galériu, som vymyslel ja. Bol to industriálny priestor halového typu, ktorý mal tisíc, neskôr sa k tomu pridal ďalší priestor s tisíc metrami štvorcovými. Na konferencii o brownfieldoch som sa stretol so zástupkyňou Slovnaftu, riaditeľkou nehnuteľného majetku, ktorá mala na starosti nevyužívané objekty. A mne sa zdalo, že využitie je jednoduché, urobíme galériu. Jej sa to zapáčilo, musela to však skonzultovať s generálnym riaditeľom. Nakreslil som jednoduchý projekt a vizuály-koláže fotiek pôvodných priesto-

rov, navrhol som akúsi mini Tate Gallery na slovenský spôsob. Riaditeľ to, čuduj sa svete, schválil a povedal: „Dobre, tak robte...“ Vo Veži aj tu som hral one man show, ale oni chceli ešte niekoho, kto by to finančne a prevádzkovo zastrešil. Odporučil som im jedno štúdio. Oni to naprojektovali, realizovali rekonštrukciu a teraz to prevádzkujú. Moja pozícia kurátora, ktorú som tam mal, sa ale pre v niektorých smeroch odlišné chápanie využitia priestorov nenaplnila. Moja vízia o galérii sa tým skončila. A potom som bol sklamaný, tak som si riešil už len pozíciu architekta. Uvidíme, čo prinesie budúcnosť, nejaké vízie mám ešte na tú tému, možno skúsím do tretice...

Do Veže chodila uzavretá spoločnosť alebo aj ľudia z ulice? Bral som to ako úplne otvorenú galériu, k výstavám sa organizovali vernisáže, vždy som si dal záležať, aby ľudia mali čo jesť a piť, s tým som nerobil žiadne „caviky“, nechcel som, aby na konci bolo všetko vyplienené. Každoročne som organizoval slávnostné vianočné vernisáže, na tie sa ľudia vždy tešili. Pozvánky sme dávali na internet a do denníkov. Katalógy niekedy boli, niekedy nie. Galéria Veža bola môj splnený sen. Prvým snom po páde komunizmu bolo pracovať ako architekt v zahraničí, to sa mi splnilo, bol som v Nemecku aj v Rakúsku. A keď som sa vrátil, povedal som si, že umenie ma vždy bavilo a galéria by bola fajn. Veľmi ma potešilo, že sa to splnilo, že to bolo reálne, možno teraz by som veci riešil inak. Aj napriek niekoľkým negatívnym skúsenostiam však zostávam pozitívne naladený.

Bastart

Štetinova 1

Petra Feriancová: Dobré výstavy sú v malých galériách

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Progresívna galéria zameraná na sviežu súčasnú slovenskú a svetovú scénu, taký bol a zostáva Bastart dodnes v očiach zakladateľky Petry Feriancovej.

Ako ste začali? Bastart vznikol v roku 2006. Dostala som vtedy byt v dome na Štetinovej ulici, v ktorom je terazšie AMT. Dole bol prázdny priestor, bývalé papiernictvo. Vlastníkom toho priestoru je bytové družstvo, hrávali tam občas stolný tenis. Priestor bol ideálny na galériu. Vtedy toho nebolo v Bratislave veľa, bolo to pomerne hluché obdobie. Pominul už boom 90. rokov, veľa dobrých vecí sa akoby „vystrieľalo“ a Bratislava sa transformovala na provinčné mestečko, kde skutočné umenie ani nikto akosi nepotrebuje. Bola som v Prahe a veľmi sa mi páčila vtedajšia galéria Display. Bol to tímový projekt umelcov a kurátorov. Hovorila som si, že niečo také by potrebovala aj Bratislava. Na rozdiel od Prahy v Bratislave všetko fungovalo iba na komerčné prenájmy. Nikto nedal zľavu na nekomerčnú aktivitu, nezaujímalo ich, či si predajca suvenírov alebo piváreň. Ale dokázali sme vybaviť na tie pomery ešte celkom prijateľnú sumu a v dome boli radi, že tam majú takúto aktivitu a nie krčmu. Panenská je ulica, kde som rástla a dnes vlastne jediná ešte autentická a dňom živá zóna. Zvláštne, že týchto pár metrov, ktoré som sa bála ako dieťa sama prejsť, má dnes taký potenciál. Popri štúdiu umenia v zahraničí som pracovala v galérii, vedela som, čo to znamená robiť program, riešiť prevádzku. Bolo to zaujímavé – a som presvedčená – pre scénu aj osožné, že umelci riešili v tej dobe

aj umeleckú prevádzku. Napríklad Tranzit – Boris Ondreička, Hit – Dorota Kenderová a Jaro Varga, neskôr pribudol aj Photoport – Filip Vančo. Ja teda neviem, ako to vnímali iní, ale pre mňa boli práve výstavy v týchto priestoroch tie dôležité, ktoré so ctou dokázali nadviazať na deväťdesiate roky. Jediné negatívum bol nedostatok peňazí a občasný pocit bezútešnosti. Že komu. Pre koho. Veľa treba bojovať s nezaujmom, ale to pretrváva. Je to chronický problém súčasného umenia. Ale myslím, že naháňať diváka na gýč alebo billboardmi s heslom „Podťe sa ukryť do galérie pred dažďom“, nič nevyriešia.

Aký ste mali program, kto u vás vystavoval?

Galéria bola veľmi aktívna, priestor umožňoval robiť väčšie kolektívne a tematické výstavy. Volala som na ne ľudí, s ktorými som spolupracovala, Pre mňa išlo vlastne o pokračovania týchto spoluprác. Bol tu Jesper Alvaer, nórsky umelec žijúci v Prahe. Ale aj Tomáš Vaněk, Martin Ježek. Alebo Matej Gavula, Milan Tittel a Cyril Blažo, ktorí v Bastarte vystavovali od úplného začiatku. Po dlhej dobe tam mali spoločnú, samostatnú výstavu Boris Ondreička a Denisa Lehocká. Z maliarov som začínala s prvými ešte čepanovskými obrazmi Jana Vasilka, či Romanom Bicekom. Opakovane som vystavovala Barboru Klímovú – aj vo Viedni v Siemens artlab, ale aj na viacerých Viennafairoch, naposledy spolu s Jesperom a Avdejom Ter-Oganyanom. Alebo Jana Kalinová, ktorá sama skoro vôbec nevystavuje, a super bola aj Láďa Gažiová či Sláva Sobotovičová. Robila

som aj architektonické expozície. Teda aj záležitosti, v ktorých som nebola úplne doma. Oslovilo ma Holandské veľvyslanectvo, v rámci festivalu architektúry. Organizovala som prednášky, spolupracovala som s VŠVU a STU. Často som mala pocit, že Bastart je čímsi, čo mnohých našich menej zvedavých kurátorov či galérie upovedomil, či uistil o správnosti ich ďalších výberov. Veľa umelcov začalo po výstave v Bastarte viac cirkulovať, a aj keď to boli neraz konkurenčné priestory, kde ostali, je dobré, že sa dostali do povedomia. Som na to svojim spôsobom hrdá, že v Bastarte veľa vecí začalo a pokračuje inde ďalej. Program aj publikum bolo rôznorodé. Suplovala som trocha prácu inštitúcií, teda práve tým krytím širšieho spektra umeleckých spôsobov či žánrov. Na vernisážach bolo vždy plno – 200 niekedy aj 300 ľudí. Písalo sa o tom. Dokonca aj v denníkoch. Chodili tam maliari, architekti, spoločenskovedné odbory. Panenská žila. Možno to bolo zaujímavé práve tým mojim odstupom. Možno preto, že som prišla a bola som na odchode, teda trocha laxne prítomná a lokálne až tatk nezainteresovaná. Teraz máme AMT a náš program je viac profilovaný, publikum sa takto zúžilo, čo mi ale nevadí. Do Bastartu ale chodili všetci.

A ty kde pokračuješ a prečo? Kedy galéria skončila? Problém bol v rôznych víziách nášho manažmentu. Môj pôvodný partner Pavol Weiss si napokon otvoril aukčnú spoločnosť. Po necelom roku, teda od roku 2007, som to prakticky celé ťahala sama – na granty a sponzoring sa veľmi spoliehať nedalo, jednoducho

to nebol dlhodobý udržateľný stav. Avšak až existenciálne som na tom celom visela. Mala som pocit, že keď sa toho vzdám, zrúti sa svet. Sedela som vtedy v Brne s vtedajším riaditeľom MG, Marekom Pokorným a on mi povedal, že význam Bastartu môže byť aj v tom, že bol. Nemusí vždy všetko, čo je dôležité, pretrvať donekonečna. Verím, že to malo význam. Neustále žijem s potrebou toho, aby boli veci efektívne. Mala som pocit, že keď sa to zavrie, padne svet. Ale v skutočnosti ten svet padol, a ja som Bastart zavrela až po tom.

Myslíš, že sa tu vôbec dá dlhodobý robiť takáto umelecká galéria? Aké je bratislavské prostredie? Myslím, že prostredie je veľmi zložitý, a zároveň ťa aj k niečomu vyzýva. Je to tu prázdne, máš pocit až inšpiratívnej duševnej prázdnoty a potreby vyhľadávania vnemov, vlastne sveta, ktorý nás formoval, a ktorý sa stráca, a ktorého vlastný nezujem je asi to jediné, čo pretrváva. Narážaš na malosť a celkom zjavný monopol moci. Veci sú dané, všetci na svojich miestach, nemenne a navždy – nenahraditeľní. Nezujem verejnosti. Nekonenčné prostredie. Neexistuje žiadna kvalitná verejne prístupná stála expozícia slovenského umenia od 60. rokov po súčasnosť. Neexistuje žiadny odborný koherentný inštitucionálny program. A neexistuje nikto, kto by o tom napísal a komu by na tom aspoň trocha záležalo.

A nelákalo ťa vstúpiť do nejakej inštitúcie, ako to po ukončení úspešnej nezávislej galérie urobilo niekoľko kolegov? Nie, prioritou je pre

mňa robiť umenie. Na prácu v inštitúcii treba silný žalúdok. Sami vidíme dôsledky permanentne nezvládaných emócií a vzťahov v našich inštitúciách. Pritom ide o politické posty a toto verejnosť často nevie, resp. rezignuje, pretože si myslí, že pri koryte je akýsi doživotný status quo. Galériu som považovala, a aj robila, ako umenie. Bolo to také sebastredné gesto altruizmu. Veľa som pozorovala a učila som sa, aj keď nevelmi kontrolovane, či s cieľovou efektívnosťou. Mňa primárne nezaujímal predaj vystavených diel. Nemám národu a ani výdrž vysvetľovať ignorantom s peniazmi, že sa to oplatí. Pre mňa boli dôležitejšie skúsenosti zo zahraničia a povedala som si, že odtiaľ sa treba odraziť. Áno, predávala som aj ja. Ale Jamesa Turrella za 80-tisíc eur v priebehu desaťminútovej návštevy zberateľa v galérii. A je fakt dobré môcť riešiť s niekým, kto vie, než musieť robiť základnú osvetu.

Momentálne robíte projekt AMT v byte, aký je rozdiel oproti galérii Bastart? Je to oveľa väčšia sloboda. Neplatíme komerčný prenájom, fungujeme v byte, kde už nebyvám. Robíme tam skôr súkromné stretnutia, niečo ako voľný odkaz na 60. roky, keď sa ľudia stretávali medzi sebou. Istým spôsobom sme rezignovali na „veľké publikum“ ale robíme, čo veríme, že je dobré a čo chceme. Nemáme tlak, že musíme zarobiť na nájomné. Pravdaže, je to istým spôsobom stratové, lebo byt by sa dal komerčne prenajať, ale povedali sme si, že to za to stojí. Príde tam menej ľudí, ale sledujú to o to viac ľudia zvonku. Aj preto sme otvorili pobočku, tiež v byte, v Miláne.

Tam to dosť dobre funguje. Spolupracujeme s výbornými zahraničnými zberateľmi a inštitucionálnymi zbierkami.

Je to určitý kompromis? Práveže nie. Nerobím kompromisy v dramaturgii. Nemusím tam vpratať projekty ani kvôli grantom, ani kvôli peniazom. V jednej časti AMT je samostatný priestor na rezidencie a pre hostí galérie. Dôležité je aj publikovať. Preto máme Sputnik Editions. Ten začal ešte pred vznikom AMT v roku 2009. A to je to, čo pretrvá aj napriek nezáuj-

mu verejnosti. Raz sa ho aj tak dočká. Podľa skúseností s vlastnou prácou, veci často zrejú a potrebujú čas, resp. ľudia ho potrebujú, musia to jednoducho mať z viacerých strán, kým to prijmú. Všetky publikácie Sputniku sú distribuované cez Motto distribution a les presses du réel, teda je to v celom svete. A veľkou výhodou je, že aj ten veľký umelecký svet je pomerne malý.

Spolupracovali

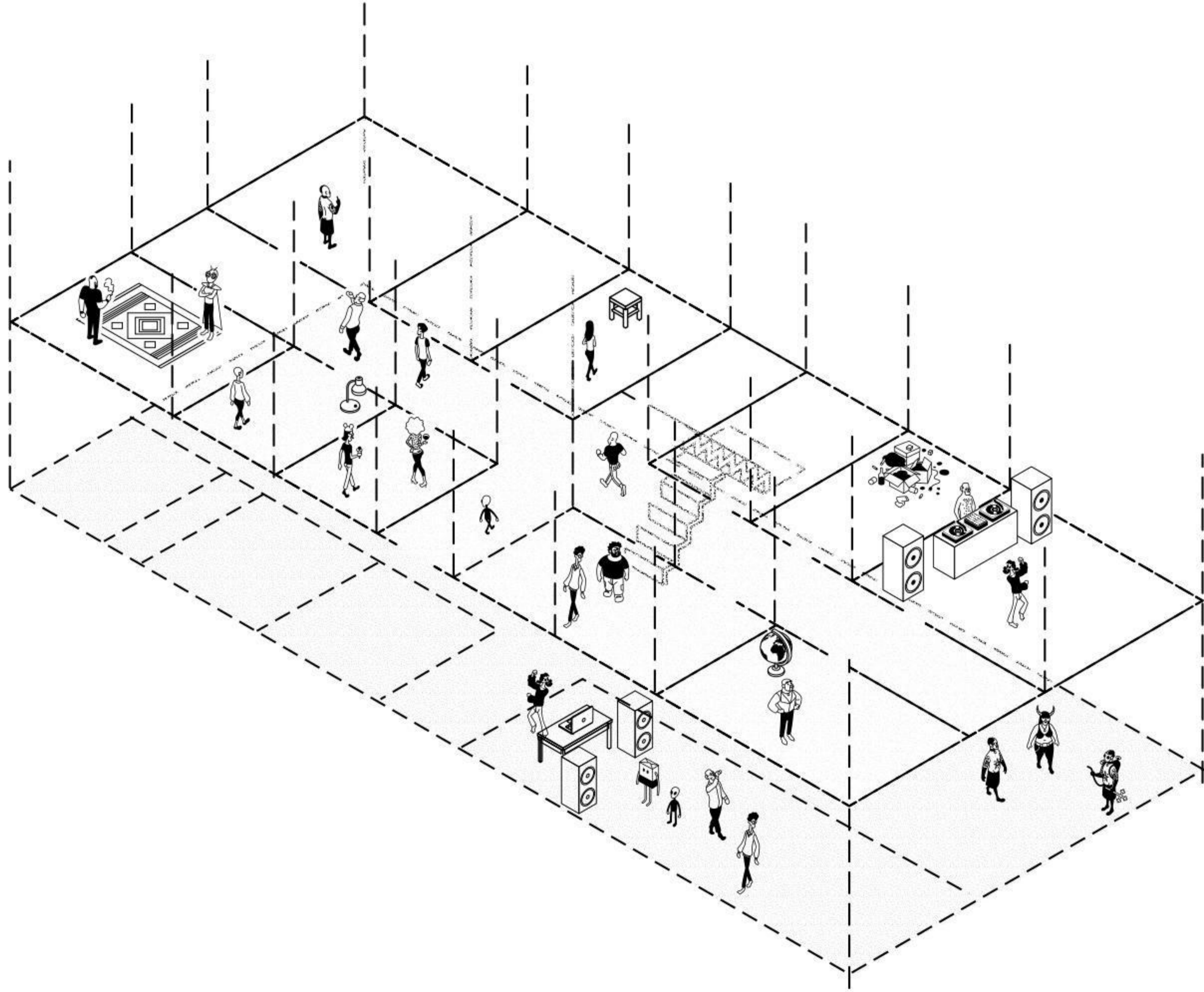
Petra Feriancová

Pavol Weiss

*09/2006 †01/2009

Rez mestom

Dopravná 1

Michal Čudrnák: Najvác dobrá akcia!

Zaznamenala: Zuzana Duchová

„No najvác dobrá akcia, úplne free som sa tam cítil, že normál. Keď som došiel naspäť do mesta v nedeľu ráno o 9:00, tak som úplne nechápal ľudí v električke, ani na uliciach, proste som zreteľne cítil, že oni tam neboli :) Taký ten odstup, ktorý vždy mám, keď sa vrátim z miest, kde je vážne super!“ Marky 06.06.2006

Ako ste prišli k nápadu na podujatie v opustenej budove a čo tomu predchádzalo?

Pred Rezom mestom bol ešte Rez ulicou. Bolo to niečo podobné, len v menšej mierke. Prezentovali sme systematicky na jednom mieste kultúru ulice. Fungovali sme vtedy v rámci A4 a chceli sme zorganizovať niečo, čo vystúpi z galerijného priestoru. Aby sme to ešte dovysvetlili, A4 založili pôvodne 4 nezávislé združenia, ja som pôsobil v Burundi, ktoré potom tiež prestalo v pôvodnom zložení fungovať a malo nasledovníkov 13 kubikov a nás, združenie Itchy bit. Ako Itchy bit sme už organizovali Rez mestom, a to v rámci medzinárodného projektu Radio Territories.

Rez ulicou teda pozostával z graffiti session po stenách Národného osvetového centra, čo bol asi najradikálnejší oficiálny poulično-umelecký počin v tej dobe a v tom priestore. Z Kolárskej ulice sme budovu oblepili sadrokartónom. Písal sa rok 2005.

Koľko prišlo na Rez mestom ľudí a aký bol ešte ďalší dopad celého podujatia?

Za celé dva dni sa tam otočilo veľa ľudí. Keď sme odchádzali, povedal nám jeden chalan, že sa cítil na chvíľu ako v Berlíne. Vtedy to bolo

unikátne, teraz je možno takých akcií viac, sú menej punkové a kvalitne zorganizované. Toto bolo postavené na širokej účasti ľudí a komunitnom zapojení. Boli sme blízki kamaráti s istými ľuďmi, preto tam napríklad hrali Urbsounds a nie niekto iný. Stálo to na myšlienke zobrať nepoužívaný priestor a pretvoriť ho. Keď sa teraz dejú akcie mimo klasických priestorov, klubov, tak to ľudia ocenia. Priestor má veľký vplyv na to, ako vyznie kultúrne podujatie. Na nás nadviazalo viacero vecí, napríklad v Rači sa diali akcie v nemeckom kultúrnom dome, v podzemí. V petržalskom depe bolo veľa podujatí. Nebolo sofistikované PR, sociálne siete. Nebol to zase úplný underground, veľa vecí podporovalo Rádio_FM, ale plagáty sme si lepili hlavne sami. Nám prišlo napriek tomu veľa ľudí. Šťastie bolo, že neprišiel nikto, kto nemal. Kolovali chýry o skínoch. Bola tam možnosť istého konfliktu. Vlastne to bolo dosť odvážne, nemali sme samozrejme ochranku ani nič. Teraz by si to asi ľudia nedovolili. Mám pocit, že je scéna viac profesionalizovaná. Že ľudia vo veku ako sme vtedy boli my robia akcie inak. Aj my sme boli organizovaní v občianskom združení a mali sme nejaké peniaze. Riešili sme vlastne tému internetového rádia TLIS a jeho možnosti vysielania z iných priestorov, rádia a verejných priestorov všeobecne. Bola to jedna z akcií, pokrytá aj z tohto projektu Radio Territories. TLIS robí takéto pop-up vysielania doteraz, boli aj v Cvernovke na akcii 1. máj.

Skvelé bolo, že to bolo zorganizované s minimálnymi finančnými nákladmi. Najdrahšie boli kontajnery na smeti. Budovu sme totiž

dostali na prenájom za symbolické nájomné od ŽSR a za prísľub, že ju upraceme. Zaujímavou témou je aj to, ako tieto aktivity dokumentovať. Nezávislá scéna je mimo klasických archívov a knižníc. Ideálne by bolo mať aj všetky pôvodné materiály, pretože všetky neskoršie interpretácie sú poplatné dobe alebo autorovi dokumentácie. Myslím plagáty, tlačové správy atď. Minimálne grafický dizajn by sa dal zozbierať. Naše vizuály robila Ana.

Dôležitou zložkou Rezu mestom bola otvorenosť. Bol daný a ohlásený program, ale aj výzva, že ľudia sa mohli spontánne pripojiť. Prišli práve dark-industrial umelci. V Burundi a ďalej Itchy bit-e sa prelínali hlavne ľudia z oblasti umenia s technickými oblasťami. Teraz funguje napríklad Progressbar, Mladý pes, tiež je tam prepojenie techniky s umením. Pravdaže, výzva bola aj cielená, nešlo o to robiť absolútne čokoľvek. Na mieste sme im pridelovali niektoré miestnosti. Bolo to ako chodiť po modelovom dome a nakúkať každému do bytu – do jeho projektu. Všetko pokope v jeden víkend. DIY festival zdola.

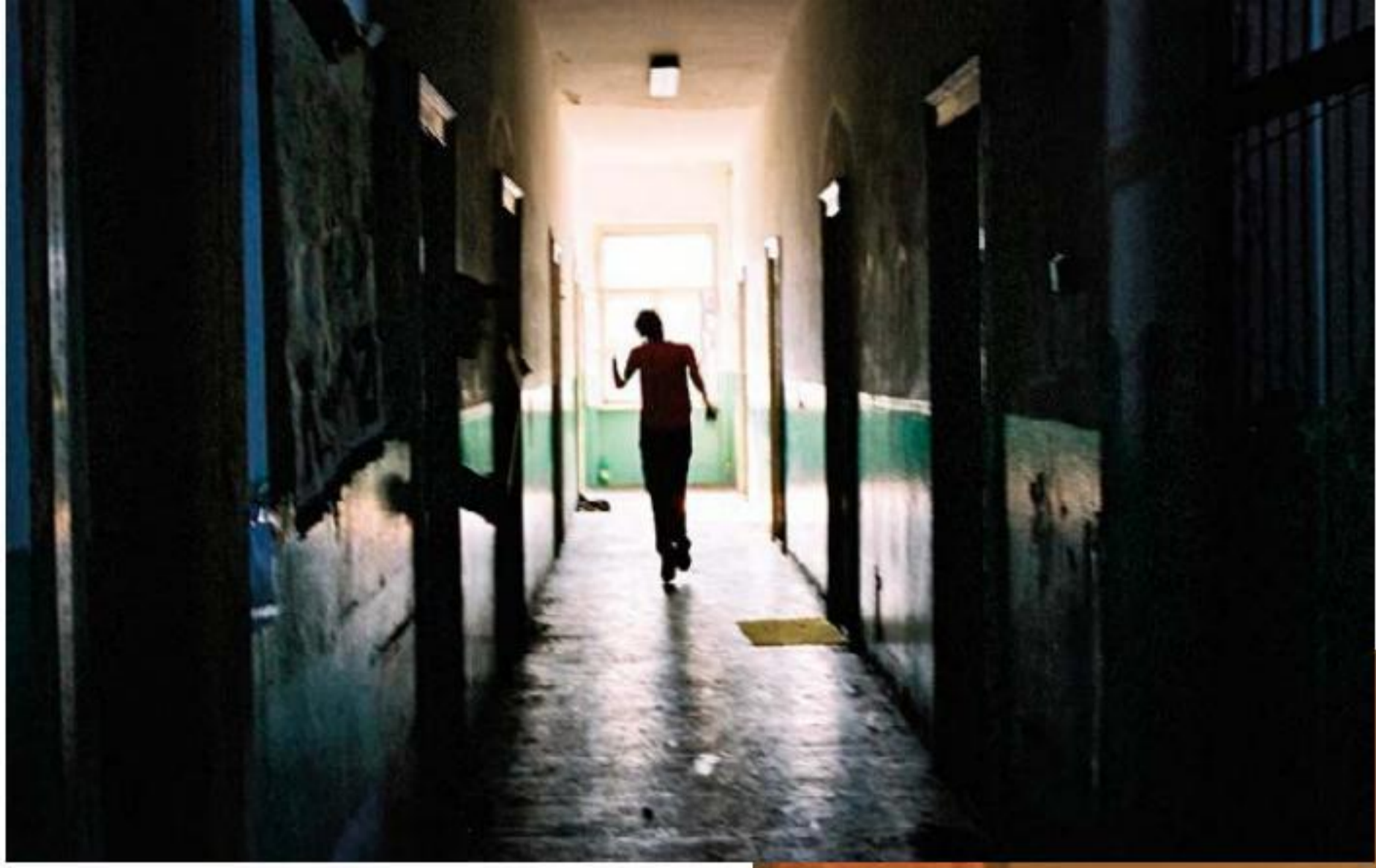
Ako ste vnímali vtedajšiu scénu a svoje miesto na nej? Nevzniklo to na zelenej lúke, boli sme previazaní s A4, Kyberiou, TLISom. Odohralo sa to v dobe pred Facebookom, ale online zložka niečoho, čo by sme mohli nazvať PR kampaň (vtedy sme to tak nevolali), bola silná. Aktivity na seba nadväzovali. Rez mestom bol celkom relevantný showcase istej scény v istej dobe. V jednej vysielalo rádio, vedľa mal pe:, teda Peter Meluš, miestnosť s ukázkami fotografickej tvorby členov Kybe-

rie. Vtedy sa zdieľali ešte fotky na Flickri. To už je tiež archivárska zaujímavosť. Na túto akciu nadviazala ďalšia, takže ono to malo ďalší vplyv a kontinuitu v mnohých smeroch.

Foto:
Amalia Roxana Filip
Miroslav Hudák
Zayo

Spolupracovali

Michal Čudrnák

Ana Filip

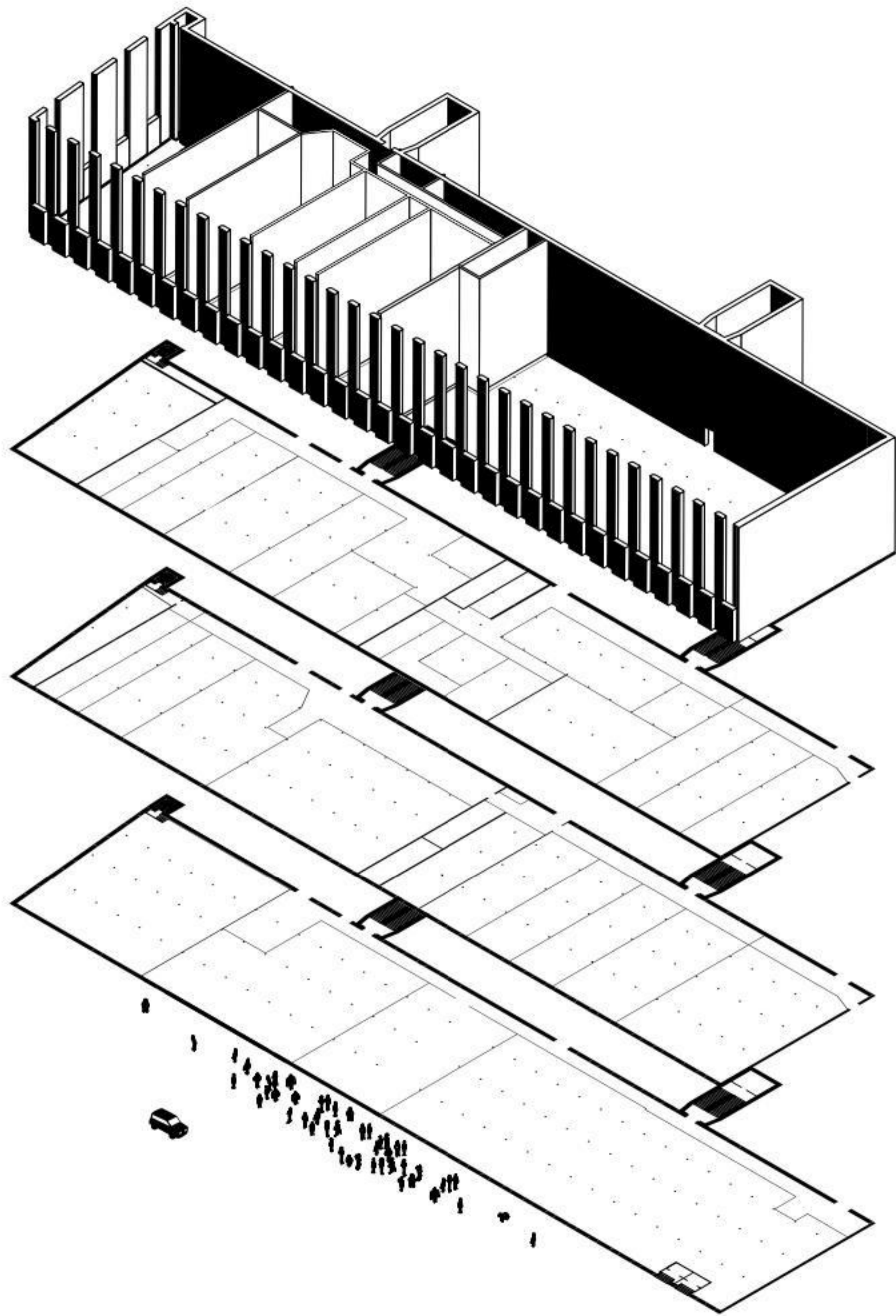
Peter Gonda

* 01-04/06/2006

Cvernovka

Páříčková 18

Martin Brix: Doteraz si ľudia pamätajú na tie žúrky!

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Aký bol vzťah vášho združenia k Cvernovke?

Boli sme tam dva roky. Neprišli sme s tým, že by sme si chceli prenajať priestor a robiť akcie, ale začínali sme s Urban Marketom a projekty sa nabaľovali. Nakontaktovali sme sa na vtedajšiu pani prevádzkarku a spravili sme prvú akciu. Bol to prvý všeobecný kontakt s Cvernovkou ako takou. Rozmýšľali sme, čo bude na jar, ešte sme študovali architektúru. Chceli sme si prenajať spoločný ateliér, pracovať spolu, každý by mal svoj stôl a robil svoje. Vtedy nám ponúkli priestor Bavlny. Priestor bol však veľmi veľký pre šiestich, tak sme si povedali, že by sme mohli robiť aj nejaké akcie. Ale jediný priestor, kde bolo povolené robiť verejné akcie, bola Galleria. Bola taká dohoda. Akurát sa blížil 1. máj, takže jarným Urban Marketom sme to celé spustili.

Akcia sa podarila, ľudia boli spokojní a nadšení priestorom, my sme boli spokojní a nadšení priestorom tiež. Ideál. Po Urban Markete, šup do reálneho života. Škola, diplomovka, architektúra a hlavne premýšľanie čo (ČO) s budúcnosťou. Po „pivkových“ debatách sme sa v kruhu najbližších spolužiakov – architektov – kamarátov, rozhodli skúsiť si nájsť priestor, kde budeme mať všetci svoj vlastný spoločný ateliér. Čo čert nechcel, do cesty sa nám stavia Cvernovka. Prebehlo pár rokovaní, dohôd a keď preskočím administratívu, v apríli 2011 si do rúk berieme Galleriu Cvernovka. Aj keď už nie so zámerom mať tu ateliér, ale začať sa venovať kultúrno-spoločenským aktivitám a organizovaniu rôznych podujatí. Činnosť sme začali „grandiózne“. Deň otvorených dverí ateliérov, ktorý sa v Cvernovke

konával vždy 1. mája, sa stal súčasťou nášho jarného Urban Marketu (alebo my sme sa stali súčasťou prvého mája) a týmto spojením začala „nová“ etapa, ako Urban Marketov, tak aj celého „života“ v Cvernovke.

Po letných prázdninách, čiže po „uhorkovej“ sezóne 2011, sa život v Cvernovke radikálne zmenil a budova začala žiť (aj keď ani pred tým nebola mŕtva, no začala byť viac na očiach verejnosti). Na podujatiach rôznych typov (od koncertov, módnych prehliadok, urban marketov, párty, osláv, prednášok, diskusií, výstav cez firemné akcie, svadby až po fotenia a natáčania klipov, či reklám a mnoho ďalších iných typov podujatí) sa tu striedali týždenne stovky ľudí všetkých vekových kategórií. Polouzavretý priestor sa odrazu stal prístupný pre verejnosť. Pred nami bol rok, ktorý sme si ani vo sne nevedeli predstaviť. Nespočetné množstvo spoluprác, netradičných podujatí, spoločenských eventov, výstav, zábav a iných typov kultúrnych aktivít. Get Physical, Stay Fresh, Goldsprint – Zelená tvár, Winter a Spring Urban Markety, Noci Architektov, Módne prehliadky Lenky Sršňovej, Cappelletti party, Cena Oskára Čepana, Marika Majorová, Beánia VŠVU, Asking Architecture, Poľský inštitút, Haf & Beyuz a mnoho ďalších patrili k priestoru.

Kedy ste skončili? Nemali sme jasnú dramaturgiu, ale priestor bol tak zaujímavý, že ľudí priťahoval „sám“. Mali sme okolo seba istú komunitu a šlo to samospádom. Robili sme veľmi veľa rôznorodých akcií. Priestor bol ako taký chameleón, všetkému sa dal prispôbiť.

Aj dve akcie za týždeň. Niekedy sa mesiac nič nedialo alebo raz bol mesačný workshop lomografie, rôzne veci.

Prečo ste skončili? Väčšinu akcií, či už viac alebo menej komerčných, sme robili z nadšenia. Organizoval sa Dúhový pochod a oslovili nás na sprievodné podujatie. Nám to nerobilo problém, ale tým, že táto akcia bola veľmi sledovaná z hľadiska bezpečnosti, oslovilo nás mesto, ktoré sa o tom dozvedelo, že také niečo by sa tam nemalo diať. V papieroch stálo, že si prenajímame sklad, čiže akcie takéhoto typu sa tam nemali čo diať. Dovtedy to nikto neriešil, proste to bolo ticho tolerované. Až na tento prípad.

Všetky akcie tam v podstate boli na „dobré slovo“, ale o tom sa vtedy tak nehovorilo. Nemali tam čo hľadať cudzí ľudia, ale nikto to nikdy neriešil, načo aj. Nič sa nikdy nestalo, už je to aj celé za nami... Pol roka predtým, než sme náš priestor zavreli, sme sa teda dozvedeli, že je s tým veľký problém. Ale chceli sme robiť akcie, boli sme už s viacerými ľuďmi dohodnutí, čo sme nechceli rušiť. Ale už sme každú ďalšiu akciu nerobili v takej pohode, ako keď sme tieto všetky okolnosti neriešili. Už sa logicky stratila motivácia. Boli sme vyčerpaní po tom polroku, koľko má človek ešte trpnuť, či sa niečo nestane? Alebo sa chystať na návštevu policajtov a tváriť sa, že je to súkromná akcia? Hovorilo sa, že za to môže mesto. V podstate sme tam ani nikdy nemohli byť. Vždy sa dá hľadať cesta, ale toto si nikto nechcel dovoliť, bolo by to „naňho“. Takže sme sa dohodli, že ďalej tam nič robiť

Foto: Michal Babinčák

Foto: Peter Gál

Foto: Jana Makroczy

nebudeme. Priestor ďalej prebral Connect, boli vtedy zadobre s majiteľom. Podľa môjho názoru to už nemalo takú energiu ako keď sme tam boli my.

Nie, neboli sme žiaden klub, žiadne kultúrne centrum. Nerobili sme pravidelné akcie a nemali sme program na mesiac dopredu. Nemali sme koncept ani plán. Nehrali sme sa na alternatívu a vonkoncom už nie ani na komerciu. Boli sme úplne iní. Otvorení. Nevie, či sme boli „pankáči“? Nevie, či sme boli jedineční? Z jednej strany kritizovaní, z tej druhej obdivovaní. Ale tak to býva. Z Gallerie Cvernovka sa stal pojem, z Cvernovky fenomén. Veľký progres, od menších zriedkavých podujatí v rokoch 2009 a 2010 až po tisíce návštevníkov a stovky akcií v rokoch 2011 a 2012.

Dynamika spontánneho fungovania „zdola“ má niekedy zvláštnu logiku, čo podľa teba funguje? Preto to podľa mňa fungovalo, kvôli tej spontánnosti a atmosfére. Prvýkrát v živote sem vtedy prišiel kamarát z Luxemburgu a bol úplne unesený, že je v New Yorku. Niekedy však príliš veľká sloboda a voľnosť nie je dobrá. Ľudia tam niekedy robili aj zle. Narážalo sa aj na ko-existovanie a symbiózu so všetkými ostatnými nájomníkmi. Niektorí tam chceli normálne pracovať a zrazu bola nejaká akcia, ktorá nie vždy bola pokojná a umelecká. Niekedy sa našiel jednotlivec, ktorý poškodil niekomu inému ateliér a toto sme všetko museli riešiť. Ale zas boli akcie, ktoré prešli harmonicky. Stávalo sa všeličo. Napríklad na pokojnú architektonickú akciu prišiel chalan, ktorý sa opil a prekopol stenu na WC. Para-

doxne si myslím, že čím menšia akcia, pokiaľ nie si strážený davom okolo, tak tým horšie. Bola väčšia pravdepodobnosť, že budú nejaké výtržnosti, keď bolo 10 ľudí, ako nejaký veľký koncert. Funguje sociálna kontrola. Skvele sa vydarili prvé máje, Urban Markety, keď sa všetci spojili. To bola taká atmosféra, ktorú sa už ťažko podarí nájsť. Pritom to bolo veľké, všade sa dialo niečo iné. Bolo to komunitné. Všeličo sa organizovalo, ale aj naše komornejšie akcie, doteraz si ľudia pamätajú na tie žúrky.

Myslíš, že má šancu sa niečo také vytvoriť na Račianskej? Nevie, to ešte posúdiť. V Bratislave neprídu ľudia niekam mimo centra.

Keď už je niečo mimo, už aj taká A4, ľudia si povedia: nejdem tam, idem radšej v meste na pivo... Cvernovka bola na tom ešte dobre, že mala polohu na okraji Starého Mesta a Ružinov. Tohto sa trochu bojím. Viac premýšľaj, či ideš do takých vzdialenejších oblastí. Musí byť silnejší program, nejdeš len náhodou okolo. Nová škola, alebo ako to budú nazývať, má určite veľmi silnú komunitu. Ale či tam budú chodiť ľudia na akcie, a aké akcie tam budú, to fakt neviem. Možno budú musieť byť väčšie. Nechcem to brať skepticky, keď je niečo dobré, tak to podľa mňa bude mať úspech. Ale v Bratislave je isto väčšina ľudí taká, že kultúrny program rieši až ako druho-radý, po zábave. Podľa mňa nová Cvernovka bude niečo ako Refinery Gallery, že keď je niečo dobré, tak tam zájdeš, super priestor, ale že by som tam chodil pravidelne...

Myslíš, že stará Cvernovka by bola udržateľná? Čo by sa muselo zmeniť? Fungovalo by to, keby sa našla napríklad energia na rekonštrukciu? Ja si myslím, že áno. Tá energia tam aj bola, ale sa presunula inde. Nevieť síce, čo presne a ako by to malo fungovať, ale tým, že to tam takto fungovalo roky, bolo to náročné. Ale malo to vybudované slušné meno. Napriek tomu sa našli ľudia, ktorých som tam zobral na záverečnú párty prvýkrát.

Ved' to je dobre, stále to máš komu sprostredkovať? Nie je to stále o tých istých ľuďoch. My sme mali v Cvernovke normálne rodinnú promočnú večeru. Povedali sme si, že nepôjdeme normálne do podniku. Rodina sa zvonka celkom čudovala, kam to ideme, ale vo vnútri boli nadšení. Boli tam svadby. Priestor živil aj komerčné eventy, točili sa tam reklamy.

Prekvapilo ma, ako rýchlo prišla deštrukcia. Doslova za pár dní bolo všetko rozobrané. A budovanie trvá roky. Pre nás neprišla rýchlo, my sme to už nejaký čas vedeli.

Foto: Peter Gál

Spolupracovali

Cvernovka – celé kultúrne centrum

***2006 †08/2016**

Galleria Cvernovka prevádzkovaná
združením Čerstvé ovocie

Išli sme do toho v zložení

Martin Brix

Tomáš Augustín

Dalibor Vidiečan

úzko nám pomáhali aj

Michal Marcínov

Daniel Furdík

Michaela Kesanová

Martina Kalusová (dnes Pulmanová)

ostatok sa potom pripájal,

odpájal a podobne...

***04/2011 †04/2013**

ZIMMERFREI

yourDesign/Čerstvé Ovocie

Martin Skoček

Jakub Kolarovič

Andrej Olah – GRAU

Cina Marcinková – Drevená Helena

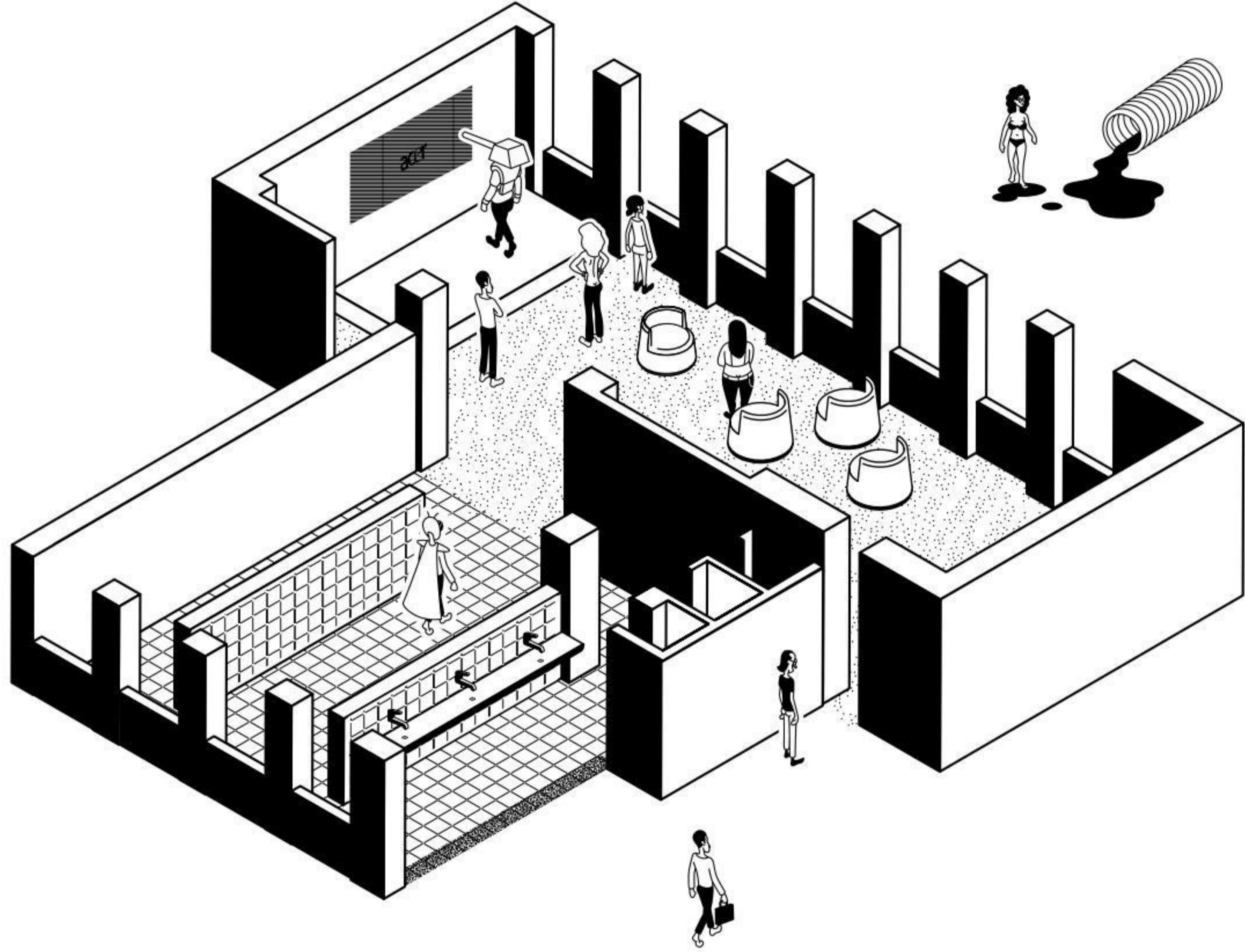
Ové Pictures

Michal Marcínov – LABAK

***03/2014 †08/2016**

13, kubikov

Studená 12

Mária Čorejová: Výžaduje si to nadšenie

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Združenie a rovnomenný priestor sa zameriaval hlavne na súčasné trendy vo vizuálnom umení, ale aj spoločenské fenomény na pomedzí vedy a umenia. Popri klasickom organizovaní výstav sa členovia zameriavali na rôzne experimentálne komunikačné formáty ako séria prednášok Mikroskop, vzdelávacie podujatia Letné dielne, zorganizovali medzižánrový site-specific festival Apokalyptikon venovaný témam ako koniec sveta, koniec umenia a pod.

Z čoho ste vzišli? Pamätám si taký osobný príbeh, že 13 kubíkov, to bolo množstvo materiálu, ktoré vaše združenie zmestilo do nákladného auta. Áno, keď sme sa sťahovali z dnes už bývalých priestorov A4 – kde sme mali krátku epizódu s názvom Burundi, niekto objednal 15-kubíkové sťahovacie auto. Napratali sme doň všetky naše veci aj s Mišom Čudrnákom a Ľubom Noskom. Šofér potom vyhlásil, že máme plné auto vecí. My sme ho poopravili, že úplne plné nie, veď kolegovia zaberajú ešte také 2 kubíky. No a názov bol na svete. Banálna historka.

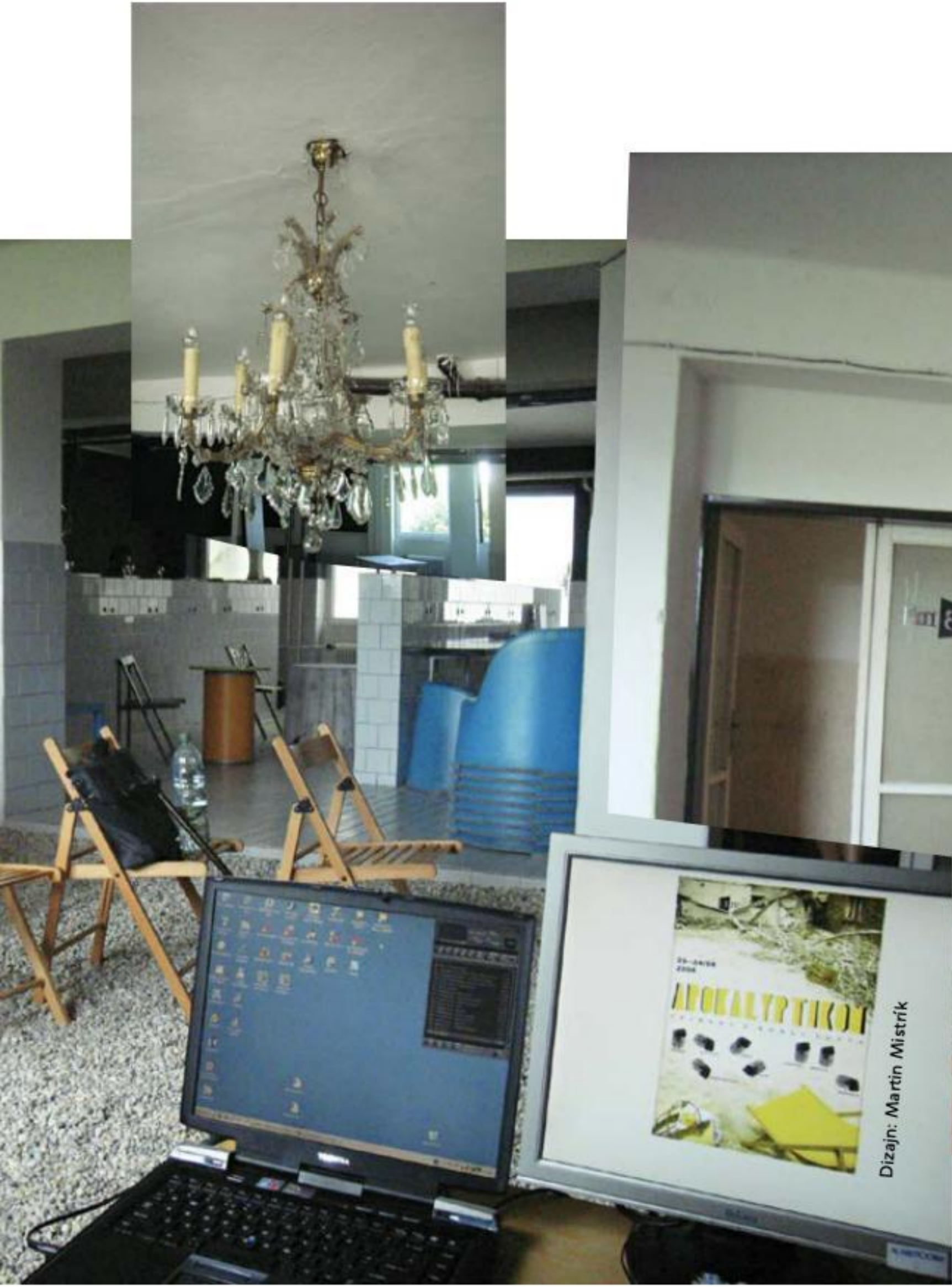
A čo všetko bolo v tom aute? Kultový páskavý gauč ešte z Buryzonu, tyrkysové kreslá, množstvo katalógov, publikácií a kompozícií. Tá história je dlhšia. Keď som prišla z Ameriky, dostala som sa do Buryzonu práve v čase, keď priestor končil. Ponúkla som sa Mariši Riškovej, či sa môžem pripojiť k spolupracovníkom, že začneme niečo nové. Bol s nami ešte Ľubo Nosko, postupne sa pridali aj Dušan Barok,

Mišo Čučo Čudrnák, Ana Filip, Peter Gonda – GND. Založili sme Burundi, ale to trvalo pomerne krátko, myslím, že iba rok. Okrem osobných nezhôd došlo totiž aj k priestorovým problémom, tak sme si povedali, že teda ideme ďalej. Boris Ondreička nám práve v tom čase ponúkol priestor vedľa niekdajšieho Tranzitu. Súhlasili sme, v podstate iná šanca na priestor v rozsahu, aký sme potrebovali, v tom čase ani veľmi nebola. Priestor bol veľkorysý, dole bola galéria rozdelená na dve časti a hore kancelárie s knižnicou.

Aká bola vaša náplň, program? Ja som mala na starosti výstavný plán galérie a dramaturgiu. Orientovali sme sa hlavne na mladých autorov. Medzi prvými vystavujúcimi bol napríklad vtedy ešte neznámy študent Štefan Papčo, ako aj ďalší ľudia, ktorí už dnes patria medzi etablovaných autorov – Katka Poliačiková, Marián Grolmus, Lucia Sceranková, Mira Gáberová, ale aj Triaškovci alebo Nóra Ružičková a mnohí ďalší. Väčšina inštalácií výborne ladila s našou slávnou „štrkovou“ podlahou, ktorú navrhol Marián Lukačka. Proste sme chceli pomáhať mladým a začínajúcim autorom a dať im priestor na experiment. Myslím, že to malo dobrú atmosféru a že sme vtedy mladým výtvarníkom pomohli. Výborným podujatím, ktoré bolo vyslovene vhodné pre toto miesto, boli Letné dielne. Boli to akési dvojtýždenné letné sústreďenia, ktoré organizovali Dušan Barok a Magda Kobzová.

Chodilo dosť ľudí? Áno, ale len na vernisáže. Najprv sme sa snažili mať otvorené počas

otváracích hodín, ale potom sme to vzdali. Nebola to galéria, kde sa náhodou zastaviš, malo to úzko komunitný charakter. Ale veľa sme pracovali v kancelárii a snažili sa ten priestor kultivovať a plánovať nové a nové veci. Napríklad taká „Kúpeľňa slávy“ – čo bola bývalá robotnícka kúpeľňa (ako súčasť galérie) s klasickými 20x20 kachličkami, ktoré sme ponúkli autorom, aby každú jednu spracovali. S týmto sme veľmi ďaleko nezašli, bolo to už nad naše sily.

Ako a prečo to teda skončilo? Jednak vzdialenosť od mesta a ďalej únava z večného zápasu s priestorom, ktorého údržba bola už neudržateľná a následne informácia, že sa priestory majú aj tak búrať, sa podpísali nad blížiacim sa koncom. Po dvoch rokoch sme boli z toho už aj tak takí zničení, že sme to už ani veľmi neriešili. Keď nemáš priestory zazmluvnené na dlhšiu dobu a keď nevieš, čo bude o rok – o dva, je ťažko vytvárať niečo zmysluplné s víziou a kontinuitou. Skončili sme v roku 2009, keď už postupne začalo fungovať viac kultúrnych priestorov v centre.

Ešte sme zorganizovali 3 ročníky vzdelávacej prezentačnej série prednášok a diskusií o súčasnom umení Mikroskop (tam sme ako hostí mali napr. Romana Ondáka, Ilonu Németh alebo Antona Čierneho), ktorú sme rozšírili na iné priestory v Bratislave a to bolo všetko.

A nakoniec, významným dôvodom ukončenia činnosti bolo aj to, že sme sa všetci postupne niekde zamestnali. Napr. ja som vtedy začala robiť v reklamke, čo je práca,

ktorá, ako vieme, sa vôbec s ničím nedá skĺbiť. A samozrejme, chcela som sa už venovať aj svojmu umeleckému programu, ktorý som načas odsunula.

Myslím, že myšlienka periférnych centier nefunguje. Či chceš, či nechceš, dostupnosť priestoru musí byť. V Bratislave si človek môže vyberať a aj tak nakoniec nič nestihne. Piť sa dá predsa aj bližšie. Na tú chvíľu to ale malo svoje čaro. Doba bola ešte prístupná experimentom a nadšeniu tohto druhu. Už dnes by som to asi robiť nemohla, ale tie skúsenosti a kontakty, ktoré mi z tých dôb ostali, plne využívam dodnes. A možno ešte raz z nostalgie nasadnem do „free busu“ Shopping Palace a odveziem sa tam. Chodí vôbec ešte?

Foto: Archiv

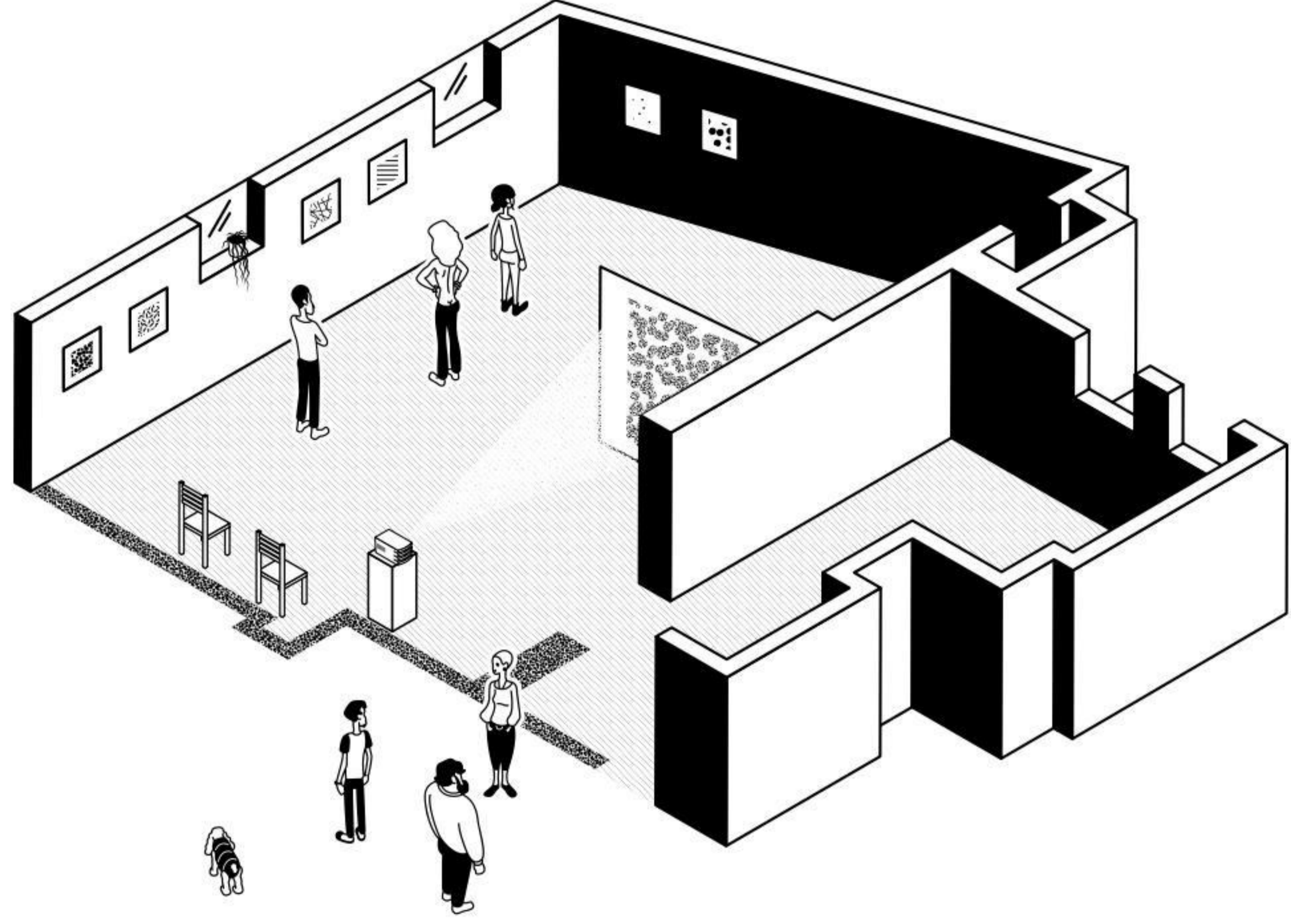
Spolupracovali

Mária Rišková
Mária Čorejová
Marián Lukačka
Dušan Barok
Magdaléna Kobzová
Michal Čudrnák
Peter Gonda
Ana Filip
Ľubo Nosko
Alena Adamíková
Katarína Gatialová

*06/2006 †12/2009

Photoport Gallery

Grösslingová 21

Filip Vančo: Pokiaľ si myslíte, že to má zmysel, tak to treba robiť

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Galéria zameraná na súčasnú umeleckú fotografiu a vizuálne umenie patrí k stabilným prvkom bratislavského života. Vznikla s cieľom vytvorenia priestoru na prezentáciu súčasnej tvorby mladých začínajúcich autorov a na jej konfrontáciu s tvorbou autorov v stredoeurópskom regióne. Zámerom je tiež naštartovanie trhu s umeleckou fotografiou.

Ako vznikol nápad prevádzkovať galériu?

V roku 2006 sme si založili občianske združenie Photoport, zakladajúci členovia boli Barbora Haviarová a Ján Šipöcz – vtedy študenti VŠVU. Viedol som Ateliér fotografie na VŠVU, čiže to súviselo s mojou činnosťou. Začali sme s projektom 40 slov – výstavou fotografií v MHD v Bratislave. Neskôr pribudol k našim aktivitám časopis Port No. 21 – keďže sme mali pocit, že je dôležité mať k dispozícii platformu na vyjadrenie názoru na dianie v súčasnej fotografii a výtvarnom umení. Nápad na založenie galérie prišiel po mojej návšteve v Nemecku, kde sa umenie vystavovalo v alternatívnych industriálnych priestoroch a tam vznikla idea, že akýkoľvek priestor sa dá upraviť na výstavné účely. Nemusí ísť o klasickú galériu, ale stačí miesto so špecifickou atmosférou. Myslím, že 90% lacných priestorov sa dá vhodne upraviť.

V auguste 2007 som na inzerát našiel priestor na Grösslingovej. Bol to suterén bez okien s malou kanceláriou a toaletou.

Ako ste postavili dramaturgiu a čo ste vystavovali?

Vystavovali sme slovenských autorov v kombinácii s autormi stredoeurópskeho regiónu. Vystavovali sme veci, o ktorých som si myslel, že by ich študenti mali poznať, napríklad Peter Puklus, ktorý je teraz hviezda, mal prvú samostatnú výstavu na Slovensku u nás. Robili sme výstavu Svätopluka Mikytu, Radka Brousila, obaja laureáti Ceny Oskára Čepana. Vystavovali sme Johanu Pošovú, súčasnú slovenskú fotografiu. Tým, že sme mali nezávislý priestor, mali sme aj veľa slobody vystavovať to, čo sami chceme. Ide jednak o umenie, čo ešte nebolo vystavené alebo nás zaujímali špecifické polohy autorov. V minulosti sme boli obsahovo prepojení so školou. Vtedy sme sa oveľa prísnejšie špecializovali na fotografiu, no teraz je to voľnejšie. Teda záber je širší aj čo sa týka iných médií.

Kto boli vaši diváci?

Na vernisážach bývalo určite okolo sto – dvesto ľudí, čo boli výborné čísla. Výhodou bolo, že sme boli v centre mesta. Taká normálna zmes – študenti, záujemcovia o vizuálne umenie. Časť publika sa prestávaním zmenila, časť ostala. Ťažko ich viem pomenovať, boli to aj úplne náhodní ľudia. Robili sme napríklad výstavu homosexuálneho umenia. Oslovilo nás o. z. Inakosť. Všetky galérie ich s takou témou odmietli. My sme to zobrali a malo to veľkú návštevnosť, hoci to boli iba reprodukcie z dejín homosexuálneho umenia. Chodilo sa tam pozrieť aj 20 ľudí denne, čo je vlastne na vtedajšie, aj na dnešné časy veľké číslo.

Bolo to aj isté útočisko a miesto slobody?

Bola to istá alternatíva k Mesiacu fotografie a vtedajším štandardným galériám.

Vnímaš nejaký komunitný prvok vo vašich aktivitách? Ako to teraz funguje, výstavy vymýšľaš iba ty?

Je to mix, niekedy sa mi autori prihlásia, niečo sám vidím, niekto ďalší mi odporučí... Vyhodnocujem to na základe svojho úsudku aj vonkajších kritérií kvality. Odkedy sme v novom priestore na Pražskej, otvorili sme sa viac iným formám súčasného umenia, ktoré nie sú viazané na médium fotografie. Niektorí to aj kritizovali, no ja si myslím, že po tých takmer šiestich rokoch je z našej činnosti zrejmý istý názor. To, čo si cením a dalo by sa to nazvať istým komunitným prvkom je to, že sme otvorení rôznym názorom vo výtvarnom umení. U nás môžete stretnúť aj neokonceptualistov v diskusii s maliarmi alebo fotografmi. To je podľa môjho názoru dôležité – prepájať ľudí na scéne. A to sa nám zatiaľ darí.

Ako by si ešte porovnal váš súčasný a predchádzajúci priestor? A prečo ste tam vlastne skončili?

Ten priestor nebol malý, aj keď chvíľami sme mali pocit, že áno, že by sme chceli robiť niečo väčšie. Dvakrát nás tam poriadne vytopilo. To bola jedna z posledných kvapiek. Keďže to bol suterén, v celom priestore boli asi štyri centimetre vody. Vlhkosť fotografiám nerobí dobre. Hľadal som teda niečo lepšie a našiel som súčasný priestor na Pražskej. Zdalo sa mi to obrovské, plocha je trojnásobne väčšia. Mal som obavy, či to zvládneme, aj nájomné bolo vyššie. Rekonštrukcia bola náročná,

ale oslovila ma záhrada a potenciál priestoru – čo všetko by sa dalo a vlastne potom aj začalo robiť. Napríklad letné kino a ďalšie aktivity.

Váš priestor neskončil, transformoval sa, Ako by si pomenoval tú transformáciu?

Obávali sme sa toho, odísť z centra mesta. Keď sa v meste diali vernisáže, ľudia prišli aj z iných akcií. Mali sme vždy slušnú návštevnosť na vernisáži – sto, stodvadsať ľudí. Tiež sme tam robili žúry, ale muselo to byť za zavretými dverami. Toto miesto je slobodnejšie, má samostatný vchod. Obavy o to, či budú chodiť ľudia, sa vôbec nenaplnili. Možno je zmena v tom, že sem chodia ľudia ako do poslednej stanice večera, keď už predtým absolvujú akcie v centre mesta. Aj preto sme posunuli čas vernisáže na neskoršiu hodinu. Návštevnosť je ešte vyššia. Myslím, že ľudia sa tu cítia slobodne. Niekedy funguje aj efekt nového. Je to podľa mňa aj o energii, ktorú do toho priestoru a aktivít dávaš. Už sme mali aj problémy s nájomnou zmluvou, znížili nám grant, vyzeralo to likvidačne. Energie aj vlastných peňazí má človek obmedzené množstvo. Ale krízy som zatiaľ prekonal akousi „buldočou silou“, že už toľko do toho investujem, toľko som toho robil a začínal, že by bola škoda prestať.

Máš recept na udržateľnosť v bratislavskom prostredí?

Myslím, že kultúra jednoznačne potrebuje verejnú podporu. Treba vedieť vymýšľať a písať dobré projekty. A vydržať! Ale to je taká univerzálna rada na všetko. Pokiaľ to má zmysel, tak to treba robiť. Keď to nikto robiť nebude, tak to proste nebude.

Čomu sa ešte venuješ? Začali sme vydávať knihy, edíciu osobností slovenskej fotografie. Bolo to riešenie z núdze. Chceli sme vydať monografiu Antona Podstraského, ktorému sme robili aj výstavu. Ale dostali sme na to veľmi nízky grant. Premýšľal som, čo urobiť, pretože za takú nízku sumu sa to urobiť nedalo. Dozvedel som sa, že SNG ide robiť výstavu Viliamovi Malíkovi a plánuje vydať aj malý katalóg. Oslovil som teda Alexandru Kusú a následne vydavateľstvo Slovart, že mám takéto peniaze a nápad, či by sme to nevydali spolu. A že či by sme rovno nevymysleli celú edíciu – grafický dizajn sa nebude meniť a tým sa dá ušetriť. A vznikol projekt troch spoluvydavateľov. Vydali sme už knihy o Podstraskom, Malíkovi a Galandovi, plánujeme aj ďalšie.

Čo by si chcel ešte zrealizovať? Máš nejaké zaujímavé nerealizované plány? Nevieť, možno sa pohneme aj inam. Závisí od toho, čo ma nadchne, napadne pri kosení trávy alebo v sprche. Mám ešte utopický plán: na Záhorí je jedna opustená tehelňa. 55 000 m². Tam by bolo výborné umelecké mestečko. Páčilo by sa mi urobiť ešte niečo veľké. (smiech)

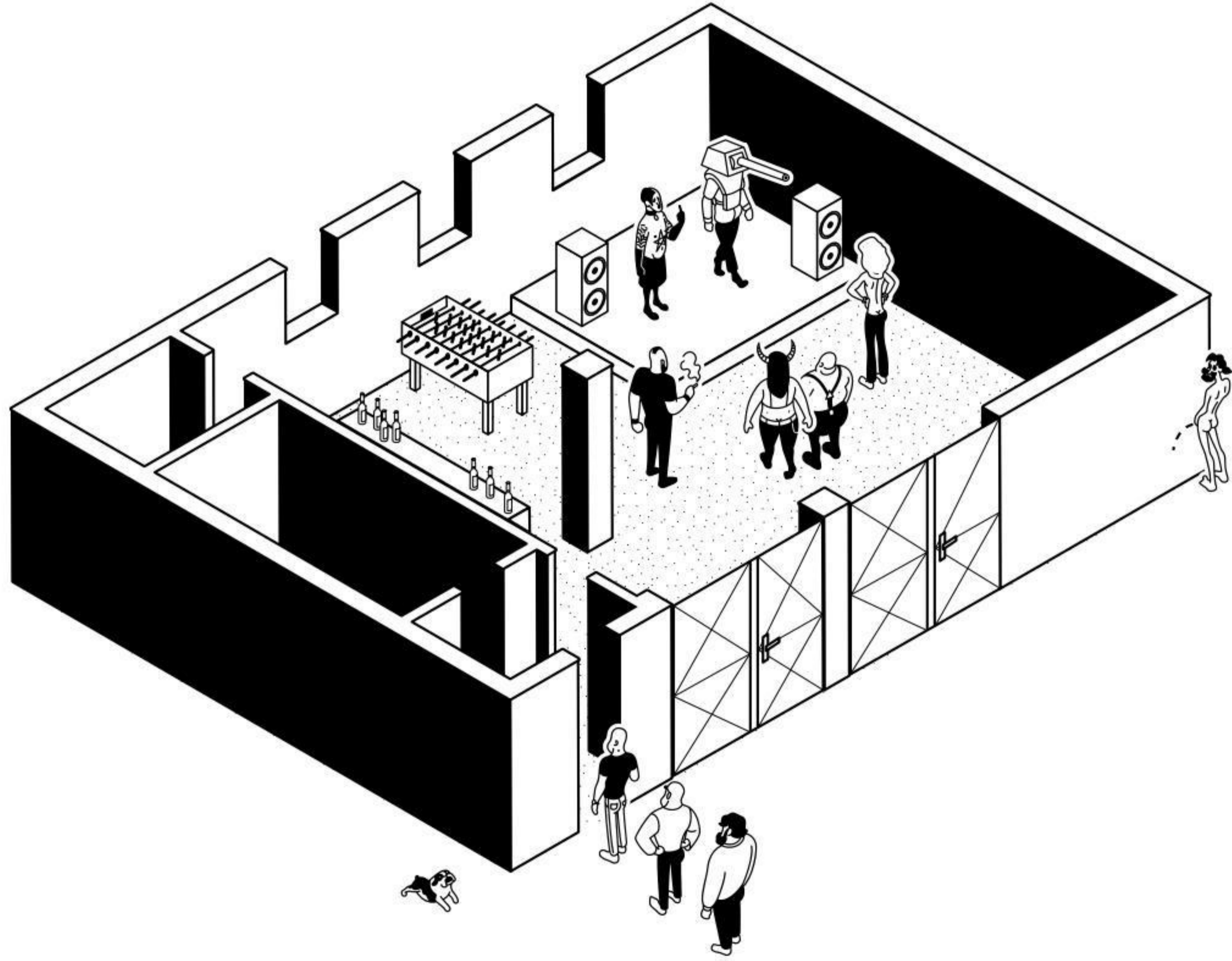
Spolupracovali

Filip Vančo
Barbora Haviarová
Ján Šipöcz

*11/2007 109/2010

Intergalaktická Obluda

Jaskový rad / Pražská

Tomáš: To, čo bolo kedysi alternatívou, je dnes mainstream

Zaznamenala: Zuzana Duchová

S Tomášom z kapely Beton sme sa rozprávali o legendárnej Oblude pod Kramármi, punkovej scéne, organizovaní koncertov a o politike.

Ako vznikol klub Intergalaktická Obluda?

Predtým tam bol podnik Hopa. Myslím, že ho viedol chlapík, ktorý predtým prevádzkoval krčmu v zaniknutom amfiteátri na Búdkovej. Netuším, prečo tam skončili a začali robiť toto. Potom skončili aj s tým a hneď na to vznikla Obluda. Klub fungoval päť rokov a poslednou akciou v Oblude bol koncert kapely Rozpor.

Prečo to skončilo? Viaceré dôvody sa spojili dokopy – myslím, že prevádzkara to už trochu prestalo baviť, prestalo chodiť toľko ľudí a v tom čase tiež vznikla Fuga na Továrenskej.

Ako často sa tam diali akcie? Aj to mohol byť problém. Akcií už bolo toľko, že začalo chodiť menej ľudí. Rozmaznali sa. Najprv boli dvakrát za týždeň a tým, že klub bol nový, ľudia tam chodili. Začalo to ako punkový klub a postupne sa otvoril aj ostatným žánrom. Akcie boli pomerne nahusto, ku koncu takmer každý druhý deň.

Aký typ publika tam chodil? Obluda bola zameraná na veľmi okrajovú alternatívu – punk, metal alebo elektroniku. Aj v rámci týchto žánrov išlo o vyslovene okrajové verzie. Snažili sa robiť veci na princípe do-it-yourself, nebyť závislí od nikoho. Teraz napríklad Fuga spolupracuje s rádiom, toto bolo striktné „punkové“.

Z čoho teda Obluda preživala? Bar a vstupné. Veľa záviselo od jednotlivých organizátorov. Niektoré akcie robil aj samotný prevádzkar, ale väčšina bola pripravovaná zvonka.

Čo si teda robil ty v rámci klubu? Presne toto. Nebola tam pevná štruktúra a organizácia ľudí. Všetci organizátori sme sa poznali a prevádzkar sa staral v tomto prípade o kalendár, kde si ľudia rezervovali dátumy. Bolo to na veľmi kamarátskej báze a dôvere. Dalo sa spoľahnúť na to, že s mojou akciou nebude problém.

A aké bývali problémy? Jedným z najdôležitejších znakov Obludy bolo, že vyznávala nekompromisný antifašizmus. Keď bol koncert, kde sa objavila kapela, ktorá nemala problém vystupovať aj s „pofidérnejšími“ skupinami, zvyčajne už takého človeka nezavolali urobiť ďalšiu akciu. Dnes to možno vyznieva inak, ale v tej dobe nerezonovala táto téma toľko v mainstreame. Keď si niekto zadal takéto striktné pravidlá, niektorí ľudia tomu ani nerozumeli, ani ich to nezaujímalo. Politika tohto klubu bola však popri hudobnej produkcii veľmi dôležitá. Antifašizmus bola zásadná téma a organizátori to museli akceptovať.

Veľa ľudí, čo fungovalo v Oblude, vyšlo z DIY punkovej scény, ako aj ja. Punková scéna, ktorá sa dištancuje od kontaktu s mainstreamom. Tam má korene trebárs kapela Čad, Pišta Vandal, aj mnoho iných. V 90. rokoch sa táto scéna rozbehla, vtedy bol jej boom. Fungoval klub na Kominárskej, Účko, ale potom sa z toho stal trochu problém – pankáčov nikto

nechcel, pretože negenerovali profit a zároveň sa občas diali výtržnosti. Takže istú dobu sa scéna koncentrovala v priestore garáží pod Prístavným mostom. „Na garážach“ boli už prvé koncerty v roku 1986, čo viem cez bubeníka Mikka z kapiel Bratislavské dievčatá, Heretix a Barbus. Koncerty sa tam zvykli robiť až do nultých rokov. Garážam sa venuje aj špeciálna 20-stranová príloha českého zinu Hluboká orba. Robievali sme tam akcie aj my, okrem toho aj v Stoke a Propelleri, ale prakticky neexistoval klub pre túto scénu. Keď prišla v roku 2008 Obluda, bolo to založené s cieľom vytvoriť konečne priestor na takéto akcie. Samozrejme, že iba z toho sa nedá užiť podnik. Takže bola otvorená širšiemu spektru žánrov a vďaka tomu to aj fungovalo.

Na ktoré akcie rád spomínaš? Hrali tam kapely, ktoré v rámci alternatívnej scény znamenajú ozaj veľa a pritiahli stovky ľudí. Veľkou akciou so zahraničnými účinkujúcimi bol napríklad koncert kapely Death by Stereo, ktorý sa podaril vďaka kontaktom jedného z organizátorov. Hudobníci si veľmi pochvaľovali, že nehrali v nejakom klasickom priestore. Alebo kapela Ratos de Porao z Brazílie, Davová psychóza, Tragedy, Doom... legendy z 80. rokov. Takisto sme však robili koncerty aj začiatčovníkom. Diali sa tam aj benefičné akcie pre Anarchist Black Cross, na ochranu zvierat a podobne.

Čo robili ľudia z Obludy potom? Začali s tým traja chalani. O jednom som stratil prehľad, s ďalším sa stretávam, ale už sa nezapája. Najviac to ťahal jeden, hovorme mu prevádzkar,

s frajerkou. Nechcem ich príliš menovať, kvôli neslávny útokom neonacistov. Zveľadili aj okolie, záhradu, začínali tam aj Vegánske hody. Potom prišla prvá Fuga na Továrenskej a bolo to iné. Bolo to samozrejme príbuzné, ale jadro tohto priestoru pochádzalo skôr z free techno scény. Rozdiel bol aj v tom, že Fuga nemala takú politickú agendu, bola otvorená viacerým veciam. Obluda bola vyslovene trňom v oku neonacistov. Zaujímavý je aj posun, ktorý si uvedomujem až teraz – to, čo bolo kedysi alternatívou, je dnes mainstream.

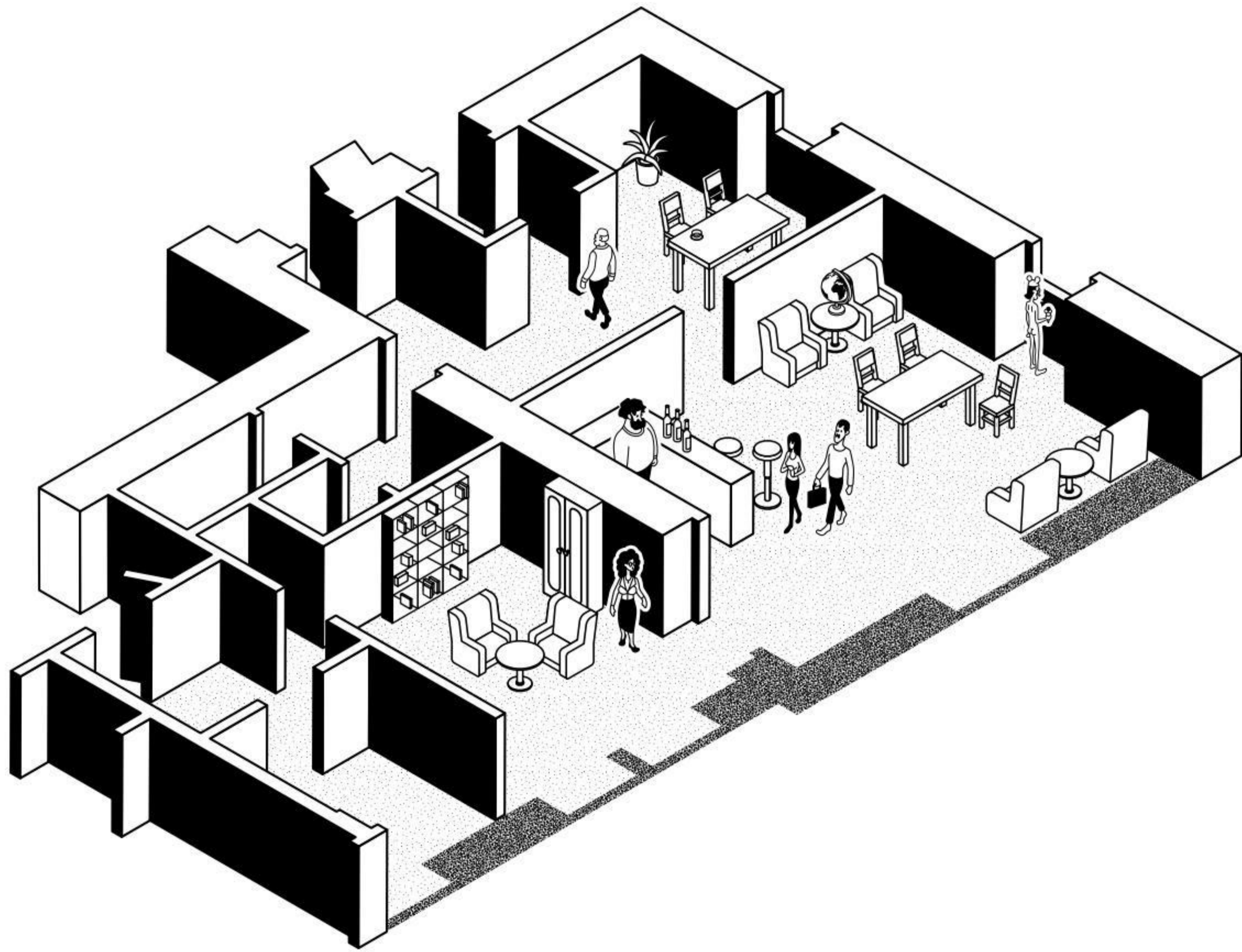
Foto: Tomáš Bulánek, Branislav Grebečí

*06/2008 †07/2013

Barus Rattus

Sienkiewiczova 1

Maroš Schmidt, Klára Prešnajderová: Boli sme bratislavská kaviareň

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Barus Rattus, miesto s podtitulom: akademický klub – dialóg vedy a umenia, fungoval v zaujímavej symbióze inštitúcií, priateľov a nadšenia. V podstate nezmizol, nezaničil, len aktivity okolo neho nabrali iné smerovanie.

Kedy a prečo ste začali? Písal sa rok 2007. Mal som ateliér v Cvernovke, ktorý bol viac firmou ako umeleckým ateliérom. Zľakol som sa praobyčajného podnikania, ktoré postupne spôsobí úplnú stratu umeleckých ambícií a hľadal som priestor, kde by som organizoval niečo podobné ako kedysi Buryzone. Aj preto sme sa spolu s Klárou Prešnajderovou stretli s Máriou Riškovou v Prašnej Bašte a zaspomínali na môj projekt v petržalskej práčovni a sušiarňi, ktorý som nazval Panel 6. Vtedy v roku 2001 som zorganizoval výstavu talentovaných študentov stredných škôl, z ktorých sú dnes uznávaní výtvarníci. Vtedy sa bola na nás pozrieť delegácia z Buryzonu: Mária Rišková a Robo Paršo, ktorí prišli na Fiate 500. Moja mama nakrájala klobásu a pripravila jednohubky, otvorili sme kolu a víno a spravili vernisáž pre známych a obyvateľov paneláku na Mlynarovičovej ulici. Po spomienkach sme prešli k veci. Mariša nám povedala, že nevie o žiadnych voľných priestoroch, ale že nech sa spojím s Erikom Binderom, že možno bude o niečom vedieť. Dojedli sme, rozlúčili sa a premýšľali. Na druhý deň som sa prechádzal aj s kamarátom Romanom Dodrvom, ktorý mal tiež Renault 8 z roku 1966. Išli sme cez Šafárikovo námestie smerom k Modrému kostolíku, kde sme mali zaparkované autá.

Bolo to po 16:00, čiže zadarmo. Neskoré leto. Počasie nič moc. Do oka mi padla milá záhradka pred krásnou starou budovou Ústavu normálnej a patologickej fyziológie. Vzadu sa rozprestieralo rozľahlé neupravené parkovisko. Hovorím Romanovi: „Tu by sme mohli mať ten priestor. Taký bar. Ty by si bol čašník a ja kultúrny referent. Bolo by to ako v Buryzone, že ľudia by si za poukážky kupovali občerstvenie a zároveň by tam fungovala kultúra.“ Roman súhlasil, a tak sme si povedali, že na druhý deň sa vyberieme za riaditeľom ústavu. Stalo sa tak. Na vrátnici sme povedali, že hľadáme riaditeľa. Dole schodmi kráčala pani riaditeľka, ktorá bola od prvej chvíle veľmi milá. Spolu s ďalšími vedcami nám poukazovali voľné priestory, ktoré by mohli poslúžiť na prepájanie výtvarného umenia s vedou.

V tom čase som rozvíjal teóriu plazmatickej postmodernity a maľoval v tomto duchu rozmerné plátna. Do oka nám padol pivničný priestor – bývalý domovnícky byt, ktorý slúžil aj ako pitevňa potkanov. Vtedy mi napadol názov Rattus Barus. Rattus ako potkan po latinsky a Barus, ktorý by tiež mohol byť bar po latinsky, možno... Roman povedal, že sa to ťažko vyslovuje, že je to také kostrbaté a tak som vyblafol: Barus Rattus – akademický klub. To bolo ono! Nápad sa páčil všetkým, a tak sme sa spolu s kamarátmi od starých áut dali do práce. Klára „zbíjačkovala“ a nahadzovala omietky, my sme búrali, kopali a prerábali kanalizáciu, otvorili sme pôvodne zamurované dvere, spod betónu vyslobodili schody, ktoré k nim viedli, vymurovali zo starých tehál bar a vybudovali pánske a dámske WC aj s venti-

láciou. Bolo to viac, ako robiť na svojom. Robili sme na svojom sne, pričom sme zabudli na to, že za všetko sa platí. Postupne prišla kríza a naše plány sa stretli s prázdnyimi peňaženkami a tvrdou realitou. Zistili sme, že priestor je potrebné si prenajať a že nájom by bol asi tak 3 000 EUR mesačne. Treba hygienu, smeti, dodávateľov... Čo teraz? Roman nevidel v utopickom projekte budúcnosť. Ja som to skúsil inak. S Romanom sme si povedali, že do baru nejdeme. Mrzelo ma to. Nechcel som ho využiť a potom odkopnúť. Ale nemali sme ani na to, aby sme zaplatili hygienu. Vtedy prišla pani riaditeľka s požiadavkou na logo ústavu. Povedal som, že spravím pár návrhov. Vybrali si. Ponúkol som ďalšie svoje služby a to grafické spracovanie prezentácií, katalógov, zborníkov, brožúr a plagátov. Vyskúšali ma a zistili, že ma budú potrebovať pravidelne, a tak som získal prácu na 10-percentný úväzok s pracoviskom v kancelárii, ktorú sme pretvorili na príjemnú kaviareň. Zároveň som dostal na starosť kultúrnu náplň nového akademického klubu Barus Rattus. Spolu s Klárou sme ho vyzdobili starými vecami, rádiami, svietidlami a sedačkami. Steny namaľovali na tmavo červeno, osvietili barovú časť a kúpili chladničku. Neskôr toastovač a dokonca aj pípu. Zabezpečovali sme prijímanie hostí ústavu, či domácich alebo zahraničných. Všetci sa tam dobre cítili a niektorí priniesli ako darček rôzne staré veci.

Keď bolo vecí naozaj veľa, spojili sme sa s Lukášom Jablonovským – zberateľom a spravili sme v roku 2010 výstavu pod názvom „Aj to sme mali“. Zavolali sme Mišku

Chmeličkovú a Karola Kolčára z Pop-up shopu 220, ktorí predávali tričká a odznaky, ľudí od starých áut, ktorí urobili prehliadku youngtimerov na parkovisku a aj Zdena Kolesára s Tiborom Uhrínom, ktorí ma motivovali zbierať staré veci a hľadať k nim príbehy a dejiny. Súťažili sme odvtedy spolu, kto čo vie a kto čo zistil a vybádal. Tam a vtedy boli zárodoky Slovenského múzea dizajnu z mojej strany. Prišlo neuveriteľné množstvo ľudí a my sme sa cítili, že máme nový Buryzone. Mali sme aj plagáty, videá na Facebooku. Všetko od radosti a z nadšenia. Potom ma oslovili ľudia z SCD, či sa nepridám k už živej skupine zakladajúcej Múzeum dizajnu. Opäť sme sa stretli s Marišou.

Potom prišiel Michal Havran, s ktorým ma zoznámil Sáva Popovič. Michal založil portál Je to tak. Dal mi možnosť spraviť portálu logo a vizuál webstránky. Vtedy sme točili také krátke videá „rozhovory pod oprátkou.“ Boli to srandovné veci. Julino Bosák nás postupne začal točiť na youtube a nie len nás, ale veľa ľudí, ktorí mali čo povedať. Barus bol na to ideálny. Natáčali sa rôzne rozhovory na spoločenské témy, ale aj pravidelné monológy Mariána Vitkoviča na ekonomické témy. Založil sa formát Politická kaviareň. Niekedy v tom čase začali vznikať legendy o „kaviarni, kde sa stretávajú ľavičari“. Doobeda sa točilo a večer až do noci sa diskutovalo. Michal ma zoznámil s Marošom Hečkom, ktorý priniesol formát 100 názorov. Barus vďaka tomu zažil Ivetu Radičovú, Milana Šimečku, Jána Čarnogurského, ale aj Ľuba Longauera, Maju Štranečkovú a ľudí z oblasti vedy. Skoro každé-

Foto: Archív

ho. Cez takéto celospoločenské témy sa Barus stal známy ako kaviarnička. Maroš Hečko s Michalom Havranom a Petrom Balkom tam napísali scenár na film Kandidát. Potom prišiel Julino Bosák s nápadom točiť aj umelecké filmy. Tak sme spravili s hercom Mariánom Prevendarčíkom seriál Činžiak – Panelák pre začiatočníkov. Hral v aj ňom Michal Havran so sestrou Ivanou.

Ako to celé skončilo? Postupne sa celý Barus Rattus, ktorý mal byť niečo ako Buryzone, začal viac venovať politike ako umeniu. Nebolo to ani naše a na naše aktivity často nezostal priestor. V tom čase sme už začali naozaj zakladať Múzeum dizajnu a nemohli sme si s Klárou dovoliť tráviť tam toľko času a venovať ho témam, ktoré sú mimo nás. Mali sme tiež záväzok prepájať vedu s umením a zrazu tam bola samá politika. Všimlo si to aj vedenie SAV. Stále to slúžilo aj Ústavu normálnej a patologickej fyziológie, on musel mať prednosť, na rôzne sprievodné podujatia, ale nechcel som preberať zodpovednosť za iných, a tak sme sa dohodli na ústupe. Priestor stále funguje, nechali sme tam časť zariadenia. Len my už nemáme čas byť tam každý večer. Napriek tomu, že v Baruse vzniklo občianske združenie Ostblok, začali sa tam formovať prvé zbierky produktového dizajnu, museli sme sa posunúť ďalej. Predsedníčka OZ Ostblok je Klára Prešnajderová, ja a Majo Lukáč sme podpredsedovia. Majo Lukáč, kolega zo štúdia Transport dizajnu na VŠVU priniesol do Ostbloku veľa. Okrem toho, že fotil všetky

naše zbierky, dokázal so mnou dlho diskutovať o dizajne a veriť, že raz založíme spoločné štúdio a prerazíme. Zakrátko sme sa profesionálne rozišli, Majo je dizajnérom vynikajúcich bicyklov v Nemecku, ja som sa stal vedúcim Slovenského múzea dizajnu a Klára sa rozhodla ísť na doktorandské štúdium a pomáhať múzeu ako jeho externá spolupracovníčka. Dohodli sme sa, že zbierky Ostbloku venujeme múzeu. Barus neostal prázdny, naďalej slúži vede a stal sa unikátnym akademickým klubom, na ktorý každý rád spomína.

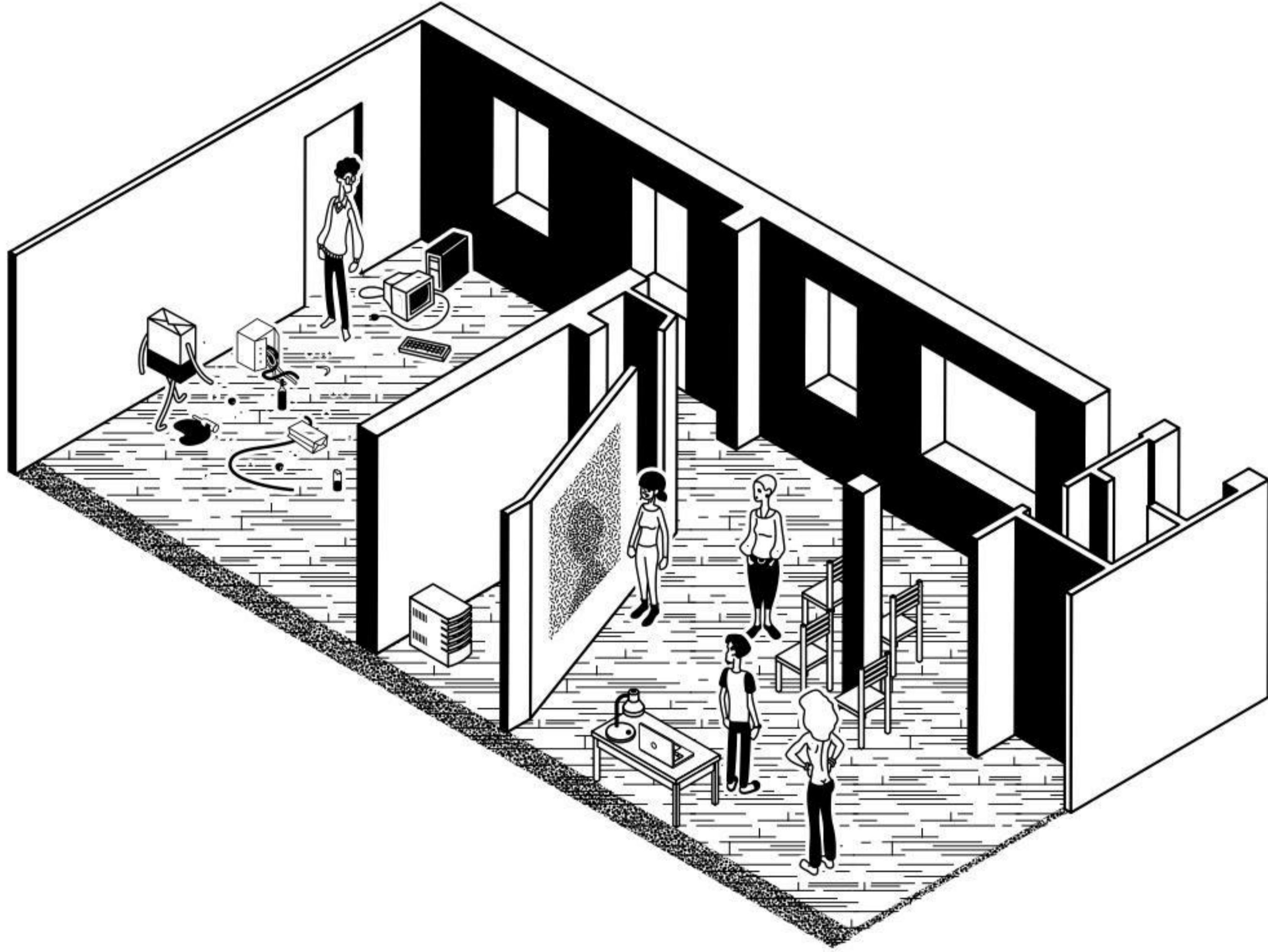
Zakladali

Maroš Schmidt
Klára Prešnajderová

*09/2008 †06/2011

ProgressBar HackerSpace

Cukrová 14

Juraj Kubica, Matej Nemček, Martin Habovštiak:

Kto sa rozhodne spraviť niečo prospešné, má príležitosť

Zaznamenala: Zuzana Duchová

V takmer každom veľkom meste je aspoň jeden hackerspace: miesto, kde sa stretávajú zvedaví ľudia ochotní experimentovať s elektronikou, počítačmi, 3D tlačou a vymýšľať vychytávky použiteľné v živote. V Bratislave sa v roku 2009 žiadny takýto priestor nenachádzal, ale vznikla komunita ľudí, ktorí by boli ochotní ho vytvoriť, prevádzkovať a používať. Keď sa „prípravný tím“ prvýraz nevmetil do kaviarne, v ktorej sa stretával, bolo jasné, že nič nebráni tento sen zrealizovať.

Kedy ste začali? Progressbar začínal v roku 2010 núdzovo v jednej maličknej miestnosti na Panskej 13, ktorú nám prenajal jeden z členov, Daniel Hromada. Skupinka nadšencov sa stretávala niekoľko týždňov v teraz už tiež neexistujúcom Cafe Merian na Tallerovej ulici. Povedali sme si, že chceme založiť hackerspace – to je komunitný priestor pre hackerov, ale aj umelcov a iných technologických nadšencov. Inšpiroval nás aj Metalab vo Viedni, ktorý vznikol v roku 2006. Mohlo nás vtedy byť asi 20, komunita sa poznala hlavne z okruhu portálov Kyberia a Hysteria. Daniel mal voľný priestor na Panskej a ponúkol nám ho. Bola to len jedna miestnosť, do ktorej sme sa ani poriadne nevošli, ale prežili sme tam jednu zimu. Od začiatku roka 2011 sme začali využívať veľmi zaujímavé priestory vedľa Medickej záhrady na Cukrovej 14. To bolo presne to, čo sme chceli. Bývalá stolárska dielňa vo dvore s dvoma väčšími miestnosťami, plus toaleta, sklad a kuchynka. Bolo to úplne prázdne, ale vedeli sme si to vhodne

zariadiť. Bolo to dobre dostupné, ani nebol veľký problém s hlukom z akcií. Možno by sme tam boli doteraz, ale majitelia budovy sa rozhodli pre rekonštrukciu a dali nám slušnú výpovednú lehotu. Pri ďalšom hľadaní sme našli priestory na Michalskej 3, v Jesenákovom paláci.

Ako by ste opísali vplyv priestoru na vaše aktivity? Je v tom rozdiel? Priestory sú samozrejme formujúce pre činnosť. Priestor musí byť dostatočne veľký na zamýšľaný typ aktivít. Progressbar, ako aj iné hackerspace vo svete, má široký záber aktivít. Potrebujeme jednu väčšiu miestnosť, kde sa dajú robiť prednášky či iné spoločenské podujatia. Oddelená miestnosť je potrebná pre dielňu či laboratórium. Môže tam byť hluk, prípadne výpary z rôznych fabrikácií. Napríklad tlač na 3D tlačiarňach vyžaduje aj prácu s acetónom. Ďalej je nutné sociálne zázemie. My využijeme jeden priestor aj ako co-working. Aj keby sme boli nútení hľadať ďalšie priestory, dobrá variabilita miestností je pre nás nevyhnutnou podmienkou. Dôležitá je aj dobrá dostupnosť. Keď sme hľadali prvé priestory, zvažovali sme priestory vo Výskumnom ústave zväračskom, ale bol tam komplikovaný vstup cez vrátnicu, ktorý by obmedzoval napríklad v nočnom prístupe.

Cukrová mala „undergroundovejší“ charakter. Myslím si, že aj akcie, ktoré sme organizovali v minulosti, zohľadňovali túto industriálnu atmosféru, ktorá k technologickým klubom patrí. V Jesenákovom paláci sme spokojní, vysoké stropy a presvetlené miestnosti majú

svoje výhody. Nie je to klasický stereotyp pre hackerspace, ktoré sú väčšinou niekde v podzemí. Je to komerčne neprenajateľný priestor. Sme na poschodí bez výtahu. Do pešej zóny je komplikovaný prístup autom. Je to pamiatka, nedajú sa robiť väčšie stavebné zásahy, na byt je to príliš veľké. Roky to bolo prázdne a majitelia sú snáď aj radi, že nás tam majú, až na drobné nezhody s niektorými obyvateľmi pre občasnú hlučnosť alebo fajčenie na pavlači.

Aký je recept na udržateľnosť komunitného priestoru? Hlavne nemať problémy s hlukom a susedmi. V našom súčasnom priestore boli problémy len sporadicky. Ideálne miesto je čo najbližšie v centre a čo najmenej obmedzujúce susedov hlukom. Niektorí členovia sa sťažujú na ťažké parkovanie, iní sa tešia, že majú kde odstaviť bicykel.

Aké sú vaše aktivity? Máme tu napríklad poličku s knihami, ktoré sa dajú požičať. Princípom hackerspace je akási klubovňa, kde sa ľudia majú fyzicky stretávať, lebo online komunita je veľa, ale živých miest, kde sa môžu ľudia stretávať na nekomerčnú tvorivú činnosť, je málo. Tu sa ľudia môžu stretávať a niečo robiť alebo byť s kamarátmi. Deklarujeme, že by to mal byť otvorený priestor. Mali sme tu všelijaké aktivity, aj fotografov, výtvarníkov. Najväčší dôraz je na hackerov, ale nevyzerá to tu tak, že tu sedí 10 ľudí s notebookom a hackuje banku. Robí sa v dielni s hardvérom. Fungujú aj neformálne stretnutia. Sme za tzv. aktokráciu – kto sa rozhodne spraviť nie-

progressbaar

čo prospešné, má príležitosť. Máme dohodu, že plánované využitie priestorov je potrebné zaznačiť v kalendári, aby nedochádzalo k organizačným kolíziám. Veľa o aktivitách vlastne hovorí zbežný pohľad do kalendára. Od stretnutí psychológov, cez herné skupiny, astronomický klub, výtvarné dielne pre deti z detského domova či stretnutie budúcich absolventiek informatiky.

Medzi spriaznené organizácie patria napríklad Mladý pes, Ženy v IT, Fablab, FA STU; česká skupina Ztohoven tu mala premiéru projektu Občan K., výtvarník Matej Vakula dotiahol rôzne projekty, VŠVU. Najnovšie máme aj spoluprácu s Goetheho inštitútom a zapojili sme sa do medzinárodnej spolupráce s podobnými organizáciami v Česku a Poľsku. Podporujeme aj najrôznejšie startupy, ktoré u nás môžu dostať priestor na rozbeh svojej aktivity. Máme pomerne širokú skupinu návštevníkov, ľudia už medzi sebou vedia, čo sa tu dá robiť. Nás naopak podporujú napríklad Pixelfederation, Nethemba, Digmia a i.

Zmenila sa štruktúra aktivít odkedy ste opustili predošlé priestory? Zo začiatku to bolo viac orientované na témy „security“, postupne dominoval hardvér, potom zas programovanie... Nemáme programového lídra, ktorý by stanovoval, čo sa bude diať.

Hackerspace sú rôzne, prechádzajú transformáciami, niektoré sú umeleckejšie, po pivniciach. Napríklad taký český Paralelní Polis je už niečo ako hackerspace 3.0 – v strede majú jadro spoločného života, hore veľkú sálu, v podzemí sa vyrába – 3D tlačiarne, hardvér

atď. U nás nemáme toľko podlaží, ale snažíme sa o také delenie tiež. S trochou nadsádzky môžeme tiež povedať, že sme pokračovatelia toho, o čo sa v 80. rokoch snažili kluby Zväzarmu. Podobných priestorov je vo svete minimálne 300 (súpis: <http://hackerspaces.org/>). Ľudia s rovnakými záujmami sa proste priťahujú a funguje to.

Máte aj ďalšie plány? Opakovane sme zvažovali možnosti presťahovať sa do ešte väčších priestorov. Je to aj otázka financií a ďalších zdrojov. Ďalšou možnosťou vývoja je otvoriť si aj skutočný bar. Máme názov Progressbar a ľudia sa pýtajú, kde je ten bar? Už nás ani nebaví vysvetľovať, že názov vychádza z pomenovania toho prúžku, čo zobrazuje načítavanie obsahu v prehliadači.

Spolupracovali

Juraj Kubica
Matej Nemček
Martin Habovštiak
a ďalší

Panská 13

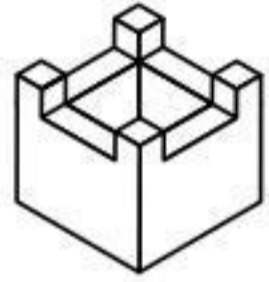
*09/2010 †12/2010

Cukrová 14

*01/2011 †12/2012

Enter Gallery

Panenská 23, Zámocnícká 10, Panská 13

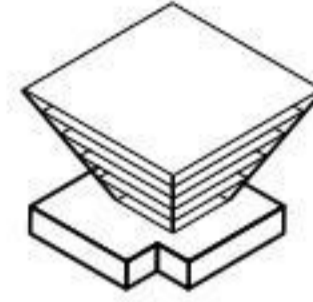
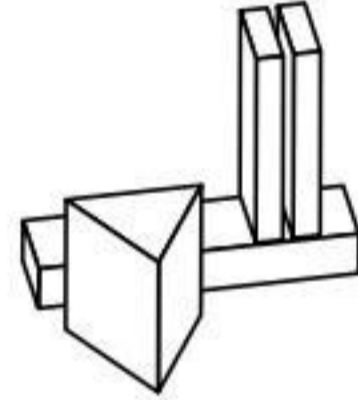
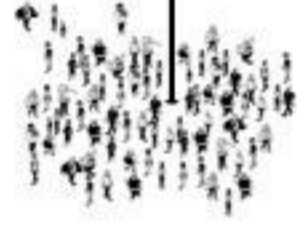

Panská 13

Zámocnícká 10

Panenská 23

Vanda Sepová: Bola to výzva

Zaznamenal: Marek Kuchár

Galéria Enter alebo Enter Gallery sa orientovala na mladé súčasné umenie a vystriedala tri priestory v centre Bratislavy. O putovaniach rozpráva zakladateľka Vanda Sepová.

Prečo vznikla Galéria Enter? Tých momentov „prečo“ bolo viac. Jedným z nich bol náš pocit, že sa v bratislavských galériách opakovali stále tie isté veci dookola. Chceli sme priniesť nové umenie, ktoré ešte nenadobudlo status „akceptovan“.

Druhým dôležitým momentom bola otázka, do akej miery je možné pôsobiť v meste s galériou, ktorá by dokázala fungovať bez finančného zázemia. Takýmto spôsobom totiž Enter fungoval. Predovšetkým zo začiatku sme na to nemali žiadne financie. Bola to pre nás výzva, či budeme schopní niekoho zaujať, a to natolko, že jeho nevyužívaný priestor oživíme (tým, že tam urobíme „nejakú galérku“) a on nám za to ten priestor poskytne. To boli dva experimenty a skúška zároveň...

Vznikla galéria už s konkrétnou víziou toho, ako by mala vyzerat? Zamerali ste sa napríklad na nejaké konkrétne médium?

Mali ste manifest? To až asi nie :), ale istá vízia tam samozrejme bola. Pochopiteľne, ak máš svoju vlastnú galériu, môžeš si tam robiť v podstate čo chceš a vystavuješ teda aj to, čo ťa niečím oslovuje. Takže do istej miery sa jedná o subjektívne rozhodovanie. Nedá sa však povedať, že by sme boli zameraní na nejaké konkrétne médium.

Ako vznikal výstavný plán? Prezentovali ste mladších a menej známych umelcov, V tej dobe, pre mnohých z tých, ktorých sme v galérii prezentovali, išlo vôbec o ich prvú skúsenosť s vlastnou výstavou. Som veľmi rada, že sa mnohí neskôr uchytili, etablovali a presadili na scéne a že tá naša idea po ktorej sme išli – predstaviť „neokukané tváre“, nebola mylná. Prinášalo to samozrejme so sebou aj riziko, ktoré veľa ľudí vlastne nechce podstúpiť. Pre nás však bol práve tento prístup zaujímavý, to hľadanie, skúšanie a vlastne také živé laboratórium.

Čo sa výstavného plánu týka – časť sme vytvárali my a zvyšok sme ponúkali pre open call.

Kto viedol galériu? Menilo sa jej osadenstvo?

V úvode som to viedla ja s Matejom Rosmánym a časom sa tam vymenili aj ďalší ľudia. V istom období to bola Eliška Mazalanová a Matej Vakula, Peťo Barényi či Katarína Slaninová. Boli obdobia, kedy nás tam pôsobilo viac a potom aj keď nás bolo menej, alebo keď som Enter viedla sama.

Ako ste vnímali výtvarnú scénu v čase, keď ste otvárali Enter?

Scénu sme vnímali ako trochu nudnú a opakujúcu sa. Zaujímalo nás, či to dokážeme zmeniť, narušiť a obohatiť to, alebo teda aj pokojne vyhorieť. Nechcem tým však povedať, že by autori, ktorí boli vtedy aktívni a sú aj doteraz, neboli kvalitní a že by nerobili zaujímavé veci. Náš zámer tkvel ale v tom, aby sme priniesli niečo iné. Keďže v tom období bolo možné v rámci

jedného roka vidieť na niekoľkých výstavách, či už kolektívnych alebo samostatných, stále tie isté mená.

S odstupom času si myslíš, že sa vám to aj podarilo? Ja si myslím, že áno (neskromne :)

Za priestory, v ktorých galéria pôsobila, ste nemuseli platiť nájomné, avšak viackrát ste sa sťahovali. Aké boli dôvody?

Bolo to aj preto, že sme nikdy nemali žiadnu zmluvu alebo niečo podobné, bol to v istom zmysle punk. Z prvých priestorov na Panenskej ulici mal majiteľ už povolenie na búranie budovy, a to nás prinútilo hľadať si niečo nové. Podarilo sa nám získať priestor na Zámočnickej ulici. Tam bol však problém, že evanjelická cirkev, ktorej objekt patril, začala neskôr vstupovať do výstav a prišlo tam aj k momentom cenzúry. A preto sme sa vlastne zo dňa na deň zbalili a odišli. Nový priestor sme našli na Panskej ulici vo dvore.

Každý z nich bol špecifický. Ani jeden z nich nebol v štýle „white cube gallery“. Keďže sme však nemali žiadne peniaze navyše, nemohli sme si ani dovoliť zasahovať do tých priestorov a meniť ich. Ostávali v pôvodnom surovom stave. Ponechaná tak bola atmosféra podivného priestoru, ktorý je v podstate mŕtvy, keďže v ňom dlho nikto nežil a nič sa v ňom nerobilo.

Tu je zaujímavá tá druhá časť nášho experimentu – ako a či je možné vrátiť priestory, ktoré sa vytrácajú z mentálnej mapy naspäť medzi ľudí, kedy si povedia: „Á, to je ten priestor, áno.“ Prinavrútiť im tak život.

Nevníмали ste to ako nevýhodu pre fungovanie galérie? Neuberalo vám to energiu? Skôr naopak, ako výhodu. Po čase ťa to v istom zmysle môže prestať baviť – pôsobiť v jednom priestore. Mám rada, ak môžem skúšať niečo nové, hľadať nové momenty, ak neostávam vo svojej komfortnej „zaistenej“ zóne. A Enter práve nebol ten typ kamennej inštitúcie, ktorá má byť nejaká konkrétna. Bola to premenlivá štruktúra, a teda faktor sťahovania ako taký nepredstavoval problém. Ľudia však vtedy na niečo podobné – mobilného charakteru – neboli zvyknutí. Reagovali skôr, že „to musí byť peklo a náročné“. Podľa mňa to však bolo fajn.

Foto: Deana Kolenčíková

Menilo sa v priebehu tých rokov, a predovšetkým presunov do iných budov publikum? Bolo to to klasické „výtvarné“ obecenstvo?

V období, keď sme pôsobili na Panenskej ulici, sme k tomu pristúpili spôsobom, že sme navštívili obchody, kancelárie a rôzne iné prevádzky v blízkom okolí galérie a ľudí sme osobne pozvali na vernisáž či na výstavu. Mnohí z nich skutočne prišli a dokonca sa niektorí pravidelne vracali (napr. pochôdzkari, policajti, ktorí chodili na každú výstavu). V podstate sme nikdy nemali klasické galerijné obecenstvo. Na bratislavské pomery toho času sme mali pomerne vysokú návštevnosť. V rámci jedného dňa, kedy sme mali otvorené tri hodiny (od 16:00 do 19:00 hod.) k nám prišlo približne 15 až 20 ľudí. Na propagáciu sme ale nemali financie. Rolu zohrávala skôr tá komunikácia s ľuďmi.

Ako ste boli financovaní? Spočiatku sme nemali žiadne peniaze. Neskôr sa nám podarilo veľa vecí získať vďaka sponzoringu a grantom.

Prebiehali v galérii Enter okrem výstav aj iné podujatia? Mali sme napr. performance, médium, ktoré v tom čase bolo viacmenej polomŕtve až mŕtve. Premietania filmov, diskusie či prednášky. Boli to napr. aj rozhovory cez skype z USA. Išlo o eventy k jednotlivým výstavám, ale aj o externé projekty.

Prečo teda po troch rokoch pomerne úspešného pôsobenia galéria zanikla?

Z môjho uhla pohľadu sa jednalo o akési vyhorenie, začala som nadobúdať pocit, že galéria je už prežitý koncept, ktorý ma prestal istým spôsobom zaujímať. Užsom si to asi nejako vyčerpala a nevedela som si ďalej predstaviť ťahať niečo zo zotrvačnosti, to by bola najväčšia chyba. Taktiež sme sa aj všetci akosi rozbehli niekam inam.

Nehral v tom ale rolu finančný krach alebo opätovný problém s priestorom, či nebodaj nejaký konflikt. Zároveň sa však v tej dobe nenašiel nikto, kto by chcel po nás galériu prevziať a pokračovať v jej činnosti.

Panenská 23

*02/2010 †03/2011

Zámočnícka 10

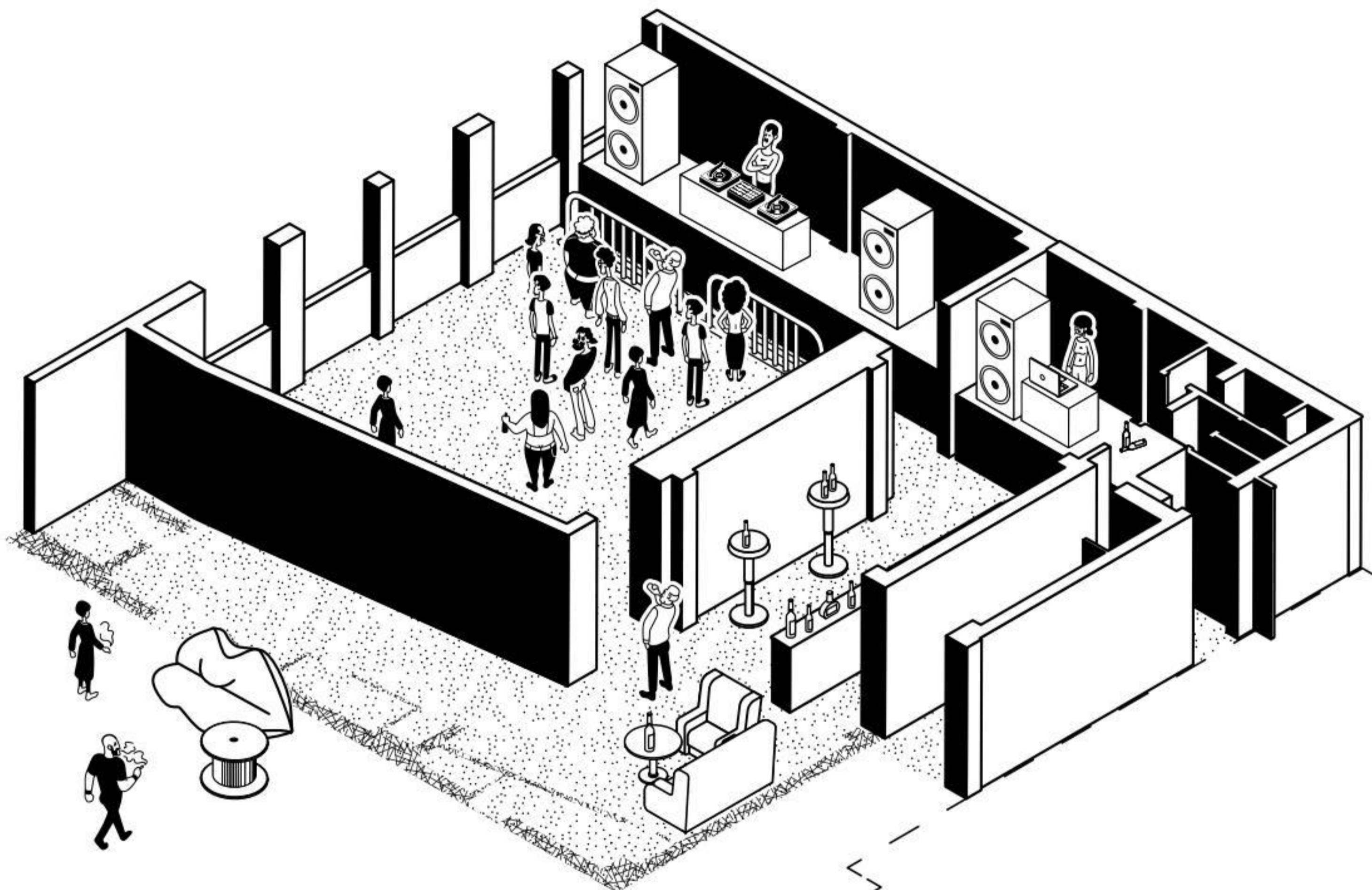
*04/2011 †07/2011

Panská 13

*09/2011 †12/2012

Batelier

Továrenská 14

Renaud Devaliere, Julien Guyonnaud: Všimli sme si slovenskú špecifickosť

Zaznamenala: Barbora Komarová

Batelier vznikol vďaka podobne naladeným umelcom pre všetkých so záujmom objavovať nové formy súčasnej hudby, umenia a kultúry, ktoré nie vždy zapadajú do predstáv o kultúre mainstreamovej spoločnosti. O tom ako fungovali, rozprávajú dvaja z troch zakladateľov.

Kedy a s akým zámerom ste Batelier založili?

RD Batelier vznikol v roku 2010 ako výsledok stretnutia ľudí, ktorí pociťovali určitý nedostatok kultúry v Bratislave. Tými ľuďmi sme boli my, traja Francúzi – Jerome pomáhal hlavne s financovaním a logistikou, Julien najlepšie poznal slovenskú undergroundovú scénu, kde mal aj dostatok kontaktov a ja som sa venoval manažovaniu a financovaniu jednotlivých aktivít. Žili sme na Slovensku už niekoľko rokov a hoci sme nepôsobili priamo v sektore kultúry, chýbali nám koncerty istého typu či priestor pre stretávanie sa. Takže Batelier vznikol z myšlienky priniesť niečo nové – alternatívne na bratislavskú scénu. **JG** Výhodou pre nás bolo, že pochádzame z Francúzska, kde je kultúra dosť vyzdvihovaná a podporovaná. Takže po príchode do Bratislavy bolo pomerne ľahké si povedať, že toto alebo tamto tu neexistuje. My sme vlastne nevymysleli niečo mimoriadne. Jednoducho sme sa len snažili odpozorovať, čo funguje inde, ale ešte nie v Bratislave, keďže tá bola vždy trochu „špeciálna“. **RD** Na Slovensku sme žili dostatočne dlhú dobu, počas ktorej sme mohli pozorovať tunajšiu kultúrnu scénu. Všimli sme si určitú slovenskú špecifickosť spočívajúcu nielen v množstve energie, ktorú lokálni umelci

vynakladali na rôzne projekty, ale aj vo veľmi segmentovanej scéne. Cieľom Bateliera bolo teda narušiť hranice medzi rôznymi skupinami a vytvoriť priestor pre stretávanie ľudí, ktorí možno nemajú rovnaký umelecký vkus.

Aké akcie ste tam organizovali?

RD Batelier sme zamýšľali ako multižánrový priestor, kam ste si mohli prísť pozrieť výstavu lokálnych i zahraničných umelcov, divadelné predstavenie, film, koncert či navštíviť trh s výrobkami miestnych tvorcov. Snažili sme sa združiť rôzne odvetvia kultúry a otvoriť ich publiku. Okrem toho sme plánovali ponúknuť priestor ľuďom, ktorí nemajú miesto na svoje vlastné aktivity. V tej dobe to boli rôzne skupiny alternatívnej kultúry, napríklad každý týždeň sme organizovali reggae koncerty alebo večery pre gotikov. Boli sme jedni z prvých, ktorí robili akcie venované LGBT, techno, underground, atď. Hoci boli medzi nimi aj veci, ktoré nás osobne nereprezentovali, usilovali sme sa otvoriť tým, ktorí potrebovali miesto na stretávanie.

V akých priestoroch sa Batelier nachádzal?

RD Náš priestor sa počas rokov menil. Prvé dva roky to bola jedna miestnosť, ktorá v minulosti bola súčasťou továrne, no keďže bola obmedzujúca vzhľadom na ambície, ktoré sme v tej dobe mali, rozhodli sme sa ju opustiť. **JG** Hlavným problémom vtedy bolo, že sme museli prechádzať cez dvor, kde pracovali aj iné firmy. Nemohli sme mať teda otvorené každý deň, ale len cez víkendy alebo večery cez pracovný týždeň. Zároveň sme

museli dodržiavať veľmi prísnu disciplínu, aby na druhý deň po akcii bolo všetko čisté. Bolo to dosť komplikované. **RD** Neskôr sme objavili, že za naším priestorom sa nachádza iný, oveľa lepší, otočený do ulice, s vlastnými toaletami, ktorý by nám poskytoval oveľa väčšiu nezávislosť. Takže sme sa rozšírili o ďalšiu miestnosť, rozdelenú na bar a sálu, čo nám umožňovalo flexibilitu vzhľadom na všetky akcie, ktoré sme robili. Po roku sme si ale uvedomili, že mať dve veľké sály a bar nie je organizačne ani finančne udržateľné. Rozhodli sme sa teda spojiť s ľuďmi, ktorí chceli tiež pracovať v kultúre a hudbe, no v trochu inom štýle než my. Nakoniec sme ten prvý priestor dali do podnájmu a vznikla Fuga. Do určitej miery sme spolunažívali, mali sme nejaké spoločné akcie, ale jednalo sa o dve oddelené entity, dva oddelené podniky.

Od roku 2012 tento „nový“ Batelier fungoval väčšinu dní v týždni a naďalej ponúkal rôznorodý program, vrátane pravidelne sa meniacich výstav, koncertov, divadelných predstavení či filmových premietaní. Zúčastňovali sme sa na festivaloch nielen v Bratislave (BLAF, OFF, Medzinárodný filmový festival, atď.), ale už aj mimo nej. Ako Batelier sme participovali na jednej veľkej výstave vo Viedni alebo na festivale Street Art Communication v Košiciach. V tomto období sa z nás vlastne stala skupina ľudí, ktorí nie sú fixovaní na konkrétny priestor, ale ktorí sídlia na jednom mieste, no intervedujú aj inam.

Mohli by ste rozvinúť tému vašich spoluprác a projektov Street Art Festival a Batelier Records? **RD**

RD Batelier bola súkromná iniciatíva, z istej časti stratová. Nikdy sme nedostali grant alebo externú podporu. Bol to podnik, ktorý žil zo svojich akcií a baru. Aj preto sme sa rozhodli pre spolupráce s partnermi, ktorí nám pomohli rozvinúť sekcie divadla, kina, atď.

Okrem toho sme vytvorili dva väčšie projekty – Street Art Festival (v spolupráci so združením Euforion) a Batelier Records. Cieľom Street Art Festivalu bolo využiť mesto. Hoci považujeme Bratislavu za mesto s istým čarom, musíme uznať, že má aj svoje nedostatky. Mali sme teda v úmysle sem prinešť trocha farby, umenia či nový program, ktorý bol v súlade s našou myšlienkou otvorenosti. Chceli sme ľuďom prezentovať pre nás dôležitú ideu o umení pre všetkých, ktoré môžeme objavovať priamo v uliciach a nemusíme za ním ísť do galérie. V tomto duchu sme festival zakladali a naďalej pokračujeme v jeho organizovaní. Práve pracujeme na jeho ďalšom vydaní, ktoré by malo byť oveľa väčšie ako tie predošlé. Druhým projektom je Batelier Records, ktorý vznikol na základe stretnutí s našimi kamarátmi zo skupiny Medial Banana. Vlastne sme sa len snažili pomôcť im vydať album, no následne nám volali ďalší s prosbami o vydanie ich hudby. Napokon to, čo bolo iba vybočením z bežných aktivít, sa po zavretí Batelieru stalo hlavnou náplňou našej práce. Dnes už vydávame umelcov z celého sveta – z Jamajky, Kene, atď.

Čo spôsobilo zánik Batelieru? **RD** Batelier bol projekt náročný nielen fyzicky, ale aj psychicky. Museli sme vytvárať program na niekoľko dní do týždňa, častokrát sme tam boli od jedenástej ráno do šiestej nasledujúceho dňa. Publikum v Bratislave sa prestriedalo a v istom momente sme sa ocitli pred obecnstvom, ktoré sme nepoznali a bolo iné ako v čase, keď sme otvárali. Batelier sa postupne akoby transformoval na Batelier Records, ktorý je pre nás možnosťou ako pokračovať v rovnakom duchu, ale spôsobom, ktorý nám viac vyhovuje – už sme starší, vyrástli sme, máme rodiny.

Bola to teda skôr súhra viacerých faktorov? **RD**

RD Myslím, že tam nebol len jeden dôvod, prečo sme zavreli. V prvom rade sme sídlili v budove, ktorá bola určená na demoláciu. Taktiež vzťahy s ľuďmi, ktorí ju mali na starosti, neboli nikdy jednoduché. Patrili do inej generácie a nerozumeli tomu, čo sme sa tam snažili robiť. Úlohu tiež zohralo, že priestor, ktorý sme obývali, sa postupne stával príliš náročným na financovanie. Začali sme mať aj iné aktivity, ktoré vyžadovali viac času. Celú túto situáciu ešte zhoršila výstavba v okolí Továrenskej, z ktorej sa stávalo stavenisko a v takom prostredí nebolo možné pokračovať. V tej dobe to proste malo svoju logiku a keby som sa vrátil späť do toho momentu, urobil by som rovnakú vec.

Foto: Michal Dzubina – Floe Photography a archív

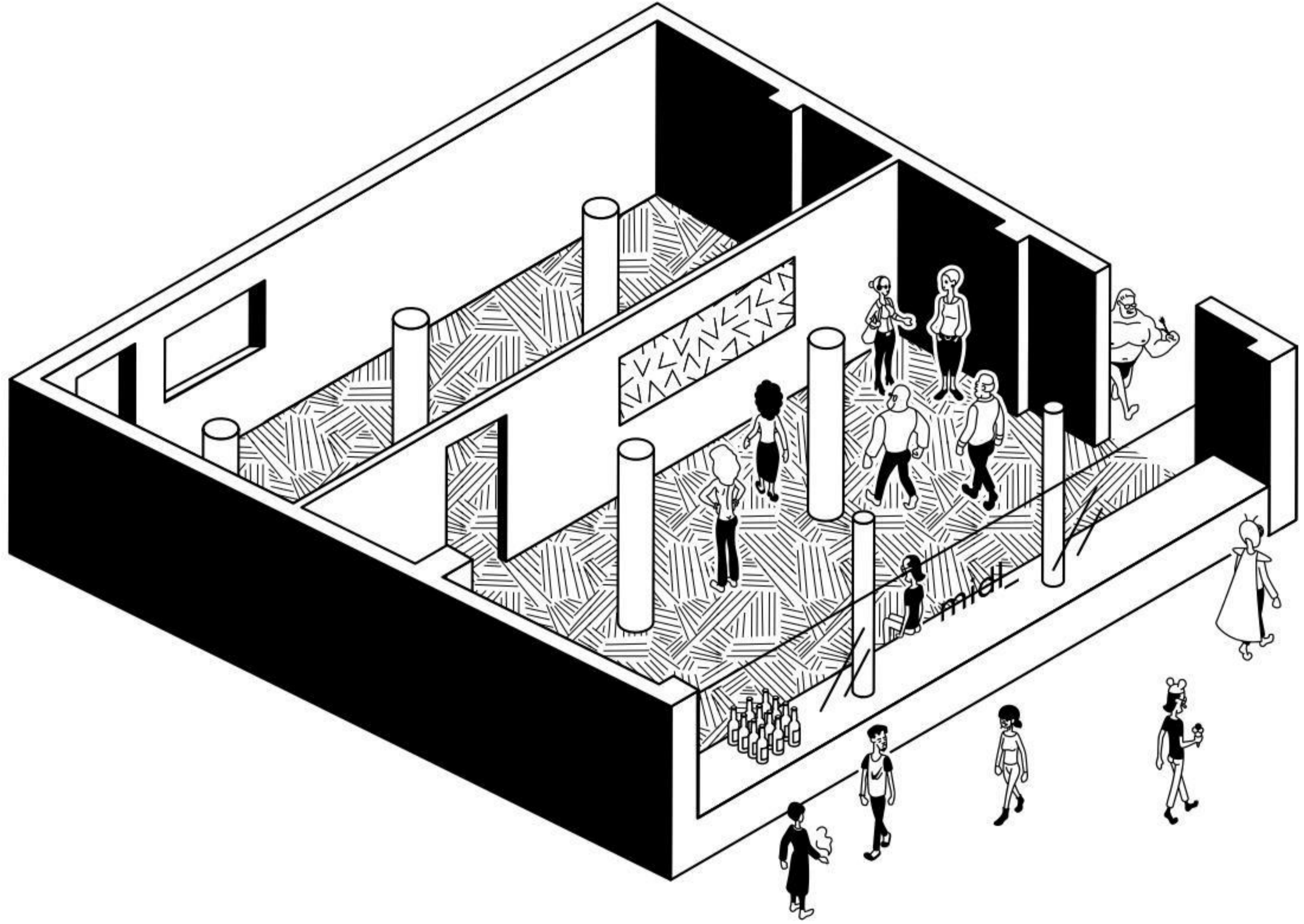
Zakladatelia

Renaud Devaliere
Julien Guyonnaud
Jerome Laubion

*07/2010 †12/2014

Midl_space

Panská 13

Vlasta Kubušová, Miroslav Král: Teraz to urobme!

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Keď partia šikovných spolužiakov nájde voľný priestor a zozbiera dosť nadšenia, talentu a jednoducho tvorí. V strede vznikajú veci.

Prečo a ako ste založili váš kultúrny priestor?

VK Všetci sme vtedy boli študenti VŠMU a chceli sme niečo robiť. Naše aktivity začali založením neziskovky Mladý pes, ktorú sme spolu s ďalšími tromi spolužiakmi z divadelného manažmentu a FITky zakladali s cieľom prezentovať tvorbu mladých umelcov cez rôzne multižánrové podujatia. Chýbali nám v Bratislave miesta či podujatia, ktoré by prepájali našich rovesníkov – tvorcov a dali im priestor sa ukázať. Zorganizovali sme niekoľko podujatí na rôznych miestach a neskôr sme našli aj ideálny kamenný priestor na Župnom námestí – midl_space. Pridalo sa ešte niekoľko spolužiakov z filmovej fakulty a išli sme do toho. **MK** Ja som mal obdobie, že som nechcel byť na škole. Zdalo sa mi, že všetko sa tam robilo iba na polovicu. Mal som silný popud robiť všetko naplno. Zrazu sa spolu stretlo dostatočné množstvo aktívnych ľudí. Ja som už predtým mapoval prázdne priestory – aj z dôvodu hľadania lacného podnájmu, keďže nie som z Bratislavy. Všimol som si prázdny výklad, v ktorom momentálne sídli reštaurácia Pulitzer, Dom novinárov. Zašiel som tam a opýtal som sa na podmienky. **VK** Nadchli sme sa pre to. Treba ešte poznamenať, že v tej dobe tu bolo málo slobodných kultúrnych priestorov, nebolo KC Dunaj ani Stará tržnica. **MK** Náš dočasný nájom bol nakoniec veľmi dočasný. Ako sme začali vyvíjať spontánnu

aktivitu a priestor osídľovať, každý večer tam bolo množstvo ľudí. Vzbudzovalo to pozornosť a možno aj niekomu začalo prekážať. **VK** Na začiatku sme spolupracovali s VŠMU, premýšľali sme však nad dlhodobším financovaním. Či vyberať dobrovoľné vstupné, alebo sa spojiť s inými organizáciami. Mohlo sa to stať aj akýmsi prezentačným výkladom školy. Ale na škole napokon nebol až taký záujem. **MK** Ten priestor bol ozaj výborný v tom, že výklad má priame prepojenie na ulicu. Pre divadlo, vizuálne umenie. **MK** Dostali sme kľúče a zrazu to bolo plné ľudí. Za prvé popoludnie sme mali spontánne vytvorený program na ďalšie dva mesiace. Všetci to chceli. Nič sme nemali, ale ľudia pomáhali. Trvalo to celé asi dva mesiace. Za ten čas sme zorganizovali vyše 40 podujatí. Respektíve, niektoré sa zorganizovali samy. Ten priestor bol otvorený prakticky stále, mali sme tam niekoľko výstav a vernisáží, na mieste sa tvorili diplomovky budúcich absolventov VŠVU, skúšalo sa tam divadelné predstavenie, pripravilo sa niekoľko workshopov, čítačiek, menších koncertov a premietaní. Pomáhal nám vtedy kde-kto, každý doniesol, čo mal – od reprákov, cez mikrofóny, niečo na sedenie, čistiace prostriedky. Bola to galéria aj pracovný priestor naraz. **MK** Pôvodne sme mali dlhodobší plán. Ale tá aktivita bola taká intenzívna až nás majiteľ budovy, Slovenský syndikát novinárov, zastavil. Vyslovene nás vyhodili počas festivalu Multiplace. Zatemnili sme cez deň okná kvôli premietaniu a ich to pobúrilo, vraj sme „feťácke doupe“. Počas regulérneho kultúrneho programu s medzinárodnými hosťami nám proste vymenili zámok.

Číže nastal určitý konflikt dvoch rôznych svetov? Povedzme konzervatívneho a živého, kreatívneho? MK Aj taký konflikt, ale aj úplne praktický – chcela tam ísť reštaurácia. Nám sa začalo dariť, pokojne sme možno mohli urobiť kaviareň aj my... Ľudia tam chodili. VK Ten priestor samotný mal charakter. Nič podobné sme ani odvtedy nenašli. Cez tie obrovské sklá sa vlastne mladá kultúra otvorila verejnosti. Bol tam vzťah medzi interiérom a ulicou, často sme dnu premietali a vonku sedeli ľudia. Skvelé bolo, že tam chodili ľudia akéhokoľvek veku. Lebo proste išli okolo a nejaké dianie ich vtiahlo dnu. MK Zozbierala sa tam zvláštna skupina ľudí. Aj ten názov vlastne mal symbolizovať stred či stret. Písali sme si rôzne slová po papierikoch a toto z toho vzniklo, trochu sme to poslovenčili, bola v tom aj akási hra. VK Potom sme založili neziskovku MIDL a začali robiť kreatívne rána v KC Dunaj. MK Ale presne tak to fungovalo; Gábor Bindics si všimol naše aktivity a oslovil nás. Ale už to malo inú intenzitu a začali sme sa venovať viac svojim veciam a škole. VK Bola tam presne tá potrebná energia, nebolo treba nejaký presný plán, len tá radosť: podte všetci a ukážte, čo máte! A všetko sa dalo! Stále tam boli ľudia. Nakúkali z električky. Nejaký chlapík bol z toho nadšený a hovoril, že je to tam ako v New Yorku. MK Bolo to spontánne, ale nie úplne bez skúsenosti, na škole sme si všeličím prešli. VK Je tu toho teraz veľa. Ale na druhej strane mi chýbajú priestory, kde môžeš len tak prísť a sadnúť si, nie ako kaviareň, kde si musíš niečo kúpiť. Iba sloboda, kde sa dá len tak byť.

Spolupracovali

Vlasta Kubešová

Miroslav Král

Petra Slovákova

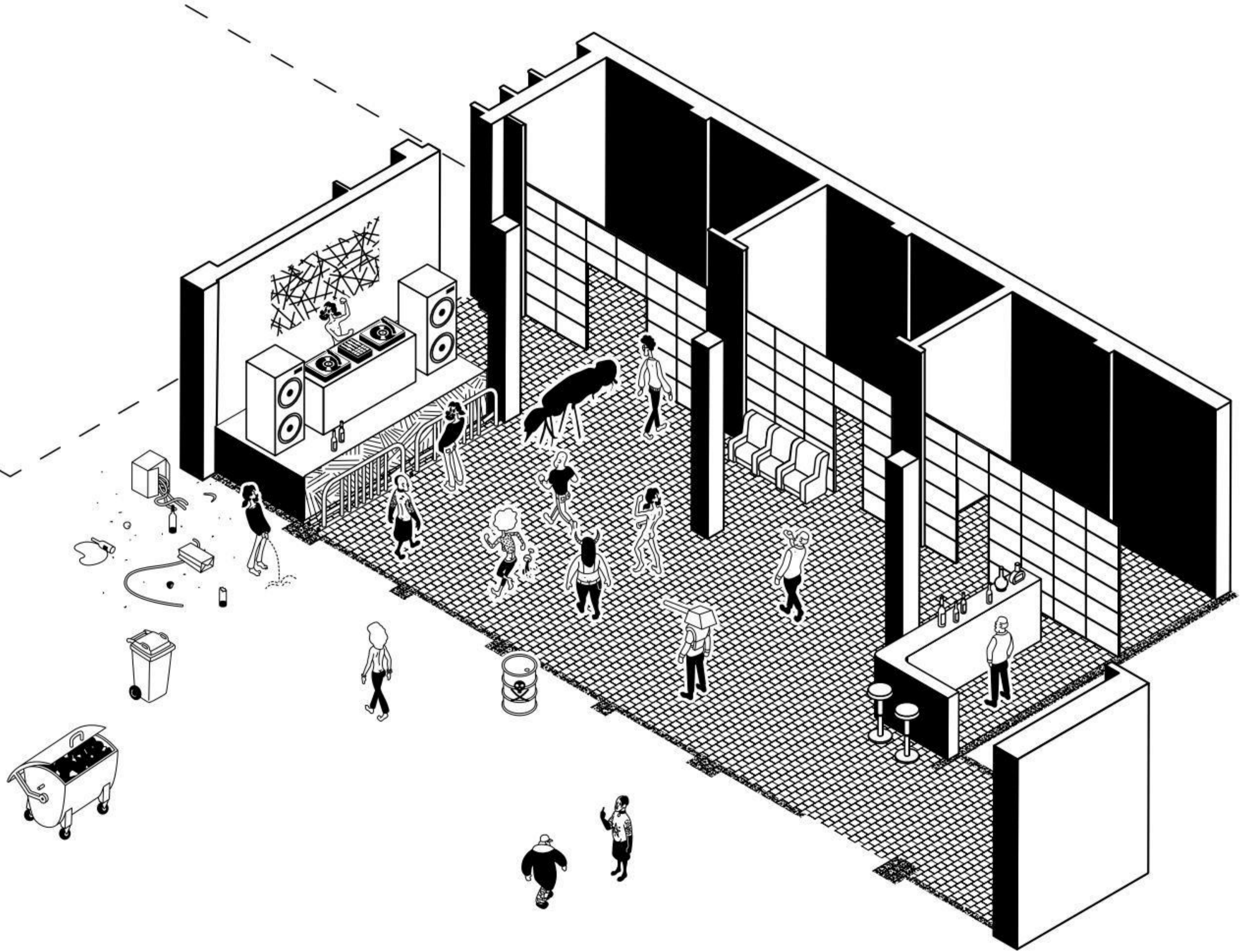
Cina Marcinková

Simona Hrušovská

*04/2011 +06/2011

Fuga

Továrenská 14

Hargi: Stará Fuga bola divokejšia, viac punk

Zaznamenal: Peter Dolník

Dobry príklad toho, že sa oplatí ísť si svojou cestou a vydržať aj existenčné krízy, dokazuje klub Fuga. Fuga sa nezosypala ani pod tlakom developerov, presťahovala sa na nové miesto do centra mesta a aktuálne zažíva svoje momentum. Aj stará Fuga však bola špeciálna. O živote na Továrenskej hovorí jej zakladateľ Hargi.

Ako si sa dostal k hudbe? Začali sme tak, že sme urobili niekoľko akcií zameraných na tvrdú elektronickú hudbu. A potom som dostal príležitosť, keď som zistil, že sa dá prenajať priestor na Továrenskej. Už tam bol Batelier, ktorý robili dvaja Francúzi. Keď sa im podarilo zabrať ďalšie priestory na Továrenskej, rozhodli sa, že už viac nepotrebujú starú halu, v ktorej začínali. Tak som si to od nich prenajal ja. To bolo vo februári 2012.

Ako dlho to trvalo, kým sa z priestoru stala Fuga? Tým, že tam už predtým klub bol, nebolo treba veľa formalít. Vybavili sme povolenia na bar a predaj alkoholu. Chceli sme si to prispôbiť podľa seba, v rámci tých prostriedkov, čo sme mali.

Aká bola tvoja predstava, s ktorou si do toho šiel? Chcel som niečo medzi punkovým podnikom/squatom/a na druhej strane tam mala byť taká súčasná hudba, komplikované experimentálne veci, ktoré tu robila akurát tak A4. Aj tá nás inšpirovala. Dramaturgia bola spojením týchto vplyvov. Priestor ostal surový, veľa sme tam toho nepomenili, chceli sme, aby ostal ten industriálny duch zachovaný.

To bola pôvodne hala, kde sa skúšali káblové zväzky a vodiče, od šesťdesiatych rokov ten podnik fungoval. A volal sa VÚKI, Výskumný ústav káblov a izolantov.

Ako ste vnímali svoje miesto na bratislavskej scéne? Fuga mala vyplniť medzeru, ktorá tam bola, pre experimentálnejšie a extrémnejšie veci. Volali sme muzikantov, ktorých sme mali radi a ktorých by sme v iných priestoroch nemohli urobiť. Lebo nájom býval dosť veľký. Jedine s Obludou sa vtedy dalo rozumne dohodnúť, že len tak za pusinku, za elektrinu.

Aké boli začiatky, aké boli prvé akcie? Začiatky boli naozaj ťažké. Ale to neboli mesiace, to boli roky. Prvé dva roky na Továrenskej boli naozaj ťažké, ľudia o tom nevedeli, lebo nejakú extrémnu reklamu sme tomu nechceli robiť a ani sme to nevedeli spropagovať. Ľudia tam museli prísť za konkrétnou akciou alebo hudbou. Lebo Fuga nebola niekde na bulvári, kde by ľudia mali dôvod prísť aj kvôli niečomu inému. Bol tam len Batelier, Loft, ateliéry a Fuga. V noci tam nesvietilo svetlo, ulica bola tmavá a pomerne nebezpečná. Mesto nemalo záujem tam zaviesť osvetlenie, lebo pozemok pod ňou bol nevysporiadaný.

Fugu sme založili s Tomášom – Tukym. Každý sme dali 2 500 Eur a bolo to. Bartek nám pomáhal, robil pri bare, dramaturgiu, akcie.

V začiatkoch sme doplácali. S Tomášom sme mali obaja svoju prácu. Ako tak sme to vedeli utiahnuť, aby sme mali aspoň na nájom. Naše frajerky a sem tam aj kamoši nám robili pri bare zadarmo. Málo ľudí vtedy chodilo na

5.1.2013

1040T ATAK!

WE ♥ WC

Korky Buček (live UK/SK)
 Batcha de Mental (dead SK)
 FutureSoundOfPetrzalka (live)
 Nisiru (live)

za 3€vri!

wel come drink!

FUGA

14.9.'12 | FUGA | BA | TOVÁRENSKÁ 14

FUGA

MASSGRAVE

Crust/grind, CAN

ATTACK OF RAGE

Death/grind, SK

SUSPECTED CONCUSSION

Hardcore/thrash, BEL

COUNTER POINT

MINUTE DISEZ
 JACK CYNCH
 TOMBUCK
 HEDGECOCK
 2.2 FUGA
 START 21:00

大怪獣 DAIKAIJU

NINJA SURF PUNK / USA

ZIBABU

SPACE PUNK / NL

06.10.2012 / 21:00
 TOVÁRENSKÁ 14 / BRATISLAVA

FUGA

grind/grind, fr

grind/crust, belgium

DISTAKI

QUESTAR, AUSTRALIA
 (crust/punk, svk)

3€

10.06.2012

14.9.2012

TOVÁRENSKÁ 14 BRATISLAVA

daša

fon

flaša

ú b a i n s k o

17.8. 21:09 vlez 1.29€

TOVÁRENSKÁ 14 BRATISLAVA

AFTERSHOCK64

DJ-C64

(Drossistik records, Makeshiftrecords)

Rob2speed (GTP)

Arrow Skrat

Stroho Luidzi

Kabal

6.7. FUGA

Tovarenska 14, Bratislava

16.7.2012

FUGA 21 80

LIVE

ANDY
ANDY
ANDY
ANDY
ANDY

1

DISCO
BUKKAKE

HP ATLAS
HIDEPARK CREW
DJ WOSA2000
SECRET WARS DJs
KARAOKE AT MIDNIGHT
WORLDMUSIC BALKAN MASHUPS FUNKYBREAKS GHETTOFUNK
FUGA TOVARENSKA 14
SOBOTA 13.10. FREE ENTRY

FUGA

27.7. **HABITAT**

LINE GATE
after DFORMD
18.10.2012

Klub FUGA, Bratislava / 20.30
2€

13th Festival of Advanced Music
4-12/2012

NX
WA

2KILOS&MORE (FR)
TOMOROH HIDARI (AT)

BOLKA (SK)
AMEN TMA (SK)

FUGA
5. 12. 2012

LAZY BASTARDS SESSION
WITH SPECIAL LAZY GUEST FROM CANADA
DJ C64
SUPPORT BY: MARAKI | DRAKH | SKRAT | RE:FD

makabert fynd
OLDSCHOOL CRUST / PUNK SVEDSKHO STRIKU
SLEENMI Z TOTALITAN

PLUS MOZNO PREKVAPENIE
DO NOCI RNR VINYL ZUR S GARGAMELOM

10.8.2012.1 20.00

FUGA TOVARENSKA 14. BRATISLAVA

akcie. Aj pre promotérov to nebolo ľahké, lebo to nebol zabehnutý podnik. Aj bol ťažko nájditeľný. Vstup bol cez parkovisko, človek sa musel dostať do vnútrobloku. Továrnska nebola ulica, ale taká mŕtva cesta. Ale namiesto toho, aby sme si s Batelierom konkurovali, tak sa nám darilo spolupracovať. Oni mali aj inú dramaturgiu. Niekedy sme sa stretli a spravili veľkú tanečnú akciu, skôr pre mladé ročníky. Dali sa tam spraviť aj tri stage, jeden veľký vo Fuge, druhý v Batelieri a tretí v Batelieri pri bare. Tým, že sme boli prepojení spoločnými dverami, tak vznikol priestor aj o rozlohe 700 m². Hudobne to nebolo nič zaujímavé, ale pomáhalo nám to prežívať. Nekonkurovali sme si, ale požičiavali sme si aj peniaze, aj ľudí a vznikala tam synergia. Prišli ľudia, išli sa najprv pozrieť do Fuge, potom do Bateliéru a rozhodli sa, kde je aká hudba a aká nálada.

Malo to výhody, že tam chodilo menej ľudí? Malo, lebo každý, kto tam prišiel, prišiel za hudbou. Všetky akcie boli mierené na tú časť scény, ktorá sa vedela aj správať a nebola problémová. Aj keď tam bola veľká pankáčina, kde bolo 100-200 ľudí, tak tí sa nebili, správali sa normálne. Keď ide človek v Bratislave niekam na diskotéku, ľuďom tam úplne drbe a sú na seba hnusní, tak toto bola u nás skôr výnimka.

Tým, že som nemal veľa skúseností s takouto prácou, tak som zo začiatku citlivejšie vnímal rôzne prejavy ignorancie návštevníkov. Napríklad niekto vystriekal hasiaci prístroj na záchodoch, ktoré boli tak vzdialené, že sme nad nimi nemali kontrolu. Tam som sa naučil neriešiť to a byť nad vecou. Teraz keď sa niečo také stane, hodím to za hlavu, lebo sa to opakuje v takých intervaloch, že som sa s tým naučil vysporadúvať. Lebo v začiatkoch, keď sa také niečo udialo, tak som mal pocit, že je koniec, že kašlem na to, nemá to zmysel. Ale otriasol som sa a šiel ďalej.

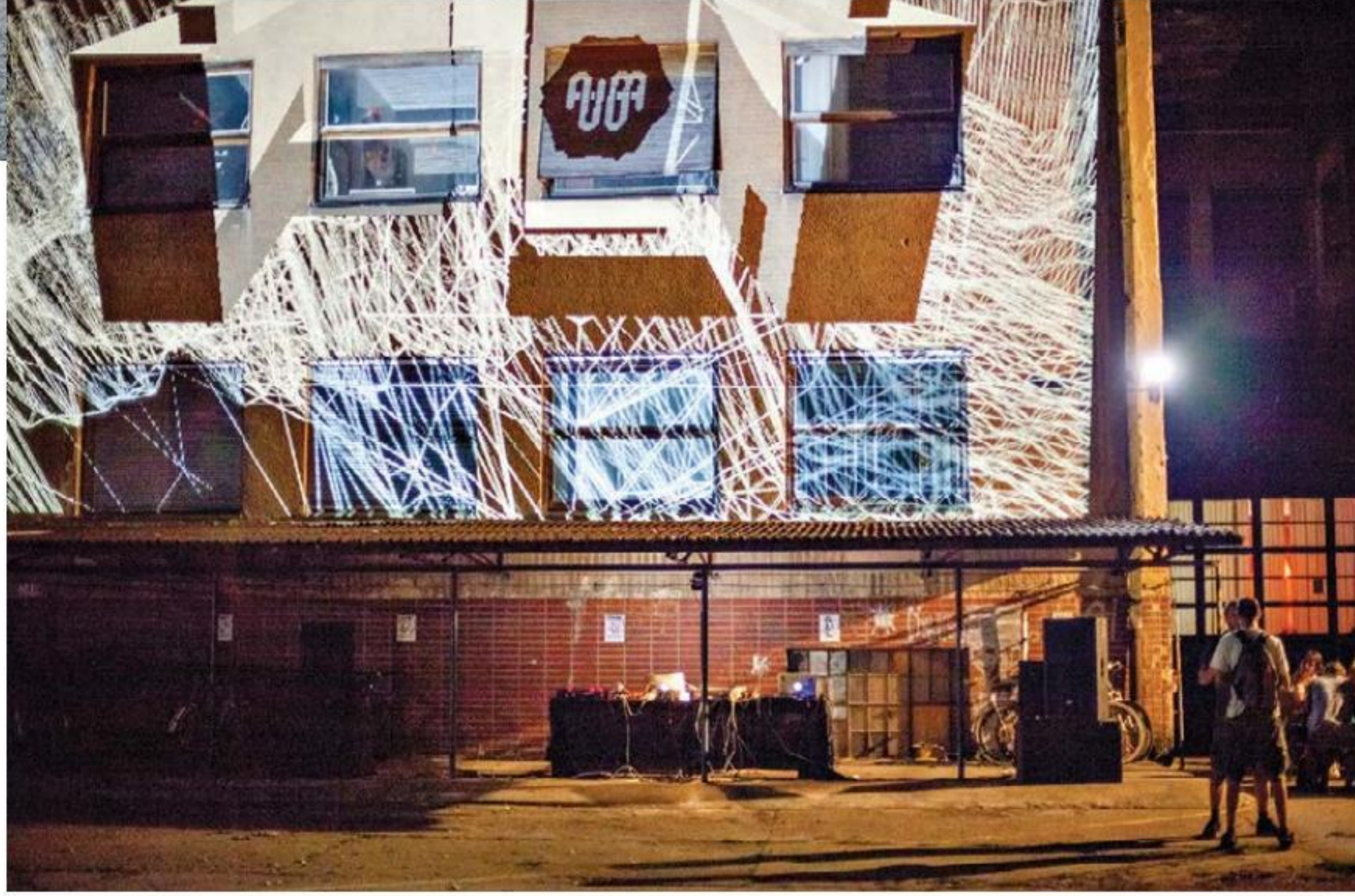

Foto: Jana Míková, Michal Dzubina – Floe Photography a archív

Na čo si najradšej spomínaš zo starej Fugy?

Zo začiatku sme mali na sedenie a na ležanie veľa Tuli vakov. To boli tie z Uprisingu, keď tam horelo. Tak sme ich odkúpili za dobrú cenu a používali sme ich na sedenie. A keď bola nejaká divokejšia muzika, tak boli aj pogovačky, a vtedy to tam lietalo. Tak občas schytala aj tá veľká, 1,5 metrov dlhá mucha, čo sme mali zavesenú na strope. Alebo bubeník dostal Tuli vakom do bicích. Na grindcore či metale to bola pravidelná vec. Stará Fuga bola divokejšia, viac punk.

Alebo Destruction party. Dva mesiace – pol roka sme zhromažďovali, každý mohol prispieť niečím čo sa mohlo rozbiť: domáce spotrebiče, nábytok, hocičo. Vznikol taký priestor ohraničený paletami a kobercami, aby to nelietalo na všetky strany. Bolo tam kopec spotrebičov, vázy, televízory, počítače, akurát hudobné nástroje sa nám nepodarilo zohňať. Ľudia dostali roxory, veľké kladivá, niektorí si priniesli aj ochranné pomôcky a aj priamo na party veci, ktoré mohli rozbiť.

Vyhlásilo sa to o polnoci, DJ pustil najhlasnejšiu vec čo mal, pustili sa stroboskopy, para. Hral tam industrial metal, hudba ktorou sa ľudia vyventilujú. Tam sa ľudia vyventilovali aj fyzicky. Aj ľahké zranenia boli. A za DJ-om chodili nasratí ľudia s krompáčmi, aby im zahral. Potom ešte 2 mesiace sme mali smeti v sklade.

Niekedy sa tam ľudia aj vyzliekli, behali holí, a nikomu to nevadilo.

Fuga nám slúžila aj ako klubovňa. Častokrát tam vznikali aj spontánne akcie. Keď sa zohnal nový zvuk, alebo chalani z Lazy Bastards si zohnali nové mašiny, tak si ich tam prišli

otestovať. Fuga by nevznikla bez Lazy Bastards Soundsystemu, na ich reprákoch sme začínali. Mali sme tam potom istý čas aj dvojité stereo, kvázi kvadrofonické. S Fugou nám pomáhali ľudia ktorých sme poznali. Nebola to záležitosť len malej skupinky, ale viacerých.

DJ-i hrali za konzum, za kamarátsku cenu. My sme pomáhali scéne a scéna pomáhala nám. Dali sme niečo dokopy, ponúkli sme im to. My máme podmienky, ty si DJ alebo promotér a my za to nechceme veľa.

Klub sa ale musí stále zlepšovať a vyvíjať, lebo nastáva stagnácia. A stagnácia je smrť. A preto sa to dostalo tam, kde to je teraz.

Stále sme niečo zlepšovali, dávali sme dobré podmienky promotérom. Určite sa tým našťartoval bratislavský hudobný život. Veľa ľudí začalo robiť hudbu, veľa ľuďom sa rozšírili hudobné obzory. Veľa ľudí, čo sa báli, sme namotivovali, aby začali hrať a stali sa z nich zavedení DJ-i či promotéri.

A prečo ste to robili, aj keď sa vám to finančne neoplácalo? Lebo nás to bavilo. Je to ten najlepší job, aký si viem predstaviť.

Čo ti prvé napadne, keď sa povie Stará Fuga? Kamaráti. Oplatí sa to robiť aj pre kamarátov.

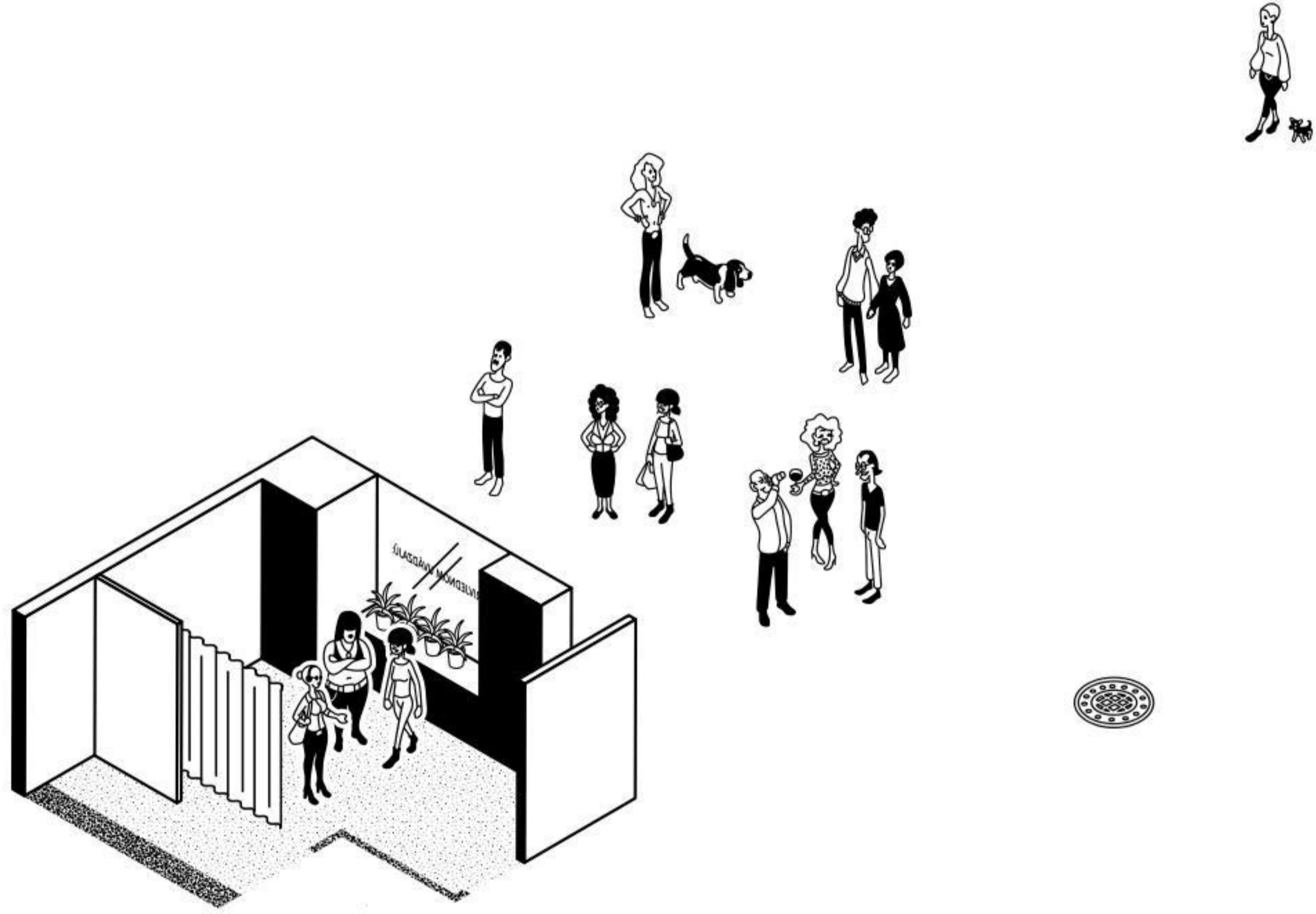
Prečo ste sa museli vystahovať? Začalo sa tam stavať Twin City, začal tam ruch, stavba nás obmedzovala, tak sme intuitívne cítili, že sa musíme presunúť. S tým územím mali plány developeri, majiteľ pozemku nám stále zvyšoval nájom, až to bolo neúnosné. Ukázalo sa to ako najlepšia možnosť. A vďaka Gáborovi zo Starej Tržnice sme našli nový priestor.

+12/2014

*02/2012

Trivjednom

Pražská II

Ľubica Segečová: Niečo nám chýbalo, tak sme sa rozhodli, že si to urobíme

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Trivjednom je projekt dizajnérok Silvie Lovasovej, Sylvie Jokelovej a Ľubice Segečovej. Vo svojom ateliéri si urobili galériu Trivjednom uvádzajú, kde prezentovali verejnosti dizajn a veci s ním súvisiace tak, ako ich ony vidia. Galériu už nerobia, dizajn áno.

Ako ste začali so spoločným priestorom?

Už v roku 2010 sme sa rozhodli, že ho založíme a v septembri 2011 sme začali. Prenajali sme si priestor priamo pod Photoportom Filipa Vanča na Pražskej. Pôvodne sme mali veľké plány, ako si urobíme ateliér a showroom. So Silviami sme sa stretli na VŠVU v ateliéri produktového dizajnu. Chceli sme veľký výklad do ulice, aby nás všetci videli. Ale pri hľadaní priestorov sme zistili, že to nebude také jednoduché. Filip prerábala priestor na Pražskej. Boli sme sa pozrieť. Vtedy to ešte vyzeralo pomerne bezútešne. Ale bol tam Filip. Spodný bizarný kancelársky priestor bol voľný. Mal dokonca aj výklad, ale na parkovisko. Rozhodli sme sa to skúsiť, aj z toho dôvodu, že by sme tam neboli úplne izolované. Veľa času sme trávili u Filipa.

Aké ste mali akcie? Chceli sme mať pôvodne iba ateliér a robiť naše veci. Za rok prevádzky showroomu sme vlastne nemali ani jedného návštevníka. Všetko, čo sme predali, bolo väčšinou počas vernisáže vo Photoporte. Ľudia prišli k nám dole a niečo si kúpili. Potom sme pochopili, že to fungovať nebude, a že vlastne ani nechceme „robiť dizajn“ do showroomu a predávať ho. Začali sme robiť ucelené autorské projekty.

V priestoroch bola jedna miestnosť s výkladom, rovno pri vchode. Nehodila sa na ateliér. Rozhodli sme sa ju využiť na galériu. Chýbali nám tu výstavy súvisiace s dizajnom, ktoré by nás zaujímali. Vtedajšia produkcia „dizajnerských“ výstav bola slabá a príliš konzervatívna. Keď sme napríklad vystavovali v Slovenskom centre dizajnu, rozdali sme produkty, ktoré sme vyrobili z grantových peňazí. Galéria ostala od druhého dňa prázdna. Nestretlo sa to s pochopením. Vnímanie dizajnu u nás a jeho vystavovanie bolo z nášho pohľadu veľmi „rigidné“. Nerobíme vázy na sokle, ale veci, čo sa dajú odnieť z galérie alebo tam vôbec nie sú.

Z pohodlia začiatníčok okrajového žánru sme sa rozhodli, že začneme prevádzkovať galériu. Chceli sme vystavovať procesy, slepé uličky alebo vedľajšie produkty a nie hotové veci. Dizajn (ak už musíme používať kategórie) má pre nás tekuté hranice, a ani tie sa nám nechcelo rešpektovať.

Balansovali sme na hrane. Najväčší úspech mala asi výstava Emila Drličia. Zabrало to najprv rok rozhovorov, kým sme ho spracovali a zoznámili sa s „materiálom“. Keď sme sa ponorili do jeho archívu, pochopili sme, že sa to nedá urobiť kurátorsky. Tak sme sa rozhodli vystaviť všetko! Výstava trvala tri týždne. Otvárali sme škatule a vešali veci zľava doprava. Galéria bola plná jeho vecí a každý týždeň sme ich reinštalovali.

Prvú výstavu mal grafický dizajnér Peter Liška. Vystavil voľné sieťotlače a fotografie, ktoré pôvodne vznikli ako ideové skice. Mali sme aj pár site-specific výstav. Grafická dizajnérka Janka Bálik vyrobila 300 sadrových banánov,

Dizajn: Ľubica Segečová

ktoré boli nainštalované v tom malom priestor-
retak, aby ich nebolo vidieť. Na vernisáži ich
predávala na váhu. Oslovili sme aj Sväta Miky-
tu, ktorý si prizval sochára a keramika Imricha
Vaneka (dnes už žiaľ nežije) a spolu spravili
jednodňovú performance – battle. Celý deň
pracovali so 100 kilogramami hrnčiarskej hliny,
ktorá neustále menila svoj tvar. Nakoniec
nič neostalo, ale počas performance vznikli
desiatky sôch, reliéfov a objektov. Poslednú
výstavu mal fotograf Filip Vančo. Vystavili sme
obsah jeho smartfónu. Všetky fotky zaradom.
Ideové skice sa miešali s dokumentáciou kaž-
dodennosti, deti, nákupné zoznamy, roman-
tické fotografie západu slnka, malé umelecké
diela. Bola to vernisážová galéria.

Ako s týmito aktivitami súvisí festival SELF?

Tak, že vznikol v tom istom roku, kedy sme
sa nasťahovali na Pražskú. Ako Triviednom
sme spolu robili na inštaláciách pre SELF, ale
organizačne a kurátorsky som tento festival
riešila s Máriou Riškovou a Evou Kašákovou.
Prvé tri ročníky sa udiali na Pražskej, v našom
ateliéri, vo Photoporte, v záhrade na parko-
visku a v garáži. Bol to taký malý festivalový
urbanizmus. SELF má každý rok inú formu.
Začínal ako klasický festival s hlavnou scénou,
kníhkupectvom, workshopmi, barom atď. Ne-
skôr to bolo premietanie filmu, diskusia, výlet
do Kosova a tento rok letná škola.

Nemôžu ťa kritici obviňovať, že pri ničom nevydržíš a nemáš svoj štýl?

To by bolo krásne, keby ma kritici z niečoho obviňovali.
Žiaľ, ak sa tak deje, tak asi len niekde v súk-

romí. Toto naše prostredie (scéna) je veľmi
pohodlné a bezpečné. Pre mňa je prirodzené
veci neustále prehodnocovať, a tak sa potom
samozrejme deje to, že svoje výstupy mením.
Ale nemyslím si, že sú to „iné veci“ – možno
iné formy. SELF stále organizujeme, tento
rok prebehol už piaty ročník, to sa mi zdá na
naše pomery celkom vytrvalé. Pri SELF-e sme
rýchlo pochopili, že nemôžeme držať formu
kvôli očakávaniam publika, takto veci nedoká-
žeme robiť. Vznikol z čisto sebeckej potreby,
a tak si ju každý rok ďalej naplníme. Robíme
to, čo nás zaujíma.

V prípade galérie Triviednom uvádzajú
to bola kapitola, o ktorej sme od začiatku
vedeli, že bude uzavretá. Dva roky sú akurát.
Nie sme galeristky.

Prečo ste sa odsťahovali? Z praktických dô-
vodov. Priestor bol príliš drahý, prenajímateľ
(Hotely mládeže Slovenska) nemal absolút-
ne žiadnu vôľu si nás tam udržať. Finančne
sme to nedokázali ťahať. Okrem toho tam
bolo strašne vlhko a zima. Potrebovali sme
sa pohnúť z miesta. Nebolo to ľahké, odísť
„od Filipa“. Presťahovali sme sa do Cvernovky.
V mojom prípade to bol návrat, lebo som
tam mala ateliér už predtým. Postavili sme
si nový ateliér s veľkým skleníkom na špina-
vú prácu uprostred. Do priestoru na Pražskej
sa po nás nasťahovali robotníci kvôli stavbe
budovy pre ministerstvo zahraničných vecí.
Teraz je prázdny.

Foto: Archiv

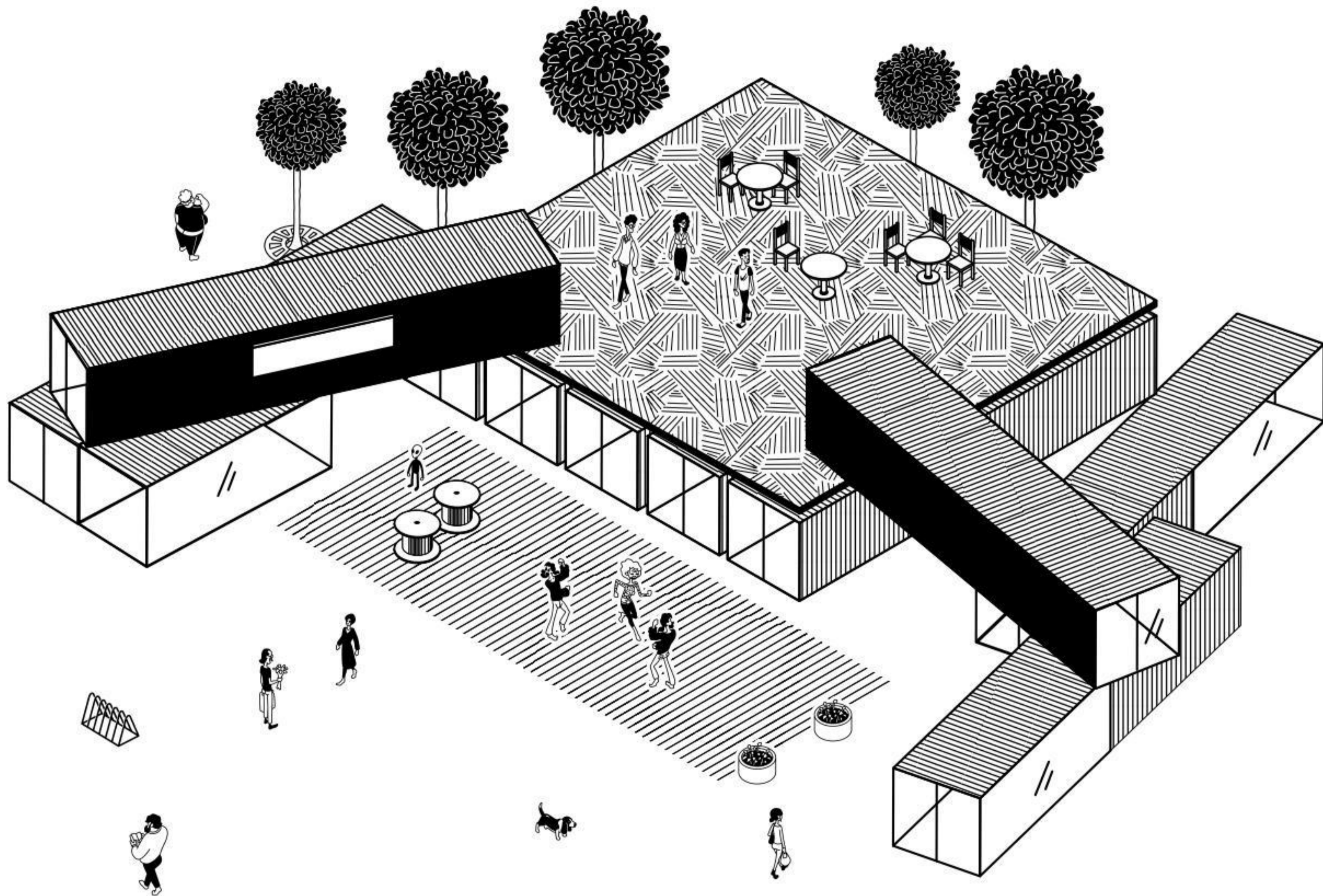
Spolupracovali

Ľubica Segečová
Sylvia Jokelová
Silvia Lovasová
Filip Vančo

*11/2013 †01/2015

Šafko

Šafrikovo námestie

Dana Kleinert a Oliver Kleinert: V Bratislave treba vytvoriť miesta

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Aký je váš vzťah k Bratislave a z čoho vznikol projekt Šafka? Oliver Kleinert

Obidvaja sme Bratislavčania, aj naši rodičia, vzťah je hlboký. Človek vie už aj veci, ktoré by radšej nechcel vedieť. Je tu určite dosť negatívneho, ale aj pozitíva. Už sme boli v podstate pred odchodom odtiaľto, ale povedali sme si, že dáme tomu šancu. Chceli sme podporiť niečo, čomu sa tu nedarí. Boli sme prekvapení, že paralelne s nami vznikali ďalšie myšlienky: v tom období vznikla Stará tržnica a KC Dunaj. Zrazu sme sa začali spájať a zistili sme, že dobrých a šikovných ľudí je dosť. **Dana Kleinert** Všetko vyplývalo aj z našich profesií. Ja som dizajnérka, Oliver architekt. Ja som v roku 2005 otvorila vlastný obchod v centre. Chcela som fungovať ako vonku. Na Ventúrskej som bola do roku 2008 a na Panskej do 2013 – vidíš, to sú vlastne tiež zaniknuté veci. Svoj obchod s módou mala ešte Lea Fekete, Fero Mikloško mal tiež pokusy o obchod. Nebola na to kúpná sila. Dávala som možnosť aj iným dizajnérom, no prenájom bol komerčný. **OK** To bola zvláštna doba. Mysleli sme, že všetky tie obchody na pešej zóne naozaj fungujú a sú ziskové. **DK** Mala som sen plnej ulice dizajnérskeho obchodov. Bary sú však lukratívnejšie. Takýto typ kreatívnej činnosti potrebuje iné podmienky, nedá sa to uniesť. Nevieš tomu mestu len tak pomôcť po vizuálno-obsahovej stránke, mesto nepomáha, lebo ono to ani nevie. Je to ako začarovaný kruh. Skrátka naše minulé skúsenosti s tým, ako to tu reálne funguje, nás dopracovali k postoju, že treba niečomu pozitívnemu vhodne pomáhať. Jedna z mojich línií tohto premýšľania je, že

sme založili Slovak Fashion Council. Oliver sa na to pozerá z hľadiska tvorby miest, ktoré by takejto atmosfére napomáhali. Niekedy v roku 2010 – 2011 vznikla idea Kontaktu. **OK** S prvou myšlienkou sme prišli „za Magistrátom“ ako s kontajnermi. Ale ešte medzitým vznikol Kontakt. Prvýkrát sme ideu dizajnového mestečka pod mostom SNP odprezentovali na Design Weeku na jeseň 2012. Potom sme mali stretnutie na magistráte, ešte s Milanom Ftáčnikom. Idea kontajnerov ich mierne vydesila. Vyjadrili sa, že je to dobrá téma na diskusiu. My už sme do toho dali vlastné peniaze, pretože bolo treba aj niečo ukázať, nielen o veciach rozprávať. **DK** My sme tam teda mohli vo voľnom čase pomáhať svojmu mestu a diskutovať. Ešte sme to nezavrhlí, ale prišla možnosť prenajať si priestor na rohu Ventúrskej a Zelenej. Priestory sme zrekonštruovali. Chceli sme zaujímavú a kvalitnú reštauráciu, ktorá bude schopná udržať chod akéhosi multifunkčného kultúrneho miesta. Tiež vtedy neboli také miesta, zároveň vznikalo U kubistu. Robili sme aj kultúrne aktivity. Keďže Oliver priebežne pracuje s témou kontajnerov, prišli sme s nápadom improvizovaného ihriska v meste. Detských ihrísk je v centre zúfalo málo. Bola to celkom veľká vec. Po prvýkrát sa do nás obuli pán Holčík a Števcík, vtedy šéfredaktor a majiteľ Staromestských novín. Boli tam divadelné predstavenia, škôlky tam chodili, malo to veľký úspech u ľudí. Ale prekážalo to aj ľuďom, ktorí v centre mesta potrebovali parkovať priamo na pešej zóne. Medzitým sme dostali od Starého Mesta ponuku na oživenie Šafka.

Bol tam taký praktikábel s nástenkou a na nej nápis: keď chcete robiť kultúrne akcie, zavolajte na toto číslo. **OK** Začínali sme veľmi pokusne a nezávisle, prvým projektom bola galéria Juraja Čarného SPACE. Fungovala tam Cyklokuchyňa. Stále sme verili, že bude most. **DK** Postupne nás ľudia oslovovali a dávali sme to celé dokopy, ale bola jeseň a poriadne sme to chceli spustiť až na jar. V zime to zvládala Cyklokuchyňa, ale na iné veci bolo treba viac času a letné počasie. Napríklad tie kontajnery zariadiť. Oliver rieši kontajnery už od 98-ho, berie to ako lego, s ktorým sa hrá. Nejde nám o to byť jediní a prví, ale ako používať nástroje. Naším cieľom je podporovať kreatívnu scénu. V jednom z horných kontajnerov sídlila organizácia Magna. Marika Majorová začala robiť Kapsulu. Mala tam dizajnérov, ale aj ilustrátorov. Robili sa workshopy na námestí. Pribudli Zoot a Popular. Hneď to pochopili. Prepojenie komerčného sveta s voľnou dizajnérskou tvorbou. Urobili sme tam Slovak Fashion Week. **OK** Podarilo sa namiešať skvelý koktail. Nerobili sme tomu nejakú veľkú reklamu – ani sme nestihli. Hneď sme boli plní. Mali sme aj dohodu s nadáciou Orange, Vagusom, ale aj inými subjektami, ktoré nám chceli pomáhať. Bola tam výstava Biele vrany. Vianočné koncerty a komunitné akcie. **DK** Medzitým boli voľby a páni Števičik a Holčík to zobrali ako svoju tému. Ale aj starostka Rosová urobila nejaké chybné kroky, nebola zverejnená zmluva. Vôbec sme nerátali s tým, že by sa také niečo mohlo diať. Stretávali sme sa, predložili sme im rôzne kompromisné návrhy, chceli sme sa presta-

hovať pod most SNP. Zároveň sme chceli dotiahnuť pôvodnú myšlienku Šafka – Oliver mal tú lokalitu rozrobenú aj so študentmi STU, chceli sme pripraviť kvalitné podklady ku kvalitnej súťaži. **OK** Kontajnery mali byť hlavne dočasná vec a v priebehu pár rokov rýchlo priniesť základnú energiu a prevádzku a následne mala prebehnúť kvalitná architektonická súťaž. Videli sme aj ambíciu postaviť na Šafku vysokú budovu. Skrátka zastavať plochu, kde stál zbombardovaný Landererov palác. Už bola vypísaná súťaž a vyhrala kultúrna zóna. Ale mesto si tam necháva možnosť stavať. Je to zaujímavé miesto aj čo sa týka nedávnej histórie, roku 1968 a všetkého, čo sa tam dialo. Podľa mňa sa tam ďalšia budova absolútne nehodí. Úplne by to upchalo penetračnú zónu smerom z Petržalky. V súčasnosti sa už zvyknú brať takéto typy dopravných uzlov nielen ako zástavka, ale majú aj ďalšie funkcie. Riešili sme zónu až od Dunaja po Kamenné námestie. Dostali sme ale odpoveď, že nie je čas a bude sa riešiť iba to „naše“ malé územie. Ale to územie je veľmi zaujímavé – Umelka, peší ťah na Euroveu, miest, ktoré sú s tým mentálne prepojené, je dosť. Ešte bola iniciatíva pamätníka od Ľuba Mikleho.

Čo je také komplikované na bratislavskom prostredí? **DK** Tu narážame na komplikovaný dialóg s vedením samospráv a niektorými úradníkmi vo funkcii. Pokiaľ si aj myslia, že náš projekt je zlý, bolo by aspoň korektné sa naň pozrieť a normálne o ňom diskutovať. Nápady sa likvidujú doslova bez rozmyslu.

Foto: Archív

Teraz tam isto klasicky nebude nič...

DK Krásne na Šafku bolo, že aktivity vznikali samé. Od komerčnejších záležitostí alebo aktivít pre širšiu verejnosť ako tancovanie na námestí po minoritnejšie veci – v rámci galérie Kapsula boli výstavy ilustrátorov a podobne. Do toho tam chodili miestni a ďalší ľudia, ktorí nemali s kultúrou nič spoločné. Vznikalo to úplne prirodzene. Teraz je síce vyhratá súťaž na pavilón, ale napríklad sa nevie, kto tam tú kultúru potom má reálne robiť. Čiže nemajú na to ani peniaze, ani ľudí. **OK** Predpokladám, že to skončí normálnou krčmou.

Radi pracujete s myšlienkou dočasnosti miest?

DK Nemusíš mať len túto víziu. Pracovať s kontajnermi ti dáva okamžitú možnosť vytvoriť miesto. Spraví sa to rýchlo a jednoducho a ľudia sa tam môžu stretávať. Na Šafko sme mali zmluvu do r. 2019, ale určite keby nastalo niečo veľmi zaujímavé skôr, mohli sme sa flexibilne stiahnuť. **OK** Kontajner je pre mňa nástroj na zmenu nálady, je to vec, ktorú chytíš a preniesieš kamkoľvek. Ako keď pristane UFO. Miesto na stretávanie s jednoduchým zázemím.

Spolupracovali

Oliver Kleinert

Dana Kleinert

Karol Kolčár (Moje)

Robo Szabo

Michal Darilla (Buffet Clothing)

Martin Bandžák (Magna – deti v núdzi)

Fashion Recycling Lab – Nina Marčeková

Illah Van Oijen

Martin Králik – Pán Králiček

Marika Majorová – Tonbogirl – Kapsula

Popular

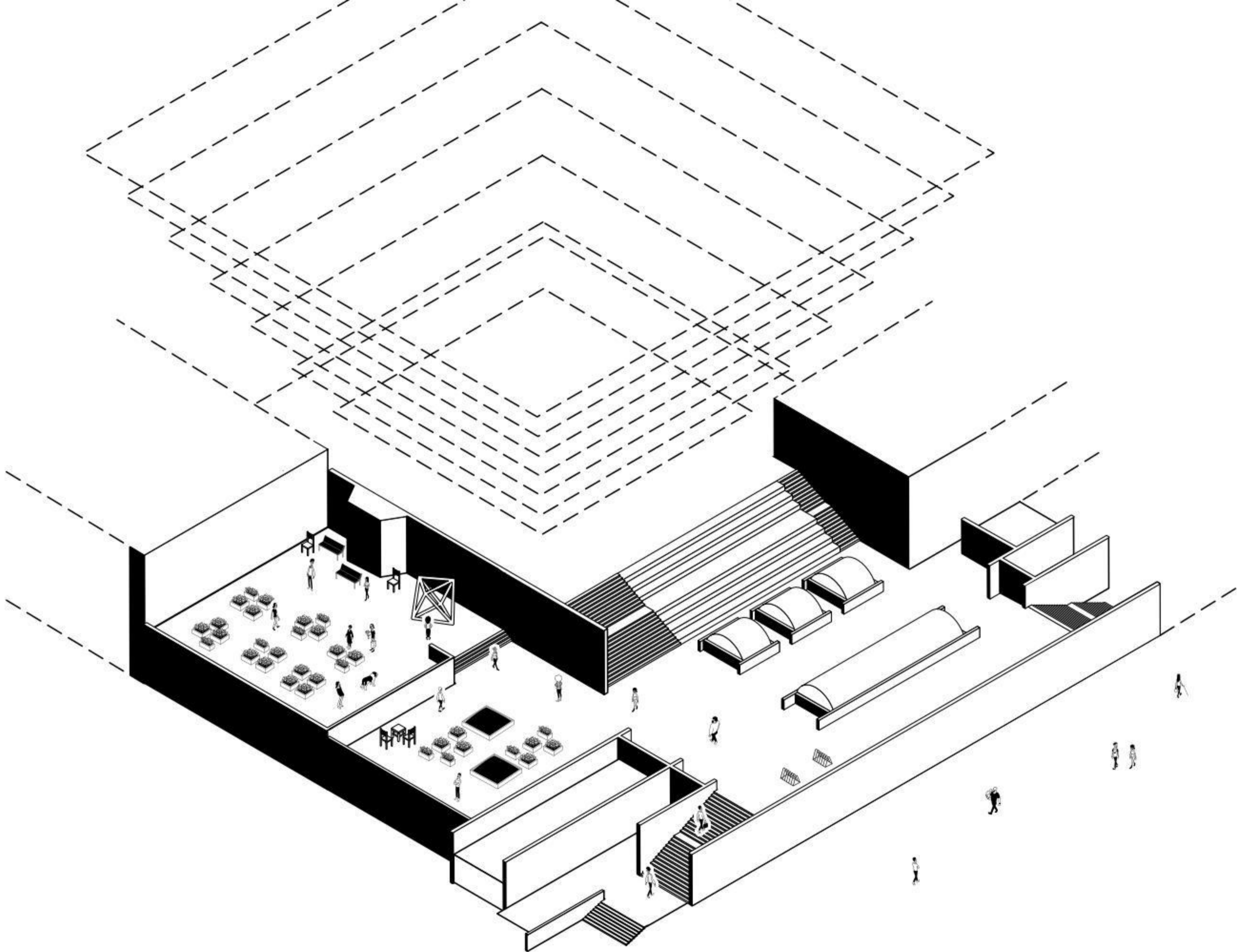
Slovak Fashion Council

a mnoho iných ľudí v súvislosti s konkrétnymi akciami...

***11/2003** **†01/2015**

Pod pyramidou

Mýtna 1

Dominika Belanská: Odomkli sme nové miesto a ukázali jeho potenciál

Zaznamenala: Zuzana Duchová

Terasa Pod pyramídou Slovenského rozhlasu sa v roku 2014 zmenila na atraktívne miesto ideálne na stretávanie sa, relax a pestovanie rastlín. Ako jeho transformáciu vidí jedna z aktérok zmeny, architektka Dominika Belanská?

Aká bola motivácia a začiatok celého projektu? Začalo to na malej konferencii, ktorá sa volala „Pionieri nevyužívaného mestského priestoru“ a bola v KC Dunaj, niekedy v roku 2013. Konferenciu organizovali urbanistka Veronika Kováčsová a fotograf Slavo Uhrin. Vznikol nápad vytvoriť strešnú mestskú záhradu, v ktorej by ľudia pestovali svoju zeleninu, bylinky, stretávali sa a lepšie by sa spoznávali so svojimi susedmi, a ktorá by zároveň bola lokálnym riešením adaptácie na zmeny klímy, ktorým dnes čelí každé mesto. Na konferencii sa k nápadu pridali ďalší ľudia a vznikla iniciatíva NA STRECHE. Prvá idea bola urobiť záhradu priamo nad KC Dunaj, na streche tohto obchodného domu. Nebola však vôľa majiteľa budovy. Druhou možnosťou bol neďaleký obchodný dom, niekdajší Prior na Kamennom námestí, ktoré sme sa v tom čase snažili oživiť s iniciatívou Námestie pre ľudí. Vtedy som sa pridala k NA STRECHE aj ja. Víziu strešnejestskej záhrady sme adaptovali na dlhodobozavretú strešnú terasu obchodného domu a začali rokovania. Na projekte prišli až z Maine v USA pracovať vtedy ešte študentkyhumánnej ekológie Boglárka Ivanegová, Ana Puhač a Zuri Camille de Souza. Rokovania sa vyvíjali pozitívne, ale zrazu prišlo zamietavé stanovisko. Oficiálne kvôli technickým dô-

vodom. Boli sme však odhodlaní pokračovať, mali sme ľudí aj financie z grantov zo Slovenska, no aj z americkej nadácie. Vôľu a ochotu spolupracovať mala Stará tržnica, ale tam práve reálne technické a konštrukčné podmienky realizáciu neumožňovali. Pre úspech projektu sa musí spojiť vôľa tých, ktorí rozhodujú alebo majú zdroje – a technické podmienky.

A potom prišiel rozhlas.

Strešné terasy rozhlasu som už poznala dávnejšie, zo študijných návštev, ale keď sme začali znovu hľadať vhodný priestor pre strešnú záhradu, zrazu sme ich potenciál uvideli z nového uhla. Tak sme to skúsili. Martin Kuštek z nášho tímu poznal riaditeľa Rádia_FM Maroša Hečka a vďaka nemu sme sa dostali na stretnutie s vedením Rozhlasu a televízie Slovenska (RTVS). Všetko potom išlo veľmi rýchlo, možno až prirýchlo. Ako iniciatíva NA STRECHE sme predstavili rozhlasu víziu premeny dlhodoboneprístupných strešných terás na živý verejný priestor. Pripravili sme vizualizácie, plány využitia priestoru, harmogram aktivít. Išlo nám o spojenie viacerých elementov, ktoré mali spoločne opustený priestor rozhábať a postupne premeniť na živé miesto: zeleň, kultúra a komunita. Práve miestna komunita – ľudia z okolia rozhlasu ale aj samotní rozhlasáci – pre nich všetkých sme projekt chystali a chceli sme ho spolu s nimi spoluvytvárať. V lete 2014 sa teda stretli naše nápady a veľké nadšenie s ochotou vedenia RTVS prijať výzvu na takúto príležitosť a inovatívny projekt – a otvorili sme spolu prvú strešnú mestskú záhradu

na Slovensku. S RTVS sme, už pod hlavičkou občianskeho združenia Jedlé mesto a ako jeho členovia, podpísali zmluvu o spolupráci. Zorganizovali sme brigády, na ktoré prišlo mnoho dobrovoľníkov, čistili sme, upratovali, sadili, montovali svojpomocne kvetináče a ďalšiu infraštruktúru. RTVS zabezpečila prípojku vody a elektriny, zorganizovala prvé živé vysielania, koncerty, poskytla projektu svoj mediálny priestor. Prichádzalo množstvo ľudí, obľúbili si priestor a postupne ho premieňali na miesto s jedinečnou atmosférou. Ľudia sem prichádzali na podujatia, za oddychom a stretnutím, ale mnohí sa stali aj súčasťou komunitnej záhrady, pestovali tu svoju zeleninu a bylinky a spoznávali sa lepšie s ľuďmi, ktorí bývajú či pracujú naokolo. Registrovaných záhradkárov bolo vyše šesťdesiat, prichádzali sem aj so svojimi rodinami a kamarátmi. To, že je bránička teraz otvorená a ľudia vnímajú POD PYRAMÍDOU ako verejné miesto, bolo predtým, len dva roky dozadu, nepredstaviteľné.

Prečo to tak je? Prečo dovtedy nikoho nenapadlo spraviť takýto zásah, ktorý zmenil celkovú dynamiku a atmosféru? Niekedy môžu byť ľudia uzavretí vo svojich vlastných potrebách a návykoch. Myslím si, že ľudia z rozhlasu, ktorí mali k tomu priestoru fyzicky najbližšie, takto neuvažovali, asi preto, lebo sa primárne nezaoberajú mestským priestorom, jeho možnosťami, ekologickými aspektmi či sociálnymi interakciami v meste. My sme si uvedomili, že tento priestor môže fungovať, ak sa stane súčasťou svojho su-

sedstva, bude citlivo „naprogramovaný“ pre rozmanité skupiny a spravovaný tak, aby sa jeho jedinečná monumentálna architektúra – a s ňou aj inštitúcia, s ktorou sa spája – priblížila súčasným potrebám ľudí v meste. Verili sme, že v súčasných podmienkach – ktoré sú predsa iné ako v roku 1984, keď priestor vznikol – sa nám v tejto zvláštnej priestorovej rezerve, ktorú sme odomkli, podarí zrealizovať všetko, čo si spoločne dokážeme predstaviť.

Vaša iniciatíva ale už nemá dosah na ďalší vývoj projektu, čo sa na tej spolupráci nepodarilo?

Myslím, že prvý problém bol už v tom, že sme sa s RTVS dohodli príliš rýchlo, nevyjasnili sme si na začiatku úplne dostatočne vzájomné očakávania. Mysleli sme si, že zdieľame spoločné ciele. Chceli sme robiť aktivity pre verejnosť – čiže miestne komunity – a predpokladali sme, že aj verejnoprávna inštitúcia bude tomu rovnako rozumieť a že sa v tejto veci stretávame. Na začiatku sme určite mali lepšie nastaviť pravidlá. Ale všetko bolo nové, na to, čo všetko je v procese potrebné zabezpečiť, sme prichádzali postupne.

Komunita na svoj rast potrebuje čas, ten proces sa nedá umelo urýchliť. Boli sme zameraní na komunitu, na ľudí, na to, aby dostali príležitosť prostredie budovať a získavať si tak k nemu vzťah. Preto sme aj robili veľa vecí zámerne svojpomocne, ručne a výsledky nie sú úplne predvídateľné. RTVS však viac záležalo na okamžitom vonkajšom efekte a priestor POD PYRAMÍDOU vnímali ako rozšírenie pôsobnosti svojho vysielania, ale aj marketingu. S tým súviselo, že na priestor kládli požiadav-

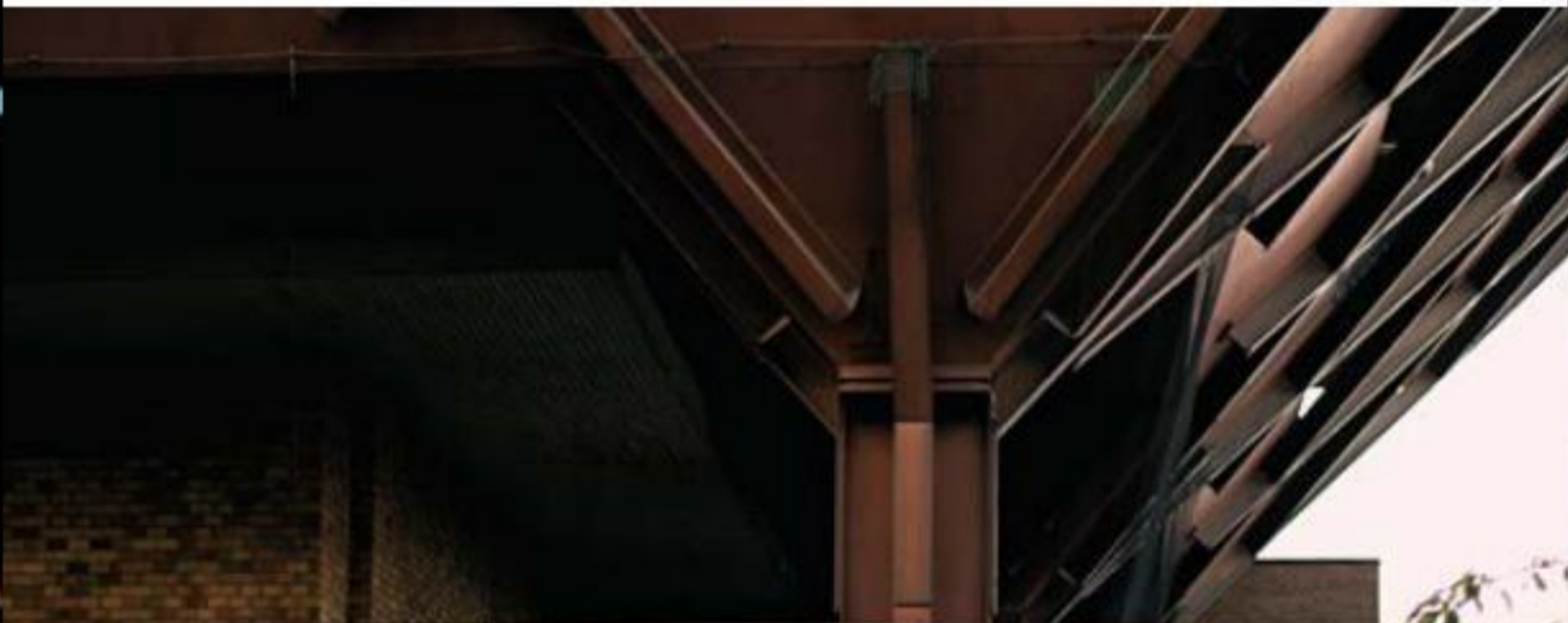

Foto: Zora Pauliniová
Katarína Haršányová
Dominika Belanská

ky, ktoré sme ako dobrovoľnícky fungujúca iniciatíva neboli schopní finančne ani personálne pokryť. RTVS napríklad vždy prioritizovala reprezentatívnosť priestoru. Naša komunikácia bola veľmi náročná. Myslím si, že sme spolu nehovorili dostatočne o tom, kam projekt chceme posúvať a aké má mať kvality, so zodpovednými. Väčšinou sme boli v kontakte len s delegovanými zamestnancami.

Prvé problémy sa prejavili už pri organizovaní Vianočných trhov v decembri 2014. Z nášho nápadu spraviť príjemné sviatočné podujatie pre susedstvo sa stal pod taktovkou RTVS 12-dňový festival. Tak sme ho „s odretými ušami“ a veľkou dávkou improvizácie zrealizovali. Dopadol výborne, prišli naň tisíce ľudí a ohlasy boli skvelé. Pre ľudí zvonku zázrak, ale pre našu vzájomnú spoluprácu s RTVS to bola priťažká skúška. Záhradu sme po malej zimnej pauze otvorili na sezónu 2015 s posilneným tímom a partnerom, kaviarňou Moje (Karol Kolčár a Ivan Pätoprstý). Záhrada bola otvorená takmer každý deň, každú nedeľu sme premietali filmy v Letnom kine, konali sa koncerty a množstvo menších podujatí, pikniky, grilovačky, záhradná slávnosť...

RTVS ale mala iné očakávania, stále od nás žiadali nejakú „viditeľnú zmenu“, vyčítali nám dokonca, že sa o priestor dostatočne nestaráme. Naša zmluva o spolupráci bola na dobu neurčitú. V lete 2015 nám RTVS dala návrh na zmenu zmluvy. Ak by sme s ním súhlasili, prišli by sme o kompetencie rozhodovať o programe aj o príspevkoch od kaviarne, ktorý pokrýval nevyhnutné náklady na chod projektu. Návrh bol pre nás neprijateľný a kompromis sa

nepodarilo nájsť. Následne nám RTVS zmluvu vypovedala a v novembri 2015 sme sa museli „vystahovať“.

Čo bolo ďalej? Kam ste sa posunuli? Od decembra 2015 už priestor funguje v réžii RTVS. Zostala tu kaviareň Moje, ďalej funguje náš koncept letného kina, ale komunitnú záhradu ani iné aktivity zamerané na rozvíjanie susedstva alebo vzdelávanie o udržateľnom mestskom rozvoji RTVS v tomto roku neobnovila. V priestore tak teraz prevažuje komerčný aspekt. Je predsa niečo iné objednať si záhradnícku firmu, ktorá dodá stromy v kvetináčoch ako zelenú kulisu, ako keď sa o kvetináč stará rodina z okolia. Ľudia prídu večer „na drink“, zabaviť sa, ale už sem nechodia, aby sa podieľali na tvorbe priestoru a tvorili si k nemu aj iný ako konzumný vzťah.

Napriek všetkému ma teší, že toto miesto stále žije a ľudia si ho obľúbili, a určite vytvára mestu kultúrny kapitál. Ale hlasný DJ-set skoro každý večer nie je program pre každého. Bolo by skvelé, keby sa niekto opäť chopil rozvíjania a programovania priestoru s ohľadom na potreby miestnych ľudí, aby bolo skutočne miestom pre všetkých. Má potenciál byť oveľa viac ako ďalšou „letnou terasou“.

Členovia pôvodnej iniciatívy sa teraz venujú rôznych iným projektom. Práve cez komunitnú záhradu som sa ale spoznala s ľuďmi, s ktorými som pokračovala v práci v štvrti pri rozhlase novým spôsobom – s A4 sme zorganizovali sme medzinárodný susedský festival umenia (Nomadic Arts Festival 2016), ktorý prepojil susedov, miestne iniciatívy a organizácie.

Spolupracovali

Dominika Belanská

Boglárka Ivanegová

Veronika Kováčsová

Martin Kuštek

Slavo Uhrin

Marek Holek

Michala Hrnčiarová

Ana Puhač

Zuri Camille de Souza

a ďalší z iniciatívy NA STRECHE a o.z.

Jedlé mesto

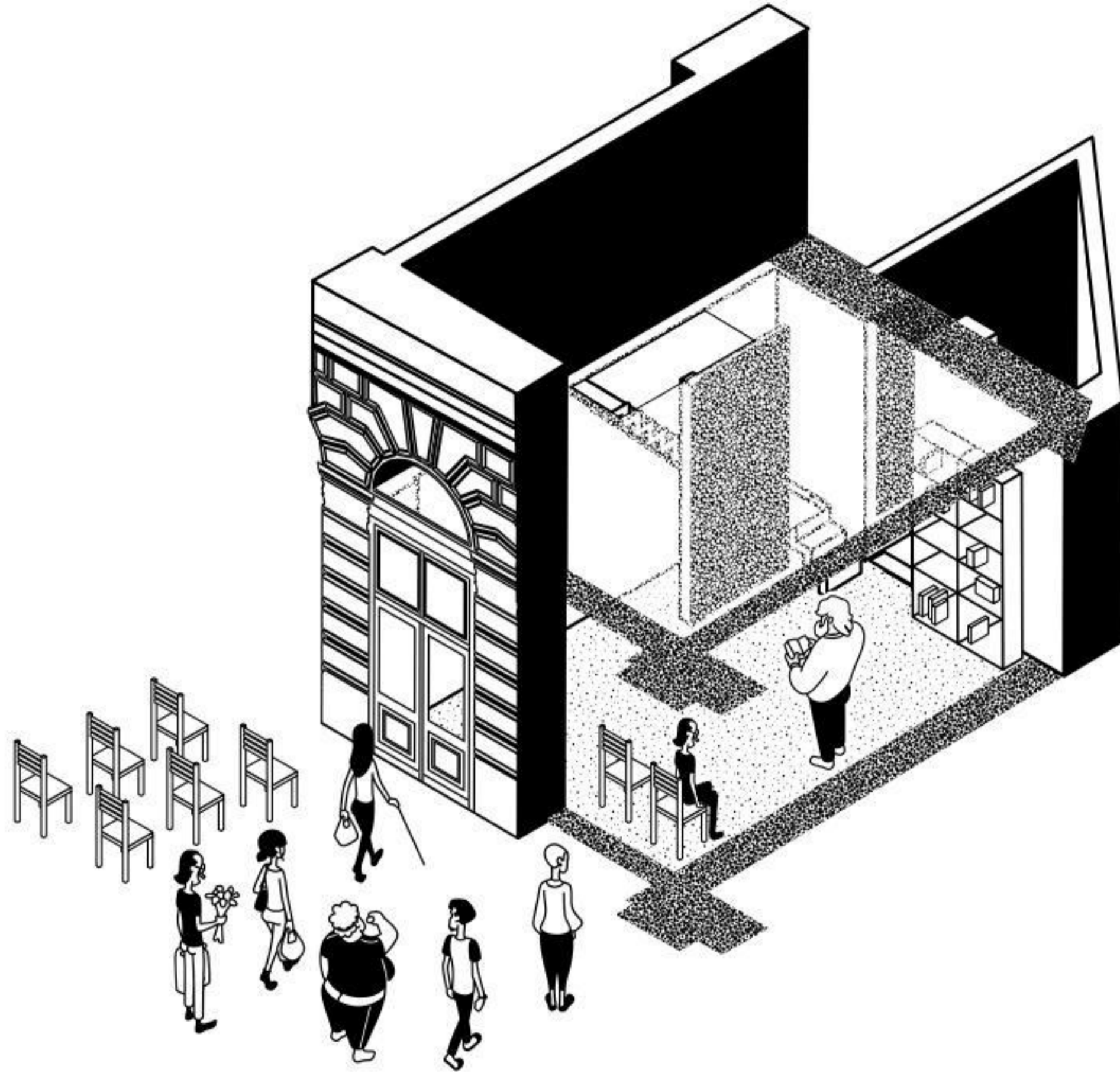
mnohí dobrovoľníci a podporovatelia

*08/2014

†11/2015

KK Bagala

Laurinská 19

Koloman Kertész Bagala: Krátky dlhý flám

Zaznamenala: Barbora Komarová

Koloman Kertész Bagala vydal od roku 1991 viac ako 400 kníh, mnohé získali prestížne ocenenia a boli preložené. Vydavateľ od roku 1996 vyhlasuje každý rok literárnu súťaž Poviedka. V roku 2004 založil občianske združenie OZ literarnyklub.sk, ktoré propaguje slovenských autorov doma i v zahraničí organizovaním kultúrnych podujatí, festivalov, čítaní a besied.

Mohli by ste povedať niečo o vzniku vášho kníhkupectva? Vydávaniu pôvodnej slovenskej literatúry sa venujem od roku 1991 a za tých 25 rokov som urobil viac ako tisíc kultúrnych podujatí v kníhkupectvách, knižniciach, školách a klubových priestoroch. No stále som mal sen urobiť si vlastný literárny klub. Na jeseň roku 2014 som sa dostal do užšieho výberu na prenájom priestoru s rozlohou 20 m² na Laurinskej ulici. Samozrejme, bolo to príliš malé na to, aby sa tam dali robiť festivaly, ale chcel som tam organizovať aspoň komorné podujatia. Otváral som 5. decembra 2014 prezentáciou, na ktorú som symbolicky pozval Tomáša Horvátha, s ktorým sme pred štvrtstoročím debutovali – ja ako vydavateľ, on ako spisovateľ. Každý deň až do Vianoc bolo o piatej stretnutie so spisovateľom, takže dokopy ich vystúpilo devätnásť. Myslel som si, že po novom roku to budem robiť striedamejšie, ale záujem o tieto podujatia bol veľký. Hlavne cez Facebook som dostal veľa ohlasov, aby som v tom pokračoval. Tak som si teda vymyslel cyklus podujatí Čau o piatej, ktorých bolo nakoniec stotridsaťšesť.

Zakladali ste toto kníhkupectvo s konkrétnym zámerom alebo s nejakým pocitom nedostatku na bratislavskej kultúrnej či literárnej scéne? Cieľom mojich podnikateľských aktivít nie sú priamo ekonomické hľadiská. Chcem sa venovať pôvodnej slovenskej literatúre,

textom, ktoré píšu predovšetkým noví a mladí autori, takže využitie tohto priestoru som skôr bral ako príležitosť spestriť bratislavský kultúrny život. Kedysi dávno sa spisovatelia stretávali napríklad v Klube spisovateľov na Laurinskej alebo v rôznych kaviarňach po Bratislave, ešte za socializmu napríklad v centre mesta U Michala, v Štefánke, ale aj v Kryme na Šafárikovom námestí, lebo bol v blízkosti filozofickej fakulty. Tých miest, kam človek vošiel a vždy tam stretol nejakého spisovateľa alebo bohéma, bolo v Bratislave viacero, no časom zanikli. A keďže momentálne takéto výrazné miesto nie je, tajne som dúfal, že aspoň určitým spôsobom vytvorím prostredie pre stretávanie sa čitateľov medzi sebou alebo priamo s umelcami. Bohužiaľ, nepodarilo sa. Asi treba hľadať ďalej. Teraz to ale nie je mojím prvoradým cieľom, takže neobehávam realitné kancelárie a nehľadám nový priestor. Ale keby sa niečo naskytlo, s veľkou pravdepodobnosťou sa do toho znovu pustím, možno už poučený z toho, čo bolo.

Mali ste nejakých spolupracovníkov? Vo vydavateľstve pracujem v podstate ako „one man show“ a robím aj dramaturgiu kultúrnych podujatí, ktoré organizujem. Vzhľadom na to, že sa venujem slovenskej literatúre tak dlho, poznám ľudí, s ktorými sa dá počítať ako účinkujúcimi na takomto type akcií.

Pre jednotlivé podujatia ste si vyberali spisovateľov, s ktorými ste spolupracovali aj vo vašom vydavateľstve? Na všetkých 136 akcií som si hravo vystačil s tvorbou autoriek a autorov, ktorých som dovtedy vydal. Trvalo by roky, kým by sa prečítali všetky ich poviedky a básne. Pre mňa to bolo fantastické obdobie, pretože som si volal účinkovať ľudí, ktorých mám rád. Aj hercom, ktorí chodili čítať, sa páčila komorná atmosféra v kníhkupectve a pýtali si repete. Pozýval

Milan Lasica číta Kornela Földváriho (Čau o piat, 13.1.2015, Foto: Tomáš Benedikovič, Denník N)
Richard Stanke číta Váňa Staviarskeho (Čau o piat, 14.1.2015, Foto: Fero Malík)
Dušan Mitana (Čau o piat, 31.1.2015, Foto: Jerguš Kováčik)

som na čítania nielen skúsených hercov zo SND a zavedených divadiel, ale aj študentov herectva, aby si vyskúšali recitovať na najmenšom javisku v meste.

Aké akcie ste tam organizovali? Keď sa v roku 2014 blížil termín otvorenia predajne, pripravoval som sériu podujatí, kde by sa čitatelia mohli so spisovateľmi z môjho vydavateľstva stretnúť a porozprávať. Keď videl pracovný názov „Čaj o piatej so spisovateľom“ môj kamarát, básnik Vlado Janček, spontánne zvolal: „Premenuj to na Čau o piatej!“. A vtedy sa mi otvoril nový obzor, že s takýmto názvom sa dá projekt rozvíjať ďalej. Najprv som teda predstavil spisovateľov, s ktorými bolo možné stretnúť sa v kníhkupectve. Ale na ďalší mesiac som naplánoval čítanie z vystavených kníh, takže každý deň o piatej čítali herci vo výklade. Stal sa malý zázrak a už na prvé predstavenie „Robo Roth číta Ivana Štrpku“ prišlo niekoľko stoviek ľudí, plná ulica, tak sme dali reproduktory pred kníhkupectvo, aby mali zážitok aj oni. Takisto pamätaná bola tlačienka, keď Milan Lasica čítal Kornela Földváriho. Bolo to úžasné, nabilo ma to energiou. Posledným z dvadsiatich šiestich januárových hostí bol Dušan Mitana, ktorý čítal Dušana Mitana z roku 1976. Počas februára som sústredil pozornosť na literárnu súťaž Poviedka, ktorú organizujem už dvadsať rokov. Denne sme si prečítali jednu víťaznú prácu z predchádzajúcich ročníkov a na záver som predstavil všetkých finalistov aktuálneho ročníka. Na ďalší mesiac som vymyslel cyklus, kde sa o knihách hovorilo. Teoretici, literárni historici a kritici rozprávali o svojich obľúbe-

ných slovenských spisovateľoch a ich dielach. Boli tam diskusie o súčasnej slovenskej literatúre, prednášky profesora Milana Hamadu a docenta Zoltána Rédeya, proste paráda. V lete sme mávali stoličky vonku a besedovali sme na ulici. Bolo to veľmi pestré. Popri „Čau o piatej“ som tam organizoval aj „Nočnú čítareň“, v ktorej si mohli ľudia prečítať rukopisy pripravovaných kníh a taktiež týždňovú štafetu „Čítam u Kaliho“. Hoci boli podujatia veľmi obľúbené, bohužiaľ, predaj knížiek nestačil na to, aby som si mohol dovoliť platiť komerčný priestor. Posledné čau tam odznelo 1. decembra 2015, kde profesor Lubomír Machala z Olomouckej univerzity hovoril o diele Stanislava Rakúsa a ja som už vedel, že kníhkupectvo musím zavrieť, ak chcem Rakúsovi vydať ešte nejakú knihu.

Vraj ste rozmýšľali presťahovať sa do Novej Cvernovky... V Novej Cvernovke budem mať kanceláriu a sklad kníh zo zrušeného kníhkupectva. Ak sa tam budú robiť nejaké kultúrne podujatia, určite sa pridám. Tam sa ale budeme sťahovať až na jar 2017.

Pokračujete v podobných aktivitách aj po zatvorení kníhkupectva? Z môjho hľadiska patrí tých šesťsto dní, čo som strávil v kníhkupectve, k tým najkrajším. Ale prvoradá je pokračovať vo vydávaní kníh a nekriesiť literárny život v Bratislave. Samozrejme, s cyklom „Čau o piatej“ som neskončil, rozhodol som sa putovať s programom po festivaloch. Boli sme na Pohode, Letavách, či nedávno na novom festivale LiKE v Košiciach. Keď nie je kamenný priestor, umelci kočujú.

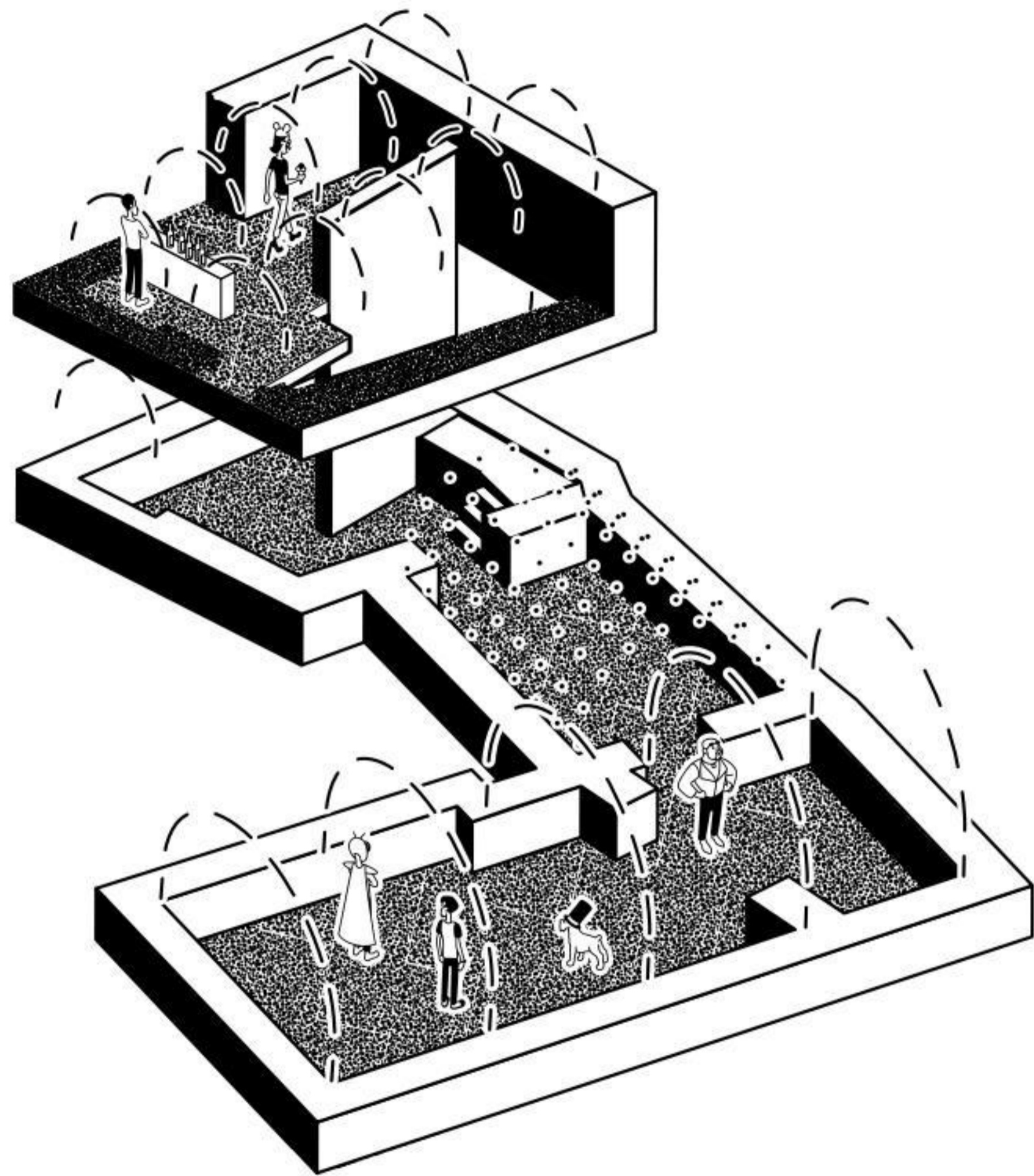

Zakladateľ
Koloman Kertész Bagala

*05/12/2014 †01/08/2016

Batyskaf

Biela 6

Chlapci z Batyskafu: Batyskaf bol myslený ako stretávací bod medzi svetmi

Zaznamenala: Zuzana Duchová

„V Batyskafe som este nebol, Kabal mi o tom vyprával.“ Ferchi, 14.7.2015

„Prichádzam po ôsmej, pri bráne sa zvitám s Toninom. Kokos, ale mrte ľudí došlo! Neviem, s kým sa mám zdraviť skôr, hehe. V tomto podniku som prvýkrát. Vonku sedenie, bar hneď pri vchode, celkom masaker schody dole do kupoly, kde sa hrá. Sa na tých schodoch ešte nikto nevy**bal? Vonku pri stoloch sedím s Adamom a jeho kočkou...“ Ferchi, 20.7.2015

Prečo ste vznikli? Batyskaf vznikol ako platforma (len tak medzi nami, toto slovo nenávidíme!) za účelom spojenia viacerých kultúrnych disciplín, ktorým sa každý z nás venoval v predchádzajúcich projektoch. Chceli sme vytvoriť malý príjemný komunitný priestor s programom zahŕňajúcim alternatívne divadlo, okrajové žánre elektronickej a inej hudby, prednášky, workshopy a občasnú party. Všetci veríme v to, že aby bol priestor pútavý, tak musí byť multižánrový. Mali sme pocit, že priestor takejto veľkosti a zamerania v Bratislave nebol, jeho rozloha bola priam ideálna na okrajovejšie žánre a v neposlednom rade pre mladé, začínajúce projekty, ktoré si najprv mohli efektivitu a úspešnosť vyskúšať u nás.

Prečo ste zanikli? Prípadne ako ste sa transformovali? Nechceme nikoho osočovať, lebo sme dobrí a slušne vychovaní chlapci. Každopádne, ak viete, čo po petržalsky znamená zápalka, tak to je presne to, čo sa stalo... Boli sme z toho dosť smutní, pretože každý z nás

do toho dal minimálne celé svoje srdiečko, občas aj viac... Momentálne fungujeme ako virtuálna platforma (viete ako) pod názvom Projekt Batyskaf a robíme všetko preto, aby sme mali opäť svoj vlastný priestor. Program a všetky akcie, ktoré sme v pôvodnom Batyskafe vymysleli, robíme na viacerých miestach, ktoré sú rozlezené po Bratislave, v spriaznených kultúrnych centrách a kluboch, za čo im chceme týmto poďakovať a poslať lásku.

Čo charakterizovalo vaše miesto? Veľmi príjemná atmosféra a terasa renesančného dvorčeka v centre mesta, ktorý v letných mesiacoch ponúkal príjemné posedenie. Útulná hlavná sála s veľmi špecifickou atmosférou. Originálny hudobný playlist, ktorý v sebe zahŕňal od Hany Hegerovej, cez brazílsku tropicaliu až po súčasné ambienty alebo techno (Kabal veľmi striktné od barmanov vyžadoval, aby tento playlist hral shuffle, z čoho občas vznikali veľmi zaujímavé sociálne situácie). Milá a otvorená komunita „štamgastov“, ktorá bola otvorená naozaj pre všetkých. Jednoducho priestor, kde sa všetci mohli cítiť naozaj ako doma, bez hocikakých predsudkov. Myslíme si, že sa nám to celkom podarilo, možno aj kvôli tomu, že sme si to mohli robiť tak, ako sme chceli my a nikto nám do toho nekecal. Počas svojho krátkeho fungovania sme operovali v beta verzii, takže zakaždým, keď sa tam naši návštevníci vrátili, mohli spozorovať menšie zmeny vo výzore. Karol Filo napríklad pracoval na rekonštrukcii spodnej časti (tzv. Filova sixtínska kaplnka), ktorá sa však nestihla dožiť svojej premiéry.

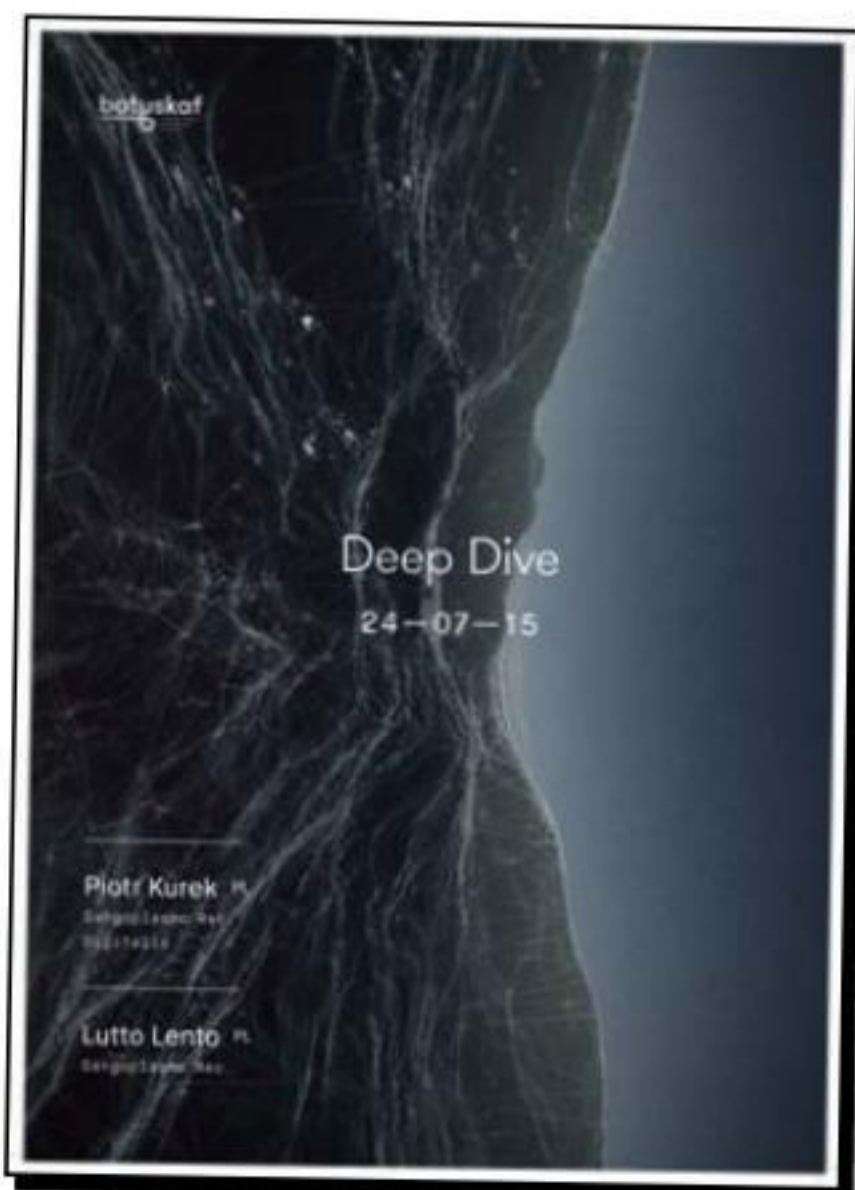
Ako ste vnímali vtedajšiu scénu a svoje miesto na nej? Dost podobne ako ju vnímame teraz. Scénu s veľkým potenciálom, ktorej však chýba komunitný ráz a otvorená spolupráca medzi viacerými frakciami, ktoré sú roztrúsene po celom našom meste. Je zaujímavé, že študenti z rozličných umeleckých škôl, dokonca fakúlt, sa navzájom medzi sebou v Bratislave nepoznajú. Napriek tomu, že sme vlastne celkom malé, ba až priam provinčné hlavné mesto. Batyskaf na nej mal byť myslený ako stretávací bod medzi týmito svetmi, akási klubovňa, kde všetci s troškou zvedavosti budú objavovať iné aspekty nielen lokálnej scény. Nechceli sme sa vymedzovať voči ničomu zaujímavému, chceli sme spájať, dávať priestor a dať si nejaké to pivko po náročnom dni v Bratislave.

alebo lokálne Vrtačky po desiate hodine. Tak tiež projekt 10080, ktorého nosnou myšlienkou je špecifická výzva – časové obmedzenie, ktoré dáva performerom a zároveň autorom na tvorbu iba jeden týždeň. Takisto koncerty gitarových kapiel ako napríklad Elections in Deaftown, The Citadel. Elektroakustické a folkové koncerty. Prednášky, artist talky, dve premiéry autorských inscenácií, workshopy modularistov... Ako bonusový (ne)kultúrny highlight by sme chceli spomenúť našu prísnu letnú akciu, ktorá sa týkala exovania galakticky odporného šnapsu, ktorého sme sa nevedeli iným spôsobom zbaviť. Našli sme ho v sklade po predchádzajúcej prevádzke. Kto vyexoval dve deci, tak mal tento drink následne zadarmo. Táto site specific performance zožala v kultúrnej obci obrovský (ne)úspech.

Kto tam chodil? Dost široká skupina ľudí. Od divadelníkov až po ľudí napojených na lokálnu alternatívnu hudobnú scénu, ľudia, ktorí sa chceli zažiť na drinku na terase... bolo to naozaj veľmi pestré, vekové rozpätie bolo tiež veľmi široké. Máme pocit, že to celkom fungovalo a zoznámili sme sa s kopou zaujímavých ľudí, s ktorými sme si nad pivečkom a borovičkou dost porozumeli a hlavne kvalitne pokecali.

Čím bol priestor zvláštny? Svojou otvorenosťou a priestorovými dispozíciami, ktoré sú v Bratislave prakticky neexistujúce. Veľmi radi sme dávali priestor začínajúcim umelcom a mladým kolektívom, nikdy sme si od nich nepýtali nájom. Trúfneme si povedať, že taký nádherný dvorček nemal naozaj v tej dobe nikto. Aby sme to zhrnuli, snažili sme sa mať k všetkému ľudský a pohodový prístup. Primárne nám išlo o dobré a kvalitné akcie, keď z toho boli aj nejaké prachy, tak nás to potešilo, ale bolo to v mnohých prípadoch druhoradé.

Aké akcie boli? Program bol naozaj veľmi rôznorodý a všetko, čo sme mali vymyslené a naplánované, sme dokonca nestihli spraviť. Hudobné akcie pod názvom Deep Dive, na ktorých počas svojej krátkej existencie hrali napríklad Vindicatrix, Piotr Kurek. Palmovka,

Aké bolo pozadie ľudí, čo to organizovali?

Ivko Dobrosrdský náš dramaturg na divadlo a performance, diplomovaný divadelný režisér, najvyťaženejší človek v hre a premiérový barman v Batyskafe. Vo svojom voľnom čase (ktorého vlastne nie je veľa) sa rád venuje hraniu Heroes of Might and Magic III, ktoré rapídne zlepšujú jeho strategické plánovanie kultúrnych akcií.

Martin Ježko produkčný a pán času v jednej osobe. Vybaví aj nemožné. Jeho poznávacím znakom je čierne bávo, tenisky americkej výroby a oblečenie ladiace s farbou jeho kvalitného nemeckého vozu.

Andrej Kabal hudobný dramaturg známy tiež ako Žakéles, Jozef Klampiar, Zelený Anton, v žiadnom prípade ako Šuranský. Hudbe sa venuje aj ako producent. Vychytený party DJ a publicista, najskromnejší kráľ bratislavského undergroundu. Môžeš ho nájsť vo Fuge pri bare počúvajúc každý hudobný žáner na svete.

Jožko Čabo ako Csaba G neveriteľný prevádzkar, milovník borovic, všestranný umelec, tanečník, VJ, fotograf, moderný spevák a lámač ženských srdc.

Holičák Majster slova, hlas Batyskafu na sociálnych sieťach, ktorý momentálne šíri svoj gospel pod hlavičkou nemenovaného mienkotvorného denníka.

Filip Ruisl otec vizuálnej identity (a hlavne názvu), populárny DJ a hudobný producent, ktorý momentálne pôsobí v Budapešti ako najviac chorý designer pri Dunaji. Odkožený petržalskou ulicou sa nestráca a hlavne nestráca čas.

Netreba zabudnúť na našich skvelých barmanov, ktorí boli neoddeliteľnou súčasťou atmosféry, ktorú sme spoločne vytvárali: Dora, Kakafko, Monika, Mayo, Braňo, Ivica, Sisa... Barmanov občas nútene aj nenúteno robili členovia dramaturgicko-produkčného tímu. Taktiež nezabúdame na našich fotografov Luciu K. a Radku Šišulákovú. V neposlednom rade netreba zabudnúť na Karola Fila aka Michelangela, milovníka teórie kvázikryštálov, ktorý potil krv a slzy pri rekonštrukcii priestoru, za čo mu patrí naša nekonečná vďaka a jedného dňa aj socha (keď „dojdú lóve“).

Záver

Zuzana Ivašková: Nájsť vlastný stred

„Máte pocit, že doba sa tak dramaticky zmenila?“

SK „Jasné, že sa zmenila.“

CB „Ale nie dramaticky.“

Kultúrna pamäť je pamäťou kolektívnou, uskutočňovanou v komunikácii ľudí. Aby bol tento atribút napĺňaný, musí sa stať verejným, teda zaznamenaným a šíreným. Len tak môže vzniknúť priestor pre spoločenskú reflexiu kultúrnych hodnôt a pre ich opätovné utváranie. Srbský architekt a esejista Bogdan Bogdanović v publikácii *Sprievodca labyrintom mesta* (2005) upozorňuje, že „tam, kde neexistuje skutočná historická, spätá s organickými, nerozbitými mestskými organizmami, uchopiteľnými a merateľnými ľudskými zmyslami a pamäťou, tam sa objavia myriady popletených, domnelých, nanútených a vsugerovaných „spomienok“ a najrozličnejších malých, ľubovoľných „dejín, minikultúr, minimorálok a miniumení“.

Publikácia *BA!! Miesta živej kultúry 1989-2016* je príspevkom k zaznamenaní lokálnej kultúrnej pamäte cez nezávislé kultúrne priestory Bratislavy prostredníctvom autentických výpovedí ich tvorcov a spolupracovníkov. Zhmotnené vízie, ktoré publikácia predkladá, sú súčasťou sociálno-priestorových zmien, ktoré sa v Bratislave odohrávali a odohrávajú. Priestor už dávno nie je považovaný za kulisu javov. Je plný kontextov, sociálne (kultúrne) produkovaný.

Z výpovedí tvorcov možno vyčítať, že miesta, ktoré vytvorili a napĺňali programom, neboli statické, nemeniace sa entity. Podrobené vyjednávaniu, záujmu a niekedy aj nezájmu verejnosti, reakciám návštevníkov, či vnútornému spochybňovaniu, prechádzali procesom aktívneho utvárania a potenciálnych premien, nezriedka zhmotneným do fyzického presunu,

či zániku. Postupne sa utváral ich význam cez subjektívnu skúsenosť tých, čo miesto „zažili“.

Miesto môže podľa geografa Yi-Fu Tuana získať pre dospelého človeka význam cez stály prírastok sentimentu. Je tvorené kontinuálnym zhromažďovaním významov, zahusťovaním predstáv, pamäte, ako výsostne subjektívnej skúsenosti, prostredníctvom ktorej sa ustanovuje zmysel konkrétneho miesta a miesto samé. Zaniknuté kultúrne miesta Bratislavy prepája istá neurčitá a neartikulovaná súvislosť – možnosť perspektívy, zväčša nezdieľanej, a predsa spoločnej skúsenosti, ktorá je súčasťou kultúrnej pamäte mesta.

Mesto, v ktorom je obsiahnutá kultúrna pamäť, si zároveň vytyčuje nové vízie. Tejto „na budúcnosť zameranej plodnej nestability“ (Michal Janata, Veľkomestá 19. a 20. storočia, 2015) zažívame v novodobej histórii Bratislavy dosť, viac ako na budúcnosť je však zameraná na okamžitý výsledok bez pamäte. Na pozadí rýchlych spoločenských zmien, premien vlastníckych a priestorových vzťahov sprevádzaných absenciou potrebných rámcov a regulatívov komunálnej politiky vytvorili individuálne príbehy aktérov jedinečnú stopu. Skúsenosť tvorcov kultúrnych miest je tak neraz testovaním toho, akej prevádzky lokálnej demokracie sme v praxi schopní.

Antropológ Marc Augé v diele *Non-places: Introduction to an anthropology of supermodernity* (1995) popísal miesto ako kultúru lokalizovanú v čase a priestore, konštrukt utváraný určitou sociálnou skupinou za účelom symbolizácie a posilňovania vlastnej (osobnej,

zdieľanej) identity. Aktéri a tvorcovia pomenúvajú individuálne motivácie stojace za existenciou konkrétnych miest kultúrneho života Bratislavy. Ťažko v ich konaní hľadať nejaký spoločný vzorec, manipulovať k popísaniu univerzálnych príčin ich vzniku. V jednotlivých výpovediach akcentuje prirodzená potreba sebarealizácie, hľadanie individuálnej vnútornej integrity, či vonkajšej legitimacy, potreba vyjadriť sa, či sa odlíšiť, vymedziť, reagovať, autorsky vypovedať alebo komunitne zdieľať. To všetko verejne.

Rozdielna je tiež skúsenosť týchto miest – od klubových, určených užšiemu okruhu známych, cez konceptuálne, umelecky náročné programy, subkultúrne reakčné výpovede, dočasné pop-up fenomény, až po kultové miesta kultúrneho života Bratislavy, ako aj príčiny zániku – od legitímnych osobných rozhodnutí po zásah vyššej (byrokratickej) moci. Vo všetkom, čo vzniká, je obsiahnutý zárodok zániku. Miesta zanikajú, aby mohli opäť vzniknúť v inej podobe – alebo aj nie. Sú súčasťou vlastnej dynamiky mesta.

Publikácia sa nesnaží o kritickú reflexiu, žiadne veľké pravdy sa (našťastie) nekonajú, tak ako je každá priblížená skúsenosť subjektívna. Nehrá rolu, či dané miesta vznikali spontánne alebo koncepčne. Jednotlivé rozprávania sú predovšetkým záznamom (pamäťou) toho, ako – niekedy aj za nepriaznivých okolností – nájsť vlastný stred. Ako hovorí v rozhovore jeden z aktérov: „Je to snaha robiť niečo zmysluplné v tomto prostredí a meniť ho tak, aby sa v ňom dalo fungovať. Robiť niečo svoje.“

Autorka je humánnou geografkou,

Humánnou geografia je spoločenská veda, ktorá skúma svet ľudí, komunit a ich kultúr s dôrazom na vzťahy v priestore a miesta.

Zuzana Ivašková: To find your own centre

“Do you feel that times have changed dramatically?”

SK “Of course they have.”

EB “Not dramatically, though.”

Cultural memory is a collective memory that is reflected in people’s communication. For this attribute to become real, it needs to be public, meaning recorded and disseminated. Only in this way room is created for social reflection of cultural values and their re-creation. Bogdan Bogdanović, a Serbian architect and essayist notes in his publication *Guide through a city maze* (2005) that „where there is no real historicity linked with organic, not shattered city organisms, tangible and measurable by human senses and memory, myriads of confused, alleged, imposed and suggested “memories” and petty random “histories” of mini-cultures, mini-moralities and mini-arts” appear.

The publication *BA!! Places of Living Culture 1989-2016* wants to make a contribution to recording local cultural memory through Bratislava’s independent cultural facilities by means of authentic statements of their founders and co-workers. Materialized visions presented by the publication are a part of the socio-spatial changes that have been taking place in Bratislava. Space is no longer considered a backdrop for phenomena. It is inserted in a context and filled with social (and cultural) production.

The founders’ statements suggest that the places they created and gave them an agenda were not static, unchangeable entities. They were subject to negotiations, public interest or disinterest at times, visitors’ reactions, internal doubts...they underwent an active formation process and potential metamorphoses, oftentimes materialized in

physical transfers or destruction. Their importance has been gradually developed through subjective experiences of people who experienced these places.

According to the geographer Yi-Fu Tuan, a place can gain importance for adults through continuous incrementing sentiment. It is the outcome of continual accumulation of meanings, densification of notions, memories, paramount subjective experiences, through which the meaning of a specific place and the place itself is defined. Bratislava's extinct cultural places are linked by an uncertain and unarticulated correlation: a possible prospect that is for the most part not shared and yet is a common legacy that is a part of the city's cultural heritage.

A city that encompasses cultural heritage sets new visions. We experience this "futuristic prolific instability" (Michal Janata, *Megacities of the 19th and 20th centuries*, 2015) in Bratislava's recent history; however, it is not so much focused on the future, but rather on an immediate outcome that lacks memory. With fast social changes, changing ownership and spatial relations in the background, accompanied by an absence of the necessary municipal politics frameworks and regulations, a unique memory has been developed through individual stories of the stakeholders. Experiences of those who form cultural places often put at test our ability to practice democracy on local government level.

The anthropologist Marc Augé in his work *Non-places: Introduction to an anthropology of supermodernity* (1995) described

a place as culture captured in space and time, construed by a certain social group for the purpose of symbolizing and strengthening one's own (personal shared) identity. Stakeholders have their individual motives behind the existence of specific places that play a role in Bratislava's cultural life. It's hard to find a common pattern in their actions or describe universal causes that gave rise to these places. A natural need for self-determination resonates in the single statements, search for individuals' integrity and external legitimacy, a need to express oneself and to be distinct and special, to react, to make an author's statement, or to share within a community; All of the above in public arena.

The experience of these places differs also – from clubs intended for a close circle of friends, conceptual artistically demanding programs, reactive statements by subcultures, temporary pop-up phenomena, to cults of Bratislava's cultural life as well as reasons for extinction – from legitimate personal decisions to force majeure in the sense of bureaucratic power. Everything that is created will become extinct one day. Places go extinct so that they may be reborn in a different form or maybe not. They form a city's own dynamic.

The aim of this publication is not to be critical or to make some great revelations (luckily), since every close-up experience is subjective. It does not matter whether the places were created spontaneously or conceptually. The single narratives are mainly a recorded memory of how we can find our own cen-

tre even under adverse circumstances. One of the stakeholders has put it in an interview: "It's an effort to do something that makes sense in this environment and to change it so that one can live here. It is about doing something that is yours."

The author is a human geographer.

Human geography is a branch of social sciences that studies the world of people, communities and their cultures, with emphasis on spatial relations and sites.

Miesta živej kultúry
(1989 – 2016)

Koncept a editori

Zuzana Duchová
Slávo Krekovič

Autori textov a rozhovorov

Peter Dolník
Denisa Gura Doričová
Zuzana Duchová
Tomáš Gális
Anna Grusková
Michal Hvorecký
Barbora Komarová
Dorota Kráková
Slávo Krekovič
Marek Kuchár
Zuzana Ivašková

Autori fotografií

Michal Babinčák
Dáša Barteková
Dominika Belanská
Barbora Berezňáková
Tomaš Bulánek
Juraj Čarný
Palo Čejka
Michal Dzubina – Floe Photography
Amalia Roxana Filip
Karol Filo
Peter Gál
Branislav Grebečí
Katarína Haršányová
Peter Homola
Miro Hudák
Deana Kolenčíkova

Jerguš Kováčik
Ladislav Vlha
Ivana Madariová
Jana Makróczy
Fero Malík
Jana Míková
Milan Mikula
Ľubomír Panák
Zora Paulínyová
Matej Plekanec
Peter Procházka
Ďurino Shelley
Martin Schmidt
Katarína Svobodová
Adam Šakový
Dana Tomečková
Zayo a archív organizátorov

Grafický dizajn

Braňo Matis
Lenka Navrátilová
Beáta Paňáková

Vysádzané písmami Good & Evil

Andrej Čanecký

Štafáž v axonometriách –
obrázkové písmo Hello
Lukáš Čeman

Preklad

Veronika Poláková

Jazykové korektúry

Anna Žideková

Podakovanie

Startlab.sk
a všetci prispievatelia
Denisa Vološčuková
Braňo Bibel
Oliver Reháč
Igor Polakovič
Michal Čudrnák
Michal Lučenič
Phillip K. Dick
Tomáš Markeh
Miro Sedlák
Zuzana Liptáková
Jana Farmanová
Peter Važan
Michal Babinčák
Palo Čejka
Dušan Barok
Tomáš Prokopčák
SME
A všetkým ostatným, na ktorých
sme v tom zhone zabudli.

Vydal

Atrakt Art – združenie
pre aktuálne umenie a kultúru
Gallayova 43, 841 02 Bratislava
<http://atrakt.sk>

Distribúcia

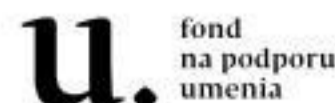
distribucia@34.sk

Bratislava 2016

ISBN 9788097252809

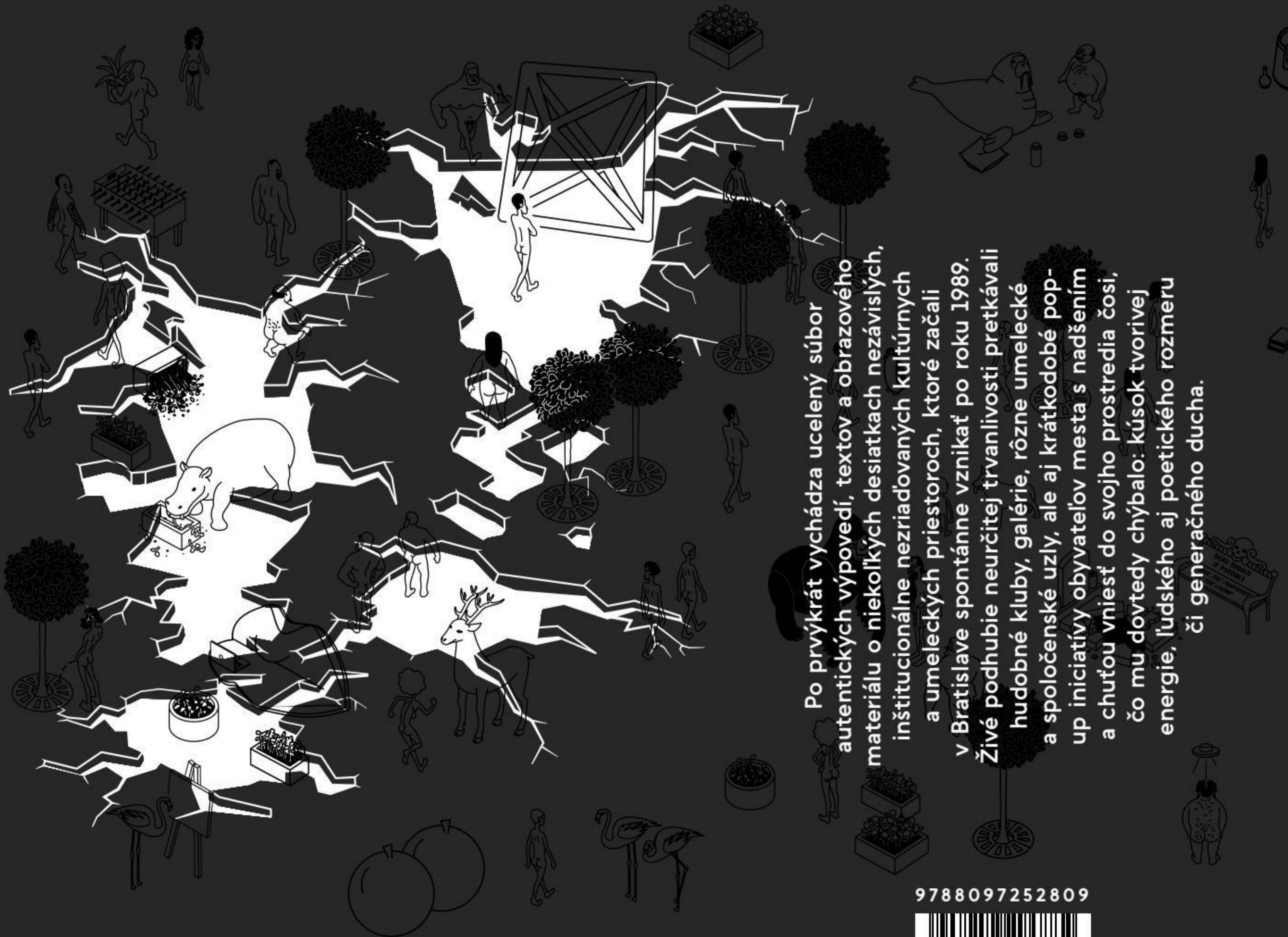

Z verejných zdrojov podporil
Fond na podporu umenia

Mediálny partner
Denník N

Po prvýkrát vychádza ucelený súbor autentických výpovedí, textov a obrazového materiálu o niekoľkých desiatkach nezávislých, inštitucionálne nezriadovaných kultúrnych a umeleckých priestoroch, ktoré začali v Bratislave spontánne vznikať po roku 1989. Živé podhubie neurčitej trvanlivosti pretkávali hudobné kluby, galérie, rôzne umelecké a spoločenské uzly, ale aj krátkodobé pop-up iniciatívy obyvateľov mesta s nadšením a chuťou vnieť do svojho prostredia čosi, čo mu dovedty chýbalo: kúsok tvorivej energie, ľudského aj poetického rozmeru či generáčného ducha.

9788097252809

